

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Στάσεις των επαγγελματιών ψυχικής υγείας
σχετικά με την ψυχοκοινωνική και
επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά
υστερούντων ατόμων»

Μετέχουσες σπουδάστριες

Ζάχου Ειρήνη

Μαντζαροπούλου Κωνσταντίνα

Χατζημιχάλη Ζηνοβία

Εισηγήτρια

Σικελιανού Δέσποινα

Πάτρα 2005

Η παρούσα μελέτη αφιερώνεται στις οικογένειές μας, και ιδιαίτερα στους γονείς μας που μας στηρίζουν πρακτικά και ηθικά δείχνοντας μας αγάπη και κατανόηση

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για τη διεκπεραίωση αυτής της Μελέτης συνέβαλαν με διάφορους τρόπους πολλοί άνθρωποι.

Ευχαριστούμε θερμά τους διευθυντές των υπηρεσιών καθώς και τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας που συμμετείχαν στην έρευνα, αφιερώνοντας χρόνο για την απάντηση των ερωτηματολογίων. Η συνεισφορά τους υπήρξε πολύτιμη για την πραγματοποίηση του ερευνητικού μέρους της μελέτης.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα θέλαμε να απευθύνουμε στην εισηγήτρια της μελέτης μας κα Δέσποινα Σικελιανού, η οποία με τα οξυδερκή σχόλια και την εποικοδομητική κριτική της συνέβαλε στην ολοκλήρωση της μελέτης.

Τέλος θα ήταν παράλειψη να μην ευχαριστήσουμε όλους εκείνους, φίλους και γνωστούς, που ενθάρρυναν και υποστήριξαν τις προσπάθειές μας, ο καθένας με τον δικό του ξεχωριστό τρόπο.

Οι ευχαριστίες μας, όσο θερμές και να είναι, δεν μπορούν να εκφράσουν τα αληθινά μας αισθήματα για όλα όσα έκαναν

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Ι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

1.1	Εισαγωγή.....	1
1.2	Σκοπός μελέτης.....	4
1.3	Ορισμοί εννοιών	6
1.4	Ιστορική ανασκόπηση.....	9
1.4.1	Η πρωτόγονη και αρχαία εποχή έως το 500 μ.Χ.....	11
1.4.2	Η περίοδος του Μεσαίωνα έως τον 18 ^ο αιώνα μ.Χ.....	14
1.4.3	Ο 19 ^{ος} και 20 ^{ος} αιώνας	17
1.4.4	Η ειδική αγωγή στην Ελλάδα από τον 19 ^ο αιώνα μέχρι και σήμερα.....	19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ: Η ΝΟΗΤΙΚΗ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ

2.1	Ορισμός της νοητικής καθυστέρησης.....	23
2.2	Οι κλινικές μορφές της νοητικής καθυστέρησης –χαρακτηριστικά.....	29
2.3	Οι βαθμίδες της νοητικής καθυστέρησης.....	36
2.4	Αιτιολογία – επιδημιολογία.....	42
2.5	Διάγνωση – θεραπεία.....	45
2.6	Η πρόληψη της νοητικής καθυστέρησης.....	47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ: Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΝΟΗΤΙΚΑ ΥΣΤΕΡΟΥΝΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ

3.1	Η ειδική αγωγή	51
3.2	Η οργάνωση της εκπαίδευσης των νοητικά υστερούντων	59

3.2.1 Το ειδικό σχολείο	61
3.2.2 Η ειδική τάξη	62
3.3 Το μοντέλο της πρώιμης υποστηρικτικής παρέμβασης (Π.Υ.Π.)	64
3.4 Η οικογένεια και το νοητικά καθυστερημένο παιδί	72
3.5 Συμβουλευτική και καθοδήγηση της οικογένειας	78

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV: Η ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΝΟΗΤΙΚΑ ΥΣΤΕΡΟΥΝΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ

4.1 Η ψυχοκοινωνική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ατόμων	81
4.2 Το έργο της ομάδας αποκατάστασης.....	86
4.3 Οι ρόλοι των επαγγελματιών ψυχικής υγείας στην αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ατόμων.....	90
4.4 Η επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ατόμων.....	95
4.5 Έρευνες σχετικά με την αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ατόμων στον ελλαδικό και ευρωπαϊκό χώρο	99

ΜΕΡΟΣ II

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

5.1 Γενικός στόχος της έρευνας.....	113
5.2 Μεθοδολογία της έρευνας	
5.2.1 Μέθοδος της έρευνας	115
5.2.2 Πληθυσμός – Δείγμα	118
5.2.3 Ερευνητικά εργαλεία	120

5.3 Ανάλυση των αποτελεσμάτων.....	122
5.4 Συμπεράσματα.....	206
Βιβλιογραφία.....	211

Παράρτημα

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΜΕΑ : Άτομο/α με ειδικές ανάγκες

Δ.Ν. : Δείκτης Νοημοσύνης

Δ.Π. : Διανοητικό Πηλίκο

δηλ. : δηλαδή

I.Q. : Intelligence Quality

κ.λπ. : και τα λοιπά

N.K. : Νοητική Καθυστέρηση

π.χ. : παραδείγματος χάριν

π.Χ. : προ Χριστού

μ.Χ. : μετά Χριστόν

και συν.: και συνεργάτες

ΜΕΡΟΣ Ι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η νοημοσύνη είναι η σπουδαιότερη γνωστική δύναμη του ανθρώπου. Είναι μια δύναμη, μια ικανότητα, μια διαδικασία σκέψης που οδηγεί τις ψυχικές μας λειτουργίες σε μια κατάσταση ισορροπίας και μας βοηθά να γνωρίσουμε τον εαυτό μας και τους συνανθρώπους μας.

Η δύναμη αυτή δεν εμφανίζεται η ίδια σε όλα τα άτομα. Άλλοι την κατέχουν σε μέσο ή φυσιολογικό βαθμό ενώ άλλοι σε ανώτερο ή σε κατώτερο βαθμό (νοητική καθυστέρηση).

Η παρούσα μελέτη ασχολείται με το πρόβλημα της νοητικής καθυστέρησης, το οποίο συγκεντρώνει όλο και περισσότερο επιστημονικό ενδιαφέρον. Έγινε και γίνεται συνεχώς αντικείμενο συστηματικής μελέτης. Πολλές έρευνες διεξάγονται για την καλύτερη και ορθότερη ερμηνεία του βασικού αυτού αντικειμένου. Το θέμα αυτό δεν είναι μόνο ενδιαφέρον αλλά δύσκολο και πολύπλοκο. Από τις πρώτες Διακηρύξεις των Δικαιωμάτων του παιδιού για παροχή ειδικής θεραπείας, μόρφωσης και περίθαλψης στο παιδί που μειονεκτεί σωματικά, ψυχικά ή κοινωνικά, ο επιστημονικός κλάδος της Ειδικής Αγωγής έχει σημειώσει αξιόλογη πρόοδο προχωρώντας σε ένα επιπλέον επίπεδο, την αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ατόμων.

Γενικός στόχος της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση των στάσεων των επαγγελματιών ψυχικής υγείας σχετικά με την ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά

υστερούντων ατόμων. Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος έγινε για τους παρακάτω λόγους:

Το θέμα είναι επίκαιρο, καθώς ο τομέας της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων ατόμων συγκεντρώνει ολοένα και περισσότερο επιστημονικό ενδιαφέρον. Επιπλέον, δεδομένου του γεγονότος ότι οι υπάρχουσες μελέτες στον ελλαδικό χώρο σχετικά με την ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση είναι λιγοστές, παρέχεται η δυνατότητα μιας ουσιαστικής έρευνας που θα επιφέρει και τα ανάλογα αποτελέσματα. Ένας τελευταίος λόγος είναι η νεωτερικότητα του θέματος καθώς το αντικείμενο της αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων ατόμων είναι σχετικά καινούριο προς έρευνα.

Αναφορικά με το θεωρητικό μέρος της παρούσας μελέτης, στο ΚΕΦΑΛΑΙΟ I αναφέρεται ο σκοπός της μελέτης, οι ορισμοί των εννοιών καθώς και η ιστορική ανασκόπηση σχετικά με την αντιμετώπιση της διαφορετικότητας των νοητικά υστερούντων ατόμων από το κοινωνικό σύνολο και την εξέλιξη της εκπαίδευσης των νοητικά υστερούντων ατόμων σε διάφορες χρονικές περιόδους.

Στο ΚΕΦΑΛΑΙΟ II προχωράμε σε μία αναλυτική περιγραφή της νοητικής καθυστέρησης. Στη συνέχεια περιγράφονται οι κλινικές μορφές και τα χαρακτηριστικά της καθώς και οι βαθμίδες ταξινόμησης των νοητικά υστερούντων ατόμων. Επίσης περιλαμβάνονται οι αιτιολογικοί παράγοντες που σχετίζονται με τη νοητική καθυστέρηση και τα επιδημιολογικά στοιχεία όσον αφορά τη συχνότητα εμφάνισης της στο γενικό πληθυσμό. Στο τέλος του κεφαλαίου γίνεται λόγος για τα διαγνωστικά κριτήρια και για τη θεραπευτική προσέγγιση των νοητικά υστερούντων ατόμων και τονίζεται η αναγκαιότητα και η σημασία της πρόληψης καθώς και τα είδη αυτής.

Στο ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ περιλαμβάνεται η εκπαίδευση των νοητικά υστερούντων ατόμων μέσω της ειδικής αγωγής και η οργάνωση των ειδικών εκπαιδευτικών μονάδων. Έπειτα αναλύεται το μοντέλο της Πρώιμης Υποστηρικτικής Παρέμβασης και οι τομείς που ασκείται προκειμένου να βοηθήσει τα νοητικά υστερούντα άτομα. Ακόμη δίνεται μια εικόνα για τη σπουδαιότητα της επίδρασης της οικογένειας στην όλη ψυχοκοινωνική εξέλιξη του παιδιού, αλλά και της συμβουλευτικής για γονείς νοητικά υστερούντων παιδιών.

Στο τελευταίο κεφάλαιο (ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV) του θεωρητικού μέρους αυτής της μελέτης, γίνεται λόγος για την ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων, καθώς και για τις διάφορες έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί στον ελλαδικό και ευρωπαϊκό χώρο όσον αφορά την αποκατάστασή τους.

Στο ερευνητικό μέρος της μελέτης μας γίνεται ιδιαίτερη περιγραφή του γενικού στόχου, του είδους της έρευνας (ποσοτική έρευνα) και της μεθόδου που χρησιμοποιήθηκε (επισκόπηση). Παράλληλα γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στον τρόπο της δειγματοληψίας (τυχαία δειγματοληψία) και στον αριθμό του δείγματος (55 επαγγελματίες ψυχικής υγείας). Επίσης το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε είναι το ερωτηματολόγιο με κλειστού τύπου ερωτήσεις και η ανάλυση των αποτελεσμάτων έγινε με βάση το Στατιστικό πακέτο κοινωνικών επιστημών (S.P.S.S.). Στη συνέχεια ακολουθούν τα συμπεράσματα και οι προτάσεις.

1.2 ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ο γενικός στόχος της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση των στάσεων των επαγγελματιών ψυχικής υγείας σχετικά με την ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση των ατόμων με νοητική υστέρηση.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν για τη διερεύνηση του παραπάνω θέματος ήταν:

- i) Ποιες είναι οι γνώσεις και οι αντιλήψεις των επαγγελματιών ψυχικής υγείας σχετικά με την ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων;
- ii) Ποιες μεθόδους και τρόπους μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας για να βοηθήσουν τους νοητικά υστερούντες να αποκατασταθούν;
- iii) Είναι επαρκής η ειδική εκπαίδευση των νοητικά υστερούντων έτσι ώστε τα ειδικά αυτά άτομα να μπορούν να προχωρήσουν σε ένα επόμενο στάδιο της ειδικής εκπαίδευσης που αφορά την επαγγελματική αποκατάσταση;
- iv) Υπάρχουν προγράμματα ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης για νοητικά υστερούντες στην Ελλάδα; Τι γνωρίζουν οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας για την αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων;

Για τη διεξαγωγή της παρούσας μελέτης βασιστήκαμε στις ακόλουθες θεωρητικές υποθέσεις:

- i) Για να επιτευχθεί η ψυχοκοινωνική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων πρέπει να προηγηθεί η ειδική εκπαίδευση τους (Μαδιανός, 1994)
- ii) Η ψυχοκοινωνική αποκατάσταση είναι μια διαδικασία σχετιζόμενη με ένα ευρύ φάσμα ενεργειών και προγραμμάτων για τους νοητικά υστερούντες (Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, 1981)

- iii) Η επαγγελματική αποκατάσταση αποτελεί το μακροπρόθεσμο στόχο της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης παρέχοντας στο νοητικά υστερούντα επαγγελματικές δεξιότητες (Μαδιανός, 1994)

1.3 ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ

- **Α.μ.ε.α.**

«Άτομα τα οποία λόγω οργανικών, ψυχικών ή κοινωνικών αιτιών, παρουσιάζουν καθυστερήσεις, αναπηρίες ή διαταραχές στην εν γέννη ψυχοσωματική δομή ή στις επιμέρους λειτουργίες και σε βαθμό που να μην επιτρέπει, δυσχεραίνει ή παρακωλύει σοβαρά την παρακολούθηση της παρεχόμενης γενικής ή επαγγελματικής εκπαίδευσης σε κανονικά άτομα έως και την επαγγελματική αποκατάσταση και την αυτοδύναμη κοινωνική τους ένταξη» (ΦΕΚ Ν.1143/1981).

- **Νοητική καθυστέρηση**

«Κάτω του μέσου όρου γενική νοητική λειτουργία η οποία προκαλείται κατά την εξελικτική περίοδο και σχετίζεται με την βλάβη στην προσαρμοστική συμπεριφορά» (American Association of Mental Deficiency, 1919).

«Ατελής εξελικτική κατάσταση όπου το άτομο δεν μπορεί να προσαρμοστεί στο περιβάλλον στο οποίο ζει με άλλα άτομα και ούτε μπορεί να ζει χωρίς εξάρτηση ή επίβλεψη ή εξωτερική βοήθεια και στήριξη» (Tredgold, 1937).

«Συγγενής ανεπάρκεια στην ανάπτυξη της νοημοσύνης που εκδηλώνεται νωρίς και που συνήθως δεν είναι δυνατόν να αναπληρωθεί (Sillamy, 1967).

«Κοινωνική ανικανότητα οφειλόμενη στην νοητική ανεπάρκεια και υπολειτουργικότητα που έχει εξελικτικά κατασχεθεί και κατακρατηθεί η οποία επιτυγχάνεται στην ώριμη ηλικία, είναι ιδιοσυγκρασιακής προέλευσης και είναι στην ουσία αθεράπευτη» (Doll, 1941).

- **Ειδική αγωγή**

«Κάθε μορφή ενισχυμένης βοήθειας που παρέχεται από τη γέννηση ως την ωρίμανση του παιδιού, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι δυσκολίες του, στους τομείς της σχολικής μάθησης και της κοινωνικής του προσαρμογής» (Στασινός, 2001).

«Παιδαγωγική αντιμετώπιση που περιλαμβάνει ιδιαίτερους τρόπους μεταχείρισης και εκπαίδευσης των ατόμων που παρουσιάζουν κάποια απόκλιση από το φυσιολογικό και πρέπει να είναι ανάλογη με την ιδιαιτερότητα που χαρακτηρίζει τα άτομα αυτά» (Κρουσταλλάκης, 2003).

«Ειδικά σχεδιασμένη διδασκαλία που υποστηρίζεται ή μπορεί να υποστηρίζεται από ειδικά προγράμματα συμπληρωματικώς υπηρεσιών και μπορεί να παρέχεται σε κατάλληλα διαρρυθμισμένους και εξοπλισμένους χώρους για την ικανοποίηση των ειδικών αναγκών του παιδιού» (Φ.Ε.Κ. Ν.94 142/1985).

«Ειδικά σχεδιασμένα εκπαιδευτικά προγράμματα προσαρμοσμένα στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τις ικανότητες και τις δυσκολίες του παιδιού» (Πολυχρονοπούλου, 2001).

- **Νοητικά υστερούντες**

«Άτομα των οποίων η γενική νοητική λειτουργία είναι κάτω του μέσου όρου, χαρακτηρίζεται από ανεπάρκεια προσαρμοστικής συμπεριφοράς και τα παραπάνω προβλήματα εκδηλώνονται κατά την πορεία ανάπτυξης» (American Association of Mental Deficiency, 1944).

«Άτομα που παρουσιάζουν αρκετό βαθμό πνευματικής ή νοητικής αδυναμίας προς κανονική αντίδραση στους ερεθισμούς που παρέχονται από το σύνηθες εκπαιδευτικό και παιδαγωγικό περιβάλλον» (Φ.Ε.Κ. Ν.453/1937).

- **Ψυχοκοινωνική αποκατάσταση**

«Δυναμική διαδικασία μέσα από τη συντονισμένη εφαρμογή ιατρικών, κοινωνικών, εκπαιδευτικών και επαγγελματικών μέτρων που έχει στόχο να υποβοηθήσει το ανάπηρο άτομο να φτάσει το μέγιστο δυνατό επίπεδο λειτουργικότητας και να ενταχθεί στην κοινωνία» (Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, 1981).

«Όλα τα μέσα που σχεδιάζονται για να προετοιμάσουν τα ψυχικά ή σωματικά ανάπηρα άτομα, να διεκδικήσουν μία φυσιολογική θέση στην κοινότητα μέσα στα όρια των δυνατοτήτων τους ή στην ελεύθερη αγορά εργασίας ή στο σπίτι. Πρέπει να θεωρείται ως μία συνεχής διαδικασία που αρχίζει με την έναρξη και την διάγνωση της νόσου ή του τραύματος και συνεχίζεται μέχρι την τελική τοποθέτηση του ατόμου στην πιο κατάλληλη εργασία ή συνθήκες διαμονής» (Συμβούλιο Ευρώπης, 1958).

«Κάθε δραστηριότητα που έχει ως στόχο την πρόληψη ή μείωση των δευτερογενών επιπτώσεων ή των αναπτυσσόμενων αναπληρωματικών μηχανισμών για τις πρωτογενείς και δευτερογενείς επιπτώσεις της νόσου που δεν επιδέχονται μείωση» (Wing και συν., 1964).

- **Επαγγελματική αποκατάσταση**

«Ο μακροπρόθεσμος στόχος της αποκατάστασης του ατόμου μέσα από την έκθεση του σε επαγγελματικού τύπου εργασιακά πλαίσια και προκαταρκτική εκπαίδευση σε διάφορες επαγγελματικές περιοχές για την ανάπτυξη ή απόκτηση νέων επαγγελματικών δεξιοτήτων» (Μαδιανός, 1994).

1.4 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Από τη στιγμή που ο άνθρωπος κατάλαβε τον εαυτό του και άρχισε σιγά-σιγά να τον ερευνά, αντιλήφθηκε ότι μερικά άτομα διέφεραν από το γενικό σύνολο, αναφορικά με τη συμπεριφορά τους, την εμφάνισή τους και τις προσδοκίες του συνόλου. Η μεταχείριση αυτών των ατόμων έχει υπάρξει μέχρι σήμερα από απάνθρωπη έως κάπως ανθρώπινη. Τα άτομα που διέφεραν έχουν βασανιστεί, καταστραφεί, εξοστρακιστεί, αγνοηθεί και εξοριστεί. Τα προβλήματά τους έχουν εξηγηθεί πρώτα από δεισιδαιμονικής πλευράς και πρόσφατα από επιστημονικής πλευράς. Έχουν θεωρηθεί ότι είναι άτομα που πρέπει κάποιος να τα φροντίζει, έχουν κατηγοριοποιηθεί, έχουν γίνει αποδεκτά και τέλος έχουν εκπαιδευτεί. Η εκπαίδευση τους δυστυχώς είναι ένα πρόσφατο γεγονός στην ιστορία του ανθρώπου. Όχι πολύ παλιά, τα άτομα με νοητική καθυστέρηση ή οποιοδήποτε σωματικό-διανοητικό ή ψυχικό πρόβλημα, θεωρούνταν ότι έπρεπε να υποστηριχθούν, να βοηθηθούν και ευτυχώς να εκπαιδευτούν, ανάλογα με τη νοητική τους ικανότητα, σε έναν κόσμο και σε μια μάνα-φύση που έθεταν σε κίνδυνο την ίδια την ύπαρξη (Βασιλείου, 1998).

Η ιστορία της εκπαίδευσης των ειδικών αυτών ατόμων χωρίζεται στις εξής περιόδους: η πρώτη περίοδος καλείται περίοδος «απειλής για επιβίωση» και οφείλεται στη σκληρή μεταχείριση από το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Σ' αυτήν την περίοδο επικρατεί η «δεισιδαιμονία» αναφορικά με τη φυσική εμφάνιση και τον τρόπο συμπεριφοράς των ατόμων αυτών. Η δεύτερη περίοδος είναι η «επιστημονική», η οποία αναφέρεται στη φυσική, νομική και αντικειμενική προσέγγιση του προβλήματος. Σ' αυτήν την περίοδο ξεκινάει η φροντίδα, η ανθρώπινη μεταχείριση και η κοινωνική παραδοχή των ατόμων αυτών. Η τρίτη περίοδος είναι η περίοδος όπου

η ειδική αγωγή θεωρείται πλέον ένας επιστημονικός κλάδος και προσφέρει υπηρεσίες οι οποίες είναι επιστημονικά παραδεκτές και έγκυρες. Χρονολογικά οι περίοδοι αυτές έχουν ως εξής: Πρωτόγονη ή αρχαία εποχή έως το 500 μ.Χ., Περίοδος Μεσαίωνα έως τον 18^ο αιώνα μ.Χ. και ο 19^ο - 20^ο αιώνας (Βασιλείου, 1998).

Η κατηγοριοποίηση των ατόμων αυτών είναι ένα πρόσφατο γεγονός. Από την ιστορική ανασκόπηση γίνεται φανερό ότι η κατηγοριοποίηση αφορούσε στα άτομα της κοινωνίας, όπως για παράδειγμα τα αδύναμα άτομα, τα φτωχά και τα ασυνήθη. Για παράδειγμα, τα παιδιά ελάμβαναν λίγη ή καθόλου ειδική φροντίδα πέρα από αυτή των ενηλίκων. Επίσης πολλά παιδιά τα οποία γεννιόντουσαν με κάποιο σωματικό πρόβλημα πέθαιναν νωρίς είτε από παιδοκτονία είτε από την ανικανότητά τους να ανταπεξέλθουν στις δύσκολες και αντίξοες περιβαλλοντικές συνθήκες. Δυστυχώς τα παιδιά μόνο πρόσφατα άρχισαν να θεωρούνται άτομα με ειδικά δικαιώματα (Βασιλείου, 1998).

1.4.1 Η ΠΡΩΤΟΓΟΝΗ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΑ ΕΠΟΧΗ ΕΩΣ ΤΟ 500μ Χ

Στην πρωτόγονη περίοδο τα φυσικά στοιχεία, η δαιμονολογία και η θρησκεία ήταν οι κύριοι παράγοντες και συντελεστές για μόρφωση της ανθρώπινης σκέψης. Στην εποχή αυτή οι φυσικές ανωμαλίες δεν ήταν γνωστές πέρα από την παιδική ηλικία, εφόσον πολλές φυλές επέτρεπαν τη θανάτωση των νεογνών, εάν αυτά είχαν κάποιο πρόβλημα ή αν η μητέρα πέθαινε κατά τον τοκετό. Για τα παιδιά τα οποία ήταν τυχερά να επιβιώσουν, ενήλικη ζωή άρχιζε από τα έξι (6) ή τα οκτώ (8) χρόνια, οπότε εγκατέλειπαν τις οικογένειές τους και έχτιζαν τις δικές τους καλύβες. Κουράγιο και φυσική δύναμη ήταν τα απαραίτητα προσόντα για επιβίωση και όχι η νοητική ικανότητα (Durant, 1954).

Η πιο παλιά αναφορά για την θεραπεία των ψυχικών παθήσεων, για την οποία έχουμε αμυδρή γνώση, ανάγεται στη «Λίθινη εποχή». Στην εποχή αυτή οι άνθρωποι των σπηλαίων αντιμετώπιζαν και «θεράπευαν» μορφές ψυχικών παθήσεων με τη μέθοδο του «τρυπανισμού», που ήταν μια οπή στο κρανίο. Η οπή αυτή γινόταν με αιχμηρά λίθινα εργαλεία και είχε ως σκοπό να φύγουν μέσα από αυτήν τα κακά πνεύματα από τον άνθρωπο (Durant, 1954).

Αναφορές των ψυχικών παθήσεων στα γραπτά των Κινέζων, των Αιγυπτίων, των Εβραίων και των Ελλήνων δείχνουν ότι οι παθήσεις αυτές αποδίδονταν στα «κακά πνεύματα», τα οποία είχαν κατακτήσει το άτομο. Αυτή ήταν μια άλλη ιδιότητα των κακών και των καλών πνευμάτων, πέρα από τα άλλα φαινόμενα που προκαλούσαν όπως ο κεραυνός, ο σεισμός, οι καταιγίδες και οι αρρώστιες (Carson και Butcher, 1992), (Coleman, 1972), (Kendall και Hammen, 1995).

Ανάμεσα στους αρχαίους Εβραίους, τέτοιου είδους παθήσεις αποδίδονταν στον εκνευρισμό και στο θυμό του Θεού (Meyer, 1983).

Οι αρχαίοι Αιγύπτιοι ήταν οι μόνοι οι οποίοι απαγόρευαν τη βρεφοκτονία, που μεσουρανούσε στην αρχαία Ελλάδα και όσοι γονείς ήταν ένοχοι τους υποχρέωναν να κρατούν το σκοτωμένο παιδί στα χέρια τους για τρεις συνεχείς μέρες και νύχτες (Durant, 1966).

Κατά την ελληνορωμαϊκή περίοδο επιβίωσαν οι απόψεις της επιβίωσης και της δεισιδαιμονίας. Οι παράγοντες που απομάκρυναν την δεισιδαιμονία και την δαιμονολογία, ήταν οι φιλόσοφοι, οι μορφωμένοι και οι γιατροί της ελληνορωμαϊκής εποχής. Στη Σπάρτη ίσχυε η «ευγονία» και κάθε παιδί που γεννιόταν ήταν κάτω από την δικαιοδοσία του πατέρα και την κρίση του να ζήσει ή να πεθάνει. Με τη δικαιοδοσία αυτή, τα παιδιά που γεννιόντουσαν άρρωστα τα έριχναν στον Καιάδα, μια χαράδρα του Ταϋγету (Meyer, 1983).

Γενικά, οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι οι θεοί ήταν εκείνοι οι οποίοι προξενούσαν τις νόσους, των οποίων η θεραπεία γίνονταν σε ναούς, τα καλούμενα «Ιερά του Ασκληπιού» (Zilboorg και Henry, 1941).

Κατά τον 4^ο και 5^ο αιώνα π.Χ. ο Ιπποκράτης αρνήθηκε ότι οι ψυχικές παθήσεις προκαλούνται από τους θεούς και υποστήριξε τη φυσική αιτία, καθώς και τη θεραπεία τους, όπως και για τις άλλες νόσους. Επίσης, έδωσε έμφαση στην προδιάθεση και στην κληρονομικότητα και διατύπωσε ότι οι τραυματισμοί στην «κεφαλή» θα μπορούσαν να προξενήσουν αισθητήριες και νοητικές ανωμαλίες (Βασιλείου, 1998).

Μια άλλη μεγάλη μορφή που ασχολήθηκε με το πρόβλημα των νοητικά και ψυχικά πασχόντων ατόμων ήταν ο Πλάτωνας, σύγχρονος του Ιπποκράτη (429-347 π.Χ.). Ο Πλάτωνας υποστήριξε ότι τα άτομα με νοητικά και ψυχικά προβλήματα πρέπει να προστατεύονται από τους οικείους και τους συγγενείς τους. Υποστήριξε ότι δεν πρέπει τα άτομα αυτά να εμφανίζονται ανοιχτά στην Πολιτεία, χωρίς τη συνοδεία και τη

φροντίδα τους. Εάν οι οικείοι τα παραμελούν, να τους επιβάλλεται πρόστιμο (Carson και Butcher, 1992), (Coleman, 1972), (Kendall και Hammen, 1995).

Μια άλλη λαμπρή φυσιογνωμία της αρχαίας Ελλάδας, ο Αριστοτέλης (384-322 π. Χ.), παρόλο που ισχυρίστηκε ότι οι νοητικές και ψυχικές παθήσεις δεν οφείλονταν σε ψυχολογικές αιτίες και παράγοντες όπως είναι η ματαιώση και η διαμάχη, για παράδειγμα, υποστήριξε όμως ότι προκαλούνται από φυσικές αιτίες και όχι από θεϊκές παρεμβάσεις (Carson και Butcher, 1992), (Coleman, 1972), (Kendall και Hammen, 1995).

1.4.2 Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΑ ΕΩΣ ΤΟ 18ο ΑΙΩΝΑ μ.Χ.

Με τη διαδοχή της Μεσαιωνικής χλιετηρίδας στην οποία δυστυχώς επανεμφανίστηκαν τα δαιμονολογικά και δεισιδαιμονικά στοιχεία, η ψυχιατρική δεν μπορούσε να μη γίνει το επίκεντρο αυτής της αστάθειας και κακοδαιμονίας. Με την εξέλιξη των βαθιών θρησκευτικών προκαταλήψεων και πεποιθήσεων τα νοητικά καθυστερημένα άτομα, τα άτομα με κάποιο σωματικό πρόβλημα έτυχαν πιο ανθρώπινης μεταχείρισης και φροντίδας, αλλά οι αιτίες των νόσων αποδίδονταν στα σατανικά και δαιμονολογικά πνεύματα. Έτσι, η θρησκεία και οι πεποιθήσεις έγιναν οι κύριοι παράγοντες αυτής της περιόδου δημιουργώντας οίκτο και απαιτήσεις για φροντίδα για πολλά άτομα με ειδικές ανάγκες. Τα νοητικά υπολειπόμενα και ψυχικά πάσχοντα άτομα κέρδισαν κύρος στις αυλές των πλουσίων ως γελωτοποιοί. Μάλιστα, ανυψώνονταν στο κύρος των «θεϊκών παιδιών» ή των παιδιών του καλού Θεού. Όποιο σπίτι είχε κάποιο άτομο με νοητικό ή ψυχικό πρόβλημα το θεωρούσαν ότι ήταν θεϊκό σπίτι (Βασιλείου. 1998).

Καθώς οι θεολογικές ιδέες αναπτύσσονταν ολοένα και περισσότερο οι νοητικά και ψυχικά πάσχοντες υπέφεραν από τις παλιές δεισιδαιμονικές καταστάσεις και κακομεταχείρισή τους ήταν κακομεταχείριση του σατανά. Τα παλιά μαστιγώματα, η κακοσίτιση, η βύθιση στο καυτό νερό και άλλες οδυνηρές και βασανιστικές μέθοδοι ήταν τα κύρια θεραπευτικά μέσα αυτής της περιόδου (Colemann, 1972), καθώς και άλλες μορφές απάνθρωπης μεταχείρισης (Meyer, 1983).

Ο 16^{ος} και 17^{ος} αιώνας ήταν η συνέχεια των προηγούμενων δεισιδαιμονιών, εξοστρακισμών και βάνανυσων θεραπευτικών μεθόδων. Την περίοδο αυτή ο άνθρωπος θεωρείτο ότι είχε την ευθύνη των πράξεών του. Έτσι και αν ακόμα υπέκυπτε σε κάποια νόσο η οποία

επηρέαζε την αντίληψή του και τη νοητική του ικανότητα, θεωρούταν υπεύθυνος γιατί υπέκυπτε εκούσια. Ήταν δική του ελεύθερη επιλογή να υποκύψει και έπρεπε να τιμωρηθεί το σώμα με τη μέθοδο της «πυράς» και να αφεθεί η ψυχή ελεύθερη ξανά (Zilboorg και Henry 1941).

Κατά τη διάρκεια αυτού του αιώνα τα άτομα με ειδικές ανάγκες γίνονται ολοένα και πιο αποδεκτά από την κοινωνία. Οι μάγισσες και οι εξορκισμοί εξαλείφονται και δαιμονολογία εξασθενεί για να αντικατασταθεί σιγά – σιγά από τα ανθρώπινα δικαιώματα. Τα διανοητικά καθυστερημένα καθώς και τα ψυχικά πάσχοντα άτομα ολοένα και γίνονται έγκλειστα ως άτομα άρρωστα παρόλο που οι ενέργειες για την κατανόηση των αιτιών άρχισαν να διευρύνονται και να παραγκωνίζουν τη δαιμονολογία, τη δεισιδαιμονία και τη προκατάληψη. (Βασιλείου, 1998)

Ο Pinel, ο Tuke ο Rush και η Dix είναι οι πρωταρχικοί παράγοντες οι οποίοι χάραξαν το δρόμο για τη ηθική θεραπεία των ψυχικά και νοητικά πασχόντων ατόμων. Όσο ανεπιστημονική και αν ήταν αυτή η προσέγγιση, από τα στοιχεία φαίνεται ότι από την εφαρμογή της ευεργετήθηκαν πολλά άτομα των οποίων ο εγκλεισμός ήταν το λιγότερο περιττός. Το ποσοστό εξιτηρίων ανέρχεται στο 70% των ασθενών (Coleman, 1972), (Taumney, 1967). Από τα άτομα με ειδικές ανάγκες εκείνα που είχαν τύχει καλύτερης μεταχείρισης πριν από την περίοδο της « ηθικής θεραπείας» ήταν τα κωφά και τα τυφλά άτομα και αυτό επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι το 18^ο αιώνα είχαν ιδρυθεί τα πρώτα σχολεία για τυφλούς και κωφούς. Για τα άτομα με φυσικές ανωμαλίες και τα νοητικά καθυστερημένα, μόνο λίγα πράγματα είχαν γίνει. Μάλιστα τα άτομα με σωματικές ανωμαλίες θεωρούνταν ότι ήταν κοινωνικά αποκρουστικά (Βασιλείου, 1998).

Σύμφωνα με τον Prichard (1963) η κοινή γνώμη ήταν περισσότερο ευαισθητοποιημένη για τα άτομα με κώφωση και τύφλωση παρά με

εκείνα που έπασχαν από νοητική καθυστέρηση ή τα άτομα με σωματικές ανωμαλίες και ψυχικές διαταραχές. Συχνά θεωρούνταν ότι ήταν αποτέλεσμα θεϊκής δυσαρέσκειας προς τους γονείς τους. Επιπλέον τα άτομα με οριακή καθυστέρηση δεν θεωρούνταν ότι υστερούν γιατί τότε δεν ήταν εύκολο να το διακρίνουν εφόσον μάλιστα ορισμένα μπορούσαν να γράφουν και να διαβάζουν. Αυτό έγινε αργότερα φανερό με τη εκπαίδευση, όπου φάνηκε ότι τα άτομα αυτά δεν μπορούσαν να ανταγωνιστούν τα φυσιολογικά. Ωστόσο ο 18^{ος} αιώνας παραμένει ως η κρίσιμη μεταβατική περίοδος για όλο το ανθρώπινο γένος περιλαμβανομένων και των νοητικά καθυστερημένων ατόμων και των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Η αξιοπρέπεια των ατόμων και ιδίως των παιδιών είχε εδραιωθεί και ο φόβος, η δαιμονολογία, η δεισιδαιμονία και η εχθρότητα, σε όσα άτομα διέφεραν από το κοινωνικό σύνολο, άρχισε να παραγκωνίζεται από τα ανθρωπιστικά εγχειρήματα, τη λογική κατανόηση, τη φροντίδα και τη εκπαίδευση. Έτσι δημιουργήθηκε το κλίμα για την εμφάνιση της ειδικής αγωγής το 19^ο αιώνα (Βασιλείου, 1998).

1.4.3 Ο 19^{ος} ΚΑΙ 20^{ος} ΑΙΩΝΑΣ

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, η ανάγκη για εκπαίδευση και φροντίδα των νοητικά καθυστερημένων και διαταραγμένων παιδιών δεν είχε ακόμα γίνει αντιληπτή. Έτσι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες και σωματικές ανωμαλίες χρησιμοποιούνταν όπως και παλιότερα για επαιτεία η οποία βρισκόταν σε ακμή, ειδικά στην Αγγλία. Τα παιδιά με νοητική καθυστέρηση των οποίων οι γονείς δεν μπορούσαν να πληρώσουν κάποιο δημόσιο ίδρυμα τοποθετούνταν σε άσυλα άθλιας κατάστασης (Prichard 1963). Ωστόσο, οι γιατροί του αιώνα αυτού επηρεασμένοι από την ανατομία και τη φυσιολογία, ήταν αδύνατο να κατανοήσουν τη νοητική καθυστέρηση από άλλη σκοπιά, εκτός από αυτή της παθολογίας και της βλάβης του εγκεφάλου (Βασιλείου, 1998).

Ο 19^{ος} αιώνας θεωρείται ότι είναι το κρίσιμο σημείο για την ιστορία της ειδικής αγωγής.

Ο Seguin, το 1837, ίδρυσε το πρώτο σχολείο για νοητικά καθυστερημένα άτομα. Η «φυσιολογική» μέθοδός του, όπως την αποκαλούσε, περιελάμβανε τεχνικές και υλικό για την εκπαίδευση των νοητικά καθυστερημένων ατόμων.

Μεταξύ του 1818 και του 1894 ιδρύθηκαν στις ΗΠΑ αρκετά ιδρύματα για τα άτομα με νοητική καθυστέρηση. Η ιστορία λοιπόν της ιδρυματοποίησης ξεκινάει σ' αυτήν την περίοδο. Παρόλο που ήταν σκληρό και δύσκολο καθήκον να πείσει κανείς τους σκεπτικιστές, μια μικρή ομάδα ανθρωπιστών επαγγελματιών κατόρθωσε να ιδρύσει και επικυρώσει μια σειρά εκπαιδευτικών διευκολύνσεων παρά να διευρύνει τα ειδικά σχολεία στα οποία υπήρχε η ελπίδα ότι μπορούσαν να διδαχθούν δεξιότητες οι οποίες ήταν αναγκαίες για να λειτουργούν τα νοητικά καθυστερημένα άτομα στο σχολείο, στη μάθηση και στην κοινότητα (Βασιλείου, 1998).

Η υψηλή αναλογία ασθενών-προσωπικού, η γεωγραφική απομόνωση, ο αυταρχισμός, η ηθική εξαχρείωση και η σεξουαλική εκμετάλλευση των ατόμων αυτών, καθώς και ο αποκλεισμός τους από τα προσωπικά και κοινωνικά δικαιώματα, είχαν ως αποτέλεσμα την ψυχολογική βεβήλωση και τη μείωση της αξιοπρέπειας τους (Baumeister, 1970).

Κατά τη δεκαετία του 1960, τόσο στις Η.Π.Α., όσο και στην Αγγλία, άλλαξε η νοοτροπία περίθαλψης των νοητικά καθυστερημένων ατόμων και μάλιστα ακούστηκαν διαμαρτυρίες για απάνθρωπη ιδρυματική μεταχείριση (Βασιλείου, 1998).

Έτσι, ο 19^{ος} αιώνας, παρόλες τις δεισιδαιμονίες και τις προκαταλήψεις, ήταν η αρχή της ειδικής αγωγής η οποία έμελλε να βελτιωθεί στον 20^ο αιώνα. Η αναζήτηση μέσων μέτρησης για την καταχώρηση των ατόμων σε κάποια κατηγορία ευφυΐας άρχισε από τον Catell το 1890. Η σημαντική, όμως, πρόοδος των δοκιμασιών για τη νοητική ικανότητα έγινε από τον Binet. Οι πρώτες καταχωρήσεις έγιναν από τον Αμερικανικό Σύνδεσμο Νοητικής Καθυστέρησης (American Association of Mental Deficiency, A.A.M.D.), ο οποίος επέκτεινε τις καταχωρήσεις οι οποίες περιελάμβαναν τις κατηγορίες «ευήθης, ανόητος, μωρός» (Idiot, Imbecile, Moron) αντίστοιχα. Οι κατηγορίες αυτές και ειδικά η κατηγορία «Moron» του Goddard κάλυπτε χιλιάδες περιπτώσεις παιδιών και ενηλίκων με ελαφρά νοητική καθυστέρηση, οι οποίοι πριν την επινόηση της δοκιμασίας δεν αναγνωρίζονταν μέσα στο κοινωνικό σύνολο ως άτομα με κάποια μορφή νοητικής καθυστέρησης. Για τα πιο σοβαρά καθυστερημένα άτομα, δηλαδή τα ευήθη (Imbecile) και τους ιδιώτες (Idiots), είχε σχεδιαστεί ιδρυματοποιημένη περίθαλψη (Βασιλείου, 1998).

1.4.4 Η ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟΝ 19^ο ΑΙΩΝΑ ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

Η ιστορία της ειδικής αγωγής στην Ελλάδα αρχίζει μετά την επανάσταση του 1821 και τα τετρακόσια χρόνια υποδούλωσης στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Το 1906 ιδρύθηκε στην Καλλιθέα της Αθήνας το πρώτο Ίδρυμα για τυφλά παιδιά ηλικίας από έξι ετών.

Το 1923 ιδρύθηκε το πρώτο σχολείο για κωφά παιδιά, με αρχικό σκοπό την εκπαίδευση των ορφανών κωφών που ήρθαν στην Ελλάδα μετά την Ασιατική καταστροφή. Επί πλέον, διάφοροι Έλληνες φιλάνθρωποι ίδρυσαν νοσοκομεία, άσυλα και σπίτια για τα άρρωστα, τα ορφανά και τα «παραστρατημένα». Η εφηβική παραβατικότητα είχε εξαιρετικά αυξηθεί την εποχή αυτή λόγω της Ασιατικής καταστροφής που οδήγησε χιλιάδες παιδιά στην ορφάνια και στην εγκατάλειψη.

Την ίδια χρονιά ιδρύθηκε το Εθνικό Σχολείο Κωφών στην Αθήνα και ο σύλλογος τυφλών ίδρυσε σχολεία για τυφλούς εφήβους και ενήλικες. Ιδρύεται επίσης το ίδρυμα κωφών στους Αμπελόκηπους, αρχιτεκτονικά ισάξιο των καλύτερων ευρωπαϊκών ιδρυμάτων της εποχής εκείνης και τον Ιανουάριο του 1937 ειδικός εκπαιδευτικός νόμος επιτρέπει την ίδρυση εκπαιδευτικών μονάδων για το νοητικά καθυστερημένο παιδί, το συναισθηματικά διαταραγμένο και το παιδί με την πολιτισμική αποστέρηση, καθώς επίσης και την ίδρυση ειδικών τάξεων. Ιδρύεται λοιπόν και λειτουργεί το Πρότυπο Ειδικό Σχολείο στην Καισαριανή της Αθήνας, ισάξιο των καλύτερων ειδικών σχολείων της Ευρώπης (Πολυχρονοπούλου, 2001).

Το 1945, αμερικάνικοι σύλλογοι ίδρυσαν ένα ίδρυμα για την αποκατάσταση των σωματικά ανάπηρων εφήβων και ενηλίκων. Ο εμφύλιος όμως πόλεμος (1943-1950) κάθε άλλο παρά βοήθησε την

ανάπτυξη της ειδικής αγωγής. Άλλωστε, το κύριο ενδιαφέρον της χώρας τη μεταπολεμική αυτή περίοδο ήταν η επιβίωση των παιδιών και η σωματική τους υγεία, παρά η εκπαίδευση τους. Ο υποσιτισμός διευκόλυνε την επίθεση μολυσματικών ασθενειών όπως της φυματίωσης, που μαζί με την ελονοσία προξένησαν το θάνατο σε εκατοντάδες παιδιά. Καθυστέρηση στο βάδισμα και στην ομιλία, νυχτερινή ενούρηση και γενικά ψυχοσωματική ανωριμότητα ήταν τα κυριότερα χαρακτηριστικά των παιδιών. Φοβίες, επιθετικότητα, διαφθορά των ηθών και κάθε είδους αντικοινωνική συμπεριφορά χαρακτήριζε τα μεγαλύτερα παιδιά. Συνειδητοποιήθηκε έτσι η ανάγκη για ίδρυση ψυχοιατρικών κέντρων για τη διάγνωση της πνευματικής υγείας των παιδιών και της συμβουλευτικής της οικογένειας (Πολυχρονοπούλου, 2001).

Το 1953 λειτούργησε η πρώτη ψυχοδιαγνωστική κλινική και το 1954, 1955 και 1956 περισσότερα ιατροπαιδαγωγικά κέντρα. Το 1956 ιδρύθηκε το Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής. Το ίδιο έτος ιδρύθηκε ένας αξιόλογος οργανισμός γονέων και κηδεμόνων ειδικών παιδιών (ΠΕΓΚΑΠ) που οργάνωσε και χρηματοδότησε έρευνες και σεμινάρια στην Ειδική Αγωγή, εξέδωσε ένα ψυχοπαιδαγωγικό περιοδικό και γενικά επηρέασε πολύ την κοινή γνώμη με τις δραστηριότητες της. Το 1966 ο οργανισμός αυτός σε συνεργασία με το Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής ίδρυσε το Στουπάθειο σχολείο για την εκπαίδευση και αποκατάσταση των ασκήσιμων νοητικά καθυστερημένων παιδιών και νέων. Μεταξύ 1956-1965 περισσότερα ψυχοδιαγνωστικά κέντρα ιδρύθηκαν μέσα σε ψυχιατρικά νοσοκομεία και ιδιωτικές κλινικές. Στη δεκαετία του '60 ιδρύθηκαν το ίδρυμα «Θεοτόκος» για νοητικά καθυστερημένα παιδιά και το «Ψυχολογικό Κέντρο Βορείου Ελλάδος» (Πολυχρονοπούλου, 2001).

Το 1969, το ΥΠΕΠΘ ίδρυσε την Κεντρική Υπηρεσία του Γραφείου Ειδικής Αγωγής που το 1976 έγινε με προεδρικό διάταγμα Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής. Το 1972 και 1973 ιδρύθηκαν 43 ειδικά σχολεία σε όλη τη χώρα για παιδιά με νοητική υστέρηση και το 1975 η Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων κατοχύρωσε συνταγματικά το δικαίωμα εκπαίδευσης του «προβληματικού ατόμου» (άρθρο 21).

Το 1974 συντάχθηκε το πρώτο «Σχέδιο Αναλυτικού και Ωρολογίου Προγράμματος» για εκπαιδευσιμα νοητικά καθυστερημένα και το 1981 εκδόθηκε ο νόμος 1143 για την «Ειδική Αγωγή, ειδική επαγγελματική εκπαίδευση και αποκαταστασιακή και κοινωνική μέριμνα ατόμων που αποκλίνουν του φυσιολογικού» (Πολυχρονοπούλου, 2001).

Το 1985 με το Νόμο 1566 για τη «Δομή και Λειτουργία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» η Ειδική Αγωγή ενσωματώνεται στο κανονικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Συγκεκριμένα, στα πλαίσια της σημερινής εκπαιδευτικής πολιτικής σύμφωνα με το Νόμο 1566/85 αναγνωρίζεται ότι:

- Η Ειδική Αγωγή αντιμετωπίζεται ισότιμα ως μέρος του Γενικού εκπαιδευτικού συστήματος σε όλο το φάσμα των βαθμίδων της, χωρίς να χάνει την ιδιαιτερότητά της ως παιδαγωγική επιστήμη.
- Η εκπαίδευση παιδιών με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες είναι υποχρέωση και ευθύνη της πολιτείας.
- Υιοθετείται ο θεσμός της ενσωμάτωσης με την ίδρυση (1984) και τη λειτουργία των πρώτων 25 ειδικών τάξεων μέσα στα συνηθισμένα σχολεία (1985).
- Θεσπίζεται ο θεσμός του σχολικού ψυχολόγου και των ειδικών υποστηρικτικών υπηρεσιών.
- Αλλάζει επίσημα η ονομασία «αποκκλίνον άτομο» σε «άτομο με ειδικές ανάγκες».

Σύμφωνα με το Νόμο 1566/85 οι υποστηρικτικές υπηρεσίες Ειδικής Αγωγής στελεχώνονται με το παρακάτω ειδικό προσωπικό:

- α. Θεραπευτές του λόγου
- β. Επαγγελματικούς Συμβούλους
- γ. Ψυχολόγους
- δ. Κοινωνικούς Λειτουργούς
- ε. Φυσιοθεραπευτές
- στ. Εργασιοθεραπευτές
- ζ. Επιμελητές (νοσοκόμες και βρεφονηπιοκόμους)

(Πολυχρονοπούλου, 2001)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

Η ΝΟΗΤΙΚΗ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ

2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΝΟΗΤΙΚΗΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗΣ

Οι αντιπαραθέσεις γύρω από τον ορισμό της νοητικής ικανότητας έχουν τις ρίζες τους βαθιά στους αιώνες της ανθρώπινης κοινωνικής ύπαρξης. Κάθε απόπειρα ορισμού είχε στον αντίποδά της τη νοητική καθυστέρηση, παρόλο που όσοι ασχολούνται με αυτά τα άτομα έχουν ασχοληθεί κυρίως με πρακτικές εφαρμογές παρά με θεωρητικά σχήματα και θέματα (Βασιλείου, 1998).

Οι διάφοροι ορισμοί της νοητικής καθυστέρησης έχουν ανασχεδιαστεί συχνά και η εκτίμηση τους γύρω από τη συχνότητα των προβλημάτων περιορίστηκε στα άτομα με πιο σοβαρή πνευματική αναπηρία. Έτσι, το να αναχθούν οι ορισμοί σε ισότιμη κοινωνική δράση δεν είναι εύκολο καθήκον, γιατί οι διάφοροι προσδιορισμοί δίνουν μια γενική και όχι ολιστική ερμηνεία του προβλήματος, γεγονός το οποίο έχει κάνει πολλούς ειδικούς (ψυχολόγους, ψυχιάτρους) να δυσθυμούν (Βασιλείου, 1994), (Kaplan και Sadock, 1982). Αναγνωρίζοντας την αυθαίρετη πλευρά ενός συστήματος κατάταξης, το οποίο προσδιορίζει τη νοητική καθυστέρηση ως μία κατηγορία πνευματικής ανικανότητας και αναπηρίας και συνεπώς προσφέρει ή κατακρατεί υπηρεσίες από τέτοιου είδους άτομα, οι ειδικοί το 1975 συμπέραναν ότι το σύστημα ορισμού όσο και η καταχώρηση, εξυπηρετούν τέτοιους σκοπούς (Hobbs, 1975α, 1975β).

Ο Tredgold (1957) περιέγραψε την ανθρώπινη συμπεριφορά μάλλον σε γενικές γραμμές όταν προσδιόρισε τη νοητική καθυστέρηση ως μία ατελή εξελικτική κατάσταση, όπου τα άτομο δεν μπορούσε να

προσαρμοστεί στο περιβάλλον στο οποίο ζούσαν και άλλα άτομα, ούτε μπορούσε να ζει χωρίς εξάρτηση ή επίβλεψη ή εξωτερική βοήθεια και στήριξη (Βασιλείου, 1998).

Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι η κοινωνική ανικανότητα είναι ένα από τα κύρια κριτήρια (Doll, 1941), (Tredgold και Tredgold, 1952) για την αναγνώριση και την καταχώρηση της νοητικής καθυστέρησης. Ο ορισμός του Doll, πέρα από το κριτήριο της κοινωνικής προσαρμογής, τόνισε την πνευματική αναπηρία η οποία εμφανίζεται από την παιδική ηλικία, την ιδιοσυγκρασιακή πλευρά αλλά και το αθεράπευτο του προβλήματος. Ο Doll (1941) όμως στάθηκε σε έξι ειδικά κριτήρια τα οποία θεωρούσε επαρκή για τον προσδιορισμό της νοητικής καθυστέρησης. Αυτά είναι:

1. η κοινωνική ανικανότητα,
2. οφειλόμενη στη νοητική ανεπάρκεια και υπολειτουργικότητα,
3. η οποία έχει εξελικτικά κατασχεθεί και κατακρατηθεί,
4. η οποία επιταχύνεται στην ώριμη ηλικία,
5. είναι ιδιοσυγκρασιακής προέλευσης και
6. είναι στην ουσία αθεράπευτη

(Βασιλείου, 1998)

Αντίθετα ο Kanner (1957) διέκρινε δύο τύπους ατόμων με νοητική καθυστέρηση: τον έναν αποτελούσαν άτομα με σοβαρή ανεπάρκεια στο συναισθηματικό, γνωστικό και βουλευτικό τομέα. Τα άτομα αυτά διακρίνονταν ως νοητικά ανεπαρκή στο κοινωνικό σύνολο. Ο δεύτερος τύπος περιελάμβανε άτομα των οποίων η νοητική ανεπάρκεια σχετιζόταν με την κοινωνία στην οποία αλληλεπιδρούν, δεν μπορούν να επιβιώσουν ανάμεσα σε βάρβαρους και δεν πάσχουν μόνο από νοητική καθυστέρηση, αλλά από ανεπάρκεια σε κάθε σφαίρα της νοημοσύνης.

Ορισμένοι προσδιορισμοί έχουν αναπτυχθεί σύμφωνα με το δείκτη νοημοσύνης, όπου πολλοί συγγραφείς προσπάθησαν να

ποσοτικοποιήσουν τη νοητική ικανότητα για να αποδειχθεί ποιο άτομο πρέπει να θεωρείται νοητικά καθυστερημένο. Τα πιο σημαντικά αντικειμενικά κριτήρια ποσοτικοποίησης είναι η κλίμακα Stanford-Binet και Wechsler Intelligence Scale for Children and Adults. Την πρώτη κλίμακα μέτρησης της νοητικής ικανότητας τελειοποίησε συστηματικά ο Terman το 1916. μέχρι τώρα οι προσδιορισμοί, στην πλειοψηφία τους, ακολούθησαν το στατιστικό ή το παθολογικό πρότυπο (Mercer, 1973), με περιορισμένα κριτήρια και αντικειμενικότητα, με αποτέλεσμα οι προσδιορισμοί αυτοί που αφορούν στη νοητική καθυστέρηση να αμφισβητούνται. Όσο οι γνώσεις γύρω από τη φύση της νοητικής καθυστέρησης αυξάνονται, τόσο αντιλαμβανόμαστε την περιπλοκότητα του προβλήματος (Βασιλείου, 1998).

Κατά τον Αμερικανικό Σύνδεσμο της Νοητικής Καθυστέρησης A.A.M.D. ο προσδιορισμός ο οποίος έχει γίνει αποδεκτός από το 1919, αναφέρεται στην «κάτω από το μέσο όρο γενική νοητική λειτουργία, η οποία προκαλείται κατά την εξελικτική περίοδο και σχετίζεται με τη βλάβη στην προσαρμοστική συμπεριφορά» (Heber, 1959, 1961/Grossman, 1973, 1983). Σύμφωνα με αυτό τον προσδιορισμό το άτομο για να θεωρηθεί νοητικά καθυστερημένο πρέπει να πληροί τα τρία παρακάτω κριτήρια:

1. η νοητική του λειτουργικότητα να είναι κάτω από το μέσο όρο,
2. να έχει προκληθεί κατά την εξελικτική περίοδο και
3. να έχει βλάβη η προσαρμοστική συμπεριφορά του (Αμερικανικός Σύνδεσμος της Νοητικής Καθυστέρησης-A.A.M.D., 1997), (DSM IV, 1994). (Βασιλείου, 1998)

Με βάση το πρώτο κριτήριο για να θεωρηθεί ένα άτομο νοητικά καθυστερημένο πρέπει σε κάποια κλίμακα νοητικής ικανότητας, η απόδοσή του να είναι μια τυπική απόκλιση κάτω από το μέσο όρο της

δοκιμασίας. Με βάση το δεύτερο κριτήριο, το πρόβλημα πρέπει να έχει εμφανιστεί πριν από την ηλικία των 17 ετών και σύμφωνα με το τρίτο κριτήριο, κατά την προσχολική περίοδο, η προσαρμοστική συμπεριφορά αναφέρεται στο βαθμό ανάπτυξης των αισθητήριων και ψυχοκινητικών δεξιοτήτων κατά την σχολική περίοδο στην ακαδημαϊκή επίτευξη και κατά την ενήλικη ζωή στην οικονομική και κοινωνική προσαρμογή.

Ο προσδιορισμός αυτός διαφέρει σε έναν αριθμό διαστάσεων από τους υπόλοιπους στο να λαμβάνει υπόψη:

1. τα εξελικτικά καθήκοντα τα οποία είναι κατάλληλα για κάθε ηλικία,
2. την περιγραφή της παρούσας συμπεριφοράς,
3. την υποκειμενική μέτρηση,
4. την αποφυγή ειδών διαφοροποίησης της νοητικής καθυστέρησης και άλλες παιδικές διαταραχές,
5. δίνει περισσότερη έμφαση στο παθολογικό πρότυπο παρόλο που χρησιμοποιεί στατιστικά στοιχεία και
6. το διαχωριστικό σημείο είναι δυο τυπικές αποκλίσεις αντί της μιας από την έκδοση του 1959 (Βασιλείου, 1998).

Είναι επίσης σπουδαίο ότι με το προσδιορισμό αυτό, ένα άτομο μπορεί να θεωρηθεί νοητικά καθυστερημένο σε κάποια περίοδο της ζωής του και όχι σε κάποια άλλη. Δηλαδή, ένα παιδί με χαμηλό δείκτη νοημοσύνης το οποίο δεν αποδίδει ακαδημαϊκά μπορεί να θεωρηθεί ότι πάσχει από κάποια μορφή νοητικής καθυστέρησης ελαφρά ή οριακή, αλλά μπορεί με την αποφοίτησή του από το σχολείο να ασχοληθεί ανεξάρτητα με κάποιο ημι-ειδικευμένο επάγγελμα, προπάντων εάν έχει καλή επαγγελματική κατάρτιση. Στο σημείο αυτό η κοινωνία δεν θα πρέπει να θεωρεί νοητικά καθυστερημένο το άτομο αυτό. Εξάλλου η κοινωνική άμιλλα και η ανικανότητα ως διαχωριστικά κριτήρια της νοητικής καθυστέρησης, έχουν θεωρηθεί από συγγραφείς όπως ο Doll

(1941) και οι Tredgold και Tredgold (1952) ως σπουδαία κριτήρια για τη καταχώρηση του ατόμου σε κανονικό ή σε κάποια μορφή νοητικής καθυστέρησης (Βασιλείου, 1998).

Οι προσδιορισμοί που αναπτύχθηκαν στην Αγγλία έδωσαν έμφαση στην κοινωνική ανεπάρκεια του ατόμου με νοητική καθυστέρηση. Ο όρος σοβαρή « υπό – κανονικότητα» αναφέρεται στην κατάσταση η οποία περιλαμβάνει υπολειτουργικότητα της νοημοσύνης, οπότε καθίσταται απαραίτητη η ιατρική περίθαλψη ή άλλη ειδική φροντίδα (Βασιλείου, 1998).

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι έχουν προταθεί πολλοί όροι για να εκφραστεί η κατάσταση της υστέρησης στην ανάπτυξη των νοητικών λειτουργιών και δεξιοτήτων του ατόμου. Τα τελευταία χρόνια δεν προτιμάται ο όρος «νοητική ανεπάρκεια», γιατί σηματοδοτεί μία στατική προσέγγιση στη διαδικασία της ωρίμανσης, της μάθησης και της κοινωνικής προσαρμογής του ατόμου. Προτιμάται ο όρος «νοητική υστέρηση», γιατί σηματοδοτεί μία διαφορετική θεώρηση, πλέον δυναμική και εξελικτική, της ανάπτυξης και της λειτουργίας, των νοητικών λειτουργιών και του ζητήματος της υστέρησης στη νοητική ανάπτυξη (Μάντης, 2001).

Το 1977 ο Αμερικανικός Σύνδεσμος για τη Νοητική Καθυστέρηση παρουσίασε έναν πλέον πρόσφατο ορισμό: «η νοητική καθυστέρηση αναφέρεται σε ουσιώδεις περιορισμούς της κείμενης λειτουργικότητας του ατόμου. Την χαρακτηρίζει σημαντική και κάτω του μέσου όρου νοητική λειτουργία η οποία όμως θα πρέπει να σχετίζεται με δύο ή περισσότερα περιοριστικά στοιχεία από τα ακόλουθα πεδία βιοτικών προσαρμοστικών δυνατοτήτων: επικοινωνία, αυτοεξυπηρέτηση, αυτοσυντήρηση στο σπίτι, κοινωνικές ικανότητες, βιοτική χρήση της κοινότητας, αυτοδιάθεση, συντήρηση της προσωπικής υγείας-υγιεινής και ασφάλειας, λειτουργικές σχολικές ικανότητες (βασικές γνώσεις

γραφής, ανάγνωσης και αριθμητικής) εργασία και ψυχαγωγία. Η Νοητική Καθυστέρηση θα πρέπει να είναι εμφανής πριν από την ηλικία δεκαοκτώ χρόνων». Αυτός ο τελευταίος ορισμός του Αμερικανικού Συνδέσμου για τη Νοητική Καθυστέρηση εκτείνεται κυρίως σε κοινωνικούς παράγοντες που επηρεάζουν το συνολικό επίπεδο λειτουργίας του ατόμου στο περιβάλλον στο οποίο διαβιώνει. Ουσιαστικά αποτελεί ανάπτυξη του ορισμού που πρώτος έδωσε ο Tredgold το 1937 (Μάντης, 2001).

2.2 ΟΙ ΚΛΙΝΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΝΟΗΤΙΚΗΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗΣ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.

Σύμφωνα με τον Γ. Κρασανάκη (1997) οι μορφές νοητικής καθυστέρησης είναι οι εξής:

- **Η ιδιωτεία**

Η ιδιωτεία θεωρείται η πιο βαριά μορφή νοητικής καθυστέρησης.

Ο ιδιώτης ως άνθρωπος έχει νοημοσύνη αδρανή γιατί τα μέσα που διαθέτει είναι ανεπαρκή. Έτσι η ιδιωτεία δεν είναι ασθένεια, αλλά μια κατάσταση υποανάπτυκτών πνευματικών δυνάμεων. Η ανεπάρκεια αυτή διαπιστώνεται από την μικρή ακόμα ηλικία και παραμένει σε όλες τις εξελικτικές φάσεις της ζωής, αθεράπευτη. Η ιδιωτεία δεν είναι παραφροσύνη ή άλλη πνευματική ασθένεια, αλλά μια κατάσταση κατά την οποία οι πνευματικές δυνάμεις δεν μπόρεσαν να αναπτυχθούν αρκετά, ώστε το άτομο να μπορέσει να ωφεληθεί από τις διάφορες περιβαλλοντικές συνεισφορές. Τίποτε δεν μπορεί να δώσει στον δυστυχή ιδιώτη έστω και προσωρινά, περισσότερη λογική, περισσότερη νοημοσύνη (Κρασανάκης, 1997).

Ο ιδιώτης συνήθως εμφανίζει σωματική δυσμορφία. Έχει σώμα μικρό, κρανίο και θώρακα παραμορφωμένο, πρόσωπο άσχημο, μάτια δόντια και αυτιά με ανωμαλίες. Οι περισσότεροι ιδιώτες δεν αποκτούν την ικανότητα του βαδίσματος. Δεν μπορούν να φροντίσουν την καθαριότητά τους. Αδυνατούν να αυτοεξυπηρετηθούν. Η απάθεια είναι σχεδόν μόνιμο γνώρισμά τους. Ωρες ολόκληρες μπορούν να μένουν ακίνητοι στην ίδια θέση. Πολλοί από αυτούς έχουν την τάση να επαναλαμβάνουν στερεότυπα ορισμένες κινήσεις ποδιών, χεριών, κεφαλής και κορμού. Είναι συνήθως άγλωσσος, άλαλος. Δεν καταλαβαίνει την γλώσσα των άλλων. Οι ελάχιστες λέξεις που μπορεί

να μάθει αδυνατούν να συμβάλλουν στην επικοινωνία με τους ανθρώπους του περιβάλλοντός του (Κρασανάκης, 1997).

Τα άτομα που πάσχουν από ιδιωτεία έχουν Δείκτη Νοημοσύνης που δεν ξεπερνά το 20 και πνευματική ηλικία που δεν ξεπερνά κατά το τέλος της ανάπτυξης τα 3 χρόνια. Ο ιδιώτης στερείται φαντασίας, προσοχής, μνήμης, ηθικής συνείδησης και κοινωνικότητας. Η συναισθηματική και βουλητική του ικανότητα βρίσκονται σε βρεφικό επίπεδο. Το πνευματικό του επίπεδο καθιστά δύσκολη την μάθηση.

Γενικά ο ιδιώτης είναι ανεπίδεκτος αγωγής. Η κατάσταση του ιδιώτη μπορεί να είναι βαριά ή μέτρια. Η βαριά ιδιωτεία χαρακτηρίζεται από παντελή έλλειψη νοημοσύνης και ανύπαρκτη ομιλία. Το άτομο παραμένει στο επίπεδο των απλών αυτοματισμών. Η μέτρια ή ελαφριά ιδιωτεία είναι περισσότερο υποφερτή. Το άτομο που πάσχει εμφανίζει κάποιες πνευματικές ικανότητες (Κρασανάκης, 1997).

- **Η αμαυρωτική ιδιωτεία**

Η πάθηση αυτή συνδυάζει ιδιωτεία και αμαύρωση. Ο όρος αμαύρωση αναφέρεται σε βαθιά διαταραχή ή και σε ολική απώλεια της όρασης, εξαιτίας οργανικής βλάβης των οπτικών οργάνων. Η αμαύρωση πολλές φορές συνδέεται με νευροψυχιατρικά σύνδρομα. Η αμαυρωτική ιδιωτεία εμφανίζεται με διάφορες κλινικές μορφές.

Από αυτές οι πιο χαρακτηριστικές είναι οι εξής:

- i) Η νεογνική αμαυρωτική ιδιωτεία: Εκδηλώνεται πολύ νωρίς, στους 4–6 μήνες της ζωής του βρέφους. Ξαφνικά αρχίζει να φαίνεται άρρωστο. Η κινητική του ανάπτυξη επιβραδύνεται. Το κεφάλι του δεν μπορεί να κρατηθεί όρθιο. Μια απάθεια, που καταλήγει σε λήθαργο, σε παράλυση ή και επιληψία, είναι χαρακτηριστικό σύμπτωμα της νόσου. Συνήθως το παιδί που προσβάλλεται από την νόσο αυτή πεθαίνει σε ηλικία 2–3 ετών (Κρασανάκης, 1997).

ii) Η νηπιακή αμαυρωτική ιδιοτεία: Εμφανίζεται στην ηλικία των 2 με 5 ετών. Κύρια χαρακτηριστικά της είναι η επιληψία, η μειωμένη όραση ή ακόμα και η τύφλωση, η ταχεία ανάσχεση της εξέλιξης των κινητικών και πνευματικών λειτουργιών.

iii) Η εφηβική αμαυρωτική ιδιοτεία: Τα πρώτα συμπτώματα της εμφανίζονται μεταξύ των 6 και 10. Η όραση μειώνεται. Οι πνευματικές και σωματικές δυνάμεις του παιδιού κάμπτονται. Οι επιληπτικές κρίσεις είναι συχνές. Η άσχημη αυτή κατάσταση διαρκεί όσο και η ζωή του παιδιού, δηλαδή 10 με 20 χρόνια (Κρασανάκης 1997).

- **Η μογγολοειδής ιδιοτεία**

Η μογγολοειδής ιδιοτεία λέγεται μογγολισμός και σύνδρομο Down. Η ζωή τους δεν διαρκεί πολύ. Μόνο το ¼ από αυτούς φτάνει στην ώριμη ηλικία. Η πρόοδος της ιατρικής όλο και αυξάνει τον μέσο όρο της ζωής τους, πράγμα που δημιουργεί νέα προβλήματα στην οικογένεια και την κοινωνία. Φυσικά μόνο για παιδαγωγική θεραπεία μπορεί να γίνεται λόγος (Κρασανάκης 1997).

Τα ψυχικά γνωρίσματα των παιδιών που εμφανίζουν μογγολοειδή ιδιοτεία είναι έκδηλα. Τα περισσότερα πάσχουν από ελαφρά μορφή ιδιοτείας. Το λεξιλόγιό τους είναι φτωχό, οι κινήσεις τους αδέξιες, το συναίσθημα φτωχό, η βούληση ανίσχυρη, η πρωτοβουλία σχεδόν σπάνια, η μάθηση περιορισμένη. Γενικά είναι άτομα ήσυχα, ευκολοπροσάρμοστα και με ισχυρή μιμητική ικανότητα (Κρασανάκης 1997).

- **Η ηλιθιότητα**

Η ηλιθιότητα είναι μορφή νοητικής καθυστέρησης, όχι όμως όπως η ιδιοτεία. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, την τοποθετούν μεταξύ του

πνευματικού επιπέδου της ιδιωτείας και εκείνου της μωρίας. Γι' αυτό θεωρείται μέσου βαθμού πνευματική καθυστέρηση.

Ο όρος ηλιθιότητα χαρακτηρίζει ποικίλες πνευματικές καταστάσεις πράγμα που δείχνουν και οι πολλές οι λέξεις που χρησιμοποιούνται από τους ειδικούς μελετητές (βαριά καθυστέρηση, πνευματική αναπηρία, βαριά ολιγοφρένεια κλπ.). Γι' αυτό και ο όρος αυτός αντικαθίσταται συχνά με τον όρο «βαριά μωρία» (Κρασανάκης, 1997).

Γενικά ηλίθιο θεωρείται το άτομο που δεν μπορεί να αποκτήσει την ικανότητα της γραπτής γλωσσικής επικοινωνίας με τους γύρω του. Η σωματική ανάπτυξη του ηλίθιου είναι κακή, αλλά οπωσδήποτε καλύτερη από εκείνη του ιδιώτη. Οι δυσμορφίες του σώματος είναι λιγότερες και η γενική εμφάνισή του περισσότερο αρμονική. Η πνευματική του ηλικία κυμαίνεται στα όρια των 3-7/8ετών και ο δείκτης νοημοσύνης του μεταξύ 30 και 55/60 ή κατά τις πιο συντηρητικές εκτιμήσεις μεταξύ 20 και 40. Η κριτική ικανότητα απουσιάζει. Η σκέψη παραμένει, γενικά ανοργάνωτη και αδύνατη μπροστά στα πιο απλά προβλήματα της καθημερινής ζωής. Σε όλες του τις δραστηριότητες πρέπει να παρακολουθείται και να καθοδηγείται από ενήλικα άτομα (Κρασανάκης, 1997).

Το συναίσθημα του ηλίθιου παρουσιάζει διακυμάνσεις. Οι καταστάσεις ηρεμίας διαδέχονται εκείνες των εκρήξεων. Συχνές είναι οι νευρωτικές διαταραχές, οι φοβίες, οι επιθετικές τάσεις κλπ. Η κοινωνική και η ηθική συμπεριφορά των ηλιθίων ποικίλλει. Από εκπαιδευτικής άποψης ο ηλίθιος θεωρείται ασκήσιμος. Είναι ανεπίδεκτος σχολικής μάθησης. Δεν μπορεί να προσαρμοστεί στο σχολείο. Δυσκολεύεται πολύ στην μάθηση νέων πραγμάτων. Δεν εσωτερικοποιεί την σκέψη του. Τα όρια της είναι πάντα συγκεκριμένα.

Ο ηλίθιος με ειδική πάντα αγωγή, μπορεί να αποκτήσει απλές συνήθειες και δεξιότητες χρήσιμες για την καθημερινή απλή ζωή. Γενικά μπορεί να μάθει να αυτοεξυπηρετείται (Κρασανάκης, 1997).

- **Η μωρία**

Η μωρία είναι ελαφριά μορφή νοητικής καθυστέρησης. Η έννοια της μωρίας, σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα, αναφέρεται σε άτομα με αδύνατη νοημοσύνη, αλλά όχι πάντα με την ίδια πνευματική, σχολική και κοινωνική αποδοτικότητα. Γι' αυτό γίνεται λόγος για ελαφριά, μέση και βαριά μωρία.

Γενικά ο μωρός είναι άτομο με πνευματική καθυστέρηση. Τα ενδιαφέροντά του περιορισμένα. Η μνήμη πολλές φορές εμφανίζεται υπερτροφική, η προσοχή είναι αδύνατη, η φαντασία φτωχή, η κρίση ελάχιστη. Μένει στην επιφάνεια, την εξωτερική άποψη των γεγονότων. Η πρωτοβουλία και η ικανότητα προσαρμογής σε νέες καταστάσεις λείπει. Οι πνευματικές δραστηριότητες δύσκολα εσωτερικεύονται. Η νοημοσύνη του είναι συγκεκριμένη. Δεν αποκτά ποτέ θεωρητικό χαρακτήρα. Υστερεί ως προς την γλωσσική ανάπτυξη (Κρασανάκης, 1997).

Πολλές και χαρακτηριστικές διαταραχές εμφανίζει και η συναισθηματική ζωή του μωρού. Ο μωρός συγκινείται εύκολα, θυμώνει, καταλαμβάνεται από άγχος, ασταθείς διαθέσεις και ματαιόδοξη συμπεριφορά. Πολλοί μωροί φτάνουν μέχρι το έγκλημα, λόγω αδυναμίας συγκράτησης των ενστίκτων τους.

Με κριτήρια κοινωνικά και συναισθηματικά, γίνεται λόγος για αρμονική και δυσαρμονική μωρία. Τα άτομα που ανήκουν στην πρώτη εμφανίζουν μόνο νοητική καθυστέρηση, ενώ τα άτομα με δυσαρμονική μωρία δεν εμφανίζουν μόνο νοητική καθυστέρηση αλλά και διαταραχές στο συναίσθημα και στη συμπεριφορά. Συνήθως η δυσαρμονική μωρία

συναντάται σε άτομα ανωτέρου κοινωνικού επιπέδου (Κρασανάκης, 1997).

Η πνευματική καθυστέρηση δεν θα επιτρέψει στον μωρό να ανέλθει σε ανώτερα επαγγελματικά στρώματα. Δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της ζωής, γι' αυτό και παραμένει στο περιθώριο. Η ψυχική τους δραστηριότητα στρέφεται στην άμεση αναζήτηση της χαράς, ελέγχεται δύσκολα και συνδέεται ελάχιστα με ασυνείδητες αναπαραστάσεις. Δεν ξεπερνούν τις διαδοχικές εκείνες κρίσεις που οδηγούν ένα φυσιολογικό παιδί προς τη συναισθηματική και κοινωνική αυτονομία (Κρασανάκης, 1997).

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά της Νοητικής Καθυστέρησης είναι:

- i) Η διαταραχή δεν περιορίζεται στη νοημοσύνη αλλά εκτείνεται στο σύνολο των ψυχικών και αισθησιοκινητικών λειτουργιών. Συνοδεύεται από ατελή προσαρμογή στο φυσικό περιβάλλον, μειωμένη συναισθηματικότητα, αμφιθυμικές διαταραχές, προσβολή της κινητικότητας, γλωσσική ανεπάρκεια.
- ii) Δεύτερο χαρακτηριστικό της είναι η μονιμότητα, το μη επανορθώσιμο της διαταραχής. Εκείνο που επιδιώκεται με την αγωγή στα άτομα αυτά είναι η αξιοποίηση του δυναμικού που απομένει όπως η προσαρμογή στο περιβάλλον που δεν είναι αναγκαστικά συνάρτηση της νοημοσύνης.
- iii) Τρίτο χαρακτηριστικό είναι ο αργός ρυθμός και η πρόωρη παύση της ανάπτυξης των ψυχικών λειτουργιών. Κάθε λειτουργία έχει το δικό της ρυθμό και το δικό της χρονικό όριο. Μεγαλύτερη δυσκολία εξέλιξης παρουσιάζουν οι λογικοί και γνωστικοί μηχανισμοί π.χ. η αντίληψη και η παράσταση του χώρου και του χρόνου σε σύγκριση με την ψυχοκινητική λειτουργία εξελίσσονται με βραδύτερο ρυθμό και η ανάπτυξή τους παύει νωρίτερα.

Συμπερασματικά λοιπόν η Νοητική Καθυστέρηση είναι μια κατάσταση μη επανορθώσιμη, με συμπτώματα την μειονεξία του ατόμου στον πνευματικό τομέα, τη δυσκολία προσαρμογής του στο περιβάλλον, την κοινωνική ανωριμότητα και την επέκταση της διαταραχής στο σύνολο του ψυχοσωματικού μηχανισμού του ατόμου. Η σοβαρότητα των συμπτωμάτων εξαρτάται πάντα από τη βαθμίδα Νοητικής Καθυστέρησης που βρίσκεται το άτομο. (www.rc.teipir.gr/sepsite/noi.html)

2.3 ΟΙ ΒΑΘΜΙΔΕΣ ΝΟΗΤΙΚΗΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗΣ

Σύμφωνα με τον Βασιλείου (1998), παρόλο που υπάρχουν αρκετοί τρόποι ταξινόμησης των ατόμων με Νοητική Καθυστέρηση ο πιο συνήθης τρόπος που ακολουθείται είναι αυτός που παίρνει ως βάση το εκπαιδευτικό δυναμικό. Με αυτήν την ταξινόμηση οι νοητικά υστερούντες καταχωρούνται σε τέσσερις κατηγορίες:

- i) Παιδιά που μαθαίνουν αργά ή παιδιά με οριακή Νοητική Καθυστέρηση, με δείκτη νοημοσύνης (Δ.Ν.) 75–85. Τα παιδιά αυτής της κατηγορίας τείνουν να έχουν περιθωριακή επιτυχία στην κανονική σχολική τάξη., λιγότερο στο Δημοτικό και περισσότερο στο Λύκειο. Στην πλειοψηφία τους είναι αυτοσυντήρητα άτομα και κοινωνικά προσαρμόσιμα, καθώς και ικανά να ασκήσουν κάποιο επάγγελμα (Βασιλείου, 1998).
- ii) Εκπαιδύσιμα νοητικά καθυστερημένα παιδιά (Δείκτης Νοημοσύνης: 50 – 75). Τα παιδιά αυτά είναι σχεδόν κανονικά στην φυσική τους εμφάνιση, αλλά το επίπεδο της νοητικής τους ικανότητας είναι σχεδόν ταυτόσημο με τρία τέταρτα του επιπέδου των κανονικών παιδιών. Συνήθως δεν είναι άτομα για ακαδημαϊκές δεξιότητες όπως ανάγνωση, γραφή και αριθμητική στην αρχή της εκπαίδευσής τους, αλλά μπορούν να τελικά να το πετύχουν στις ανώτερες τάξεις του Δημοτικού. Γρήγορα διαπιστώνεται η χαμηλή και ανεπαρκή σχολική τους απόδοση ή προβλήματα στην προσαρμοστική συμπεριφορά τους και έτσι μετατάσσονται σε ειδικά σχολεία. Στην ενήλικη ζωή έχουν την ικανότητα να εργάζονται σε ημιεξειδικευμένα και ανειδίκευτα επαγγέλματα, αλλά το νοητικό τους επίπεδο βρίσκεται στα κατώτατα όρια αυτής της κατηγορίας και μπορεί να χρειάζονται περιπτωσιακή και περιστασιακή βοήθεια στην κοινωνική και οικονομική τους κατάσταση (Βασιλείου, 1998).

- iii) Ασκήσιμα νοητικά καθυστερημένα παιδιά (Δείκτης Νοημοσύνης=25–50). Τα παιδιά αυτά έχουν μέτρια ως σοβαρή Νοητική Καθυστέρηση και το νοητικό τους επίπεδο είναι ίσο με ένα τέταρτο έως το μισό των κανονικών παιδιών. Πολλά από αυτά έχουν φυσικές ανωμαλίες και βλάβες στα αισθητήρια όργανα με διαφορετικά χαρακτηριστικά προσώπου και σώματος, ειδικά εκείνων των οποίων ο Δείκτης Νοημοσύνης βρίσκεται στα κατώτατα όρια αυτής της κατηγορίας. Τα προβλήματά τους αναγνωρίζονται νωρίς στην βρεφική, παιδική ή προσχολική ηλικία. Τοποθετούνται από την αρχή σε ειδικό σχολείο και χρειάζονται εξάσκηση και εκπαίδευση στην προσωπική φροντίδα, στις δραστηριότητες και στη γλώσσα. Στην ενήλικη ζωή τους, πολλά από αυτά τα άτομα ζουν μέσα σε ιδρυματοποιημένες συνθήκες και καταστάσεις επειδή χρειάζονται συνεχή φροντίδα (Βασιλείου, 1998).
- iv) Βαθιά νοητική καθυστέρηση (Δείκτης Νοημοσύνης \geq 25) Τα παιδιά αυτά είναι εξολοκλήρου εξαρτημένα, πολλά βρίσκονται σε δημόσια ιδρύματα και προς το παρόν τουλάχιστον οποιαδήποτε προσπάθεια εκπαίδευσης τους θεωρείται «χαμένος κόπος και προσπάθεια» γιατί η επαφή τους με το περιβάλλον είναι υποτυπώδης έως ελάχιστη και σε ορισμένες περιπτώσεις ανύπαρκτη (Βασιλείου, 1998).

Η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (Π.Ο.Υ. Έκθεση Νο74 (1954)) προτείνει τρεις βαθμίδες Νοητικής Καθυστέρησης με την ορολογία βαριά, μέση και ελαφρά Νοητική Καθυστέρηση. Η διάκριση αυτή γίνεται αποδεκτή αλλά συνήθως παίρνει διαφορετική μορφή από τον ένα συγγραφέα στον άλλον. Οι διαφορές υπάρχουν συνήθως στην οριοθέτηση της κάθε βαθμίδας και στα διαφορετικά κριτήρια αξιολόγησης π.χ. υπάρχουν διαχωρισμοί με βάση το επίπεδο

νοημοσύνης (πνευματική ηλικία, Δείκτης Νοημοσύνης), την προσαρμογή στο περιβάλλον, την κοινωνική ωριμότητα κλπ. Στις εκπαιδευτικές ταξινομήσεις διαφέρει η ονομασία κάθε βαθμίδας ανάλογα με το κριτήριο που χρησιμοποιήθηκε. Με βάση το επίπεδο π.χ. της νοημοσύνης όπως το μετρούν τα τεστ διακρίνεται η «ιδιωτεία» (βαριά μορφή Νοητική Καθυστέρηση), η «ηλιθιότητα» (μέση μορφή) και η «μωρία» (ελαφρά μορφή). Στην ταξινόμηση με βάση τις δυνατότητες του ατόμου να δεχτεί αγωγή και εκπαίδευση, διακρίνεται ο «ανεπίδεκτος αγωγής» (βαριά μορφή), ο «ασκήσιμος» (μέση μορφή) και ο «εκπαιδεύσιμος» (ελαφρά μορφή). Στις περισσότερες ταξινομήσεις αναφέρεται και μια τέταρτη βαθμίδα οριακής κατάστασης ανάμεσα στην ελαφρά καθυστέρηση και την ομαλή εξέλιξη του ατόμου.

Σύμφωνα με τον Μάνο (1977) η γενική διανοητική λειτουργία του ατόμου προσδιορίζεται από το Διανοητικό Πηλίκο (Δ.Π.) (Intelligence Quotient (I.Q.)), που είναι ο δείκτης νοημοσύνης.

Ο ίδιος περιγράφει τις εξής βαθμίδες Νοητικής Καθυστέρησης:

- i) Ελαφρά (Ηπια) Νοητική Καθυστέρηση (Διανοητικό Πηλίκο=50-70)
Τα άτομα με αυτόν τον βαθμό καθυστέρησης είναι γνωστά και σαν εκπαιδευμένα και αποτελούν περίπου το 85% του πληθυσμού των διανοητικά καθυστερημένων. Στην προσχολική περίοδο τα άτομα αυτά αναπτύσσουν κοινωνικές δεξιότητες και αυτοεξυπηρέτηση πριν από την ηλικία των 5 ετών και δύσκολα μπορούν να διακριθούν από τα άλλα παιδιά της ίδιας ηλικίας. Παρουσιάζουν μικρή καθυστέρηση στις κινητικές και αντιληπτικές ικανότητες. Μπορούν να αποκτήσουν σχολικές γνώσεις μέχρι το επίπεδο της ΣΤ' Δημοτικού. Σαν ενήλικα μπορούν να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο σε τέτοιο βαθμό ώστε να μπορούν να αυτοσυντηρηθούν (Μάνος, 1997).

ii) Μέτρια Νοητική Καθυστέρηση (Διανοητικό Πηλίκο από 35-40 μέχρι 50-55)

Τα άτομα αυτά ονομάζονται και εκπαιδεύσιμα κοινωνικοεπαγγελματικά (ή ασκήσιμα) και αποτελούν το 10% του συνολικού πληθυσμού των διανοητικά καθυστερημένων. Στην προσχολική ηλικία μπορούν να μάθουν να μιλούν και να επικοινωνούν, σε χαμηλότερο όμως επίπεδο. Η κινητική τους ανάπτυξη είναι επαρκής. Μπορούν να αυτοεξυπηρετηθούν με μέτρια επίβλεψη. Έχουν μικρή δυνατότητα να αφομοιώσουν σχολικά μαθήματα πέρα από τη Β' Δημοτικού. Σαν ενήλικα μπορούν να αυτοσυντηρηθούν εργαζόμενα μέσα σε προστατευτικό περιβάλλον, έχουν ανάγκη όμως από συνεχή επίβλεψη (Μάνος, 1997).

iii) Βαριά (Σοβαρή) Νοητική Καθυστέρηση (Διανοητικό Πηλίκο από 20-25 μέχρι 35-40)

Τα άτομα με αυτόν το βαθμό Νοητικής Καθυστέρησης αποτελούν περίπου το 3%-4% του συνολικού πληθυσμού των διανοητικά καθυστερημένων. Στην προσχολική ηλικία έχουν φτωχή κινητική ανάπτυξη, αναπτύσσουν ελάχιστη ομιλία και δεν μπορούν να ωφεληθούν από ασκήσεις σε αυτοεξυπηρέτηση. Οι δεξιότητες επικοινωνίας είναι ελάχιστες ή ανύπαρκτες. Στη σχολική ηλικία μπορούν να μάθουν να μιλούν, μαθαίνουν να επικοινωνούν και μπορούν να ασκηθούν σε βασικές συνήθειες ατομικής υγιεινής. Σαν ενήλικα είναι εντελώς εξαρτώμενα και μπορούν να αποκτήσουν δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης μόνο σε ελεγχόμενο περιβάλλον (Μάνος, 1997).

iv) Βαθιά Νοητική Καθυστέρηση (Διανοητικό Πηλίκο κάτω από 20 ή 25)

Τα βαθιά καθυστερημένα άτομα αποτελούν το 1%-2% του συνολικού πληθυσμού των διανοητικά καθυστερημένων.

Προσχολικά παρουσιάζουν ολική καθυστέρηση και απαιτούν συνεχή φροντίδα. Στη σχολική ηλικία παρουσιάζουν κάποια κινητική ανάπτυξη και μπορεί να ωφεληθούν από ασκήσεις σε αυτοεξυπηρέτηση, σε ελάχιστο όμως βαθμό. Σαν ενήλικα έχουν πολύ περιορισμένη κινητική και γλωσσική ανάπτυξη, μπορεί να πετύχουν πολύ περιορισμένη αυτοεξυπηρέτηση και γενικά για να επιζήσουν χρειάζονται συνεχή κοινωνική και ιατρική φροντίδα (Μάνος, 1997).

ν) Απροσδιόριστης βαρύτητας Νοητική Καθυστέρηση

Σε περιπτώσεις όπου δεν μπορούν να χορηγηθούν δοκιμασίες νοημοσύνης επειδή τα παιδιά δεν μπορούν να συνεργαστούν ή παρουσιάζουν σημαντικές αναπηρίες, όμως η κλινική εκτίμηση είναι ότι λειτουργούν διανοητικά σημαντικά κάτω από το φυσιολογικό, τότε γίνεται η διάγνωση της Απροσδιόριστης Νοητικής Καθυστέρησης (Μάνος, 1997).

Σύμφωνα με τον Αμερικανικό Σύνδεσμο νοητικής καθυστέρησης (1997) η κατηγοριοποίηση των νοητικά υστερούντων ατόμων πρέπει να γίνεται σε ομάδες ατόμων με ομοιογενή χαρακτηριστικά. Η ταξινόμηση μπορεί να περιλαμβάνει την ιατροβιολογική ταξινόμηση, την κοινωνικο-ψυχολογική ταξινόμηση που αφορά τους εκπαιδευτικούς σκοπούς (Μάντης, 2001).

Στην ιατροβιολογική ταξινόμηση και υπό τη θεώρηση ότι η νοητική καθυστέρηση είναι αποτέλεσμα ασθένειας ή βιολογικής καταβολής, λαμβάνονται υπόψη οι αιτιολογικοί παράγοντες που οφείλονται σε μόλυνση, τοξίκωση, τραύμα, δυσλειτουργία του μεταβολισμού και άλλες αιτίες (Μάντης, 2001).

Στην κοινωνικοψυχολογική ταξινόμηση, ο Αμερικανικός Σύνδεσμος νοητικής καθυστέρησης έχει δώσει μία λειτουργική και περιγραφική

ταξινόμηση που περιλαμβάνει τις κατηγορίες: ελαφριά, μέτρια, βαριά, βαρύτατη (Μάντης, 2001).

Στην εκπαιδευτική ταξινόμηση, τα παιδιά ταξινομούνται για εκπαιδευτικούς σκοπούς σε τέσσερις ομάδες, οι οποίες είναι οι εξής:

- i) Τα βραδυμαθή άτομα (Δείκτης Νοημοσύνης 80-90): πρόκειται για τις καταστάσεις borderline-οριακής νοημοσύνης
 - ii) Τα εκπαιδύσιμα νοητικά υστερούντα άτομα (Δείκτης Νοημοσύνης 50-55 έως 75-79)
 - iii) Τα ασκήσιμα νοητικά υστερούντα άτομα (Δείκτης Νοημοσύνης 30-35 έως 50-55)
 - iv) Τα πλήρως εξαρτώμενα ή έχοντα βαριά νοητική υστέρηση (Δείκτης Νοημοσύνης ≥ 30)
- (Μάντης, 2001)

2.4 ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ – ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΑ

Οι αιτιολογικοί παράγοντες που σχετίζονται με τη διανοητική καθυστέρηση μπορεί να είναι κυρίως βιολογικοί ή κυρίως ψυχοκοινωνικοί ή συνδυασμός τους. Πάντως σε ένα ποσοστό 30% ως 40% των περιπτώσεων δεν μπορεί να ανευρεθεί σαφής αιτιολογία (Μάνος, 1997).

Οι αιτιολογικοί παράγοντες, μπορούν να ταξινομηθούν στις παρακάτω κατηγορίες:

i) Κληρονομικοί παράγοντες (περίπου 5% των περιπτώσεων)

Περιλαμβάνουν εγγενείς διαταραχές του μεταβολισμού (π.χ. νόσος Tay-Sachs, φαινυλκετονουρία), άλλες μονογονιδιακές ανωμαλίες (π.χ. οζώδης σκλήρυνση) και κυρίως χρωμοσωματικές ανωμαλίες όπως το σύνδρομο Down από μετάθεση χρωμοσωμάτων και το σύνδρομο εύθραυστου X χρωμοσώματος, που αποτελούν αιτίες νοητικής καθυστέρησης.

ii) Πρώιμες ανωμαλίες στην ανάπτυξη του εμβρύου (περίπου 30% των περιπτώσεων)

Περιλαμβάνουν χρωμοσωμικές αλλοιώσεις (π.χ. σύνδρομο Down οφειλόμενο σε τρισωμία 21) ή προγεννητικές βλάβες του εμβρύου οφειλόμενες σε τοξίνες (π.χ. σοβαρός αλκοολισμός της μητέρας, τοξιναιμία της κύησης, λοιμώξεις όπως η ερυθρά ή η τοξοπλάσμωση).

iii) Εγκυμοσύνη και περιγεννητικοί παράγοντες (περίπου 10% των περιπτώσεων)

Περιλαμβάνουν κακή διατροφή του εμβρύου, πρόωρο τοκετό, υποξαιμία, λοιμώξεις (π.χ. εγκεφαλίτιδα), τραυματισμό της κεφαλής κατά τον τοκετό.

iv) Γενικές ιατρικές καταστάσεις που εμφανίζονται επίκτητα στη βρεφονηπιακή ή στην παιδική ηλικία (περίπου 5% των περιπτώσεων)

Περιλαμβάνονται λοιμώξεις, δηλητηρίαση με μόλυβδο, όγκοι η τραυματισμοί του εγκεφάλου.

v) Περιβαλλοντικοί παράγοντες και άλλες ψυχικές διαταραχές (περίπου 15%-20% των περιπτώσεων)

Περιλαμβάνουν αποστέρηση τροφής, αποστέρηση φροντίδας, κοινωνικών, λεκτικών και άλλων ερεθισμάτων και σοβαρές ψυχικές διαταραχές (π.χ. αυτιστική διαταραχή) (Μάνος, 1997).

Τα τελευταία 50 χρόνια η επικράτηση και οι επιπτώσεις της νοητικής καθυστέρησης επηρεάστηκαν από αλλαγές στον ορισμό της, πρόοδο στην ιατρική φροντίδα και τεχνολογία, κοινωνικές στάσεις σχετιζόμενες με την αποδοχή και θεραπεία των νοητικά καθυστερημένων και επέκταση των εκπαιδευτικών υπηρεσιών για παιδιά με αναπηρίες από τη γέννηση τους μέχρι και το 21^ο έτος.

Το 2,3% του πληθυσμού στις ΗΠΑ έχει IQ κάτω του 70 και το 5,5% κάτω του 75. ωστόσο αυτός ο υπολογισμός δεν μετράει τις δεξιότητες της προσαρμοστικής συμπεριφοράς. Βασισμένος σε εμπειρικά δείγματα, ο Μπάροφ (1991), ισχυρίστηκε ότι μόνο το 0,9% του πληθυσμού μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει νοητική καθυστέρηση. Σύμφωνα με έναν απολογισμό των τότε πιο πρόσφατων επιδημιολογικών μελετών, οι McLaren και Brysson (1987), ανέφεραν ότι η νοητική καθυστέρηση επικρατεί σε 1,25% περίπου, σε μία ολική εικόνα του πληθυσμού (www.rc.teipir.gr/sepsite/noi.html).

Όταν τα παιδιά σχολικής ηλικίας είναι η πηγή των γενικών στατιστικών, τα κράτη αναφέρουν μία αναλογία από 0,3% σε 2,5% με βάση τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για να προσδιορίσουν την

καταλληλότητα των ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και τις περιβαλλοντικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στο κράτος (United States Department of education, 1994). Έχει υπολογιστεί ότι περίπου το 89% αυτών των παιδιών έχει ελαφρά νοητική καθυστέρηση, το 7% έχει μέτρια και το 4% έχει σοβαρή προς βαθιά.

Η νοητική καθυστέρηση είναι πολύ συχνή καθώς προσβάλλει το 1% περίπου του πληθυσμού. Πιο συχνά προσβάλλονται τα άρρενα άτομα (σχέση αρρένων-θηλέων 1,5:1). Η νοητική καθυστέρηση που οφείλεται σε βιολογικούς παράγοντες είναι το ίδιο συχνή στις υψηλές και χαμηλές κοινωνικοοικονομικές τάξεις. Όταν δεν ανευρίσκεται βιολογική αιτιολογία, τότε είναι συχνότερη στις χαμηλές κοινωνικοοικονομικές τάξεις και μολονότι απαντώνται όλες οι μορφές της, συχνότερες είναι οι ήπιες μορφές (Μάνος, 1997).

2.5 ΔΙΑΓΝΩΣΗ – ΘΕΡΑΠΕΙΑ

Τα διαγνωστικά κριτήρια, κατά DSM-IV για τη νοητική καθυστέρηση είναι:

- i) Η διανοητική λειτουργία είναι κάτω του μέσου όρου: Διανοητικό Πηλίκο (Δ.Π) περίπου 70 ή λιγότερο σε ατομικά χορηγούμενη δοκιμασία νοημοσύνης (προκειμένου για βρέφη και νήπια κλινική εκτίμηση ότι η διανοητική λειτουργία βρίσκεται σημαντικά κάτω του μέσου όρου).
- ii) Ταυτόχρονα υπάρχουν ελλείμματα ή βλάβες στην τωρινή προσαρμοστική λειτουργικότητα (δηλαδή στην αποτελεσματικότητα του ατόμου να ανταποκριθεί στις σταθερές που αναμένονται για την ηλικία του από την πολιτισμική του ομάδα) σε τουλάχιστον δύο από τους παρακάτω τομείς: επικοινωνία, αυτοεξυπηρέτηση, διαβίωση στο σπίτι, κοινωνικές/διαπροσωπικές δεξιότητες, χρησιμοποίηση των μέσων της κοινότητας, αυτοκατεύθυνση, λειτουργικές σχολικές δεξιότητες, εργασία, ελεύθερος χρόνος, υγεία και ασφάλεια.
- iii) Η έναρξη είναι πριν την ηλικία των 12 χρόνων.

(Μάνος, 1997)

Η θεραπευτική προσέγγιση των παιδιών με νοητική καθυστέρηση θα βασιστεί καταρχήν σε μία προσεκτική και ολοκληρωμένη κλινική εκτίμηση των σωματικών (π.χ. σπασμοί, προβλήματα θρέψης) και των ψυχικών/ψυχοκοινωνικών προβλημάτων. Κατόπιν, θα γίνει προσπάθεια να διαμορφωθεί ένα θεραπευτικό πρόγραμμα που να ανταποκρίνεται όσο είναι δυνατόν καλύτερα στις ανάγκες και τις ικανότητες τόσο του παιδιού όσο και των γονέων. Καθώς τα περισσότερα νοητικά καθυστερημένα παιδιά έχουν ήπια καθυστέρηση, συνήθως η θεραπευτική απόφαση είναι να παραμείνουν στο σπίτι τους, τουλάχιστον αρχικά, με παροχή οικογενειακής υποστήριξης και ειδικής

εκπαίδευσης. Άλλα παιδιά όμως, με βαρύτερες μορφές καθυστέρησης, μπορεί να χρειαστεί να πάνε σε ειδικά οικοτροφεία ή ειδικά ιδρύματα. Οπωσδήποτε, πάντως, οι γονείς όλων των παιδιών με νοητική καθυστέρηση έχουν ανάγκη από υποστηρικτική-συμβουλευτική ψυχοθεραπεία και εκπαίδευση σε συμπεριφορικές τεχνικές για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών τους.

Φυσικά, κάθε σωματικό πρόβλημα του παιδιού, όπως π.χ. επιληπτικοί σπασμοί, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί θεραπευτικά (Μάνος, 1997).

Ένα θερμό, σταθερό και υπεύθυνο ανθρώπινο περιβάλλον, καθαρά διατυπωμένα όρια συμπεριφοράς, που τηρούνται με συνέπεια αλλά χωρίς εκδικητικότητα, οίκτο ή αλαζονεία και ένα απλό πρόγραμμα εργασίας και αναψυχής με καλή επίβλεψη, είναι βασικά στοιχεία για την αποτελεσματική αντιμετώπιση ατόμων με νοητική καθυστέρηση, ανεξάρτητα από το αν επιπροσθέτως υπάρχει ή όχι κάποια ψυχική διαταραχή (Χαρτοκόλλης, 1991).

2.6 Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΝΟΗΤΙΚΗΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗΣ

Στη νοητική καθυστέρηση η πρόληψη είναι η πιο αποτελεσματική ενέργεια. Και επειδή, σε περίπτωση προσβολής από νοητική καθυστέρηση δεν γίνεται λόγος για ριζική θεραπεία, αλλά για αξιοποίηση των δυνατοτήτων που απομένουν, η πρόληψη αποκτά μεγαλύτερη αξία. Η ξεχωριστή αυτή σημασία της πρόληψης για τη νοητική καθυστέρηση πρέπει να γίνει κοινή συνείδηση. Αν δεν προληφθεί μια άλλη πάθηση, η αμέλεια το πού να στοιχίσει μερικές μέρες στο κρεβάτι. αν δεν προληφθεί η νοητική καθυστέρηση, χάθηκε το τρένο για μια ολόκληρη ζωή (Κυπριωτάκη, 1982).

Αρμόδιοι για την πρόληψη είναι τόσο η οικογενειακό περιβάλλον, όσο και η οργανωμένη κοινωνία. Και μολονότι από πρώτη άποψη οι ευθύνες φαίνεται να βαρύνουν περισσότερο τους γονείς, στην πραγματικότητα το κύριο βάρος πέφτει στους ώμους της οργανωμένης κοινωνίας. Η νοητική καθυστέρηση, είναι φαινόμενο κατά μεγάλο μέρος κοινωνικό. Η κοινωνική οργάνωση έχει τη μερίδα και την ευθύνη της τόσο στα αίτια της διαταραχής, όσο και στην αντιμετώπιση των μελών της που προσβάλλονται. Και φυσικά δέχεται τον αντίκτυπο των ενεργειών ή της αδράνειάς της. Για το λόγο αυτό πιστεύεται ότι η πρόληψη πρέπει να ξεκινά από τους αρμόδιους κοινωνικούς φορείς (Κυπριωτάκη, 1982).

i) Η πρωτογενής πρόληψη

Αναφέρεται στις μεθόδους και τις δραστηριότητες που έχουν σαν στόχο να εμποδίσουν την εμφάνιση της διαταραχής της λειτουργίας. Αναφερόμαστε στις ενέργειες εκείνες που αποτρέπουν τη βλάβη στον αναπτυσσόμενο εγκέφαλο, καθώς και εκείνες με τις οποίες αποτρέπουμε την ψυχοσυναισθηματική και ψυχοκοινωνική

αποστέρηση του βρέφους ή του μικρού παιδιού. Μεγάλη σημασία πρέπει να δοθεί στα μέτρα που πρέπει να ληφθούν πριν και κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης, του τοκετού και τη μεταγεννητική περίοδο. Αυτά είναι γενικά μέτρα προληπτικής υγιεινής και κοινωνικής πρόνοιας που αναφέρονται στη φροντίδα της μητέρας και του βρέφους. Αυτά είναι:

1. καλή διατροφή,
2. αποφυγή ασθενειών (π.χ. ερυθρά),
3. αποφυγή χρήσης ναρκωτικών, αλκοόλ, καπνίσματος και νόσων που μπορεί να προσβάλλουν το έμβρυο,
4. προσοχή κατά τη διάρκεια του τοκετού για την αποφυγή ασφυξίας ή τραύματος στον εγκέφαλο,
5. καλή φροντίδα του νεογνού, ιατρική και νευρολογική εκτίμηση για την ύπαρξη συγγενών ανωμαλιών, αναπνευστικής δυσχέρειας,
6. μείωση της επίπτωσης των ειδικών διαταραχών με προγράμματα εμβολιασμού, έλεγχος για χρωμοσωμικές ανωμαλίες (π.χ. σύνδρομο Down), βιοχημικός έλεγχος για συγγενείς διαταραχές του μεταβολισμού, πρόληψη ατυχημάτων.

(www.ypbip.upatras.gr/public/mental.html)

ii) Η δευτερογενής πρόληψη

Περιλαμβάνει τις ενέργειες εκείνες που έχουν ως στόχο την πρόωμη και έγκαιρη διάγνωση και θεραπεία, ώστε να μειωθεί η διάρκεια της διαταραχής ή τα επεισόδια της και να περιοριστούν τα επακόλουθα της. Στην έγκαιρη διάγνωση μπορεί να περιληφθεί η πρόωμη και έγκαιρη διάγνωση του συγγενούς υποθυρεοειδισμού, της μολυβδίασης, του πυρηνικού ίκτερου, της έγκαιρης διάγνωσης των αισθητηριακών ανωμαλιών, μαζί με την ανάπτυξη κατάλληλων

θεραπευτικών προγραμμάτων όπως η συμβουλευτική γονέων, έγκαιρη ιατρική και χειρουργική θεραπεία. Για την πρόληψη της νοητικής καθυστέρησης εξαιτίας της ψυχοκοινωνικής και συναισθηματικής αποστέρησης, θα πρέπει να τονιστεί ότι η καλή συναισθηματική σχέση του βρέφους με τη μητέρα του συμβάλλει στην ομαλή πνευματική και ψυχοσωματική ανάπτυξή του. Γενικότερα, στο επίπεδο της δευτερογενούς πρόληψης, μεγάλη σημασία έχουν τα εξής:

1. Έγκαιρη διάγνωση της σοβαρής Νοητικής Καθυστέρησης
2. Ανάπτυξη μεθόδων για να εκτιμηθούν οι λιγότερο σοβαρές μορφές Νοητικής Καθυστέρησης
3. Ανάπτυξη μεθόδων για να πραγματοποιηθούν μελέτες αναφορικά με το ποσοστό των νοητικά υστερούντων παιδιών μαζί με τα χαρακτηριστικά τους στο γενικό πληθυσμό.

(www.yrbip.upatras.gr/public/mental.html)

iii) Η τριτογενής πρόληψη

Αναφέρεται στα μέτρα που έχουν ως στόχο τη μείωση της αναπηρίας που είναι αποτέλεσμα της διαταραχής, που δεν είναι δυνατό να θεραπευτεί πλήρως. Οι ενέργειες που μπορεί να γίνουν σ' αυτό το επίπεδο είναι οι εξής:

1. Η εξάλειψη ή και η μείωση της πιθανότητας να εκτεθεί το άτομο σε βλαπτικές από το περιβάλλον συνθήκες.
2. Η βελτίωση ή και η ενίσχυση των μηχανισμών και δυνατοτήτων του ατόμου για αντιμετώπιση των συνθηκών της ζωής. Θα πρέπει δηλαδή να εξαλειφθεί ή να μειωθεί η πιθανότητα να εκτεθεί το άτομο σε βλαπτικές από το περιβάλλον συνθήκες όπως αυτές μπορούν να προκύψουν από μια ιδρυματική περίθαλψη. Εκεί δε ου η ιδρυματική περίθαλψη είναι

αναπόφευκτη θα πρέπει να εξασφαλίζονται ικανοποιητικές συνθήκες διαβίωσης και κατάλληλες υπηρεσίες, καθώς και προγράμματα που θα στοχεύουν σε επαγγελματική εξέλιξη και κοινωνική επανένταξη των ατόμων αυτών.

(www.yrbip.upatras.gr/public/mental.html)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΝΟΗΤΙΚΑ ΥΣΤΕΡΟΥΝΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ

3.1 Η ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Ειδική Αγωγή σημαίνει ειδικά σχεδιασμένη διδασκαλία που υποστηρίζεται ή μπορεί να υποστηρίζεται από ειδικά προγράμματα συμπληρωματικών υπηρεσιών και μπορεί να παρέχεται σε κατάλληλα διαρρυθμισμένους και εξοπλισμένους χώρους για την ικανοποίηση των ειδικών αναγκών του παιδιού (Νόμος 94 142/1985, Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής).

Η Ειδική Αγωγή όπως νοείται σήμερα, περιλαμβάνει ένα ευρύτερο και πιο ευέλικτο φάσμα διαδικασιών και προγραμμάτων σε σύγκριση με παλαιότερες εποχές. Μερικά από τα σημερινά χαρακτηριστικά της είναι τα εξής: (Warnock Report, 1978)

- i) Ειδική Αγωγή είναι κάθε τι το επιπλέον ή το εξειδικευμένο που προσφέρεται στο παιδί. Κάθε επιπλέον βοήθεια ή κατά οποιοδήποτε τρόπο διαφορετική από εκείνη που παρέχεται γενικά στα συνηθισμένα παιδιά της ηλικίας του μέσα στο κοινό σχολείο.
- ii) Αποτελεί μέρος του όλου εκπαιδευτικού προγράμματος. Δεν αντικαθιστά αναγκαία το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του συνηθισμένου σχολείου, αλλά το συμπληρώνει, το ενισχύει και το υποστηρίζει.
- iii) Μπορεί να παρέχεται για μικρά ή μεγάλα διαστήματα καλύπτοντας έτσι όλη ή ορισμένη περίοδο της σχολικής ζωής του παιδιού.

Σκοπός της ειδικής αυτής εκπαίδευσης είναι να προετοιμάσει το παιδί να συμμετάσχει στον ανώτερο δυνατό βαθμό σε όλα τα πεδία

δράσης της κοινωνίας: πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πνευματικά. Να αυξήσει τις γνώσεις και τις εμπειρίες του, να καλλιεργήσει το πνεύμα και να διευκολύνει τη μετάβαση του από το σχολείο στην ενηλικίωση, την ενεργό ζωή και την αυτονομία (Πολυχρονοπούλου, 2001).

Τα παιδιά με ή χωρίς προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς έχουν κοινές ανάγκες δίχως αυτό να σημαίνει πως αποτελούν ομοιογενείς ομάδες. Για να ικανοποιηθούν οι ποικίλες ανάγκες των παιδιών και να αξιοποιηθεί στον ανώτατο δυνατό βαθμό το δυναμικό τους, η φιλοσοφία της εκπαίδευσης πρέπει να στηρίζεται στις παρακάτω βασικές αρχές:

- i) Τα ενδιαφέροντα και οι ανάγκες των μαθητών διαφέρουν.
- ii) Κάθε μαθητής είναι μια μοναδική και σημαντική προσωπικότητα.
- iii) Όλα τα παιδιά μπορούν να ωφεληθούν από το κατάλληλο γι' αυτά εκπαιδευτικό πρόγραμμα.
- iv) Οι εκπαιδευτικές εμπειρίες που σχεδιάζονται σύμφωνα με τις ανάγκες του κάθε παιδιού βελτιώνουν σημαντικά την ικανότητα μάθησης και την εξέλιξή του.
- v) Η συνεκπαίδευση παιδιών διαφορετικών φυσικών, πνευματικών και συμπεριφοριστικών χαρακτηριστικών αυξάνει την ποιότητα της εκπαίδευσης για όλα τα παιδιά με ή χωρίς ειδικές ανάγκες και δυνατότητες.

Η αποδοχή και υποστήριξη των παραπάνω αρχών έχει φέρει μεγάλες αλλαγές στην εκπαίδευση παιδιών με προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς. Αλλαγές που οφείλονται όχι μόνο σε ποιοτικές προόδους στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όχι μόνο στην πίστη ότι κάθε άνθρωπος έχει το δικαίωμα να του παρέχεται εκπαίδευση που θα επιτρέψει την προσωπική του ανάπτυξη ανεξάρτητα

από τις γενετικές προδιαθέσεις και το κοινωνικό του περιβάλλον, αλλά και στη διεθνή έρευνα που αποδεικνύει ότι:

Η συνδιδασκαλία και η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συνεργασία παιδιών με και χωρίς ειδικές ανάγκες προωθεί το ενδιαφέρον των τελευταίων για μάθηση, διευρύνει τη συναισθηματική τους κατάσταση, βελτιώνει την ικανότητα διαπροσωπικών σχέσεων και αυξάνει την αλληλοκατανόηση και αλληλαποδοχή. Αντίθετα, η κατηγοριοποίηση, η ετικετοποίηση και ο στιγματισμός έχουν επιβλαβείς επιπτώσεις στην όλη εξέλιξη του παιδιού, εμποδίζουν την κοινωνική του προσαρμογή, τη συναισθηματική του ωριμότητα και την ανεξαρτοποίησή του. Αυτό συνεπάγεται πως το καλύτερο πρόγραμμα εκπαίδευσης είναι εκείνο που παρέχεται μέσα στο φυσικό περιβάλλον του παιδιού που είναι το κοινό σχολείο μαζί με μαθητές που δεν παρουσιάζουν σοβαρά προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς(Πολυχρονοπούλου, 2001).

Η Ειδική Αγωγή λοιπόν, θεωρείται ένα σύνολο ειδικών υπηρεσιών και προγραμμάτων που προσφέρει το εκπαιδευτικό σύστημα σε όσους μαθητές δυσκολεύονται λόγω των ειδικών χαρακτηριστικών τους να επιτύχουν τους εκπαιδευτικούς στόχους. Οι στόχοι αυτοί είναι ίδιοι με των άλλων παιδιών, διαφέρουν μόνο στο βαθμό της προσπάθειας και στα μέσα που χρειάζονται για να επιτευχθούν.

Η Ειδική Αγωγή αναφέρεται σε ένα ευρύ φάσμα ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών και όχι σε συγκεκριμένες αναπηρίες και προβλήματα γιατί συνδέεται με τις διαφορετικές και ποικίλες ανάγκες των παιδιών και με συγκεκριμένες αιτίες των προβλημάτων τους.

Σύμφωνα λοιπόν με αυτά η Πολυχρονοπούλου (2001) προτείνει τον εξής ορισμό της Ειδικής Αγωγής:

«Ειδική Αγωγή σημαίνει ειδικά σχεδιασμένα εκπαιδευτικά προγράμματα συμπεριλαμβανομένων των μαθημάτων Φυσικής, Αισθητικής και Κοινωνικής Αγωγής, προσαρμοσμένα στα ιδιαίτερα

χαρακτηριστικά, τις ικανότητες και τις δυσκολίες του παιδιού. Παρέχεται κατά προτίμηση μέσα στη συνηθισμένη τάξη ή αν αυτό δεν ικανοποιεί επαρκώς τις ανάγκες του μαθητή, μέσα σε κέντρο ειδικής αγωγής σε νοσοκομείο, στο σπίτι ή αλλού για όσο διάστημα και όπως προβλέπει η συνεχής αξιολόγηση του παιδιού (Πολυχρονοπούλου, 2001).

Οι όροι «κλειδιά» του παραπάνω ορισμού που αποτελούν τα βασικά σημεία της σύγχρονης φιλοσοφίας της Ειδικής Αγωγής είναι οι εξής:

- Ειδικά σχεδιασμένα εκπαιδευτικά προγράμματα: Διαχωρίζεται έτσι ο ρόλος των συμπληρωματικών υπηρεσιών από εκείνον της ειδικής εκπαίδευσης. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι κύριοι φορείς της ειδικής αγωγής είναι οι εκπαιδευτικοί και όχι οι επιστήμονες ιατρικών και παραϊατρικών επαγγελμάτων.
- Συμπεριλαμβανομένων της Φυσικής, Αισθητικής και Κοινωνικής Αγωγής: Τονίζεται η αναγκαιότητα εκπαίδευσης των παιδιών στους παραπάνω τομείς, πράγμα που συχνά θεωρείται πολυτέλεια για τους μαθητές με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες. Τονίζεται επίσης η αξία της τέχνης ως μέσου διδασκαλίας και η παροχή καλλιτεχνικών και πολιτιστικών προγραμμάτων ως μέρους του όλου εκπαιδευτικού προγράμματος. Τα προβλήματα στον τομέα της κοινωνικής συμπεριφοράς αποτελούν σημαντικό εμπόδιο στη σχολική και κοινωνική ένταξη και προσαρμογή. Η ανάπτυξη και απόκτηση των κοινωνικών δεξιοτήτων επιτυγχάνεται με ειδικά σχεδιασμένα προγράμματα Κοινωνικής Αγωγής.
- Κατά προτίμηση μέσα στη συνηθισμένη τάξη: Σύμφωνα με αυτό τον ορισμό Ειδικής Αγωγής, ενθαρρύνεται και προωθείται η πλήρης σχολική ένταξη και προβλέπεται η λήψη ειδικών μέσων για την διασφάλιση του δικαιώματος του παιδιού να εκπαιδευτεί μέσα στη συνηθισμένη τάξη, δίχως αυτό να θεωρείται ως η μοναδική και

μόνιμη εκπαιδευτική επιλογή για μαθητές με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες.

- Όπως προβλέπει η συνεχής αξιολόγηση του παιδιού: Ο ορισμός τονίζει την αναγκαιότητα της αξιολόγησης και την πρόβλεψη ενός συστήματος διασφάλισης της συνεχούς αξιολόγησης του παιδιού αφού η εκπαιδευτική τοποθέτηση του και η παροχή ειδικής αγωγής αποφασίζονται με βάση τα πορίσματα της συνεχούς αξιολόγησης του μαθητή (Πολυχρονοπούλου, 2001).

Σύμφωνα με τις βασικές αρχές της σχολικής ενσωμάτωσης, κάθε παιδί πρέπει να εκπαιδευείται μέσα στις συνηθισμένες τάξεις του σχολείου της γειτονιάς του, με την προϋπόθεση ότι το σχολείο αυτό θα αναπροσαρμόζει τα προγράμματά του έτσι ώστε να ικανοποιεί τις ιδιαίτερες ανάγκες όλων των μαθητών. Ένα τέτοιο σχολείο έχει όλα τα μέσα και τις υπηρεσίες που χρειάζονται για να υποστηρίξει το δάσκαλο της τάξης και τους μαθητές του.

Σχολική ενσωμάτωση δίχως εκπαιδευτικούς που πιστεύουν σ' αυτόν τον θεσμό δίχως ειδικά όργανα και μέσα δίχως υποστηρικτικό και βοηθητικό προσωπικό, δίχως ειδικές υπηρεσίες, δίχως μειωμένο ωράριο διδασκαλίας και σχολική ενσωμάτωση (Πολυχρονοπούλου, 2001).

Είναι γνωστό ότι πολλοί μαθητές παραπέμπονται στη συνηθισμένη τάξη στο όνομα της ενσωμάτωσης, ενώ στην πραγματικότητα δεν υπάρχει τίποτα στη συγκεκριμένη τάξη που να διασφαλίζει την πρόοδο παιδιών με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανάγκες. Είναι επίσης γνωστό ότι στη χώρα μας το μεγαλύτερο ποσοστό παιδιών με προβλήματα μάθησης ή και συμπεριφοράς βρίσκεται κατά τύχη και κατ' ανάγκη ενταγμένο μέσα στις κοινές τάξεις των γενικών σχολείων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Αυτό όμως δεν είναι ενσωμάτωση και ακόμα περισσότερο δεν αποτελεί χαρακτηριστικό

πρόβλημα ή μειονέκτημα της σχολικής ενσωμάτωσης. Είναι όμως ανεύθυνος εκπαιδευτικός σχεδιασμός και πρόβλημα της πολιτείας.

Ο νέος Νόμος για την Εκπαίδευση Ατόμων με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες (14-04-2000) υποστηρίζει τη σχολική ενσωμάτωση αναγνωρίζοντας ότι ο θεσμός αυτός μπορεί να μην είναι ότι καλύτερο για κάθε παιδί ή για όλη τη σχολική διαδρομή του παιδιού. Προτείνει έτσι μια σειρά εναλλακτικών λύσεων που περιλαμβάνουν διάφορες μορφές εκπαιδευτικής τοποθέτησης και παρέμβασης οι οποίες κυμαίνονται από την πλήρη ή μερική ένταξη του παιδιού μέσα στην κοινή τάξη, μέχρι την καθημερινή εκπαίδευση σε ειδικό δημοτικό και ειδικό γυμνάσιο, σε ειδική τεχνική σχολή ή εργαστήριο.

Σύμφωνα, λοιπόν, με το νέο νόμο της ειδικής αγωγής, η σχολική ενσωμάτωση πρέπει:

- α) να παρέχει στους μαθητές εκπαίδευση προσαρμοσμένη στις ειδικές εκπαιδευτικές και κοινωνικές τους ανάγκες και
- β) η εκπαίδευση αυτή να παρέχεται σε ένα όσο το δυνατόν λιγότερο περιοριστικό περιβάλλον που δίνει στον μαθητή την ευκαιρία να επικοινωνεί όσο το δυνατόν περισσότερο με τους συνηθισμένους ομηλικούς του (Πολυχρονοπούλου, 2001).

Στην περίπτωση λοιπόν που ένα παιδί δεν μπορεί να ωφεληθεί από τη διδασκαλία μέσα στην κοινή τάξη, μπορεί να εκπαιδευτεί έξω από αυτήν, για όσο διάστημα χρειαστεί. Οι υποστηρικτές όμως της πλήρους ενσωμάτωσης (ανάμεσα τους πολλοί γονείς παιδιών με Νοητική Καθυστέρηση) απορρίπτουν όλα σχεδόν τα εκπαιδευτικά μοντέλα παρέμβασης που δεν διασφαλίζουν την πλήρη ένταξη του παιδιού μέσα στη συνηθισμένη τάξη. Κατ' αυτούς το σχολείο πρέπει να στοχεύει πρωταρχικά στη βελτίωση της κοινωνικής επάρκειας των παιδιών και στην αλλαγή των στάσεων των δασκάλων και των μαθητών απέναντι

στην αναπηρία και στο ανάπηρο άτομο. Αυτό, υποστηρίζουν πως μπορεί να επιτευχθεί με την έγκαιρη ενσωμάτωση που αρχίζει από την προσχολική ηλικία. Τέλος, υποστηρίζουν ότι η ένταξη σε ειδικό εκπαιδευτικό πλαίσιο και ιδιαίτερα σε ειδικό σχολείο είναι ανεπιθύμητη και καταστρεπτική για τους εξής κυρίως λόγους:

- Απομονώνει το νοητικά καθυστερημένο παιδί από τα παιδιά φυσιολογικής νοημοσύνης.
- Οδηγεί στο στιγματισμό του παιδιού και στη δημιουργία χαμηλών προσδοκιών από το δάσκαλο, τους γονείς και το ίδιο το παιδί.
- Δεν υπάρχει αξιόλογος αριθμός ερευνών που να αποδεικνύουν τα θετικά αποτελέσματα της κατηγοριοποίησης και εκπαίδευσης των μαθητών σύμφωνα με το δείκτη νοημοσύνης τους.
- Έχει ερευνητικά αποδειχθεί ότι τα παιδιά με ελαφρά νοητική καθυστέρηση έχουν την ίδια ή καλύτερη σχολική επίδοση στις συνηθισμένες τάξεις παρά στο ειδικό σχολείο.
- Οι έρευνες των τελευταίων δεκαπέντε χρόνων αποκαλύπτουν ότι το ειδικό σχολείο, καθώς και το ειδικό πρόγραμμα που απομονώνει και περιθωριοποιεί τα παιδιά, δεν συνεισφέρει στην κοινωνική τους ανάπτυξη.
- Η ύπαρξη και λειτουργία ειδικών σχολείων και αυτόνομων ειδικών τάξεων ενισχύει την άποψη ότι η σχολική αποτυχία είναι ευθύνη του παιδιού και όχι του εκπαιδευτικού συστήματος.
- Η ύπαρξη σχολικών μονάδων ειδικής αγωγής ενθαρρύνει την παραπομπή σ' αυτές παιδιών από μη ευνοημένες ομάδες.

(Πολυχρονοπούλου, 2001)

Κατά την Πολυχρονοπούλου (2001), τα σχολεία της Γενικής Εκπαίδευσης πρέπει να παραπέμπουν τα νοητικά καθυστερημένα παιδιά σε ειδικό ξεχωριστό πλαίσιο, μόνο όταν μπορεί να αποδειχθεί με αλάνθαστο τρόπο ότι η απομάκρυνση των παιδιών από το φυσιολογικό

τους χώρο θα είναι περισσότερο ωφέλιμη για την μετάβαση τους στην ενηλικίωση και την ενσωμάτωση τους στη σύγχρονη κοινωνία.

3.2 Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΝΟΗΤΙΚΑ ΥΣΤΕΡΟΥΝΤΩΝ

Κάθε ανθρώπινο ον έχει τη δυνατότητα να φανεί χρήσιμο στον εαυτό του και στους άλλους. Η διεθνής έρευνα και εμπειρία της τελευταίας κυρίως εικοσαετίας έχει αποδείξει ότι ακόμα και άτομα με σοβαρή νοητική καθυστέρηση μπορούν να μάθουν να επικοινωνούν, να συνεργάζονται και να εργάζονται αν τους δοθεί η κατάλληλη βοήθεια, εκπαίδευση και υποστήριξη.

Σύμφωνα με την Πολυχρονοπούλου (2001) είναι μεγάλο κέρδος για την πολιτεία όταν ένα άτομο με ειδικές ανάγκες ξεφύγει από την ιδρυματική κατάσταση της εξάρτησης και γίνει παραγωγικό μέλος της κοινωνίας. Για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός είναι συχνά απαραίτητη η παροχή κάθε δυνατής βοήθειας και υπηρεσίας πράγμα που αποτελεί συγχρόνως μια καλή επένδυση σε ανθρώπινο υλικό, αλλά και σε χρήμα.

Υπάρχουν βέβαια σοβαρά καθυστερημένα άτομα των οποίων η δυνατότητα για εργασία είναι πολύ περιορισμένη. Σε ορισμένες περιπτώσεις η δυνατότητα αυτή είναι τελείως ασήμαντη από την πλευρά του οικονομικού κέρδους. Εν τούτοις δεν είναι ποτέ ασήμαντη για την καλύτερη ποιότητα ζωής και την αξιοπρέπεια του ατόμου.

Ο βασικός σκοπός της εκπαίδευσης είναι να βοηθήσει το άτομο να αξιοποιήσει στον ανώτατο δυνατό βαθμό το δυναμικό του για να συμμετάσχει σε όλες τις δραστηριότητες της κοινωνίας, συμπεριλαμβανομένης της εργασίας, ικανοποιώντας έτσι τις ανάγκες του για μια ζωή αξιοπρεπή και όσο το δυνατόν πιο ανεξάρτητη (Πολυχρονοπούλου, 2001).

Η φιλοσοφία της εκπαίδευσης για όλα τα άτομα με ειδικές ανάγκες βασίζεται κυρίως στη δημοκρατική αντίληψη πως κάθε άτομο έχει τα ίδια δικαιώματα για μάθηση και κοινωνική μεταχείριση. Ένα τέτοιο

πιστεύω ορίζει ως βασικό σκοπό του σχολείου την παροχή κάθε ευκαιρίας και βοήθειας στον καθυστερημένο μαθητή προκειμένου να αναπτύξει τις ικανότητες του για κοινωνική και οικονομική ανεξαρτησία. Αυτό σημαίνει πως το εκπαιδευτικό πρόγραμμα ενός συνηθισμένου ή ειδικού σχολείου για νοητικά καθυστερημένα παιδιά περιλαμβάνει ειδικούς στόχους που αναφέρονται σε θέματα αυτοκατανόησης, κοινωνικής προσαρμογής, οικονομικής επάρκειας και πολιτικής υπευθυνότητας (Πολυχρονοπούλου, 2001).

Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Σύμφωνα με την Πολυχρονοπούλου (2001), ευκαιρίες για επαρκείς υπηρεσίες σχολικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και αποκατάστασης σε άτομα με νοητική καθυστέρηση δεν παρέχονται σε ικανοποιητικό βαθμό στη χώρα μας. Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα λειτουργούν σήμερα 114 ειδικά δημοτικά σχολεία για παιδιά με το συγκεκριμένο πρόβλημα και 24 νηπιαγωγεία, τα περισσότερα από τα οποία υπολειτουργούν. Ένας αριθμός νοητικά καθυστερημένων μαθητών παρακολουθεί το πρόγραμμα της ειδικής τάξης, ενώ τα περισσότερα από τα παιδιά με ελαφρά καθυστέρηση βρίσκονται μέσα στα σχολεία Γενικής Εκπαίδευσης δίχως καμία ειδική βοήθεια και υποστήριξη.

3.2.1 ΤΟ ΕΙΔΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Η παλαιότερη μορφή εκπαιδευτικής μονάδας για παιδιά με νοητική καθυστέρηση είναι το ειδικό σχολείο με οικοτροφείο. Οι μονάδες αυτές ενθάρρυναν την απομάκρυνση των παιδιών από το φυσιολογικό τους περιβάλλον (οικογένεια, γειτονιά, κοινότητα) και συντήρησαν τον κοινωνικό διαχωρισμό και την περιθωριοποίηση τους. Σήμερα έχουν σχεδόν εκλείψει σε όλες τις προηγμένες χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας.

Αντίθετα, το ημερήσιο ειδικό σχολείο εξακολουθεί να υπάρχει και να εξυπηρετεί παιδιά με μέτρια ως βαριά νοητική καθυστέρηση (5-8 παιδιά σε κάθε τάξη), με εξαίρεση ορισμένες χώρες όπως η Ιταλία, η Ισπανία και η Δανία, όπου όλα σχεδόν τα παιδιά εκπαιδεύονται μέσα στα σχολεία Γενικής Εκπαίδευσης.

Πολλά ειδικά σχολεία ιδρύονται και λειτουργούν μέσα στο χώρο του συνηθισμένου δημοτικού, δίνοντας έτσι την ευκαιρία στους μαθητές με και χωρίς καθυστέρηση για επικοινωνία και συνεργασία, αλληλοκατανόηση και αλληλαποδοχή. Τα παραπάνω επιτυγχάνονται με δραστηριότητες που οργανώνονται κυρίως στα πλαίσια εκδρομών, εορτών, διαλειμμάτων και μαθημάτων. Έτσι, ένα νοητικά καθυστερημένο παιδί μπορεί να παρακολουθεί κάποιες ώρες την εβδομάδα μουσική, αισθητική αγωγή, γυμναστική ή κάποιο άλλο μάθημα στις τάξεις του συστεγασμένου σχολείου Γενικής Εκπαίδευσης, ενώ μια ομάδα συνηθισμένων μαθητών μπορεί να επισκέπτεται και να βοηθά τα καθυστερημένα παιδιά μέσα στο ειδικό σχολείο.

Στην Ελλάδα έχουν ιδρυθεί πολλά σχολεία με βάση το βαθμό της νοητικής καθυστέρησης των μαθητών, με αποτέλεσμα να λειτουργούν σήμερα ειδικές μονάδες για εκπαιδεύσιμα παιδιά και άλλες για ασκήσιμα (Πολυχρονοπούλου, 2001).

3.2.2 Η ΕΙΔΙΚΗ ΤΑΞΗ

Σε όλες τις χώρες της Ευρώπης η ειδική τάξη λειτουργεί (ή λειτουργούσε για πολλά χρόνια) μέσα στο χώρο του συνηθισμένου σχολείου σαν ένα μονοθέσιο ειδικό δημοτικό, συστεγαζόμενο με το «κανονικό».

Συγκεκριμένα, πολλά Ελληνόπουλα με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες και ιδιαίτερα με προβλήματα ανάγνωσης, γραφής ή αριθμητικής, βοηθούνται για μερικές ώρες την εβδομάδα από έναν ειδικό δάσκαλο μέσα στην ολιγομελή ομάδα της ειδικής τάξης. Για να παρακολουθήσουν το πρόγραμμα της ειδικής τάξης οι μαθητές αυτοί εγκαταλείπουν την τάξη τους για πέντε ή λιγότερες ώρες την εβδομάδα. Με τη βελτίωση του προβλήματος τους, μειώνεται ο αριθμός ωρών μέσα στην ειδική τάξη μέχρι που επιστρέφουν πλήρως στην «κανονική». Είναι φανερό λοιπόν, ότι ο ελληνικός όρος «ειδική τάξη» που υιοθέτησε το ΥΠΕΠΘ το 1983, είναι μάλλον ατυχής, αφού δεν αναφέρεται σε μία συγκεκριμένη τάξη του σχολείου, αλλά σε ένα ειδικό πρόγραμμα που βοηθά και υποστηρίζει παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες απ' όλες τις τάξεις του συνηθισμένου σχολείου.

Σε πολλές περιοχές της Ελλάδας (κυρίως επαρχιακές και αγροτικές), υπάρχουν παιδιά με νοητική καθυστέρηση που παρακολουθούν «ανεπίσημα» την ειδική τάξη, όταν δεν υπάρχει στην περιοχή άλλο ειδικό υποστηρικτικό πρόγραμμα γι' αυτά τα παιδιά. Αυτό αυξάνει συχνά την ανομοιογένεια της τάξης, δημιουργώντας προβλήματα στον ειδικό δάσκαλο ή στα άλλα παιδιά της ομάδας (Πολυχρονοπούλου, 2001).

Τύποι ειδικών τάξεων για νοητικά καθυστερημένα παιδιά

Οι βασικές μορφές της ειδικής τάξης για παιδιά με νοητική καθυστέρηση είναι οι εξής:

- i) Ομοιογενής ειδική τάξη: Οργανώνεται με βάση τη χρονολογική και πνευματική ηλικία των παιδιών. Εξυπηρετεί οκτώ έως δώδεκα παιδιά με έναν συνήθως δάσκαλο ειδικευμένο σε θέματα ειδικής εκπαίδευσης. Παρά το χαρακτηριστικό της ως ομοιογενή τάξη η ομάδα των μαθητών που παρακολουθεί το πρόγραμμα της έχει συχνά μεγάλη ανομοιογένεια. Έχει αποδειχθεί ότι η οργάνωση των σχολικών τάξεων και ομάδων με βάση τη νοητική ικανότητα δεν μειώνει σε μεγάλο βαθμό τη διαφοροποίηση των μαθητών της ομάδας αφού η επίδοση της στους επιμέρους τομείς της μάθησης διαφέρει σημαντικά. Τα νοητικά καθυστερημένα παιδιά αποτελούν μια ετερογενή ομάδα ατόμων που διαφέρουν κυρίως μεταξύ τους ως προς το βαθμό της καθυστέρησης, τις αιτίες του προβλήματος, το οικογενειακό περιβάλλον, τα κίνητρα για μάθηση και τη συναισθηματική κατάσταση που επηρεάζουν και διαφοροποιούν τη σχολική τους επίδοση και τη συμπεριφορά.
- ii) Μονοθέσια ειδική τάξη: Δέχεται παιδιά διαφόρων ηλικιών από έξι έως δεκαεφτά ετών. Δεν είναι ο ιδανικός τύπος ειδικής εκπαιδευτικής μονάδας αλλά θεωρείται η πιο πρακτική λύση για ένα μικρό σχολικό συγκρότημα όπου φοιτούν μαζί με τους συνηθισμένους μαθητές, οκτώ, δέκα ή δώδεκα παιδιά που χρειάζονται ειδική βοήθεια.
- iii) Ευέλικτη ειδική τάξη: Το πρόγραμμα της σχεδιάζεται κάθε χρόνο με βάση:
- Τα ειδικά επιστημονικά προσόντα των δασκάλων που υπηρετούν στο συγκεκριμένο σχολείο.
 - Τις ειδικές υποστηρικτικές υπηρεσίες που υπάρχουν στην εκπαιδευτική περιφέρεια όπου ανήκει το συγκεκριμένο σχολείο (Πολυχρονοπούλου, 2001).

3.3 ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ ΠΡΩΙΜΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ (Π.Υ.Π)

Με τον όρο πρώιμη υποστηρικτική παρέμβαση (Π.Υ.Π) εννοείται ένα πλέγμα ιατρικής, ψυχολογικής, παιδαγωγικής και κοινωνικής βοήθειας με στόχο τη στήριξη και τη δημιουργία ευνοϊκών προϋποθέσεων εξέλιξης κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής σε παιδιά που παρουσιάζουν προβλήματα και αποκλείσεις (Κυπριωτάκης,, 1985). Με τη παρέμβαση προσπαθούμε να καταστήσουμε το άτομο ικανό για να μπορεί να αποκτή γνώσεις και δεξιότητες που θα το κάνουν ικανό να ενσωματωθεί κοινωνικά και να μπορεί να αντιμετωπίζει μόνο του, όσο γίνεται τη ζωή του.

Η πρώιμη υποστηρικτική παρέμβαση ασκείται στο:

- Οικογενειακό περιβάλλον του νοητικά υστερούντος και
- Κοινωνικό περιβάλλον του νοητικά υστερούντος.

i) Πρώιμη υποστηρικτική παρέμβαση στο οικογενειακό περιβάλλον του νοητικά υστερούντος:

Μπορούμε με πολλούς τρόπους να βοηθήσουμε τα Νοητικά Καθυστερημένα άτομα και τις οικογένειές τους. Η παρέμβαση αυτή δεν αποβλέπει φυσικά στη θεραπεία των διαταραχών αλλά στη βοήθεια για τη σωστή αντιμετώπισή τους.

Στις χώρες της Ευρώπης αλλά και διεθνώς η έγκυρη και πρώιμη διάγνωση και πρώιμη υποστηρικτική παρέμβαση-θεραπεία αναγνωρίζεται ως βασική αρχή της ειδικής αγωγής. Η πρώιμη υποστηρικτική παρέμβαση απευθύνεται σ' όλα τα παιδιά που η εξέλιξη τους παρουσιάζει εμπόδια ή διαταραχές. Στον περίγυρο του παιδιού, σ' όλα τα πρόσωπα του περιβάλλοντός τους που ασκούν και δέχονται επιδράσεις απ' αυτό, πιο πολύ στους γονείς και γενικότερα σ' όλα τα

συστήματα που εμπλέκονται στις διαδικασίες εξέλιξης του παιδιού. Ειδικότερα απευθύνεται στους γονείς των οποίων τα παιδιά χρειάζονται υποστήριξη κατά τα πρώτα χρόνια της εξέλιξής τους σ' όλους τους τομείς γνωστικό, γλωσσικό, συναισθηματικό και κοινωνικό. Επίσης, απευθύνεται στα παιδιά και τους γονείς που ζουν σε υποβαθμισμένες κοινωνικοπολιτιστικά και οικονομικά περιοχές και που χρειάζονται τη στήριξη για την εξέλιξή τους (www.uoa.gr/Fpp/mags/artcl.pdf).

Στις περιπτώσεις ελαφράς επιβράδυνσης της εξέλιξης επιβάλλεται η πρόωμη υποστηρικτική παρέμβαση από το πρώτο έτος της ζωής του παιδιού. Ο ρόλος των γονιών σ' αυτή τη φάση είναι πού σημαντικός. Κατ' αρχήν οι γονείς χρειάζονται βοήθεια και στήριξη για να μπορέσουν ν' ανακαλύψουν, ν' αποδεχθούν και να μπορέσουν ν' ασκήσουν το ρόλο τους στις επιστημονικές διαδικασίες της πρόωμης υποστηρικτικής παρέμβασης. Η πρόωμη παιδική ηλικία είναι η πιο κρίσιμη σ' ότι αφορά την εξέλιξη του παιδιού. Πολύ περισσότερο συμβαίνει αυτό στα άτομα με Νοητική Καθυστέρηση. Τα άτομα αυτά επειδή η πορεία της εξέλιξής τους εξαρτάται αποκλειστικά από την ποσότητα και την ποιότητα των ερεθισμάτων που δέχονται την περίοδο αυτή, έχουν και περισσότερη ανάγκη από πρόωμη υποστηρικτική βοήθεια, για να υπερπηδήσουν τα εμπόδια που τους παρουσιάζονται λόγω των ανεπαρκειών τους. Οι έρευνες που αφορούν πρόωμες παρεμβάσεις σε άτομα με Νοητική Καθυστέρηση έχουν θεαματικά αποτελέσματα. Τα αποτελέσματα αυτά έχουν σχέση με την πλαστικότητα που διαθέτει ο εγκέφαλος και την ικανότητα αναπλήρωσης από άλλα κέντρα λειτουργικών κέντρων του εγκεφάλου που έχουν υποστεί βλάβη. Στη φάση αυτή από τη γέννηση μέχρι και τα 2 χρόνια διαμορφώνεται η ανατομική και η λειτουργική ικανότητα του εγκεφάλου. Άρα η σημασία της ποιότητας και ποσότητας των ερεθισμάτων που θα δεχθεί το παιδί από το άμεσο οικογενειακό του

περιβάλλον θα είναι αποφασιστικής σημασίας για να σχηματιστούν τα πρώτα νοητικά και συναισθηματικά σχήματα πάνω στα οποία θα οικοδομηθεί η ψυχική εξέλιξη του παιδιού. Τα παιδιά πριν από τη γέννησή τους κατά τη διάρκεια της ενδομήτριας ζωής αποκτούν μια σειρά από ικανότητες που τους επιτρέπουν την κανονική εξέλιξη κατά τη μεταγεννητική τους περίοδο. Όμως στα παιδιά με Νοητική Καθυστέρηση εξαιτίας προγεννητικών ή μεταγεννητικών αιτιών δε συμβαίνει το ίδιο με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η εξέλιξή τους (www.uoa.gr/Fpp/mags/artcl.pdf).

Πρέπει λοιπόν να διαπιστωθούν έγκαιρα τα κενά που έχουν διαπιστωθεί με τη γέννηση ή αυτά που δημιουργήθηκαν μετά εξαιτίας ανεπαρκειών, με πρώιμη παρέμβαση έτσι ώστε ν' αποφευχθούν δευτερογενή σύνδρομα ή διαταραχές. Γενικά επικρατεί η αντίληψη ότι η εκπαίδευση των παιδιών με Νοητική Καθυστέρηση πρέπει να ξεκινάει μαζί με την εκπαίδευση των κανονικών παιδιών. Μήπως όμως έτσι οι ανεπάρκειες των παιδιών με Νοητική Καθυστέρηση γίνονται εντονότερες και οι διαφορές ανάμεσα σε κανονικά και «ειδικά» παιδιά μεγαλύτερες; Για το λόγο αυτό η πρώιμη παρέμβαση των παιδιών με Νοητική Καθυστέρηση πρέπει να ξεκινάει από την πρώιμη παιδική ηλικία (1^ο και 2^ο έτος) και οι γονείς που θα παίζουν κύριο ρόλο στην πρώιμη παρέμβαση αυτή πρέπει να βοηθηθούν για ν' ανταπεξέλθουν στο ρόλο τους. Οι γονείς συνήθως διαπιστώνουν την ύπαρξη του προβλήματος αλλά αδυνατούν να το συνειδητοποιήσουν ή μάλλον δεν θέλουν να το πιστέψουν. Τρέφουν ελπίδες ότι κάτι μπορεί να γίνει κι έτσι αφήνουν το χρόνο να περνά και όταν το παιδί τους πάει στο σχολείο τότε πια καταλαβαίνουν ότι έχουν ένα παιδί που χρειάζεται βοήθεια και προστασία.

Η έγκαιρη παρέμβαση σ' ένα βρέφος ή νήπιο εξαρτάται από το αν οι γονείς του έχουν βιώσει και επεξεργαστεί το πρόβλημα του παιδιού

τους. Οι γονείς γίνονται συν-παιδαγωγοί και με μέσο ένα ήρεμο ψυχολογικό οικογενειακό κλίμα προσπαθούν ν' αντιμετωπίσουν με εμπιστοσύνη και αγάπη το πρόβλημα του παιδιού τους. Βέβαια επιβάλλεται και η μύηση των υπολοίπων μελών της οικογένειας στις υποστηρικτικές τεχνικές αντιμετώπισης των συγκεκριμένων ανεπαρκειών και όλα τα μέλη να δεχθούν να συμμετέχουν σε προγράμματα στήριξης και θεραπείας του μέλους με Νοητική Καθυστέρηση.

Η εργασία που θα ξεκινήσει στο σπίτι θα συνεχιστεί στο σχολείο με συνεχή ενημέρωση σ' όσους εμπλέκονται στη διαδικασία παρέμβασης που έχει ως σκοπό την κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωση του ατόμου με Νοητική Καθυστέρηση. Η Πρώιμη Υποστηρικτική Παρέμβαση λοιπόν είναι μια σύνθετη διαδικασία στην οποία λαμβάνονται υπόψη όχι μόνο οι αντιληπτικές ικανότητες του παιδιού με Νοητική Καθυστέρηση, αλλά και οι συνθήκες διαβίωσης, οι στάσεις και οι πεποιθήσεις των ανθρώπων του άμεσου οικογενειακού περιβάλλοντος.

ii) Πρώιμη υποστηρικτική παρέμβαση στο κοινωνικό περιβάλλον νοητικά υστερούντος

Η έγκαιρη υποστηρικτική παρέμβαση στοχεύει στην κοινωνική ενσωμάτωση του ατόμου. Η διαδικασία αυτή είναι μακρόχρονη γι' αυτό επιτυγχάνεται μόνο με συγχρωτισμό και αλληλεπίδραση όλων όσων συμμετέχουν σ' αυτή. Καμία από τις προσπάθειες του συνθεραπευτή γονέα δε θα φέρει αποτέλεσμα αν δε συνεχιστεί με τις προσπάθειες των παιδαγωγών που θα αναλάβουν το παιδί όταν αυτό έρθει στο σχολείο. Και δε μιλάμε βέβαια για το σχολείο εκείνο που ονομάζεται σχολείο για παιδιά με ειδικές ανάγκες. Γιατί όταν μιλάμε για κοινωνική ενσωμάτωση δεν εννοούμε την υποταγή κάποιων ατόμων ή ομάδων σε υπάρχουσες δομές.. **Κοινωνική ενσωμάτωση** σημαίνει

αλληλοκατανόηση, αλληλεπίδραση, σεβασμό και ιδιαιτερότητα του άλλου και κοινωνικοποίηση του ατόμου σε τέτοιο βαθμό που να μπορεί να συνυπάρχει και να γίνεται αποδεκτός από τους γύρω του. Η κοινωνική ενσωμάτωση επιτυγχάνεται όταν ο άλλος καταλαβαίνει και δέχεται την ιδιαιτερότητα και με μία κοινή προσπάθεια καταφέρουν να είναι μαζί. Η διαδικασία αυτή σε πρώτο στάδιο επιτυγχάνεται στην οικογένεια και σε δεύτερο στάδιο στο σχολείο με την κοινή ζωή σε ομάδα.

Πρώτα στο νηπιαγωγείο και έπειτα στο σχολείο, όπου στα πλαίσια της ομαδικής ζωής δεν υπάρχουν διακρίσεις και προκαταλήψεις. Όσοι ασχολούνται με την Ειδική Αγωγή γνωρίζουν ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αναπτύσσονται μέσα από μία συνεχή συμμετοχή σε δραστηριότητες και θεραπευτικά βήματα που μετατρέπονται σε λειτουργικά. Σ' ένα ειδικό σχολείο όπου το παιδί με Νοητική Καθυστέρηση ή άλλες διαταραχές βρίσκεται σε μία αμιγή σχολική ομάδα με παιδιά που παρουσιάζουν τις ίδιες διαταραχές μ' αυτό, δε του μένει παρά να υιοθετήσει παρόμοιες συμπεριφορές και να χτίσει την εξέλιξή του πάνω σε μη κανονικές συμπεριφορές τις οποίες μιμείται σε καθημερινή βάση. Η συμπεριφορά ακόμα του δασκάλου που αποτελεί το πρότυπο για το παιδί δεν είναι η ίδια στο ειδικό και στο μη ειδικό σχολείο. Συμπεριφέρεται ειδικά σ' ένα ειδικό παιδί. Η κατάσταση επιδεινώνεται με την ειδική συμπεριφορά που εκδηλώνουν τα κανονικά άτομα προς τα άτομα με «ειδικές ανάγκες». Τα αποτελέσματα είναι στα άτομα αυτά να πολλαπλασιάζονται τα προβλήματα τους με σοβαρές συνέπειες στο γνωστικό, κοινωνικό και συναισθηματικό τομέα.

Από την έρευνα που πραγματοποίησε ο Κυπριωτάκης από το 1981 έως το 1988 με τη συμμετοχή παιδιών που στάλθηκαν από τους Διευθυντές των δημοτικών σχολείων και σχολικούς συμβούλους στη διαγνωστική ομάδα εξέτασης παιδιών με «ειδικές ανάγκες» του Νόμου

Ηρακλείου και ολοκληρώθηκε το 1992 με θέμα ποιος τύπος σχολείου «κανονικό» ή «ειδικό» ενδείκνυται περισσότερο για την ανάπτυξη δεξιοτήτων και κοινωνικής ενσωμάτωσης των παιδιών με ειδικές ανάγκες προέκυψε: ότι το κανονικό σχολείο επηρεάζει θετικά και σε μεγάλο βαθμό τη σχολική επίδοση και συμπεριφορά. Αντίθετα η φοίτηση στο ειδικό σχολείο αφήνει ανεπηρέαστα τα γνωρίσματα, επίδοση και συμπεριφορά και σε μερικές περιπτώσεις αντί να βελτιώνει επιδεινώνει το πρόβλημα του. Αυτό που προέχει για την αποδοχή των ατόμων με Νοητική Καθυστέρηση στο κανονικό σχολείο είναι η σωστή ενημέρωση και πληροφόρηση. Τα Μ.Μ.Ε. μπορούν να παίζουν καθοριστικό ρόλο σ' αυτή την περίπτωση με το να οργανώνουν ανοικτές συζητήσεις, να οργανώνουν εκπομπές όπου με κριτική και ευαισθησία να προσεγγίσουν το θέμα των παιδιών με ειδικές ανάγκες και έτσι να μπορέσουν να επηρεάσουν την κοινωνία ώστε να αλλάξει στάση και συμπεριφορά απέναντι στα παιδιά αυτά. Τα ίδια τα παιδιά επειδή διακρίνονται για την ευαισθησία τους μπορούν να γίνουν οι καλύτεροι δέκτες και οι καλύτεροι πομποί για να ευαισθητοποιήσουν την κοινωνία μας στο θέμα της ενσωμάτωσης των τόμων με «ειδικές ανάγκες» (www.uoa.gr/Fpp/mags/artcl.pdf).

Με την πρόιμη υποστηρικτική παρέμβαση στα παιδιά με Νοητική Καθυστέρηση επιδιώκεται:

Η πρόληψη δευτερογενών διαταραχών και ανεπαρκειών. Να δημιουργηθούν κατάλληλες προϋποθέσεις εξέλιξης της ζωής του παιδιού σε «κρίσιμες» φάσεις.

Να βοηθηθούν οι γονείς να αναγνωρίσουν, να αποδεχθούν, να καταλάβουν και να βοηθήσουν το παιδί τους που αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα. Να βοηθήσει τους γονείς και τον περίγυρο του παιδιού να μπορούν να σταθούν δίπλα του και να ασκήσουν σωστά το βοηθητικό τους ρόλο. Η πρόιμη ενσωμάτωση του παιδιού στην οικογένεια αρχικά,

στο νηπιαγωγείο και στο σχολείο αργότερα, έτσι ώστε να μην υπάρξουν κενά και περιθώρια για κοινωνική απομόνωση και περιθωριοποίηση των παιδιών. Η πρόμη υποστηρικτική παρέμβαση είναι το πρώτο σκαλοπάτι που διευκολύνει το ανέβασμα από το σπίτι στο σχολείο, στο επάγγελμα και οδηγεί στην κοινωνική ενσωμάτωση. Για την επίτευξη των στόχων αυτών χρειάζεται πλατιά και έγκαιρη ενημέρωση από εξειδικευμένο προσωπικό συμβουλευτικών σταθμών για πρόληψη, παρέμβαση και αντιμετώπιση ατόμων με Νοητική Καθυστέρηση στους γονείς, δασκάλους, κοινωνικούς λειτουργούς, έτσι ώστε να αποκτήσουν τους κατάλληλους εκείνους τρόπους προσφοράς και υποστηρικτικής βοήθειας στις διάφορες κατηγορίες ατόμων με Νοητική Καθυστέρηση. Ίδρυση τμημάτων Ειδικής Αγωγής στα πανεπιστήμια για σωστή κατάρτιση και εξειδίκευση όσων ασχολούνται με την Ειδική Αγωγή. Ένταξη και ενσωμάτωση των παιδιών με Νοητική Καθυστέρηση στα κανονικά σχολεία. Ενημέρωση σε δασκάλους και παιδιά των κανονικών σχολείων για την κατάλληλη υποδοχή των παιδιών με Νοητική Καθυστέρηση στις τάξεις τους. Αλλαγή νοοτροπίας της κοινωνίας μας για τη στάση της απέναντι στα άτομα αυτά. Περισσότερη ευαισθητοποίηση και αγάπη προς τα άτομα αυτά (www.uoa.gr/Fpp/mags/artcl.pdf).

Επί αιώνες τα άτομα με κάθε είδους Νοητική Καθυστέρηση δεν θεωρούνταν ικανά για εκπαίδευση με συνέπεια όποιος δεν είναι ικανός να εκπαιδευθεί δεν μπορεί να έχει τέτοια αξίωση και κανένας δεν μπορεί να κατηγορηθεί ότι δεν έθεσε σε κίνηση τις ανάλογες εκπαιδευτικές διαδικασίες, όταν η βασική ικανότητα για μάθηση λείπει. Από το σημείο αυτό ξεκίνησε πράγματι η αναμορφωτική κίνηση από την αναγνώριση, δηλαδή ότι τα παιδιά αυτά είναι παραταύτα ικανά για μάθηση, επομένως και για αγωγή και εκπαίδευση έστω και σε περιορισμένο βαθμό. Μια επέκταση των τελευταίων δεκαετιών είναι η

εμπλοκή της οικογένειας στο σύστημα θεραπείας και επίβλεψης με σημαντικά αποτελέσματα. Η αναγνώριση νέων προγραμμάτων θεραπείας και κοινωνικής ενσωμάτωσης των ατόμων αυτών, η αποϊδρυματοποίηση και η προώθηση κοινωνικών προγραμμάτων βρίσκονται σε θετική κατεύθυνση.

3.4 Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΝΟΗΤΙΚΑ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ

Ο δρόμος αναζήτησης της γονεϊκής ευθύνης δεν είναι ομαλός, γι' αυτό χρειάζεται δύναμη, κόπος και μόχθος από τους γονείς των νοητικά καθυστερημένων παιδιών. Καθώς υπάρχουν πολλά και διαφορετικά άτομα, έτσι υπάρχουν και διαφορετικά είδη οικογενειών. Στις οικογένειες όμως που υπάρχουν παιδιά με Νοητική Καθυστέρηση η κατάσταση είναι περισσότερο πολύπλοκη και οι αμοιβές της γονεϊκής ευθύνης χάνουν την ποιότητα και την αίσθησή τους. Η πνευματική και σωματική αναπηρία των παιδιών, η ανάπτυξη τους και οι ειδικές και μακροχρόνιες διευθετήσεις για τη φυσική τους φροντίδα, την εκπαίδευσή τους, τη συνοδεία, την απογοήτευση και το γκρέμισμα των ονείρων, όλα επιβάλλουν πιέσεις οι οποίες συμβάλλουν και οι οποίες τείνουν να διακόψουν την οικογενειακή γαλήνη και ισορροπία (Βασιλείου, 1998).

Στην αρχή ο τρόπος συμπεριφοράς των γονέων απέναντι στο παιδί τους είναι ο ίδιος χωρίς καμία διαφοροποίηση. Αυτό συμβαίνει μέχρι τότε που δε δείχνει εμφανή σημεία της αναπηρίας του ή δεν έχει διαγνωστεί ακόμη το πρόβλημά του. Από εκεί και πέρα αρχίζουν οι διαφοροποιήσεις της στάσης τους απέναντι στο παιδί. Η διαπίστωση αυτή συνεπιφέρει μια σειρά από αναστατώσεις και αναδιαρθρώσεις στην οικογενειακή και συζυγική ζωή. Μόλις οι γονείς πληροφορηθούν ότι η πάθηση του παιδιού τους δεν μπορεί να θεραπευτεί, περιέρχονται αμέσως σε μία κατάσταση σοκ λόγω της άγνοιας που έχουν για το πρόβλημα. Ο τρόπος αυτός αντίδρασης προκαλεί μια ψυχική αναστάτωση, μια συναισθηματική ψυχρότητα, καταστάσεις φοβίας και εχθρικές διαθέσεις στο παιδί (Σεβέντη, 1983).

Καθώς λοιπόν η οικογένεια αντιμετωπίζει αυτό το χρόνιο πρόβλημα για το οποίο δεν υπάρχει άμεση επίλυση, είναι φυσικό να υπάρχει υπερβολική πίεση πάνω σε κάθε μέλος της. Η οικογένεια είναι συχνά καταβεβλημένη από το χρόνιο και αθεράπευτο πρόβλημα της Νοητική Καθυστέρηση. Δυστυχώς, η βοήθεια που μπορεί να δοθεί στο παιδί είναι σχετική και ποτέ δεν υπόσχεται ένταξη στην κοινωνική ζωή με ίσα δικαιώματα και ανταγωνιστικότητα. Η Νοητική Καθυστέρηση πάντα θα είναι το πρόβλημα των ατόμων και των οικογενειών τους. Το προβληματικό παιδί είναι φυσικό να επηρεάζει όλη την οικογένεια είτε βρίσκεται στο ίδρυμα είτε ανάμεσά τους. Οι γονείς αυτοί, πέρα από το πρόβλημα αισθάνονται ενοχές, περισσότερο η μητέρα για την κακή γονεϊκή παρέμβαση. Έτσι, με τα συσσωρευμένα προβλήματα, η σχέση γονέων-παιδιού και παιδιού-οικογένειας είναι περίπλοκη και αμφισβητήσιμη. Οι γονείς αυτών των παιδιών χρειάζονται περιοδική βοήθεια και συμβουλευτική στο να αναγνωρίσουν και να παραδεχθούν το πρόβλημα (Βασιλείου, 1995).

Παρόλο που η κοινωνία δεν ανταποκρίνεται επαρκώς στις ανάγκες τόσο των παιδιών όσο και των οικογενειών τους, υπάρχουν δημόσιες υπηρεσίες και κοινωνικές φροντίδες. Μπορούν λοιπόν οι γονείς των νοητικά καθυστερημένων παιδιών να αποτανθούν σε επαγγελματικές υπηρεσίες που υπάρχουν στη χώρα μας, όπως είναι νοσοκομεία, ιδρύματα, κλινικές και πάσης φύσης άλλες υπηρεσίες. Αυτές οι βοηθητικές πηγές είναι προσιτές για τα παιδιά αυτά και τις οικογένειες τους. Είναι λοιπόν μέλημα περισσότερο εκείνων που ασχολούνται με τη Νοητική Καθυστέρηση να βοηθούν τόσο τις οικογένειες όσο και το παιδί και να τους υποδεικνύουν τις αρμόδιες υπηρεσίες, οι οποίες ασχολούνται εξ ολοκλήρου με το πρόβλημα της Νοητικής Καθυστέρησης. Η συμφωνία των γονέων που αφορά στο σκοπό και στις αξίες καθώς και στην ολοκλήρωση του οικογενειακού κύκλου είναι

σημαντικοί παράγοντες για σωστή φροντίδα και μεταχείριση. Άλλοι παράγοντες είναι η ηλικία και η προηγούμενη εμπειρία τους στην ανατροφή παιδιών (Βασιλείου, 1998).

Η Erickson (1965) τόνισε ότι οι γονείς των νοητικά καθυστερημένων παιδιών, έχουν ανυψωμένες τιμές στις υποκλίμακες των ψυχολογικών προβλημάτων και κυρίως της κατάθλιψης, γεγονός που επιβεβαιώνει την ταλαιπωρία που προκαλεί το πρόβλημα.

Κοινωνιολόγοι, ψυχολόγοι και παιδαγωγοί συμφωνούν ότι η οικογένεια επιδρά θετικά ή αρνητικά στην όλη ψυχοκοινωνική εξέλιξη του παιδιού., στη βούληση, στο συναίσθημα, στη διάνοηση και το χαρακτήρα του. Ότι ισχύει για το ρόλο της οικογένειας στην «ομαλή» ανάπτυξη και την κοινωνική προσαρμογή ενός συνηθισμένου παιδιού, ισχύει και στην περίπτωση του νοητικά καθυστερημένου. Οι οικογένειες όμως παιδιών με νοητική καθυστέρηση αντιμετωπίζουν πολύπλοκα προβλήματα που περιπλέκονται ακόμα περισσότερο λόγω των αρνητικών στάσεων και διαθέσεων της κοινωνίας (Πολυχρονοπούλου, 2001).

Η σοβαρότητα των προβλημάτων και ιδιαίτερα ο τρόπος με τον οποίο η οικογένεια αντιμετωπίζει το πρόβλημα, εξαρτάται από μια ποικιλία δυναμικών παραγόντων όπως είναι η προσωπικότητα των γονέων, η συζυγική τους σχέση, οι φιλοδοξίες τους, τα αισθήματά τους για την Νοητική Καθυστέρηση, η κοινωνική τους τάξη κ.α. σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, οι πιο συνηθισμένες αντιδράσεις της οικογένειας στο πρόβλημα είναι οι εξής: ενοχή, αμφιθυμία, απελπισία, θυμός, ντροπή και λύπη. Η ενοχή είναι η αντίδραση που αναφέρεται με τη μεγαλύτερη συχνότητα στις σχετικές έρευνες. Η διερεύνηση των στάσεων των γονέων απέναντι στο νοητικά καθυστερημένο παιδί τους, αποκαλύπτει τις εξής τέσσερις κατηγορίες συμπεριφοράς:

- Ανοικτή απόρριψη

- Υποσυνείδητη απόρριψη
- Υπερπροστατευτική συμπεριφορά
- Ασταθής συμπεριφορά

Οι γονείς που βλέπουν τον εαυτό τους όπως νομίζουν ότι τους βλέπουν οι άλλοι, αυτοεκτιμούνται ως πολίτες τελευταίας κατηγορίας, δέχονται τον οίκτο και την απόρριψη των γύρω τους, απορρίπτουν τον εαυτό τους, αλλά και το παιδί τους. Με ανάμεικτα συναισθήματα ενοχής, τύφης και αγάπης, απορρίπτουν συχνά υποσυνείδητα το παιδί, αρνούμενοι οποιαδήποτε ειδική βοήθεια τους προσφέρεται για την αποδοχή και την κατανόηση του προβλήματος (Πολυχρονοπούλου, 2001).

Στις περισσότερες περιπτώσεις οι οικογένειες στις οποίες υπάρχουν άτομα με Νοητική Υστέρηση, αρνούμενες να δεχθούν την πραγματικότητα της ιδιομορφίας των ατόμων των οποίων έχουν την επιμέλεια, προχωρούν σε ενέργειες και αναπτύσσουν συμπεριφορές οι οποίες τις καθιστούν θύματα εκμετάλλευσης και κερδοσκοπίας. Η κατάσταση στην οποία βρίσκονται αλλά και περιέρχονται σε μία δεύτερη φάση οι γονείς τους, οδηγεί τα άτομα με Νοητική Υστέρηση να αναπτύσσουν δραστηριότητες κάθε άλλο παρά υποβοηθητικές για τη λειτουργική ένταξή τους στο άμεσο και στο ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο. Επειδή υπόκεινται (ή και είναι εκτεθειμένα) στην κοινωνική παρατήρηση, τα άτομα ενεργοποιούν μηχανισμούς «ταύτισης με τον επιτιθέμενο» και διαμορφώνουν περιπεπλεγμένες καταστάσεις έντασης και σύγκρουσης ή, αντίθετα, κοινωνικής επαιτείας (Μάντης, 2001).

Ο παιδαγωγός Κων/νος Χάρης σε μία ομιλία του τη δεκαετία του '70 σε γονείς και κηδεμόνες μαθητών ιδιωτικού σχολείου, τόνισε ότι γονείς συναισθηματικά σταθεροί και ισορροπημένοι, ήρεμοι, συνετοί, με ικανή αυτογνωσία και με διάθεση κατανόησης και ανοχής, δημιουργούν ένα ψυχολογικό κλίμα που διευκολύνει τη διαμόρφωση

σωστών οικογενειακών σχέσεων μέσα στο ενδεδειγμένο πνεύμα αμοιβαιότητας, υποχρεώσεων και αγάπης (Μάντης, 2001).

Εάν υιοθετηθεί η παραπάνω συνύπαρξη παραγόντων «ορθού» οικογενειακού κλίματος ως η καλύτερη πρόταση για το περιβάλλον διαβίωσης του παιδιού με νοητική υστέρηση, θα πρέπει παράλληλα να σημειωθεί ότι η ίδια η ύπαρξη ενός παιδιού με νοητική υστέρηση, έστω και στην κλίμακα του εκπαιδευσιμου, αποσταθεροποιεί διαρκώς αυτό το θετικό κλίμα οικογενειακής ατμόσφαιρας (Μάντης, 2001).

Επειδή είναι δεδομένο ότι κανένας δεν επιθυμεί να έχει για παιδί ένα άτομο με νοητική υστέρηση, είναι λογικό να αντανakλάται στο επίπεδο της συμπεριφοράς των γονιών η εικόνα που έχει ο άμεσος κοινωνικός περίγυρος (η κοινότητα μέσα στην οποία διαβιώνει το άτομο με νοητική υστέρηση και η οικογένειά του) αλλά και η ευρύτερη κοινωνία για τα άτομα με νοητική υστέρηση. Αυτή η αντανάκλαση δρα πολλαπλασιαστικά και προσβάλλει αμέσως το θετικό αυτοσυναίσθημα των γονιών κυρίως λόγω της σύγχρονης τάσης να αντιμετωπίζεται το άτομο μέσα στην οικογένεια και στην κοινότητα και όχι σε ιδρύματα. Σε άλλες εποχές, όπου η συνήθης πρακτική ήταν να κλείνεται το άτομο σε ίδρυμα, η οικογένεια προσπαθούσε να ξεπεράσει το πρόβλημα και το «στίγμα» με τη γέννηση νέων παιδιών και με την παρώθηση για πρόοδο των παιδιών χωρίς πρόβλημα (Μάντης, 2001).

Μέχρι τα μέσα του προηγούμενου αιώνα, η αποδεκτή στάση των αστικών κοινωνιών απέναντι στα άτομα με νοητική υστέρηση ήταν η παροχή ειδικής φροντίδας σε ειδικούς χώρους (ιδρύματα και σχολεία), γεγονός που δεν έφερνε σε καθημερινή άμεση επαφή την οικογένεια με το άτομο που παρουσίαζε το πρόβλημα. Έτσι διαμορφωνόταν στην οικογένεια και στα άμεσα συγγενικά πρόσωπα μια λειτουργία αποφυγής του προβλήματος και απομάκρυνση ακόμη και από τις

ευθύνες, τις οποίες μετέθεταν στο προσωπικό των ειδικών σχολείων και των ιδρυμάτων (Μάντης, 2001).

Η οικογένεια δείχνει το πρόβλημά της με πολλούς τρόπους, οι οποίοι μόνο επιφανειακά είναι απλοί και κατανοητοί. Απομόνωση, επιθετικότητα, λύσεις «πρόχειρες», όπως η χρήση ψυχοφαρμάκων ή οι μεγαλύτερες παραχωρήσεις στο παιδί, όλα αυτά είναι μόνο η μία όψη του προβλήματος. Είναι φανερό ότι σε παρόμοιες καταστάσεις δεν εξυπηρετεί μία λύση στο εσωτερικό της ίδιας της οικογένειας αλλά ούτε και είναι καθόλου σκόπιμο, ιδίως για το παιδί με ειδικές ανάγκες, να απομακρυνθεί από τον οικογενειακό πυρήνα ή ακόμα χειρότερα, να εγκλειστεί σε ίδρυμα. Γι' αυτό εργάζονται από κοινού οικογένεια και ειδικοί, στο πλαίσιο του πρωταρχικού δικτύου σχέσεων, για να βρουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ατόμου, τις δυναμικές που η εν γένει παρουσία του και τα προβλήματά του δημιουργούν στην οικογένεια καθώς και τους πιο κατάλληλους τρόπους για τη λύση των προβλημάτων ή και για μια έστω μερική αποκατάσταση των πιο αρνητικών όψεων του μειονεκτήματος (Tosi, 2001).

Μια οικογένεια καλά οργανωμένη και ικανή να αντιμετωπίσει σωστά τα προβλήματα της μπορεί να επιταχύνει ή να καλυτερέψει τις διαδικασίες θεραπείας και επανένταξης, αυτό όμως δεν μπορεί να το πετύχει χωρίς μία σωστή και ουσιαστική βοήθεια η οποία, γνωρίζοντας τα «αδύνατα» σημεία του πλαισίου σχέσεων και την ιδιαιτερότητα των αιτημάτων, θα είναι ικανή να αντιμετωπίσει τις «επικίνδυνες» καταστάσεις, θα ενδιαφέρεται κυρίως για τον τρόπο που θα χρησιμοποιηθούν οι υπηρεσίες από την οικογένεια και θα προσφέρει σωστές λύσεις σε όλους όσοι εμπλέκονται στο σύστημα σχέσεων μέσα και γύρω από την οικογένεια (Tosi, 2001).

3.5 ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Η διεθνής έρευνα και εμπειρία υποστηρίζει την τεράστια σπουδαιότητα της επίδρασης της οικογένειας στην όλη ψυχοκοινωνική εξέλιξη του παιδιού, στη βούληση, στο συναίσθημα, στη διάνοηση και το χαρακτήρα του. Η διαδικασία διαμόρφωσης της αυτοεικόνας πραγματοποιείται στα πρώτα χρόνια της ζωής. Η συμμετοχή της οικογένειας ως ομάδας όσο το δυνατόν νωρίτερα στη ζωή του παιδιού, θα επηρεάσει πολύ θετικά την πορεία της συμβουλευτικής και καθοδήγησης στη μετέπειτα ψυχοκοινωνική και συναισθηματική εξέλιξη και προσαρμογή παιδιού και γονέων.

Πρέπει να διευκρινιστεί ότι δεν χρειάζονται όλοι οι γονείς μακροχρόνια συμβουλευτική υποστήριξη με τη μορφή της θεραπευτικής παρέμβασης. Έχοντας υπόψη τα αιτήματα και γενικά τα προβλήματα των γονέων παιδιών με Νοητική Καθυστέρηση υποστηρίζεται ότι η συμβουλευτική γονέων περιλαμβάνει ουσιαστικά α) παροχή πληροφοριών και β) βοήθεια και υποστήριξη για την επίλυση προβλημάτων μέσω της μελέτης των στάσεων, διαθέσεων και συναισθημάτων της οικογένειας.

Οι πληροφορίες που χρειάζονται οι γονείς είναι:

- Σωστή και κατανοητή πληροφόρηση για το πρόβλημα του παιδιού τους.
- Σωστή πληροφόρηση για τις υπηρεσίες και τα διαθέσιμα προγράμματα εκπαίδευσης, υποστήριξης και αποκατάστασης για τα άτομα με Νοητική Καθυστέρηση.
- Οι γονείς θέλουν να ξέρουν τι πρέπει να περιμένουν από το παιδί τους. Πώς θα εξελιχθεί; Ποιο θα είναι το μέλλον του;

- Σωστή πληροφόρηση και βοήθεια για να μπορέσουν οι γονείς να δουν και να εκτιμήσουν τις δυνατότητες του παιδιού τους και
- Βοήθεια και υποστήριξη για την επίλυση προβλημάτων μέσω της μελέτης των στάσεων, διαθέσεων και συναισθημάτων της οικογένειας.

(Πολυχρονοπούλου, 2001)

Η συμβουλευτική των γονέων με παιδιά με νοητική καθυστέρηση, ακολουθεί δύο κατευθύνσεις με διαφοροποιημένους στόχους και επιδιώξεις:

- i) Η πρώτη συμβουλευτική κατεύθυνση, έχει ως σκοπό να παρακινήσει τους γονείς να εκφράσουν ελεύθερα και αβίαστα τα βαθύτερα συναισθήματα τους προς το παιδί, που παρουσιάζει μία ιδιόμορφη κατάσταση. Στη συνέχεια, οι γονείς υποβοηθούνται να κατανοήσουν και να αναλύσουν τα προσωπικά τους συναισθήματα, να αποδεχθούν την κατάσταση του παιδιού, αλλά και τις πραγματικές του ανάγκες και να αντιμετωπίσουν προβλήματα που ανακύπτουν στο πλαίσιο των γονεϊκών και συζυγικών σχέσεων. Καλούνται επίσης οι γονείς να αντιμετωπίσουν προβλήματα, που ενδεχομένως δημιουργούν στη ζωή και τη συμπεριφορά των άλλων παιδιών της οικογένειας η παρουσία του ασθενικού μέλους της, ή ακόμα προβλήματα που ανακύπτουν σε επίπεδο κοινωνικών σχέσεων από τη στάση της ευρύτερης κοινωνίας απέναντι στο άτομο αυτό και την οικογένειά του (Κρουσταλάκης, 2003).
- ii) Η δεύτερη συμβουλευτική κατεύθυνση αφορά την κατάλληλη προετοιμασία, τη σωστή πληροφόρηση και την εκπαίδευση των γονέων, για να μπορέσουν να επιτελέσουν οι ίδιοι πλέον μόνοι τους ένα προληπτικό, συμβουλευτικό, ψυχοπαιδαγωγικό και θεραπευτικό έργο μέσα στην οικογένεια. Το έργο αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί υποστηρίζοντας από τη μία το παιδί τους

ψυχολογικά, ώστε να υπερβεί τυχόν προβληματικές εκδηλώσεις της συμπεριφοράς του, υποβοηθώντας από την άλλη να αναπτύξει νέες δεξιότητες αλλά και να πετύχει μία γενικότερη ανάπτυξη της τραυματισμένης και πολλές φορές αποτελεσματικής προσωπικότητάς του (Κρουσταλάκης, 2003).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

Η ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΝΟΗΤΙΚΑ ΥΣΤΕΡΟΥΝΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ

4.1 Η ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΝΟΗΤΙΚΑ ΥΣΤΕΡΟΥΝΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (1981) η αποκατάσταση είναι μία δυναμική διαδικασία μέσα από τη συντονισμένη εφαρμογή ιατρικών, κοινωνικών, εκπαιδευτικών και επαγγελματικών μέτρων, που έχει στόχο να υποβοηθήσει το ανάπηρο άτομο να φτάσει το μέγιστο δυνατό επίπεδο λειτουργικότητας και να ενταχθεί στην κοινωνία.

Σύμφωνα με τον Μαδιανό (1985) τα τελευταία χρόνια έχει καθιερωθεί ο όρος «Ψυχοκοινωνική Αποκατάσταση» που αφορά οτιδήποτε ασκείται για αποκατάσταση ψυχικά αρρώστων ή νοητικά υστερούντων ή ατόμων με ειδικές ψυχοκοινωνικές ανάγκες γενικότερα.

Η δεκαετία του '80 ήταν η εποχή κατά την οποία ο τομέας της Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης αναπτύχθηκε ολόπλευρα: στη θεωρία, στις πρακτικές, στην τεχνολογία και η αναγκαιότητα του όχι μόνο εδραιώθηκε ως πεποίθηση αλλά κατοχυρώθηκε μέσα από νομοθετικούς μηχανισμούς κρατών και μεγάλων πολιτικών οργανισμών (π.χ. Συμβούλιο Ευρώπης, Ευρωπαϊκές Κοινότητες, Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών).

Η ψυχοκοινωνική αποκατάσταση κινείται σε τρεις άξονες, οι οποίοι στοχεύουν:

α) στην ανάπτυξη του ατόμου,

β) στην κάλυψη των κοινωνιών και στεγαστικών του αναγκών με την παράλληλη ανάπτυξη δημιουργικών καθημερινών δραστηριοτήτων και

γ) στην επαγγελματική αποκατάσταση, μερική ή πλήρη (Danley, 1991).

Επομένως η επαγγελματική αποκατάσταση αποτελεί τον μακροπρόθεσμο στόχο της πλήρους αποκατάστασης του ατόμου μέσα από την έκθεσή του σε επαγγελματικού τύπου εργασιακά πλαίσια και προκαταρκτική εκπαίδευση σε διάφορες επαγγελματικές περιοχές για την ανάπτυξη ή απόκτηση νέων επαγγελματικών δεξιοτήτων.

Βασική προϋπόθεση για την επαγγελματική αποκατάσταση του ατόμου είναι ο επαγγελματικός προσανατολισμός του (Klime, Hoisington, 1981) (Krammer, Beidel, 1982).

Ο επαγγελματικός προσανατολισμός επιτρέπει την διερεύνηση των κλίσεων και δυνατοτήτων του ατόμου.

Η Ψυχοκοινωνική Αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ακολουθεί τη διαδικασία εκτίμηση-τοποθέτηση στο κατάλληλο πρόγραμμα-αξιολόγηση. Στην εκτίμηση περιλαμβάνεται η μέτρηση του Διανοητικού Πηλίκου και η ιατρική διαγνωστική γύρω από την αιτία της καθυστέρησης, τη νευρολογική και τη γενικότερη παθολογική κατάσταση του ατόμου. Η ψυχοκοινωνική τους αποκατάσταση δεν έχει έναν ενιαίο χαρακτήρα αλλά εξειδικεύεται ανάλογα με τον τύπο του συνδρόμου, το δείκτη ευφυΐας και το γενικό αναπτυξιακό επίπεδο. Προβλήματα που ίσως κοινή συνισταμένη είναι η συνύπαρξη ψυχοπαθολογικών συμπτωμάτων ή ακόμη και η ψυχωσική σημειολογία, καθώς και οι κρίσεις επιληψίας. Όλη η αποκατάσταση τους, κινείται στον άξονα της ειδικής αγωγής και των εργοθεραπευτικών δραστηριοτήτων, ατομικών και ομαδικών, όπου

στόχος τους είναι η μείωση της αναπτυξιακής έκπτωσης και των μειονεξιών (Μαδιανός, 1994).

Η Ψυχοκοινωνική Αποκατάσταση, λοιπόν, είναι ένα πρόγραμμα σχεδιασμένο να κάνει ένα άτομο με ιδιαίτερες ψυχοκοινωνικές ανάγκες, να ζει και να εργάζεται χρησιμοποιώντας το μέγιστο των ικανοτήτων του, προσφέροντάς του ευκαιρίες για μια πιο πλήρη φυσική, συναισθηματική, πνευματική και επαγγελματική αναπροσαρμογή και αξιοποίησή του (Κουκλογιάννου-Δορζιώτου, 1990).

Η φιλοσοφία της Αποκατάστασης είναι η προσέγγιση κάθε ατόμου ως μοναδικής πολύπλοκης οντότητας που πρέπει να ικανοποιήσει φυσικές, οικονομικές, ψυχολογικές και πνευματικές ανάγκες για να απολαύσει τη ζωή και η δυνατότητα του να διατηρήσει ή να ξανακερδίσει την αξιοπρέπεια και την αυτοεκτίμησή του (Κουκλογιάννου-Δορζιώτου, 1990).

Η διαδικασία εφαρμογής της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης περιλαμβάνει τη διάγνωση, τον προγραμματισμό και την παρέμβαση.

Κατά τους Farkas και Anthony (1989), η διάγνωση στην αποκατάσταση είναι συνώνυμη με τους όρους εκτίμηση και αξιολόγηση. Εκτιμώντας δηλαδή οι δεξιότητες (επίπεδα), η οργανωτικότητα στους στόχους, η ανταπόκριση στις απαιτήσεις άλλων, η προσαρμοστικότητα και η αποδοτικότητα και αξιολογούνται οι πόροι ως προς την ικανότητα του ατόμου να τους εκμεταλλευθεί, καθώς και η διαθεσιμότητά τους. Όλη η διαδικασία είναι ένα πολυδιάστατο «συνεχές» που αρχίζει με τη διάγνωση – αξιολόγηση – αρχική εκτίμηση του προβλήματος κατά το χρόνο παραπομπής του πελάτη και λήγει με την τοποθέτηση του σε εργασία.

Οι στόχοι συνήθως είναι μικροπρόθεσμοι και άμεσοι, μέσο- και μακροπρόθεσμοι με ιεραρχημένη δομή. Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει συνολικά έξι στάδια, δηλαδή την αρχική εκτίμηση των

επιδεξιότητων που υπάρχουν, το σχεδιασμό των στόχων, την πραγματοποίηση των στόχων, την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και την τελική εργασιακή αποκατάσταση του ατόμου.

Η παράλειψη ενός σταδίου είναι αδύνατη γιατί το ένα στάδιο είναι άμεση συνέχεια του προηγούμενου. Για την εκτίμηση-αξιολόγηση των επιδεξιότητων έχει αναπτυχθεί ειδική ερευνητική μεθοδολογία σε αντικειμενικές μετρήσεις με τη χρήση κλιμάκων και άλλων τεχνικών οργάνων.

Κατά τη διαδικασία της αποκατάστασης ενός ατόμου που συμμετέχει σ' ένα πρόγραμμα ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης, αξιολογούνται οι τυχόν αλλαγές στην πορεία τους. Η αξιολόγηση περιλαμβάνει:

- Τις αλλαγές σε κάθε τομέα της λειτουργικότητας.
- Τα προβλήματα που ανακύπτουν από το ίδιο το πρόγραμμα ή τις σχέσεις των μελών του.
- Τις πιθανές δυνατότητες για νέους στόχους.
- Την προγνωστική αξία των δραστηριοτήτων του προγράμματος.
- Την ψυχοπαθολογική κατάσταση.
- Την οικογενειακή ατμόσφαιρα και μόνο όταν αυτή επηρεάζεται από την αποκαταστασιακή παρέμβαση.
- Την συνεργασιμότητα και τον συντονισμό των άλλων υποστηρικτικών υπηρεσιών που εμπλέκονται στην διαδικασία της αποκατάστασης (Μαδιανός, 1994).

Η ψυχοκοινωνική αποκατάσταση είναι μία διαδικασία με την οποία παρέχονται οι δυνατότητες στα άτομα με ψυχικές διαταραχές ή νοητική υστέρηση, να επιτύχουν ένα όσο το δυνατό καλύτερο επίπεδο ανεξάρτητης λειτουργίας τους στην κοινότητα (Δαμίγος 2003).

Οι εργαζόμενοι στην ψυχοκοινωνική αποκατάσταση οφείλουν να δραστηριοποιούνται στην επίτευξη των κατωτέρω βασικών στόχων της:

- Βελτίωση των κοινωνικών ικανοτήτων των ατόμων με ψυχικές διαταραχές μέσω αύξησης των κοινωνικών δεξιοτήτων τους και της απασχόλησης
- Διαρκής βελτίωση της λειτουργικότητας των ατόμων και ελαχιστοποίηση των ανικανοτήτων και μειονεξιών τους
- Διασφάλιση της ποιότητας της ζωής και της αυτόνομης διαβίωσης στην κοινότητα
- Μείωση του στίγματος και των διακρίσεων
- Διασφάλιση της ποιότητας της φροντίδας για τα άτομα με ψυχικές διαταραχές (Δαμίγος 2003).

Οι υπηρεσίες που παρέχονται στη διαδικασία ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των φιλοξενούμενων ατόμων που διαμένουν στους Ξενώνες και τις οποίες εξασφαλίζει ο Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας, είναι:

- φαρμακευτική αγωγή
- εκπαίδευση σε δεξιότητες ανεξάρτητης διαβίωσης και σε κοινωνικές δεξιότητες
- ψυχολογική στήριξη στους ίδιους και τις οικογένειες τους
- επαγγελματική εκπαίδευση και απασχόληση εφόσον η ηλικία τους το επιτρέπει
- συμμετοχή σε δίκτυο κοινωνικής υποστήριξης
- συμμετοχή σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου
- προγράμματα εκπαίδευσης για το προσωπικό
- συνεχής αξιολόγηση των δραστηριοτήτων και ανάλογες ερευνητικές δραστηριότητες
- προγράμματα ενημέρωσης της κοινότητας για την καταπολέμηση του κοινωνικού στίγματος και των προκαταλήψεων (Δαμίγος 2003).

4.2 ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Τα μέλη της ομάδας αποκατάστασης είναι οι κλινικοί (ψυχολόγοι, νοσηλευτές, ψυχίατροι) και μέλη που κύριο έργο τους είναι η αποκατάσταση, δηλαδή εργοθεραπευτές, κοινωνικοί λειτουργοί, επαγγελματικοί σύμβουλοι και ειδικοί θεραπευτές (Tsipra και συν., 1986), (Κωστάκη, 1986), (Hunter, 1978), (Ανδρουλάκη, 1989).

Οι δραστηριότητες της ομάδας στη διάρκεια της διαδικασίας της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης αφορούν την διαγνωστική εργασία, τον προγραμματισμό και τις παρεμβάσεις (Anthony και συν., 1990).

Η διαγνωστική εργασία περιλαμβάνει:

- την τοποθέτηση ενός συνολικού στόχου.
- την εκτίμηση της ετοιμότητας της υπηρεσίας.
- την επαφή με τον πελάτη.
- την αναγνώριση προσωπικών κριτηρίων.
- την επιλογή του στόχου και των εναλλακτικών λύσεων.
- την εκτίμηση της λειτουργικότητας με την καταγραφή και αξιολόγηση των δεξιοτήτων του ατόμου.
- την ενίσχυση του πελάτη.
- την εκτίμηση – καταγραφή των πόρων.
- την αξιολόγηση της χρήσης των πόρων.

Ο προγραμματισμός περιλαμβάνει:

- τον προγραμματισμό ανάπτυξης δεξιοτήτων.
- τον καθορισμό των στόχων και προτεραιοτήτων.
- την επιλογή των παρεμβάσεων.
- τον σχεδιασμό και την οργάνωση του προγράμματος.

Η παρέμβαση περιλαμβάνει:

- την άμεση διδασκαλία.
- το περιεχόμενο και τον προγραμματισμό των πρακτικών ασκήσεων.
- τον προγραμματισμό των δεξιοτήτων.
- την αναγνώριση των δυσκολιών.
- την ανάπτυξη του προγράμματος.
- την υποστήριξη των δραστηριοτήτων του πελάτη.
- τον συντονισμό των πόρων.
- την ενημέρωση των πελατών.
- την επίλυση προβλημάτων.
- τον προγραμματισμό της χρήσης των πόρων.
- την τροποποίηση των πόρων και τις προτάσεις για αλλαγές.
- τη συνεργασία και ευαισθητοποίηση των φορέων

(Anthony, Cohen και Farkas, 1990)

Σύμφωνα με τον Μαδιανό (1994), η αποκατάσταση των νοητικά καθυστερημένων κινείται στον άξονα της ειδικής αγωγής και των εργοθεραπευτικών δραστηριοτήτων, ατομικών και ομαδικών.

Με τον όρο «εργοθεραπευτικές δραστηριότητες» εννοείται κάθε προγραμματισμένη δραστηριότητα που ασκεί το άτομο σ' ένα πρόγραμμα ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης ή σ' έναν άλλο χώρο (π.χ. σπίτι του), δραστηριότητα που κρίνεται ως απαραίτητη για την ικανοποίηση των αναγκών του, προσωπικών και λειτουργικών (Bennett, 1969), (Warren, 1984), (Wilson, 1987). Οι δραστηριότητες έχουν θεραπευτικό και διαγνωστικό χαρακτήρα, αφού προσφέρουν κλινικές και άλλες πληροφορίες για την κατάσταση του ατόμου κατά τη διάρκεια της εκτέλεσής τους, καλύπτουν δε τις ανάγκες ενός ευρέος φάσματος διαγνωστικών νοσολογικών οντοτήτων (Μαδιανός, 1994).

Ο θεραπευτικός χαρακτήρας επιτυγχάνεται μέσα από τους μηχανισμούς μάθησης νέων δεξιοτήτων ή βελτίωσης προηγούμενων με

την ανάπτυξη από το άτομο θετικών συναισθημάτων και αξιών απέναντι στον εαυτό του, την ωρίμανση του εγώ και την απόκτηση εμπιστοσύνης στις ικανότητες του, για συμμετοχή και ολοκλήρωση των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων. Η θεραπευτική ιδιότητα των δραστηριοτήτων συμπληρώνεται από την ανάπτυξη της επικοινωνίας και έκφρασης των συναισθημάτων, μέσα από την δημιουργική εργασία, με την ικανοποίηση των υλικών αναγκών-π.χ. με τη χορήγηση επιδομάτων ή άλλων βοηθημάτων- με τη σωματική δραστηριότητα και γενικότερα με την άσκηση. Η δημιουργία μιας ατμόσφαιρας συνεργασίας, αισιοδοξίας, ασφάλειας και ρεαλιστικών συνθηκών προάγει επίσης τους θεραπευτικούς στόχους (Μαδιανός, 1994).

Στις διανοητικές καθυστερήσεις, εκτός από τα προγράμματα της ειδικής εκπαίδευσης, οι εφαρμογές των εργοθεραπευτικών δραστηριοτήτων στοχεύουν σε συγκεκριμένους στόχους, όπως είναι η αύξηση της προσοχής, της αντίληψης του σώματος ως προς το χώρο και ως προς τα ίδια τα μέλη του σώματος του παιδιού, η αυτοεξυπηρέτηση και προσωπική υγιεινή του, ο κινητικός συντονισμός των αδρών κινήσεων του σώματος για τον οπτικοκινητικό συντονισμό των λεπτών κινήσεων (ασκήσεις γεωγραφικής χρήσης απλών εργαλείων, κατασκευές κλπ.). οι εργοθεραπευτικές δραστηριότητες για ορισμένες κατηγορίες νοητικά καθυστερημένων παιδιών αποτελούν το πρώτο στάδιο της παραπέρα ειδικής επαγγελματικής τους κατάρτισης (Μαδιανός, 1994).

Σύμφωνα με την Wilson (1987), μια δραστηριότητα πρέπει να περιλαμβάνει κάθε πληροφορία γύρω από το είδος των υλικών που απαιτούνται, τα εργαλεία, το τελικό αποτέλεσμα, το χρόνο που απαιτήθηκε για να ολοκληρωθεί ο στόχος, το ομαδικό ή το ατομικό στοιχείο της δραστηριότητας και τα στάδια ολοκλήρωσής της.

Η αξιολόγηση των εργοθεραπευτικών δραστηριοτήτων πρέπει να περιλαμβάνει τρεις βασικούς τομείς: τη διαπροσωπική ψυχολογική λειτουργικότητα, τις γνωσιακές και τις κινητικές δεξιότητες (Tiffany, 1978).

Στον πρώτο τομέα περιλαμβάνεται η ικανότητα του ατόμου να αποφασίζει να μην παρουσιάζει μη παραγωγικές συμπεριφορές π.χ. στερεοτυπίες, να νοιάζεται για τις ανάγκες των άλλων, να συνεργάζεται σε ομαδικούς στόχους, να εκφράζει τα συναισθήματά του στην κατάλληλη στιγμή, να αρχίζει μία συζήτηση ή να ανταποκρίνεται σε μία συνομιλία, να κινείται χωρίς οδηγίες στο χώρο, να συμβιβάζεται ή να διαπραγματεύεται, να διαφωνεί χωρίς επιθετικότητα, να δέχεται το σώμα του έτσι όπως είναι, να έχει την κατάλληλη εμφάνιση ανάλογα με τον ρόλο του στην ομάδα του και να αναγνωρίζει τις δικές του ανάγκες και συναισθήματα.

Ο τομέας των γνωστικών δεξιοτήτων περιλαμβάνει το ρεαλιστικό προσανατολισμό του ατόμου, την ικανότητα να ακολουθεί τις κατευθύνσεις, το χρόνο αδιάσπαστης προσοχής, την ικανότητα να συγκεντρώνει τη σκέψη του, να θυμάται οδηγίες, να λύνει τα προβλήματα, να μπλέκεται σε σύνθετες δραστηριότητες χωρίς ενίσχυση, να τις οργανώνει, να είναι υπεύθυνο για τις πράξεις και τα συναισθήματά του.

Ο τομέας των κινητικών δεξιοτήτων για την αξιολόγηση του περιλαμβάνει την επάρκεια ή όχι του βαθμού κινητικής στάσης του σώματος, της αντοχής, της υπομονής, της ετοιμότητας και των αντανεκλαστικών, του συντονισμού ολικών κινήσεων, χεριών – ματιών και της ισορροπίας μεταξύ αντίληψης και των λεπτών κινήσεων.

4.3 ΟΙ ΡΟΛΟΙ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΝΟΗΤΙΚΑ ΥΣΤΕΡΟΥΝΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ

Η θεραπευτική ομάδα αποτελείται από εργαζόμενους διαφόρων ειδικοτήτων. Κάθε εργαζόμενος αναλαμβάνει τομείς ευθύνης και δραστηριότητες ανάλογα με την ειδικότητα του παράλληλα με τα καθήκοντα που απορρέουν από τους γενικούς θεραπευτικούς στόχους, με γνώμονα τη συμπληρωματικότητα, που πρέπει να υπάρχει ανάμεσα στους ρόλους και τα καθήκοντα της θεραπευτικής ομάδας.

Ο αριθμός και η σύνθεση του προσωπικού ποικίλει ανάλογα με τις εξειδικευμένες ανάγκες των ενοίκων και το βαθμό υποστήριξης του Ξενώνα. οι ειδικότητες που καλύπτουν την εικοσιτετράωρη λειτουργία του Ξενώνα είναι ενδεικτικά οι εξής:

- Ψυχίατρος
- Ψυχολόγος
- Κοινωνικός Λειτουργός
- Εργοθεραπευτής/τρια
- Νοσηλεύτης/τρια

(Δαμίγος, 2003)

Εκτός από τα γενικά καθήκοντα, που αφορούν το σύνολο των μελών της θεραπευτικής ομάδας υπάρχουν και τα ειδικά καθήκοντα που συνδέονται με την επιστημονική ειδικότητα ή την επαγγελματική ταυτότητα των μελών της θεραπευτικής ομάδας.

- Ο Ψυχίατρος έχει την ευθύνη της ψυχιατρικής αξιολόγησης των μελών του προγράμματος. Προτείνει τη φαρμακευτική αγωγή ή την τροποποίηση της, ενημερώνοντας την ομάδα και τον ασθενή για την προτεινόμενη αγωγή. Κάθε νέα ενέργεια του ψυχιάτρου

αναγράφεται και υπογράφεται από τον ίδιο στο βιβλίο λογοδοσίας. Ενημερώνει τον φάκελο του ασθενούς για το ψυχιατρικό ιστορικό. Καθήκον του επίσης είναι η αξιολόγηση της γενικής υγείας των μελών και η παραπομπή τους όταν χρειάζεται εξειδικευμένη θεραπεία. Ο ψυχίατρος είναι σημαντικό να έχει εκπαίδευση και εμπειρία σε θέματα ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης και ψυχοθεραπευτικών πρακτικών. Σαν μέλος της θεραπευτικής ομάδας μπορεί να συμμετέχει στις ομαδικές συναντήσεις της και να αναλαμβάνει σε συνεννόηση με τον επιστημονικό υπεύθυνο, θεραπευτικές δραστηριότητες σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο συμβάλλοντας στις παρεχόμενες υπηρεσίες του προγράμματος (Δαμίγος, 2003).

- Ο Ψυχολόγος επεξεργάζεται το κλινικό υλικό που εκφράζεται στις οργανωμένες θεραπευτικό-κοινωνικές δράσεις, καθώς και μέσω της καθημερινής συνύπαρξης όλων των μελών της θεραπευτικής κοινότητας, έτσι ώστε ο σχεδιασμός και η υλοποίηση των παρεχόμενων υπηρεσιών, σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο, να προωθούν όσο το δυνατό αποτελεσματικότερα και σε άμεση συνάρτηση με τις ανάγκες-δυνατότητες των ατόμων-ομάδων, τους στόχους της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης. Ενδεικτικά αναφέρονται οι παρακάτω ψυχολογικές ενέργειες που αναλαμβάνει:
 - i) Ψυχολογική υποστήριξη των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες και των οικογενειών τους
 - ii) Σχεδιασμός ατομικού θεραπευτικού πλάνου και ενημέρωση της θεραπευτικής ομάδας
 - iii) Συμμετοχή σε δραστηριότητες αγωγής κοινότητας
 - iv) Έρευνα, αξιολόγηση, εκπαίδευση προσωπικού, ανάπτυξη δεικτών-προτύπων

- v) Διασύνδεση υπηρεσιών
- vi) Τήρηση των φακέλων με το κλινικό ιστορικό των ασθενών
(Δαμίγος, 2003)

■ Ο Κοινωνικός Λειτουργός οργανώνει τις υπηρεσίες του, ώστε να είναι προσβάσιμες οι πληροφορίες που αφορούν τους ασθενείς, σε όλα τα υπόλοιπα μέλη της θεραπευτικής ομάδας. Στο φάκελο κάθε ασθενούς υπάρχει ανεξάρτητο μέρος όπου καταγράφονται πληροφορίες που αφορούν:

- i) στο Κοινωνικό Ιστορικό (δημογραφικά στοιχεία, στοιχεία για την πατρική του οικογένεια από τη σύνθεσή της μέχρι τη στιγμή που διαμορφώνεται το Κοινωνικό Ιστορικό, στοιχεία για την εκπαίδευση του ατόμου και την κοινωνική του αποκατάσταση, πληροφορίες για την έναρξη και πορεία της νόσου που εμπλέκουν κοινωνικούς παράγοντες, στοιχεία για την οικονομική κατάσταση του ατόμου, για τις σχέσεις του με την οικογένεια αλλά και για τις σχέσεις του με άλλα άτομα που επηρεάζουν τη ζωή του, καθώς και άλλα στοιχεία που κατά περίπτωση κρίνεται απαραίτητο να αναφερθούν)
- ii) στην επικοινωνία του ασθενή με τα συγγενικά η φιλικά πρόσωπα
- iii) στις συναντήσεις που πραγματοποιούνται μεταξύ του/της κοινωνικού λειτουργού και του ασθενούς και στις συναντήσεις που αφορούν τα συγγενικά πρόσωπα (εκθέσεις κοινωνικής έρευνας).

Ο Κοινωνικός Λειτουργός οργανώνει όπου κρίνεται απαραίτητο από τη θεραπευτική ομάδα, δομημένες συναντήσεις με τα μέλη του Ξενώνα για την ενίσχυση της αυτόνομης διαχείρισης των ζητημάτων που

αφορούν τους ίδιους, τις σχέσεις τους με τα συγγενικά πρόσωπα και τις κοινωνικές τους σχέσεις.

Ο Κοινωνικός Λειτουργός τακτοποιεί τα ζητήματα που αφορούν στα μέλη του Ξενώνα σε διάφορες υπηρεσίες της κοινότητας (ασφάλιση, συνταξιοδότηση, ψυχαγωγία, εργασιακή αποκατάσταση) στο βαθμό που οι ίδιοι δεν δύναται να το υλοποιήσουν. Φροντίζει τα μέλη να είναι κάτοχοι όλων των απαραίτητων εγγράφων που τους καθιστούν νόμιμους πολίτες και τους επιτρέπουν να κάνουν χρήση των κοινοτικών αγαθών. Στα πλαίσια αυτής της λειτουργίας ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να ενημερώνει σωστά τις υπηρεσίες της κοινότητας για τους σκοπούς του προγράμματος και τον φορέα όπου ανήκει (Δαμίγος, 2003).

- Ο Εργοθεραπευτής/τρια μετά από έγκριση της θεραπευτικής ομάδας οργανώνει ατομικές ή ομαδικές δραστηριότητες με στόχο την ανάπτυξη γνωσιακών και αντιληπτικών δραστηριοτήτων.
 - i) Φροντίζει για την οργάνωση δραστηριοτήτων που στοχεύουν στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων και της λειτουργικότητας των ασθενών στα πλαίσια της καθημερινής ζωής (ντύσιμο, προσωπική φροντίδα, οργάνωση του προσωπικού χώρου)
 - ii) Οργανώνει εξατομικευμένα θεραπευτικά προγράμματα με βάση τις δυνατότητες και τις ανάγκες κάθε μέλους
 - iii) Συνοδεύει, στηρίζει και κατευθύνει τα μέλη στις εκτός Ξενώνα δραστηριότητες τους με στόχο την κοινωνικοποίησή τους
 - iv) Συμβάλλει στην εκπόνηση προγραμμάτων με στόχο την προεπαγγελματική εκπαίδευση των μελών και τα στηρίζει στην προοπτική αυτή με γνώμονα τις δυνατότητές τους (Δαμίγος, 2003).

- Ο Νοσηλευτής/τρια έχει συγκεκριμένους τομείς ευθύνης:
 - i) Φροντίζει για την υλοποίηση της ψυχιατρικής και της ιατρικής θεραπείας όπου αυτό προβλέπεται καθώς και για την πρόληψη (εμβολιασμοί, έλεγχος μεταδοτικών νοσημάτων κ.λπ.)
 - ii) Φροντίζει για τη διασύνδεση του Ξενώνα με τις υγειονομικές υπηρεσίες της περιοχής, δημόσιες και ιδιωτικές
 - iii) Η καλή ατομική υγιεινή των εξυπηρετούμενων δείχνει σε μεγάλο βαθμό την ετοιμότητα, το επίπεδο συνεργασίας και την εμπειρία της θεραπευτικής ομάδας. Η ατομική υγιεινή δεν αποτελεί υποχρέωση μόνο του προσωπικού αναφοράς του ασθενούς, αλλά και των νοσηλευτών. Από κοινού τίθεται πρωταρχικός στόχος ο εξυπηρετούμενος να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την αυτόνομη φροντίδα του (Δαμίγος, 2003).

Για την επίτευξη των προαναφερόμενων στόχων πρέπει να ληφθεί υπόψη η διαφορετικότητα της κάθε περίπτωσης. Κατά συνέπεια πρέπει να σχεδιάζεται συγκεκριμένο ατομικό πρόγραμμα για κάθε μέλος, έτσι ώστε να δημιουργηθούν για τον καθένα οι καλύτερες δυνατές προϋποθέσεις και την παροχή νοσηλευτικής φροντίδας, εφαρμογή της φαρμακευτικής αγωγής και των ιατρικών εξετάσεων, όπως αυτές καθορίζονται από τον υπεύθυνο ιατρό του προγράμματος. (Δαμίγος, 2003)

4.4 Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΝΟΗΤΙΚΑ ΥΣΤΕΡΟΥΝΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ

Η επαγγελματική αποκατάσταση αποτελεί το μακροπρόθεσμο στόχο της πλήρους αποκατάστασης του ατόμου μέσα από την έκθεσή του σε επαγγελματικού τύπου εργασιακά πλαίσια και προκαταρκτική εκπαίδευση σε διάφορες επαγγελματικές περιοχές για την ανάπτυξη ή απόκτηση νέων επαγγελματικών δεξιοτήτων. Στον τομέα αυτό ανήκουν το Κέντρο Προεπαγγελματικής Εκπαίδευσης, το Κέντρο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης – Αποκατάστασης και η Προστατευμένη Εργασία, σε διάφορα εργασιακά πλαίσια (Μαδιανός, 1994).

Συγκεκριμένα:

i) Κέντρο Προεπαγγελματικής Εκπαίδευσης – Αποκατάστασης

Βασικός στόχος της προεπαγγελματικής αποκατάστασης είναι ο έλεγχος, κυρίως από τον εργοθεραπευτή, των ικανοτήτων και επιδεξιοτήτων του ατόμου και η προσαρμογή του σε συνθήκες εργασίας (ωράριο, αμοιβή, παραγωγική εργασία). Το άτομο χρησιμοποιεί μια ποικιλία υλικών, εργαλείων και μηχανημάτων, πολλά από τα οποία απαιτούν διαφορετικούς χειρισμούς. Οι δραστηριότητες έχουν χωριστεί στα επιμέρους στάδια από τα οποία αποτελούνται.

Ελέγχεται έτσι η ικανότητα και αποδοτικότητα του ατόμου σε κάθε διαφορετικό στάδιο και τέλος σε συνθήκες εργασίας, ώστε σε παραπλήσιο τομέα ή να παραπεμφθεί στο Κέντρο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης ή σε άλλες επαγγελματικές μονάδες. Βασικά κριτήρια για τη συμμετοχή του ατόμου σε προγράμματα προεπαγγελματικής εκπαίδευσης είναι η ηλικία (να μην υπερβαίνει τα 35 έως 40 χρόνια), η ύφεση των ψυχωτικών συμπτωμάτων ή κάθε επίπεδο λειτουργικότητας που να του επιτρέπει την αυτοεξυπηρέτηση και ανεξαρτησία.

Τα μέλη που μετέχουν σ' ένα πρόγραμμα προεπαγγελματικής εκπαίδευσης, επειδή έχουν παρακολουθήσει όλα ή μέρος από τα προηγούμενα στάδια της αποκατάστασης, συνήθως εμφανίζουν υψηλότερο επίπεδο λειτουργικότητας. Ο χρόνος της εκπαίδευσης διαρκεί λίγους μήνες (Μαδιανός, 1994).

ii) Κέντρο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης – Αποκατάστασης

Ένα ποσοστό ατόμων που ακολούθησαν την προεπαγγελματική εκπαίδευση, αλλά δεν βρέθηκε ότι ήταν ικανά να απορροφηθούν από την ελεύθερη αγορά εργασίας, παραπέμπονται στο Κέντρο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης όπου η εκπαίδευση επικεντρώνεται σε ένα επαγγελματικό αντικείμενο. Η χρονική διάρκεια της εκπαίδευσης είναι μεγαλύτερη (γύρω στους 12 έως 18 μήνες). Το μεγαλύτερο βάρος της εκπαίδευσης πέφτει στους ειδικούς εκπαιδευτικούς-τεχνίτες που εισάγουν στον εκπαιδευόμενο στα μυστικά του επαγγέλματος. Τα κριτήρια για τη παρακολούθηση στο Κέντρο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης είναι τα ίδια με εκείνα που ήδη αναφέρθηκαν προηγουμένως, λειτουργικότητα όμως των μελών είναι χαμηλότερη αφού τα άτομα αυτά δεν μπόρεσαν να εργαστούν στην ελεύθερη αγορά και χρειάστηκαν ειδική παρατεταμένη επαγγελματική εκπαίδευση (Tomaras και συν., 1984).

Το διάστημα της εκπαίδευσης διαιρείται:

1. στο προκαταρκτικό στάδιο κατά το οποίο το άτομο εξοικειώνεται με το αντικείμενο της εκπαίδευσής του (μαθαίνει τη χρήση ειδικών εργαλείων κ.λπ) και
2. στο κυρίως στάδιο της εκπαίδευσης όπου το άτομο εξειδικεύεται στην παραγωγική εργασία μέσα στα πλαίσια του εκπαιδευτικού του αντικειμένου. Η όλη εκπαιδευτική διαδικασία αξιολογείται συνεχώς,

ώστε να ελέγχεται η πρόοδος της εκπαίδευσης για τυχόν τροποποιήσεις και βελτιώσεις.

Μετά το τέλος της εκπαιδευτικής περιόδου οι εκπαιδευόμενοι τοποθετούνται σε εργασίες παρόμοιες με εκείνες στις οποίες εκπαιδεύτηκαν ή, στη περίπτωση μιας κάποιας δυσκολίας για την προσαρμογή τους στο τυπικό εργασιακό πλαίσιο ή μιας μειωμένης αποδοτικότητας, προωθείται η λύση μιας προστατευμένης εργασίας (Anthony, Jansen, 1984).

iii) Προστατευμένη Εργασία

Πρόκειται για παραγωγική εργασία που επιχορηγείται, ενώ η αμοιβή του εργαζομένου είναι ανάλογη με τη παραγωγή του. Η προστατευμένη εργασία μπορεί να γίνεται στο σπίτι, στο Προστατευμένο Εργαστήριο ή ακόμη και μέσα στο εργοστάσιο σε ειδικό τμήμα, όπως γίνεται στη Μεγάλη Βρετανία, Ολλανδία, Σκανδιναβικές χώρες, Ιταλία και αλλού (Eisenberg 1985), (Hill, 1987), (Isbister και συν., 1987).

iv) Συνεργατικές Επιχειρήσεις ή Παραγωγικά Εργαστήρια ή Κοινωνικές Επιχειρήσεις

Οι Συνεργατικές Επιχειρήσεις αποτελούν τον πλέον προωθημένο τύπο αυτόνομης ή ημιαυτόνομης αποκατάστασης και ένταξης του ατόμου με ειδικές ανάγκες. Η κατασκευή των προϊόντων πρέπει να είναι τυποποιημένη και ποιοτικά υψηλή ώστε τα παραγόμενα προϊόντα να είναι ανταγωνιστικά προς εκείνα του ελεύθερου εμπορίου. Η αμοιβή γίνεται ανάλογα με το ποσοστό παραγωγής του προϊόντος και όχι σύμφωνα με τις ανάγκες των εργαζομένων εκτός αν υπάρχει άλλη συμφωνία. Συνήθως η όλη παραγωγή βασίζεται ή σε αυτόνομη κατασκευή προϊόντων ή συνήθως σε υπεργολαβίες ιδιωτικές ή κρατικές (Μαδιανός, 1994).

ν) Τοποθέτηση σε θέση εργασίας

Αποτελεί τη τελική και πιο λεπτή φάση όλης της διαδικασίας της αποκατάστασης. Εδώ η ευθύνη ανήκει κυρίως στον επαγγελματικό σύμβουλο, στον κοινωνικό λειτουργό και στον εργοθεραπευτή. Είναι αναγκαίες ορισμένες λεπτές και προσεκτικές διαδικασίες πριν από τη τοποθέτηση όπως:

1. η επιλογή των θέσεων εργασίας
2. η ευαισθητοποίηση-προετοιμασία του εργοδότη και των μελλοντικών συναδέλφων του
3. η ρύθμιση των γραφειοκρατικών διαδικασιών όπως είναι η επιδότηση του μισθού από το κράτος ώστε το άτομο να γίνει δεκτό ως ισότιμο μέλος στη κοινότητα του εργοστασίου ή της επιχείρησης. Αρνητική επίπτωση στις τοποθετήσεις των ατόμων αυτών έχει το υψηλό επίπεδο ανεργίας. Είναι βασική υποχρέωση της ομάδας αποκατάστασης να παρακολουθούν το εργαζόμενο άτομο. Επίσης η ομάδα πρέπει να βρίσκεται σε τακτική επαφή με τους συναδέλφους ή τον εργοδότη ή τον προϊστάμενο του ατόμου που τοποθετήθηκε στη δουλειά για τη πρόληψη τυχόν προβλημάτων που μπορεί να δημιουργήσουν δυσάρεστο κλίμα στις σχέσεις του ατόμου με το προσωπικό της επιχείρησης.

Επιτυχημένη πρέπει να θεωρείται η τοποθέτηση σε μια θέση εργασίας όταν το άτομο υπερβαίνει το χρονικό διάστημα των έξι μηνών στη θέση αυτή (Μαδιανός, 1994).

4.5 ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΝΟΗΤΙΚΑ ΥΣΤΕΡΟΥΝΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΧΩΡΟ.

Το ζητούμενο της αναγνώρισης του έγκαιρου εντοπισμού και της αντιμετώπισης των δυσκολιών της Νοητικής Καθυστέρησης. Είναι αρκετά περίπλοκο και έχει γίνει το αντικείμενο πολλών μελετών σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Kennedy και συν., 1988), (Gravestak & Bauras, 1997), (Bailey & Cooper, 1998), (Bouras & Holt, 2000) αλλά και πρόσφατα στη χώρα μας (Holt και συν., 2000).

Μια τέτοια μελέτη ήταν αυτή των Δημητράκη και συν (2000) με τίτλο « Παροχή Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας σε ενήλικες με Νοητική Καθυστέρηση: μια προκαταρκτική μελέτη καταγραφής αναγκών σχετικών υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας ενηλίκων στην Ελλάδα».

Η συγκεκριμένη μελέτη έγινε στα πλαίσια της επίτευξης του πρώτου από τους ακόλουθους στόχους του τριετούς (1998, 2001) ευρωπαϊκού προγράμματος:

- α) καταγραφή και σύγκριση μεταξύ ευρωπαϊκών χωρών των χαρακτηριστικών των υπηρεσιών ψυχικής υγείας που παρέχουν φροντίδα σε ενήλικες με νοητική καθυστέρηση.
- β) ανάπτυξη διαγνωστικών μεθόδων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από κοινού στις ευρωπαϊκές χώρες για την αξιολόγηση των αναγκών ψυχικής υγείας των ενηλίκων με νοητική καθυστέρηση
- γ) ευαισθητοποίηση του προσωπικού φροντίδας των ενηλίκων με νοητική καθυστέρηση για την έγκαιρη αναγνώριση προβλημάτων ψυχικής υγείας
- δ) καθορισμός των αναγκαίων χαρακτηριστικών μιας ευρωπαϊκής βάσης δεδομένων για το προς μελέτη αντικείμενο.

Από τα στοιχεία που προέκυψαν από τη συγκεκριμένη έρευνα υπάρχει σοβαρή έλλειψη εξειδικευμένων υπηρεσιών για ενήλικες με νοητική καθυστέρηση. Η σημαντικότερη πηγή στήριξης και φροντίδας αυτών των ατόμων, εξακολουθεί να είναι η οικογένεια, ενώ οι πιο αξιόλογες υπηρεσίες παρέχονται και αυτές από οργανισμούς γονεϊκών συλλόγων ή μη κυβερνητικών οργανώσεων. Οι οικογένειες βέβαια από την μεριά τους στερούνται των κοινωνικών υποστηρικτικών υπηρεσιών που θα μπορούσαν να την βοηθούν να αντέχουν το βάρος της φροντίδας του ενήλικα με νοητική καθυστέρηση.

Υπάρχουν κάποιες πρόσφατες νομοθετικές αλλαγές, αναφορικά με τα άτομα με ειδικές ανάγκες, που στοχεύουν στη βελτίωση της ποσότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Εντούτοις, η ανάγκη για ένα σύστημα κεντρικής αξιολόγησης και παρακολούθησης που θα εξασφαλίζει τη παροχή κατάλληλων υπηρεσιών στους ενήλικες ανάλογα με το βαθμό της ψυχικής τους δυσκολίας και των γνωσιακών τους περιορισμών απουσιάζει αισθητά. Επίσης, οι ανάγκες των ενηλίκων με προβλήματα ψυχικής υγείας γενικότερα, παραμένουν μεγάλες μιας και εξακολουθεί να μένει ακάλυπτη η επιτακτική ανάγκη δημιουργίας κοινοτικών δομών διαμονής και φροντίδας καθώς και καλύτερης κατανομής των υπηρεσιών μεταξύ του κέντρου και της περιφέρειας. Η ανάπτυξη ξενώνων ημι-αυτόνομης ή αυτόνομης διαβίωσης και προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και αποκατάστασης για ενήλικες με νοητική καθυστέρηση χρειάζεται να ενισχυθεί και να συμπεριλάβει και ανάλογες μονάδες και προγράμματα που απευθύνονται στην ειδικότερη ομάδα των ενηλίκων με Νοητική Καθυστέρηση.

Πολλή δουλειά χρειάζεται ακόμα στον τομέα της αλλαγής των αρνητικών στάσεων απέναντι στα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες που έχει δείχθει ότι συμβάλλει σημαντικά στη βελτίωση του τρόπου

αντιμετώπισης αυτών των ατόμων τόσο από την κοινότητα όσο και από το προσωπικό φροντίδας των ιδρυμάτων (Tsiantis και συν., 1995) και (Tsiantis και συν., 2000). Προτεραιότητα πρέπει επίσης να δοθεί στην εφαρμογή των προγραμμάτων πρόληψης και έγκυρης διάγνωσης από την βρεφική και παιδική ηλικία.

Τέλος, για τους ερευνητές, μεγάλη παρουσιάζεται να είναι η ανάγκη για εξειδίκευση των επαγγελματιών που ασχολούνται με την παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας ή την καθημερινή φροντίδα των νοητικά υστερούντων. Αξίζει να σημειωθεί ότι στη χώρα μας δεν υπάρχουν επίσημα αρχεία αναφορικά με τα προσόντα και το επίπεδο εκπαίδευσης των επαγγελματιών ψυχικής υγείας και του προσωπικού παροχής φροντίδας. Οι επαγγελματίες αυτοί, ακόμα και το προσωπικό χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου, χρειάζεται να ευαισθητοποιηθούν στην έγκαιρη αναγνώριση και αντιμετώπιση των προβλημάτων ψυχικής υγείας των ατόμων με νοητικούς περιορισμούς. Μια τέτοια πρώτη προσπάθεια έχει πραγματοποιηθεί στη χώρα μας στα πλαίσια του ίδιου Ευρωπαϊκού προγράμματος (BIOMED II) που στήριξε και την παρούσα μελέτη, με πολύ θετικά αποτελέσματα (Tsiantis και συν., 2000). Κατά τους ερευνητές, προσπάθειες εκπαιδευτικές σαν και αυτή χρειάζεται να συνεχιστούν και να αποτελέσουν τμήμα του βασικού εκπαιδευτικού προγράμματος ειδίκευσης όλων των ειδικών ψυχικής υγείας.

Μια άλλη έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο άσυλο του πρώην ΠΙΚΠΑ Λέρου επιχείρησε να διαπιστώσει την αλλαγή στον τρόπο διαχείρισης των περιθαλπομένων με Νοητική Καθυστέρηση έπειτα από σχετικό πιλοτικό πρόγραμμα παρέμβασης. Για να επιτευχθεί αυτό οι επαγγελματίες εκπαιδεύτηκαν με διάφορους τρόπους π.χ. κατά την εκτέλεση της εργασίας τους, παρακολουθώντας παρουσιάσεις κλινικών περιστατικών, συμμετέχοντας σε σεμινάρια, σε ομάδες

ευαισθητοποίησης και σε επισκέψεις πρότυπων κέντρων αποκατάστασης νοητικά υστερούντων ατόμων. Προκειμένου να διερευνηθεί κατά πόσο είχαν επηρεαστεί οι στάσεις των επαγγελματιών ως προς τα άτομα με Νοητική Καθυστέρηση απάντησαν σε ερωτηματολόγιο αντίστοιχων στάσεων, το Μάρτιο του 1991 (αρχική εκτίμηση) και μετά από ένα χρόνο (επανεκτίμηση).

Οι απαντήσεις τους υποβλήθηκαν σε αναλύσεις παραγόντων, κατά τις οποίες διαπιστώθηκε ότι αρχικά υπήρχε μια ισχυρή αρνητική έννοια, ο απορριπτικός και ασυλικός αποκλεισμός/κατηγοριοποίηση. Κατά την επανεκτίμηση όμως ο παράγοντας αυτός διασπάστηκε σε δύο ανεξάρτητους παράγοντες τον απορριπτικό και ασυλικό αποκλεισμό από την μεριά και την κατηγοριοποίηση από την άλλη. Ο διαχωρισμός αυτών των εννοιών δηλώνει ότι οι επαγγελματίες είχαν κατανοήσει ότι η ασυλική φροντίδα δεν είναι κατάλληλη για όλα τα άτομα με αναπηρίες αδιακρίτως. Περαιτέρω αναλύσεις έδειξαν ότι στην επανεκτίμηση οι επαγγελματίες δεν αντιμετώπισαν τους περιθαλπόμενους σαν να ήταν όλοι ίδιοι (στάσεις, κατηγοριοποίηση), στο βαθμό που γινόταν αρχικά. Οι αλλαγές αυτές σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας δηλώνουν ότι οι στάσεις των επαγγελματιών περίθαλψης υπέστησαν μια μικρή μεν αλλά σημαντική μεταβολή σύμφωνη με τις αλλαγές που προσπάθησαν να επιφέρει το συγκεκριμένο πιλοτικό πρόγραμμα παρέμβασης (www.epsype.gr/eps12).

Ο Δαραής (1999) στην εργασία του «Τα άτομα με ειδικές ανάγκες στην κοινωνία» πραγματεύεται τα εξής θέματα:

α) τη θέση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην κοινωνία και τα ζητήματα που σχετίζονται άμεσα μ' αυτήν τη θέση

β) τη προσέγγιση του ζητήματος της αναπηρίας από διάφορες απόψεις (κοινωνιολογική, ψυχολογική, ηθική, αισθητική)

επεκτείνοντας τη ματιά της σε χώρες όπως ΗΠΑ και Δυτική Ευρώπη και

γ) τέλος πραγματεύεται τις προόδους στη βιογενετική με σκοπό να προβληματίσει σε συνάρτηση με τα Άτομα Με Ειδικές Ανάγκες και την ιδέα της κατάκτησης του τέλειου.

Για τη διεκπεραίωση αυτή της εργασίας του βασίστηκε σε έρευνες αλλά δεν υπεισήλθε σε συμπεράσματα. Ξεκινώντας την εργασία του ασχολήθηκε με μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 1992 και εξέταζε τη στάση των γονέων παιδιών με ειδικές ανάγκες απέναντι στα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Η στάση των γονέων του υπολοίπου μαθητικού πληθυσμού είναι μια πολύ σημαντική παράμετρος της προώθησης, της ένταξης των Ατόμων Με Ειδικές Ανάγκες. Από τα πορίσματα της έρευνας φάνηκε ότι υπάρχουν έντονες προκαταλήψεις και άγνοια, ενώ διαφορετική είναι η προσέγγιση των γυναικών-μητέρων σε σχέση με τους άντρες-πατέρες, που θέλουν συνειδητά να είναι αποστασιοποιημένοι όσο γίνεται περισσότερο από τέτοια ζητήματα. Τα παραπάνω δεν σημαίνουν ότι δεν έγιναν θετικά βήματα. Τα τελευταία χρόνια υπήρξε σαφής βελτίωση στη θέση των Ατόμων Με Ειδικές Ανάγκες. Στην ελληνική κοινωνία. Σημαντικές παρεμβάσεις συνέβαλαν προς την οικονομική και κοινωνική αναβάθμισή τους. Για τον συγγραφέα όμως, πρόκειται για βελτίωση στο επίπεδο του γράμματος και όχι της ουσίας μια και η μεγαλύτερη άρνηση βρίσκεται μέσα στα μέλη της ίδιας νεοελληνικής κοινωνίας.

Στο σημείο αυτό ο συγγραφέας κάνει μια συνοπτική περιγραφή των στάσεων που χαρακτηρίζουν την αμερικανική κοινωνία, απέναντι στα Άτομα Με Ειδικές Ανάγκες. Στις ΗΠΑ, το θέμα μελετάται από τη δεκαετία του '70 όταν παρατηρήθηκε αισθητή αύξηση στην παρουσία των Ατόμων Με Ειδικές Ανάγκες στην ευρύτερη αμερικανική κοινωνία.

Πρέπει να διευκρινιστεί ότι δεν υπάρχει στάση, αλλά στάσεις οι οποίες διαφοροποιούνται σε πολλά επίπεδα και η ερμηνεία τους είναι σύνθετη. Σημαντικοί παράγοντες διαμόρφωσης στάσεων είναι η ηλικία, το φύλο ακόμη και δημογραφικοί. Οι γυναίκες αν και έχουν θέσεις όχι πού διαφορετικές από τους άνδρες, είναι πολύ πιθανό να τις εκφράζουν με τρόπο που επηρεάζεται από το φύλο τους. Στη σχετική έρευνα τα κορίτσια βρέθηκε να είναι πιο τρυφερά, με μεγαλύτερο βαθμό κατανόησης και αποδοχής σε σχέση με αυτόν των αγοριών. Υπάρχουν όμως και διαφορετικές προσεγγίσεις σε αυτό το ζήτημα, της στάσης αγοριών κοριτσιών. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι οι έφηβοι γενικά είναι περισσότερο απορριπτικοί απέναντι στα Άτομα Με Ειδικές Ανάγκες σε σχέση με τους ενήλικες, ενώ παρατηρήθηκε ότι η ενημέρωση για τις περιπτώσεις σωματικής ή πνευματικής αναπηρίας αυξάνει παράλληλα με την ηλικία. Ρόλο θετικό ή αρνητικό διαδραματίζει επίσης και η προσωπική επαφή με ένα άτομο με ειδικές ανάγκες. Παρατηρήθηκε ότι παιδιά χωρίς ειδικές ανάγκες, τα οποία έχουν πιο συχνή επαφή με παιδιά με αναπηρία, είναι λιγότερο αρνητικά απέναντί τους.. σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των στάσεων απέναντι στα Άτομα Με Ειδικές Ανάγκες στην Αμερική, παίζει και η παρέμβαση των δασκάλων, το πώς δηλαδή οι ίδιοι αντιμετωπίζουν τους μαθητές με ειδικές ανάγκες στο σχολείο αλλά και μέσα στην τάξη. Επικουρικό ρόλο προς την άμβλυνση των προκαταλήψεων παίζουν και σχετικά προγράμματα που γίνονται από ειδικούς και επιστημονικούς κύκλους.

Το βέβαιο είναι ότι και διεθνώς ακόμη και στις χώρες που η θέση των ατόμων με ειδικές ανάγκες έχει αναβαθμιστεί πολύ, υπάρχουν και αρνητικές προσεγγίσεις. Έτσι, όπως υποστηρίζεται, η ηθική διάσταση της εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες προϋποθέτει την αναγνώριση και το σεβασμό των δικαιωμάτων τους από όλους όσους εμπλέκονται στη διαδικασία της ειδικής αγωγής και γενικά την

αρμονική συμβίωση της ειδικής αγωγής με τον κόσμο της, όλα αυτά είχαν αμφισβητηθεί στο Συμπόσιο του Marburg (08.06.89) από τον γνωστό βιολόγο-ηθικολόγο, καθηγητή του Πανεπιστημίου Monash της Αυστραλίας, Peter Singer, ο οποίος έθεσε θέμα ευθανασίας των πνευματικά καθυστερημένων ατόμων. Με βάση τη διαφοροποίηση της ζωής σε αξία και απαξία, ο Singer δημιουργεί μία μειωμένη ανθρώπινη μορφή και επιδιώκει να θεμελιώσει τόσο την ηθική νομιμοποίηση για τη θανάτωση του ελαττωματικού εμβρύου με τη διακοπή της κύησης όσο και την ευθανασία ή την άρνηση παροχής θεραπείας και βοήθειας στα νεογέννητα με ειδικές ανάγκες. Εκπροσωπώντας μια «νέα-παλαιά» εχθρική προς τα ειδικά άτομα επιλεκτική-ωφελμιστική ηθική περιφρονώντας τα πιο θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, ο Singer επιμένει σε παλαιότερες απόψεις του, οι οποίες είχαν μείνει απαρατήρητες. Υποστήριξε τότε ότι η εξολόθρευση αυτών των χωρίς αξία, χωρίς συνείδηση και μη ορθολογικών όντων, θα έφερνε ελάττωση του πόνου και αύξηση του ολικού αθροίσματος της ευτυχίας.

Οι θέσεις του Singer βρήκαν υπερασπιστές, όπως τον καθηγητή του Πανεπιστημίου της Κολωνίας Stoetz Ch. και ουσιαστικά έθεταν υπό αμφισβήτηση την ειδική αγωγή, η οποία στηρίζει την ύπαρξη της στο σύστημα της παροχής αγωγής και βοήθειας-προαγωγής για την ανάπτυξη των δυνατοτήτων των ειδικών ατόμων στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό.

Στην κατηγορία της ηθικής διάστασης του ζητήματος, κατατάσσεται και η ενστικτώδης ενόχληση που νιώθουν πολλοί μπροστά στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Για τους περισσότερους τα πρόσωπα αυτά φαίνονται ως μειωμένης παραγωγικής ικανότητας. Επιπλέον έχουν ανάγκη από πρόσθετες φροντίδες προσωπικού χαρακτήρα. Αισθητικά δεν ανταποκρίνονται στο ιδεώδες της τελειότητας και γίνονται σύμβολα δυσάρεστων ψυχολογικών υπομνήσεων ή και ενοχών.

Στη διάρκεια μιας δημοσκόπησης που έγινε το 1981 από την Sofres κατ' απαίτηση της γαλλικής επιτροπής εκπαίδευσης για την υγεία, έθεσαν σ' ένα δείγμα χιλίων ατόμων ηλικίας από 18 ετών και πάνω το ερώτημα: τελικά, αν τα ανάπηρα άτομα έχουν μεγάλες δυσκολίες μέσα στη ζωή, αυτό συμβαίνει συχνά γιατί αυτά τα ίδια δεν κάνουν όλες τις αναγκαίες προσπάθειες για να προσαρμοστούν και ζουν συρρικνωμένα στο εαυτό τους; Είναι εμφανής η βαρύτητα της ερώτησης αναφορικά με την προοπτική κοινωνικής ένταξης. Διαπιστώθηκε ότι το 32% από το δείγμα, συμφωνούσε με την παραπάνω άποψη (1 στους 3).

Όπως ανέλυσε ο Veil (1997), το παραπάνω ποσοστό δεν πρέπει να εκπλήσσει. Μπροστά στην ατυχία και κυρίως μπροστά στη δυστυχία, οι άνθρωποι ψάχνουν πάντα για μια εξήγηση. Ο ισχυρισμός ότι είναι το θύμα που φέρει την ευθύνη του λάθους, φαίνεται από μακριά ο πιο απλός και ο πιο καθησυχαστικός για τους μάρτυρες.

Στη Γαλλία το 1987, το Κοινοβούλιο ψήφισε ένα νόμο που με ποινή προστίμου, προσδιόριζε ένα ποσοστό θέσεων που θα έπρεπε να προοριστούν για Άτομα Με Ειδικές Ανάγκες. Στη συνέχεια οι εργοδότες εξάσκησαν πίεση πάνω σε ορισμένους εν δράσει εργαζόμενους, ώστε να εγγραφούν ως ανάπηροι εργάτες, αλλά οι εργαζόμενοι αρνήθηκαν στο όνομα της ατομικής ελευθερίας. Οι εργοδότες θα μπορούσαν, αν επιθυμούσαν, να προσλάβουν ανάπηρους εργαζόμενους, που είχαν εγγραφεί στη λίστα αναμονής εργασίας, αλλά προτιμούσαν τόσο συχνά να πληρώνουν το πρόστιμο, ώστε το ειδικό ταμείο έγινε γρήγορα πλούσιο.

Ο Jean-Michel Lheuryex, ερευνητής από τη Λιέγη, ερεύνησε τα ισχύοντα σε 12 χώρες της Ευρωπαϊκής κοινότητας, αναφορικά με το καθεστώς απασχόλησης των Ατόμων Με Ειδικές Ανάγκες και διαπίστωσε μεγάλες διαφορές από χώρα σε χώρα. Στην Αγγλία, ο αριθμός είναι μικρός. Ωστόσο τα άτομα αυτά έχουν συνήθως εργασία

λόγω της ύπαρξης ενός πολύ ειδικού τύπου επιχειρήσεων, των Reemploy Factories. Στις Κάτω Χώρες ο αριθμός τους είναι περίπου ο ίδιος με τα ανάπηρα άτομα που εργάζονται σε φυσιολογικό περιβάλλον, όπως στην Αγγλία, αλλά σε σχέση με τον πληθυσμό, το ποσοστό εργασίας είναι 4 φορές μεγαλύτερο. Στη Γαλλία υπάρχουν πολλά περισσότερα Άτομα Με Ειδικές Ανάγκες εργαζόμενα σε φυσιολογικό περιβάλλον απ' ό,τι στην Αγγλία, αλλά πολύ λιγότερα απ' ό,τι στην Ομοσπονδιακή Γερμανία.

Για τον Δαραή, πολύ ενδιαφέρουσες για τη σχέση κοινωνίας και ατόμων με ειδικές ανάγκες είναι και οι απόψεις του Giarni (1997). Ο Giarni (1997) υποστήριξε ότι όποιος και να είναι ο τύπος του μειονεκτούντος ατόμου με το οποίο ασχολούμαστε, μοιάζει να θεωρούμε στις περισσότερες των περιπτώσεων, πως αυτό το άτομο είναι φορέας κάποιου πράγματος της τάξης ενός «νοητικού μειονεκτούντος» και πως αυτή η πλευρά καταλαμβάνει μια κεντρική θέση στην προσωπικότητα του μειονεκτικού ατόμου. Παρατήρησε ότι ο τύπος σχέσεων ή μη σχέσεων που διατηρούμε με ανάπηρα άτομα, μοιάζει να παίζει ρόλο κατά την οικοδόμηση των αναπαραστάσεων που είχαμε για αυτά. Από τη μία η κοινή γνώμη κατασκευάζει μια αναπαράσταση πολύ αντιφατική, που ταλαντεύεται ανάμεσα στη μορφή του «τέρατος», το οποίο πρέπει να εξοντώσουμε στη γέννηση του και σ' εκείνη του αναπήρου/άρρωστου παιδιού που οφείλουμε να υπερπροστατεύσουμε. Από την άλλη πλευρά, οι οικογένειες που τυχαίνει να έχουν ανάπηρο άτομο στους κόλπους τους, επεξεργάζονται, στη διάρκεια μιας οδυνηρής πορείας, που διαμορφώνεται, συγχρόνως, μέσα από αναγνώριση και άρνηση, μια αναπαράσταση «εξαιρετικού παιδιού» που αποφέρει στους γονείς του πολλά περισσότερα από ένα παιδί «φυσιολογικό».

Γενικά οι αναπαραστάσεις για τα μειονεκτούντα άτομα απέχουν από το να είναι ομοιογενείς. Υποθάλπονται από μία «θεμελιακή» μορφή, που αρθρώνει πόθο δολοφονίας και υπερπροστασίας, τερατομορφία και απροσάρμοστη παιδική ηλικία, εξαρτώνται ευρέως από τον τύπο σχέσεων που διατηρεί ο καθένας με μειονεκτούντα άτομα και συχνά, ανεξάρτητα από το είδος μειονεκτήματος του (www.pathfinder.gr/articles/kosdar.html).

Μια πρόσφατη έρευνα για την ψυχοκοινωνική προσέγγιση των ατόμων με νοητική υστέρηση έγινε από την Ρήγα και τους συνεργάτες της με κεντρικό θέμα την αξιολόγηση της δοκιμασίας «Ετοιμότητα για εργασία». Ένα μέρος της συγκεκριμένης έρευνας παρουσιάστηκε στο 8^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας, το οποίο πραγματοποιήθηκε στην Αλεξανδρούπολη το Μάιο του 2001 (Ρήγα και συν., 2001).

Η διαπίστωση ότι η ψυχοκοινωνική ένταξη των ατόμων με νοητική υστέρηση εξαρτάται από την ικανότητά τους να ενταχθούν σε πλαίσια εργασίας, οδήγησε στη δημιουργία των Προστατευμένων Εργαστηρίων. Όμως, αν ένα άτομο με νοητική υστέρηση εισέρχεται στο εργαστήριο χωρίς τις αναγκαίες ικανότητες για μια επιτυχή προσαρμογή, τότε ζημιώνεται και το άτομο αυτό και τα άλλα άτομα που είναι ενταγμένα στο εργαστήριο (Ρήγα και συν., 2001).

Η δοκιμασία «Ετοιμότητα για εργασία» σχεδιάστηκε για να προσφέρει μια ποσοτική και ποιοτική ένδειξη του επιπέδου ετοιμότητας για εργασία των νοητικά υστερούντων ατόμων. Στην περίπτωση ατόμων τα οποία δεν είναι ακόμη έτοιμα για εργασία, η συγκεκριμένη δοκιμασία μπορεί να δείξει την εξέλιξη τους προς αυτήν την κατεύθυνση και παράλληλα να καθορίσει συγκεκριμένες ικανότητες και τάσεις τις οποίες χρειάζεται να έχουν, ώστε να είναι έτοιμα να εργαστούν (Ρήγα και συν., 2001).

Πέρα από την πληροφόρηση κατά πόσο (σε ποιο βαθμό) το άτομο με νοητική υστέρηση είναι ικανό ή όχι να εργαστεί, η δοκιμασία προσφέρει επίσης σημαντικές οδηγίες για το σχεδιασμό ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων που στοχεύουν στην απόκτηση δεξιοτήτων και κατευθύνσεων που είναι απαραίτητες για τα άτομα με νοητική υστέρηση προκειμένου να εργαστούν με επιτυχία (Ρήγα και συν., 2001).

Τα συγκεκριμένα προγράμματα αποτελούν σημαντική προσφορά των ειδικών προς τα άτομα αυτά, γιατί η εργασία αλλάζει την ποιότητα ζωής ενός ατόμου με νοητική υστέρηση, αφού τονώνει την αυτοεκτίμησή του και μετριάξει τους στερεότυπους στιγματισμούς και την προκατάληψη σε βάρος του. Η άποψη λοιπόν των ερευνητών είναι ότι κάθε άτομο μπορεί να γίνει ικανό για εργασία, αν βοηθηθεί ανάλογα από τους ειδικούς (Ρήγα και συν., 2001).

Ο σχεδιασμός της δοκιμασίας «ΕΡΓΟΤΕΣΤ ΕΛΛΑΣ: Ετοιμότητα για εργασία» στηρίχτηκε στην εμπειρία ειδικευμένων ψυχολόγων (πειραματικής, κλινικής, κοινωνικής, οργανωτικής κατεύθυνσης και ψυχογλωσσολογίας) ως προς την ανάπτυξη δεξιοτήτων των ατόμων με νοητική υστέρηση, καθώς επίσης σε συνεντεύξεις με ειδικούς παιδαγωγούς, εργοθεραπευτές και κοινωνικούς λειτουργούς, οι οποίοι γνώριζαν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα συμπεριφοράς αυτών των ατόμων στην πράξη. Μέσα από αυτήν τη διεπιστημονική συνεργασία καθορίστηκαν τα συγκεκριμένα απαραίτητα χαρακτηριστικά συμπεριφοράς των ατόμων, ώστε να είναι επιτυχής η τοποθέτησή τους στη συνέχεια από το εκπαιδευτικό στο προστατευμένο εργαστηριακό περιβάλλον, δηλ. στο χώρο εργασίας (Ρήγα και συν., 2001).

Σκοπός της δοκιμασίας «ΕΡΓΟΤΕΣΤ ΕΛΛΑΣ: Ετοιμότητα για εργασία», ήταν να δώσει μια συνολική εικόνα της τρέχουσας κατάστασης του ατόμου με νοητική υστέρηση, έτσι όπως εκδηλώνεται

στην εργασία και να αντλήσει πληροφορίες που προέρχονται από επαγγελματίες εκπαιδευτές του ίδιου του ατόμου (εκπαιδευτές που γνωρίζουν τον εκπαιδευόμενο στην καθημερινή πρακτική και για μεγάλη χρονική περίοδο), καθώς επίσης και να συλλέξει άμεσες πληροφορίες από τον ψυχολόγο για τη συμπεριφορά του ατόμου αυτού σε ειδικές καταστάσεις όμοιες με τις καταστάσεις που του προσφέρονται στο χώρο εργασίας (Ρήγα και συν., 2001).

Οι συνεντεύξεις και οι συζητήσεις με το ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό των ιδρυμάτων που προσεγγίστηκαν, κατέληξαν στο πρόφιλ ενός ατόμου με νοητική υστέρηση το οποίο θα ήταν ιδανικά έτοιμο να τοποθετηθεί από το περιβάλλον της εκπαίδευσης του σε ένα πιο απαιτητικό περιβάλλον, αυτό της εργασίας. Σύμφωνα με επιστημονικές ανασκοπήσεις αλλά και έπειτα από τις συνεντεύξεις που αναφέρθηκαν παραπάνω, η ερευνητική ομάδα κατέληξε στα σημαντικά χαρακτηριστικά τα οποία είναι απαραίτητα για την τοποθέτηση ενός ατόμου με νοητική υστέρηση στο χώρο εργασίας (δηλ. στο προστατευμένο εργαστηριακό περιβάλλον) (Ρήγα και συν., 2001).

Τα χαρακτηριστικά αυτά, είναι τα εξής παρακάτω:

Στον τομέα των γενικών ικανοτήτων προσαρμογής: αυτοεξυπηρέτηση, οικονομικά, κυκλοφορία, προσανατολισμός.

Στον τομέα των συναισθηματικών ικανοτήτων: ικανότητα συμμετοχής, επιμονή, υπευθυνότητα, επικοινωνία.

Στον τομέα των νοητικών ικανοτήτων: μνήμη, προσοχή, διάκριση, κατανόηση.

Στον τομέα των κινητικώς ικανοτήτων: αδρή κίνηση, λεπτή κίνηση, οπτικοκινητικές ικανότητες.

Στους δύο πρώτους τομείς, η αξιολόγηση έγινε μέσω ερωτηματολογίων από τους εκπαιδευτές, ενώ στους δύο τελευταίους η

αξιολόγηση έγινε μέσω πρακτικών ασκήσεων με τον ψυχολόγο (Ρήγα και συν., 2001).

Η έρευνα και η εφαρμογή της δοκιμασίας έγινε σε 87 περιπτώσεις ατόμων με νοητική υστέρηση και των δύο φύλων, ηλικίας άνω των 14 ετών, σε κέντρα ατόμων με νοητική υστέρηση στην Κρήτη (συγκεκριμένα στους νομούς Ηρακλείου, Χανίων και Ρεθύμνου), καθώς και σε ένα κέντρο ατόμων με νοητική υστέρηση στην περιοχή του Πειραιά (Ρήγα και συν., 2001).

Συνολικά, η παρουσία όλων των χαρακτηριστικών συμπεριφοράς που προαναφέρθηκαν αποτελεί το προφίλ της ταυτότητας του ατόμου και της «ιδανικής ετοιμότητας για εργασία». Φυσικά ένα άτομο με νοητική υστέρηση σπάνια συγκεντρώνει όλα αυτά τα χαρακτηριστικά, που στην ιδανική περίπτωση θα ήταν δυνατόν να έχει με το ξεκίνημά του στο χώρο της εργασίας. Βέβαια, αυτό δε σημαίνει ότι η μετάβασή του από το εκπαιδευτικό περιβάλλον σε ένα προστατευμένο εργαστηριακό περιβάλλον δεν θα είναι επιτυχής. Όλα τα άτομα έχουν τις προσωπικές τους ικανότητες και αδυναμίες, συχνά μάλιστα κάποια ικανότητα τους μπορεί να αναπληρώνει μια αδυναμία τους (Ρήγα και συν., 2001).

Εκτός αυτού, μέσω του συγκεκριμένου προγράμματος η εκπαίδευση και η ψυχοκοινωνική υποστήριξη του νοητικά υστερούντος εργαζόμενου θα συνεχιστεί και κατά τη διάρκεια της εργασίας του στο προστατευμένο εργαστηριακό περιβάλλον. Για παράδειγμα, αν ένα άτομο το οποίο είναι οριακά συναισθηματικά ασταθές αλλά παρόλα αυτά κατέχει σε ευρεία κλίμακα χαρακτηριστικά των γενικών ικανοτήτων προσαρμογής που προαναφέρθηκαν, μπορεί να προσαρμοστεί επιτυχώς στο προστατευμένο εργαστηριακό περιβάλλον με τη στήριξη που θα δεχτούν από τους ειδικούς, με αποτέλεσμα η συναισθηματική του αστάθεια να μετριαστεί. Το ίδιο θα συμβεί και

στην περίπτωση που ένα άτομο με οριακή μεν ικανότητα προσαρμογής αλλά με ικανοποιητική συναισθηματική συγκρότηση χρειαστεί μεγαλύτερο διάστημα για να εκπαιδευτεί σε κάποια εργασία, καθώς θα μπορεί να εργαστεί πιο αποτελεσματικά από άλλους όμοιούς του όταν τελειοποιήσει τις δεξιότητές του, με αποτέλεσμα η ικανότητα προσαρμογής του να βελτιωθεί (Ρήγα και συν., 2001).

Οι ερευνητές καταλήγουν στο συμπέρασμα, ότι το ζητούμενο δεν είναι αν το συγκεκριμένο άτομο είναι «ιδανικά έτοιμο για εργασία», αλλά αν στο σύνολο της συμπεριφοράς του σχετικά με την εργασία που του ανατίθεται αποδεικνύει σε ελάχιστο βαθμό την προσαρμογή του σε ένα πιο συστηματικό και δύσκολο εργασιακό περιβάλλον. Σύμφωνα με τα πορίσματα της έρευνας, η δοκιμασία που εφαρμόστηκε και αναλύθηκε, συνεισφέρει στο να διαπιστωθεί αν το άτομο έχει στον ελάχιστο βαθμό τα απαραίτητα χαρακτηριστικά για την τοποθέτηση του σε προστατευμένο εργαστηριακό περιβάλλον, ώστε να έχει μεγάλες πιθανότητες επιτυχίας στην εργασία που θα του ανατεθεί. Ένα άτομο που δεν έχει επάρκεια τόσο των γενικών ικανοτήτων προσαρμογής όσο και των νοητικών, κινητικών, συναισθηματικών αλλά και κοινωνικών ικανοτήτων δεν θα εργαστεί άμεσα, αλλά θα παραμείνει μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στο χώρο της εκπαίδευσης, ώστε να προσαρμοστεί και να αποκτήσει τις απαραίτητες δεξιότητες (Ρήγα και συν., 2001).

ΜΕΡΟΣ ΙΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

5.1 ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση των στάσεων των επαγγελματιών ψυχικής υγείας σχετικά με την ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση των ατόμων με νοητική υστέρηση.

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος έγινε για τους παρακάτω λόγους:

Το θέμα είναι επίκαιρο καθώς ο τομέας της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων συγκεντρώνει ολοένα και περισσότερο επιστημονικό ενδιαφέρον. Επιπλέον, δεδομένου του γεγονότος ότι οι υπάρχουσες μελέτες στον ελλαδικό χώρο σχετικά με την ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση είναι λιγοστές, παρέχεται η δυνατότητα μιας ουσιαστικής έρευνας που θα επιφέρει και τα ανάλογα αποτελέσματα Ένας τελευταίος λόγος είναι η νεωτερικότητα του θέματος καθώς το αντικείμενο της αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων ατόμων είναι σχετικά καινούργιο προς έρευνα.

Για τη διεξαγωγή της παρούσας μελέτης βασιστήκαμε στις ακόλουθες ερευνητικές υποθέσεις:

- i) Για να επιτευχθεί η ψυχοκοινωνική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων πρέπει να προηγηθεί η ειδική εκπαίδευσή τους (Μαδιανός, 1994).
- ii) Η ψυχοκοινωνική αποκατάσταση είναι μια διαδικασία σχετιζόμενη με ένα ευρύ φάσμα ενεργειών και προγραμμάτων για τους νοητικά υστερούντες (Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, 1981).

iii) Η επαγγελματική αποκατάσταση αποτελεί το μακροπρόθεσμο στόχο της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης παρέχοντας στο νοητικά υστερούντα επαγγελματικές δεξιότητες (Μαδιανός, 1994).

Με βάση τις παραπάνω ερευνητικές υποθέσεις προκύπτουν τα ακόλουθα ερωτηματικά ερωτήματα:

- i) Ποιες είναι οι γνώσεις και οι αντιλήψεις των επαγγελματιών ψυχικής υγείας σχετικά με την ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων;
- ii) Ποιες μεθόδους και τρόπους μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας για να βοηθήσουν τους νοητικά υστερούντες να αποκατασταθούν;
- iii) Είναι επαρκής η ειδική εκπαίδευση των νοητικά υστερούντων έτσι ώστε τα ειδικά αυτά άτομα να μπορούν να προχωρήσουν σε ένα επόμενο στάδιο της ειδικής εκπαίδευσης που αφορά την επαγγελματική αποκατάσταση;
- iv) Υπάρχουν προγράμματα ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης για νοητικά υστερούντες στην Ελλάδα; Τι γνωρίζουν οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας για την αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων.

5.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.2.1 ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η μέθοδος που χρησιμοποιήσαμε για την έρευνά μας είναι η επισκόπηση, η οποία είναι η πιο συνηθισμένη χρησιμοποιούμενη περιγραφική μέθοδος στην εκπαιδευτική έρευνα.

Η επισκόπηση συλλέγει δεδομένα σε ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο, αποσκοπώντας να περιγράψει τη φύση των υπάρχουσών συνθηκών ή να εντοπίσει σταθερές με βάση τις οποίες μπορούν να συγκριθούν οι υπάρχουσες συνθήκες ή να προσδιορίσει τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα σε συγκεκριμένα γεγονότα (Cohen – Manion, 1994).

Το είδος της έρευνας που επιλέχθηκε ήταν η ποσοτική έρευνα, η οποία υιοθετεί «κλειστές» μεθόδους και τεχνικές με σκοπό να εξηγήσει και να προβλέψει την συνεισφορά και τη μεταβλητότητα συγκεκριμένων και προκαθορισμένων παραγόντων στο φαινόμενο που επιλέγεται προς μελέτη (Cohen – Manion, 1994).

Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή πληροφοριών ήταν το ερωτηματολόγιο. Το δείγμα της έρευνας μας επιλέχθηκε με βάση τη μέθοδο της απλής τυχαίας δειγματοληψίας το οποίο αποτελούσαν 55 επαγγελματίες ψυχικής υγείας. Η διεξαγωγή της έρευνας διήρκεσε τρεις μήνες από τον Ιανουάριο και ολοκληρώθηκε Μάρτιο. Κατά την πρώτη (Α') φάση η οποία αποτελεί και την προκαταρκτική φάση έρευνας, επιλέχθηκαν αρχικά οι δομές τις οποίες θα ερευνούσαμε. Κριτήριο για την επιλογή μας αποτέλεσε το γεγονός του ότι οι συγκεκριμένες υπηρεσίες έπρεπε κατά κύριο λόγο να απευθύνονται σε νοητικά υστερούντες. Έτσι λοιπόν επιλέχθηκαν οι εξής:

- Κέντρα Διάγνωσης, Αξιολόγησης και Υποστήριξης (Κ.Δ.Α.Υ.)
- Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής (Σ.Μ.Ε.Α.)
- Θεραπευτικά Παιδαγωγικά Κέντρα ατόμων με Νοητική Υστέρηση.

Στη συνέχεια ήρθαμε σε επαφή με τις παραπάνω δομές. Πραγματοποιήθηκαν τηλεφωνικές επικοινωνίες με τους διευθυντές των υπηρεσιών προκειμένου να συναντηθούμε μαζί τους. Σ' όλες τις υπηρεσίες όπου διεξήχθη η έρευνα, επιθυμούσαμε να έχουμε κατ' ιδίαν επαφή με τους προϊσταμένους έτσι ώστε να τους ενημερώσουμε για το περιεχόμενο της πτυχιακής μας εργασίας και τον σκοπό της έρευνάς μας πράγμα το οποίο επετεύχθη και βοήθησε στη διεκπεραίωση της έρευνας. Κατά τις συναντήσεις μας και έπειτα από την συγκατάθεσή τους ρυθμίστηκε ο τρόπος διανομής των ερωτηματολογίων και το χρονικό διάστημα που θα μεσολαβούσε μέχρι να τα παραλάβουμε. Το ανωτέρω θέμα έπρεπε να διευθετηθεί, δεδομένου του φόρτου εργασίας του προσωπικού των συγκεκριμένων υπηρεσιών.

Οι τηλεφωνικές επικοινωνίες με τους διευθυντές καθώς και οι συναντήσεις μας μαζί τους διήρκησαν από αρχές Ιανουαρίου 2005 έως αρχές Φεβρουαρίου 2005.

Από αρχές Φεβρουαρίου 2005 ξεκίνησε η **Δεύτερη (Β')** φάση της έρευνας, η οποία αφορούσε τη διανομή και παραλαβή των ερωτηματολογίων. Στις υπηρεσίες του Νομού όπου διεξήχθη η έρευνα τα ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν από εμάς τις ίδιες, έπειτα από το ραντεβού που είχε κανονιστεί με τον διευθυντή κα αφορούσε συγκεκριμένη μέρα και ώρα.

Την ίδια μέρα κανονίστηκε και η ημερομηνία παραλαβής τους.

Στις υπηρεσίες της υπόλοιπης Ελλάδος όπου πραγματοποιήσαμε την έρευνά τα ερωτηματολόγια απεστάλησαν ταχυδρομικώς και με τον ίδιο τρόπο τα παραλάβαμε.

Η δεύτερη φάση της έρευνας διήρκησε από αρχές Φεβρουαρίου όπως προαναφέρθηκε ως και μέσα Μάρτη 2005, όπου έφθασαν τα τελευταία ερωτηματολόγια.

Σ' αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί ότι κάποιες υπηρεσίες τους αρνήθηκαν να συνεργαστούν και να συνεισφέρουν στην διεξαγωγή τα έρευνας λόγω του υπερβολικού φόρτου εργασίας του προσωπικού τους, πράγμα το οποίο σεβαστήκαμε απόλυτα. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων μετά τη συλλογή των πληροφοριών που συγκεντρώθηκαν με το ερωτηματολόγιο έγινε με βάση το στατιστικό πακέτο κοινωνικών επιστημών(S.P.S.S).

5.2.2 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ – ΔΕΙΓΜΑ

Ο πληθυσμός της παρούσας μελέτης περιελάμβανε όλους τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας που εργάζονται για την ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ατόμων.

Το δείγμα της έρευνας επιλέχθηκε με βάση τη μέθοδο της απλής τυχαίας δειγματοληψίας, όπου επιλέγεται στην τύχη ο απαιτούμενος αριθμός ατόμων που θα αποτελέσουν το δείγμα.

Προκειμένου να συλλέξουμε πληροφορίες κατά τρόπο ώστε τα αποτελέσματα να είναι αντιπροσωπευτικά του συνολικού πληθυσμού που θα μελετούσαμε, η έρευνά μας πραγματοποιήθηκε σε 7 μεγάλα αστικά κέντρα όπου υπήρχαν οι υπηρεσίες τις οποίες είχαμε επιλέξει. Έτσι η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε:

- 7 Κέντρα Διάγνωσης Αξιολόγησης και Υποστήριξης (Κ.Δ.Α.Υ)
- 6 Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής (Σ.Μ.Ε.Α)
- 2 Θεραπευτικά Παιδαγωγικά Κέντρα ατόμων με νοητική υστέρηση.

Οι λόγοι που επιλέξαμε την απλή τυχαία δειγματοληψία είναι οι εξής:

- Για να μην διακινδυνεύσουμε την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων μας, καθώς κατά την πρώτη φάση της έρευνας θεωρήθηκε ως δεδομένο ότι σε οποιαδήποτε υπηρεσία για νοητικά υστερούντες και να απευθυνόμασταν, το δείγμα (οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας) θα είχε τα ίδια ποσοτικά χαρακτηριστικά.
- Για να επιτευχθεί η προσβασιμότητα των υπηρεσιών με το μικρότερο χρονικό κόστος της διεξαγωγής της μελέτης.
- Για να αυξήσουμε τον αριθμό του δείγματος μας καθώς πρόκειται για μια ποσοτική μελέτη αφού αντιμετωπίσαμε δυσκολίες ως προς το να βρούμε υπηρεσίες με μεγάλο αριθμό επαγγελματιών ψυχικής υγείας.

Συγκεκριμένα η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε επτά (7) νομούς της Ελλάδος. Το δείγμα της έρευνας μας (επαγγελματίες ψυχικής υγείας) περιελάμβανε δεκαέξι (16) ψυχολόγους, τρεις (3) ψυχιάτρους, εικοσιτέσσερις (24) κοινωνικούς λειτουργούς, τέσσερις (4) εργοθεραπευτές, επτά (7) λογοθεραπευτές και έναν (1) νοσηλευτή Π.Ε.

Το σύνολο των ερωτηθέντων ήταν 70 επαγγελματίες ψυχικής υγείας από τους οποίους απάντησαν οι 55, 14 άνδρες και 41 γυναίκες αντιστοίχως. Η απώλεια αυτή στο δείγμα οφείλεται στο γεγονός ότι πολλές από τις υπηρεσίες που στείλαμε ερωτηματολόγια ταχυδρομικώς, τα οποία ήταν ανάλογα του αριθμού του προσωπικού τους δεν κατάφερα να προωθήσουν τα ερωτηματολόγια σε όλους τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας, προκειμένου όλοι να τα συμπληρώσουν.

5.2.3 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

Το εργαλείο που χρησιμοποιήσαμε για τη συλλογή πληροφοριών ήταν το ερωτηματολόγιο. Οι λόγοι που χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο είναι οι εξής:

- Η μέθοδος της έρευνας μας είναι η επισκόπηση και το συγκεκριμένο εργαλείο προσφέρει ευδιάκριτα πλεονεκτήματα αφού αποτελεί το κύριο εργαλείο της.
- Το δείγμα της έρευνας μας ήταν 55 επαγγελματίες, γι' αυτό και η χρήση του ερωτηματολογίου ήταν πιο βολική για την ανάλυση των αποτελεσμάτων με βάση το στατιστικό πακέτο (S.P.S.S) καθώς είναι μια ποσοτική μελέτη.
- Είναι ανώνυμο, ενθαρρύνει μεγαλύτερη ειλικρίνεια και μπορεί να ταχυδρομηθεί (Cohen – Manion, 1994).

Το ερωτηματολόγιο ήταν ημιδομημένο και περιελάμβανε ερωτήσεις ατομικών χαρακτηριστικών (φύλο, ηλικία, επάγγελμα, κτλ.) και ερωτήσεις κλειστού τύπου. Τα είδη των ερωτήσεων που χρησιμοποιήσαμε ήταν άμεσης και έμμεσης μορφής και περιελάμβαναν ερωτήσεις καταλόγου όπου ο ερωτώμενος καλείται να απαντήσει σε μια από τις εναλλακτικές επιλογές που του παρουσιάζονται (Cohen – Manion, 1994).

Επίσης χρησιμοποιήθηκαν και ερωτήσεις διχοτομικού σχήματος, το οποίο παρέχει μόνο δύο δυνατότητες «να», «όχι» (Cohen – Manion, 1994).

Οι τύποι των απαντήσεων που χρησιμοποιήθηκαν ήταν οι καθορισμένες εναλλακτικές απαντήσεις που επέτρεπαν στον ερωτώμενο να επιλέξει μια ή περισσότερες εναλλακτικές απαντήσεις με επιλογή από έναν κατάλογο. Ο λόγος που χρησιμοποιήθηκε αυτός ο

τύπος απαντήσεων είναι επειδή επιτύγγαναν μεγαλύτερη αξιοπιστία, έβαζαν τον ερωτώμενο να απαντά με τρόπο που ταιριάζει στις κατηγορίες των απαντήσεων και κωδικοποιούνται πιο εύκολα.

Επίσης χρησιμοποιήθηκαν και απαντήσεις με τη μορφή συμπλήρωσης όπου συχνά η απάντηση περιορίζεται σε μια λέξη ή φράση (Cohen – Manion, 1994).

5.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Ερώτηση 1

Φύλο:

Άνδρας

Γυναίκα

5.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

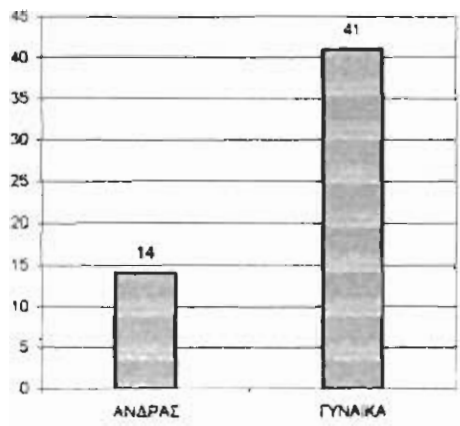
Ερώτηση 1

Φύλο:

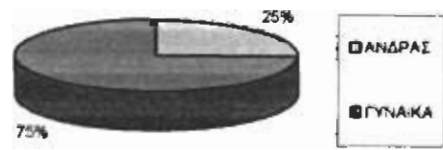
Άνδρας

Γυναίκα

Ερώτηση 1

Ερώτηση 1

Από τα αποτελέσματα της ερώτησης 1 παρατηρούμε ότι το 75% του δείγματος είναι γυναίκες ενώ το 25% άνδρες, δηλαδή 41 γυναίκες και 14 άνδρες αντιστοίχως σε αριθμητική διάταξη όπως φαίνεται στο ραβδόγραμμα.

Ερώτηση 2

Ηλικία:

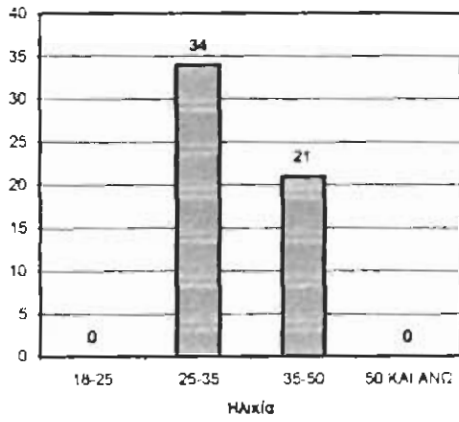
18-25

25-35

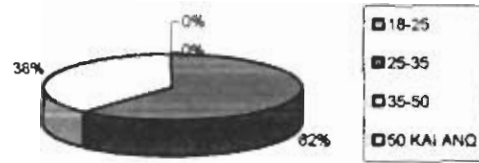
35-50

50 και άνω

Ερώτηση 2

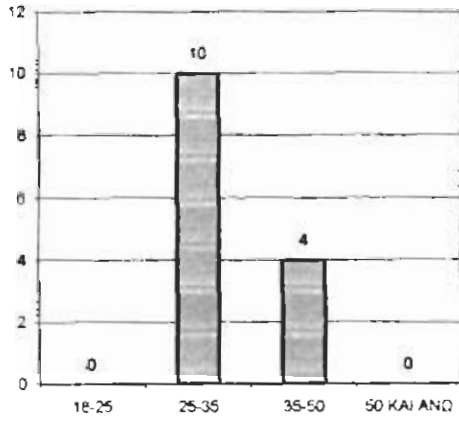

Ερώτηση 2

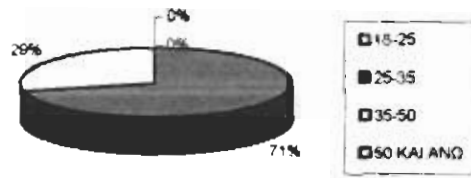

Άνδρες

Ερώτηση 2

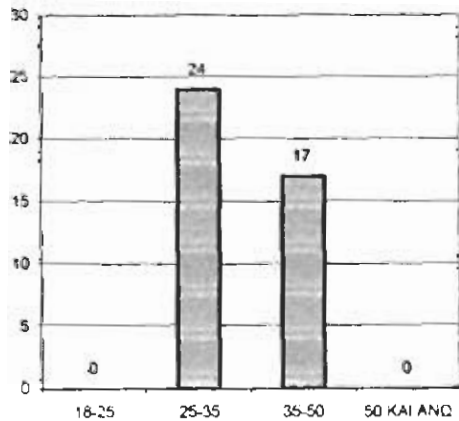

Ερώτηση 2

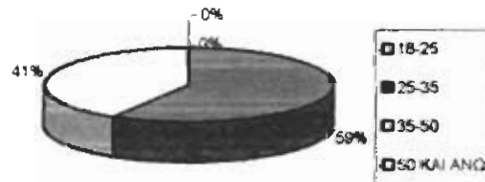

Γυναίκες

Ερώτηση 2

Ερώτηση 2

- Στα πρώτα αποτελέσματα της ερώτησης 2 παρατηρούμε στο κυκλικό διάγραμμα ότι το 62% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας είναι ηλικίας 25 – 35 ετών, το 38% είναι ηλικίας 35 – 50 ετών ενώ από 18 – 25 και από 50 και πάνω, το ποσοστό είναι μηδαμινό. Σε αριθμητικά ποσοστά επομένως 34 άτομα είναι ηλικίας 25 – 35 ετών, 21 άτομα ηλικίας 35 – 50 ετών ενώ δεν υπήρξαν άτομα ηλικίας 18 – 25 ετών και 50 και πάνω.
- Στα δεύτερα αποτελέσματα της ερώτησης 2 παρουσιάζονται τα ποσοστά που αφορούν μόνο τους άνδρες που συμμετείχαν στη έρευνα. Έτσι το 71% των ανδρών είναι ηλικίας 25 – 35 ετών, δηλαδή 10 άνδρες, ενώ το 29% των ανδρών είναι ηλικίας 35 – 50 ετών, δηλαδή 4 άνδρες.
- Στα τρίτα αποτελέσματα της ερώτησης παρουσιάζονται τα ποσοστά των γυναικών επαγγελματιών ψυχικής υγείας που συμμετείχαν στην έρευνα. Έτσι το 59% των γυναικών είναι ηλικίας 25 – 35 ετών, δηλαδή 24 γυναίκες ενώ το 41% είναι ηλικίας 35 – 50 ετών, δηλαδή 17 γυναίκες.

Ερώτηση 3

Ειδικότητα:

Ψυχολόγος

Ψυχίατρος

Κοινωνικός λειτουργός

Εργοθεραπευτής/ρια

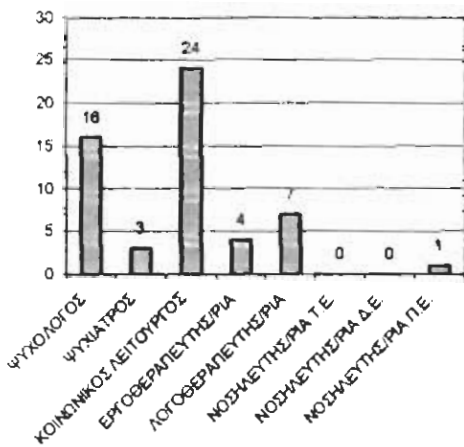
Λογοθεραπευτής/ρια

Νοσηλεύτης/ρια Τ.Ε.

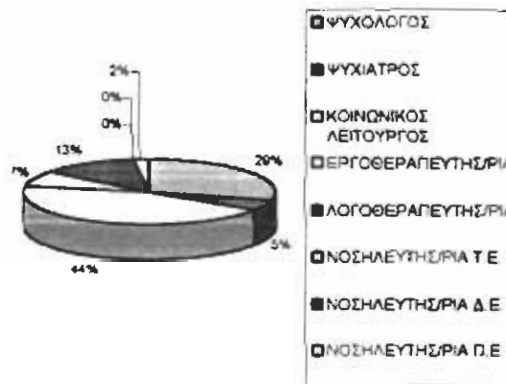
Νοσηλεύτης/ρια Δ.Ε.

Νοσηλεύτης/ρια Π.Ε.

Ερώτηση 3

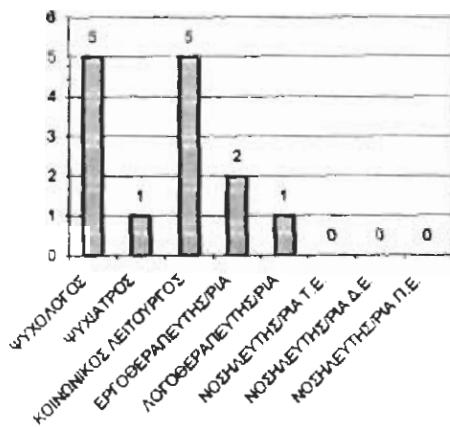

Ερώτηση 3

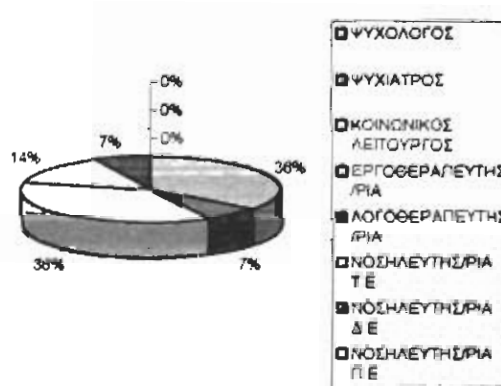

Άνδρες

Ερώτηση 3

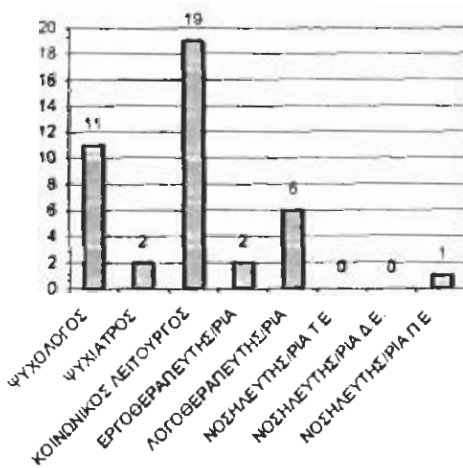

Ερώτηση 3

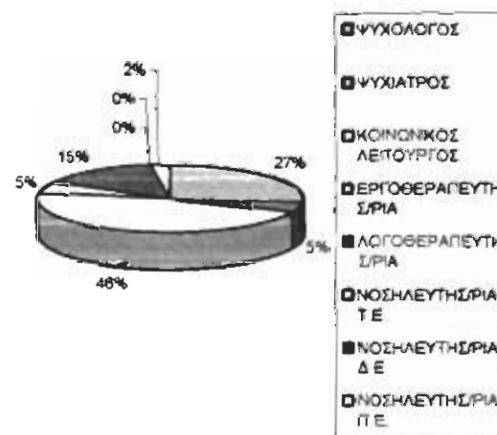

Γυναίκες

Ερώτηση 3

Ερώτηση 3

Στα αποτελέσματα της ερώτησης 3 παρατηρούμε στο πρώτο διάγραμμα ότι το 44% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας αποτελούν οι κοινωνικοί λειτουργοί, το 29% οι ψυχολόγοι, το 13% οι λογοθεραπευτές, το 7% οι εργοθεραπευτές, το 5% οι ψυχίατροι και το 2% οι νοσηλεύτες. Στο αντίστοιχο ραβδόγραμμα παρατηρούμε αριθμητικά ότι 24 είναι κοινωνικοί λειτουργοί, 16 άτομα ψυχολόγοι, 7 άτομα είναι λογοθεραπευτές, 4 άτομα είναι εργοθεραπευτές, 3 άτομα είναι ψυχίατροι και 1 άτομο είναι νοσηλεύτης Π.Ε.

Από την ίδια ερώτηση προκύπτει ότι στο ποσοστό των ανδρών που συμμετείχαν στην έρευνα το 36% είναι κοινωνικοί λειτουργοί και ψυχολόγοι αντίστοιχα, το 14% είναι εργοθεραπευτές, το 7% είναι λογοθεραπευτές και αντίστοιχα ψυχίατροι όπως παρατηρείται και στο κυκλικό διάγραμμα. Επομένως αριθμητικά 5 άνδρες είναι κοινωνικοί λειτουργοί, 5 άνδρες είναι ψυχολόγοι, 2 άνδρες είναι εργοθεραπευτές, 1 άνδρας είναι λογοθεραπευτής και 1 ψυχίατρος, στοιχεία που διαφαίνονται στο ραβδόγραμμα.

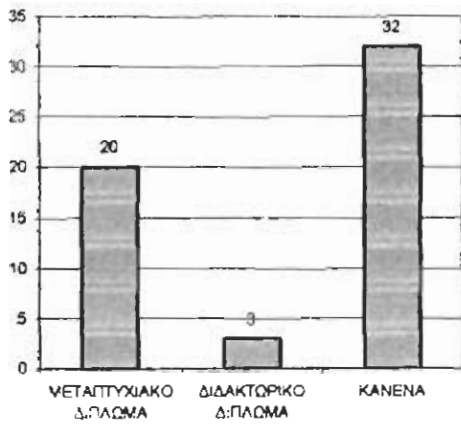
Στην ίδια ερώτηση, στο ποσοστό των γυναικών που συμμετείχαν στην έρευνα το 46% αποτελούν κοινωνικοί λειτουργοί, το 27% οι ψυχολόγοι, το 15% λογοθεραπεύτριες το 5% ψυχίατροι και εργοθεραπεύτριες αντίστοιχα ενώ το 1% νοσηλεύτριες όπως προκύπτει από το κυκλικό διάγραμμα. Σε αριθμητική διάταξη 19 γυναίκες είναι κοινωνικοί λειτουργοί, 11 ψυχολόγοι, 6 λογοθεραπεύτριες, 2 ψυχίατροι, 2 εργοθεραπεύτριες και 1 νοσηλεύτρια Π.Ε, όπως φαίνεται και στο ραβδόγραμμα.

Ερώτηση 4

Μεταπτυχιακός τίτλος

- 1) Μεταπτυχιακό δίπλωμα (Master)
- 2) Διδακτορικό δίπλωμα

Ερώτηση 4

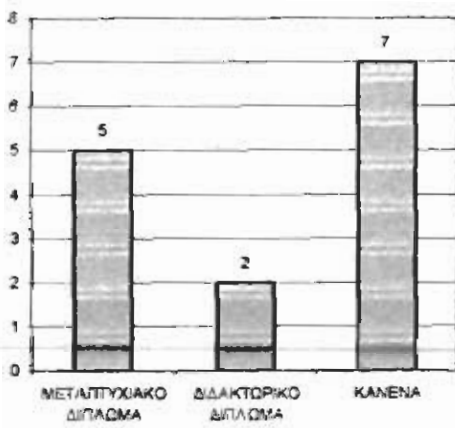

Ερώτηση 4

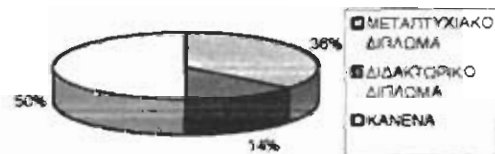

Άνδρες

Ερώτηση 4

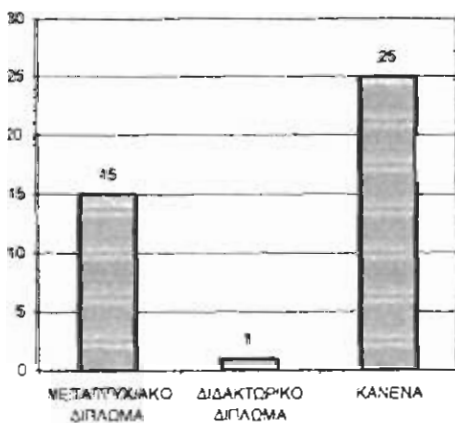

Ερώτηση 4

Γυναίκες

Ερώτηση 4

Ερώτηση 4

Από τα αποτελέσματα της ερώτησης 4 συμπεραίνεται ότι το 59% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας δεν φέρει κανένα μεταπτυχιακό τίτλο. Το 36% έχει μεταπτυχιακό δίπλωμα και μόνο το 5% διδακτορικό δίπλωμα. Σε αριθμητική αναλογία 32 άτομα δεν έχουν μεταπτυχιακό τίτλο, 20 άτομα έχουν μεταπτυχιακό δίπλωμα και 3 άτομα διδακτορικό δίπλωμα.

Από τους συμμετέχοντες άντρες το 50% δεν έχει μεταπτυχιακό τίτλο, το 36% έχει μεταπτυχιακό δίπλωμα και το 14% έχει διδακτορικό δίπλωμα. Αριθμητικά 7 άντρες δεν έφεραν μεταπτυχιακό τίτλο, 5 άνδρες είχαν μεταπτυχιακό δίπλωμα και 2 διδακτορικό δίπλωμα.

Από τις συμμετέχοντες γυναίκες το 61% δεν φέρει κανένα μεταπτυχιακό τίτλο, ενώ το 37% έχει μεταπτυχιακό δίπλωμα και το 2% διδακτορικό δίπλωμα. Σε αριθμητική ανάλυση παρατηρούμε ότι 25 γυναίκες δεν έφεραν κανένα μεταπτυχιακό τίτλο, 15 γυναίκες είχαν μεταπτυχιακό δίπλωμα και μόνο μία γυναίκα έχει διδακτορικό δίπλωμα.

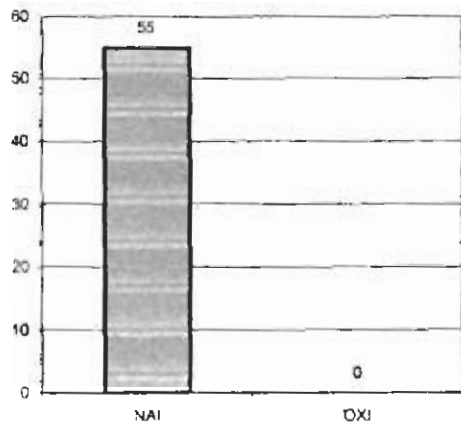
Ερώτηση 5α

Έχετε προϋπηρεσία; (επαγγελματική εμπειρία)

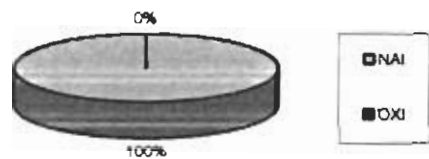
ΝΑΙ

ΟΧΙ

Ερώτηση 6α

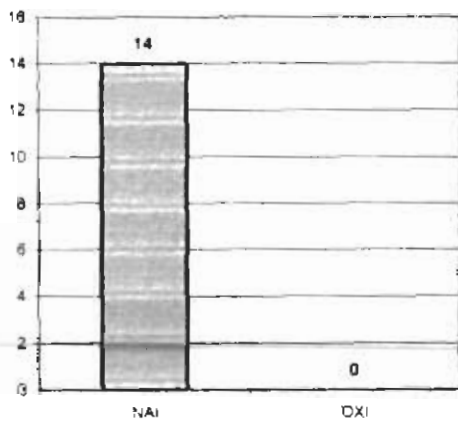

Ερώτηση 6α

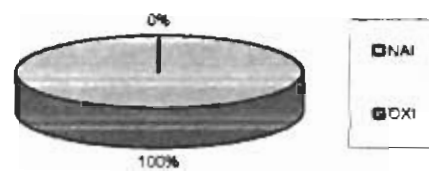

Άνδρες

Ερώτηση 6α

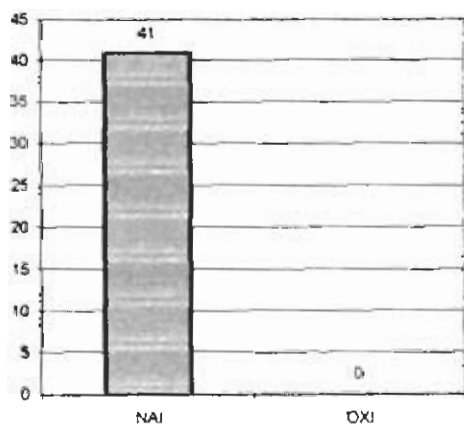

Ερώτηση 6α

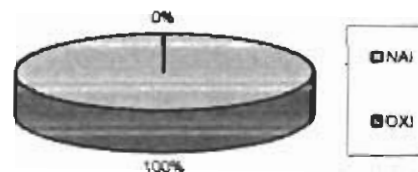

Γυναίκες

Ερώτηση 6α

Ερώτηση 6α

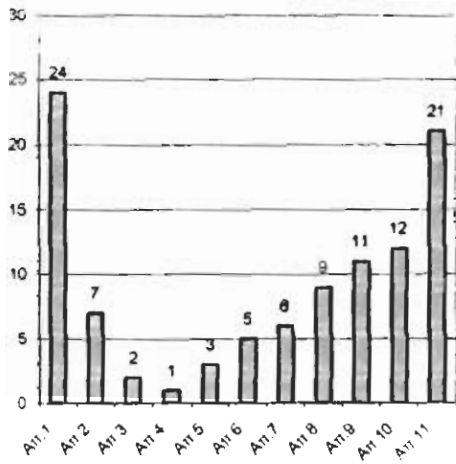
Όπως φαίνεται και στα διαγράμματα της ερώτησης 5α όλοι οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας άνδρες και γυναίκες έχουν προϋπηρεσία.

Ερώτηση 5β

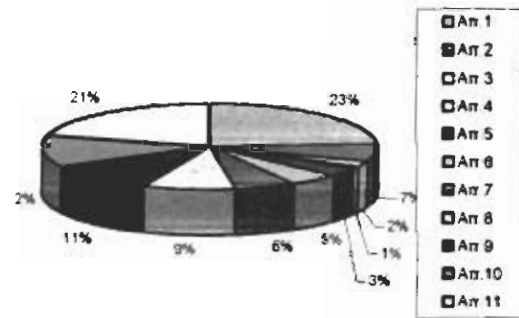
Αν ΝΑΙ σε ποια/ποιες από τις παρακάτω δομές έχετε αποκτήσει επαγγελματική εμπειρία;

1. Ιδρύματα για Α.Μ.Ε.Α.
2. Ιδρύματα μόνο για νοητικά υστερούντα άτομα
3. Οικοτροφεία για νοητικά υστερούντες
4. Ξενώνες για νοητικά υστερούντες
5. Προστατευμένα διαμερίσματα για νοητικά υστερούντες
6. Εργαστήρια για νοητικά υστερούντες
7. Εργαστήρια επαγγελματικής εκπαίδευσης για νοητικά υστερούντες
8. Ψυχιατρείο
9. Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής
10. Εξωνοσοκομειακές δομές ψυχιατρικής περίθαλψης
11. Άλλο

Ερώτηση 5β

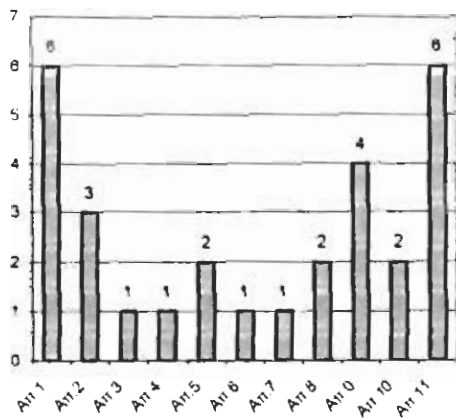

Ερώτηση 5β

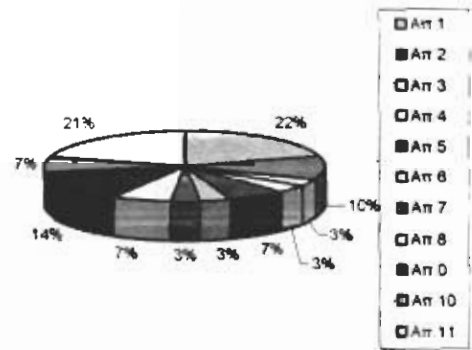

Άνδρες

Ερώτηση 5β

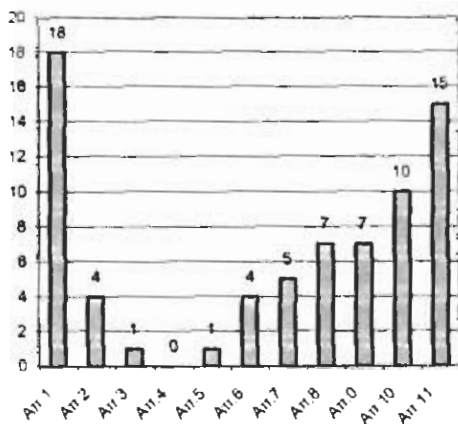

Ερώτηση 5β

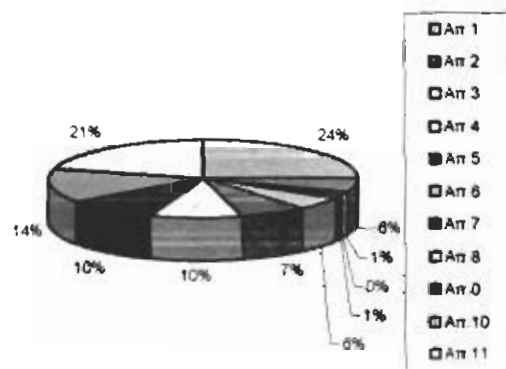

Γυναίκες

Ερώτηση 5β

Ερώτηση 5β

Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της ερώτησης 5β το 23% των ερωτηθέντων έχει αποκτήσει επαγγελματική εμπειρία σε ιδρύματα για Άτομα Με Ειδικές Ανάγκες, το 7% σε ιδρύματα μόνο για νοητικά υστερούντες, το 2% σε οικοτροφεία για νοητικά υστερούντες, το 1% σε ξενώνες για νοητικά υστερούντες, το 3% σε προστατευμένα διαμερίσματα για νοητικά υστερούντες, το 5% σε εργαστήρια για νοητικά υστερούντες, το 6% σε εργαστήρια επαγγελματικής εκπαίδευσης για νοητικά υστερούντες, το 9% σε ψυχιατρεία, το 11% σε κέντρα ψυχικής υγιεινής, το 12% σε εξωνοσοκομειακές δομές ψυχιατρικής περίθαλψης και ενώ το 21% έχει απασχοληθεί και σε κάποια άλλη δομή που δεν σχετίζεται με Άτομα Με Ειδικές Ανάγκες ή με άτομα με ψυχικές παθήσεις έτσι όπως προκύπτει από τις απαντήσεις τους.

Όσον αφορά τις συσχετίσεις ανάμεσα στα ποσοστά των αντρών και των γυναικών, το 22% των αντρών έχει απασχοληθεί σε ιδρύματα για Άτομα Με Ειδικές Ανάγκες έναντι του 24% των γυναικών. Το 10% των αντρών έχει απασχοληθεί στο παρελθόν σε ιδρύματα των νοητικά υστερούντων έναντι του 6% των γυναικών. Σε οικοτροφεία για νοητικά υστερούντες έχει επαγγελματική εμπειρία το 3% των αντρών και μόνο το 15 των γυναικών. Σε ξενώνες για νοητικά υστερούντες προϋπηρεσία φαίνεται να έχει μόνο ένας άντρας(3%) και καμία γυναίκα(0%). Σε προστατευμένα διαμερίσματα για νοητικά υστερούντες το 7% έχει προϋπηρεσία και μόνο μια γυναίκα(1%) έχει απασχοληθεί κατά το παρελθόν.

Το 3% των αντρών έχει προϋπηρεσία σε εργαστήρια για νοητικά υστερούντες έναντι του 6% των γυναικών. Στα εργαστήρια επαγγελματικής εκπαίδευσης για νοητικά υστερούντες 3% των αντρών έχει προϋπηρεσία έναντι του 7% των γυναικών.

Σε ψυχιατρείο έχει απασχοληθεί κατά το παρελθόν το 7% των αντρών έναντι του 10% των γυναικών. Το 14% των αντρών έχει προϋπηρεσία σε κέντρα ψυχικής υγιεινής και 10% των γυναικών αντιστοίχως.

Σε εξωνοσοκομειακές δομές ψυχιατρικής περίθαλψης 7% των αντρών έχει προϋπηρεσία έναντι του 14% των γυναικών.

Τέλος 21% των αντρών αλλά και των γυναικών αντίστοιχα έχει προϋπηρεσία και σε κάτι άλλο.

Ερώτηση 5γ

Πόσα χρόνια επαγγελματικής εμπειρίας έχετε;

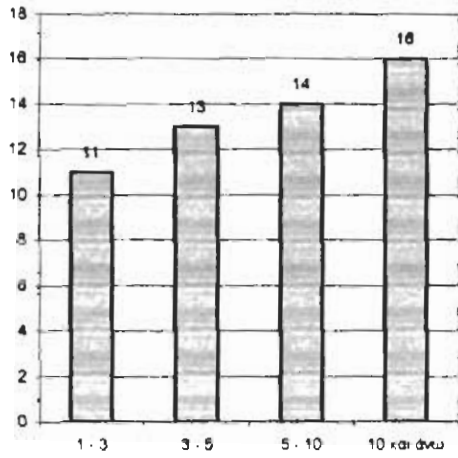
1 – 3

3 – 5

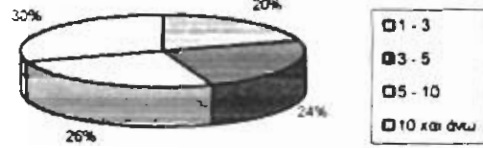
5 – 10

10 και άνω

Ερώτηση δγ

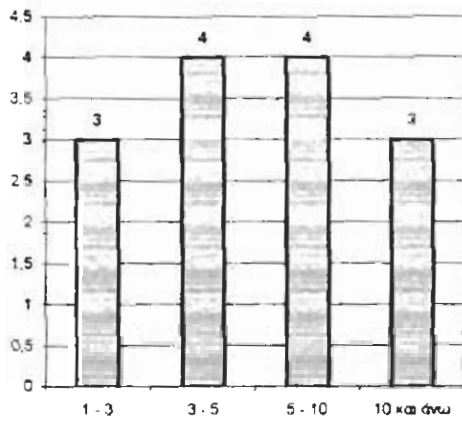

Ερώτηση δγ

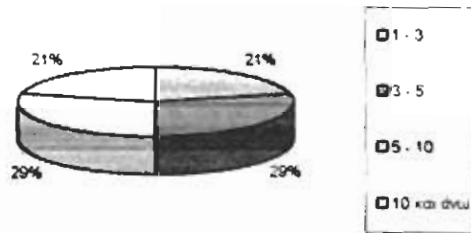

Άνδρες

Ερώτηση δγ

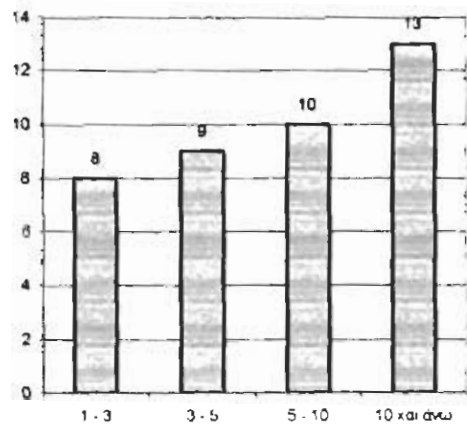

Ερώτηση δγ

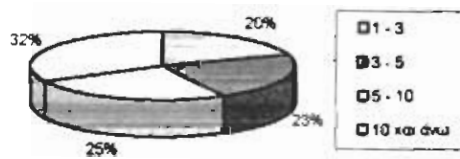

Γυναίκες

Ερώτηση δγ

Ερώτηση δγ

Όσον αφορά την ερώτηση 5γ έχει παρατηρηθεί ότι το 20% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας έχει 1 – 3 χρόνια προϋπηρεσίας, το 24% από 3 – 5, το 26% από 5 – 10, ενώ το 30% έχει από 10 και πάνω.

Από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων αντρών προκύπτει ότι το 21% έχει προϋπηρεσία 1 – 3 χρόνια, το 29% από 3 – 5, το 29% από 5 – 10 και το 21% από 10 και πάνω.

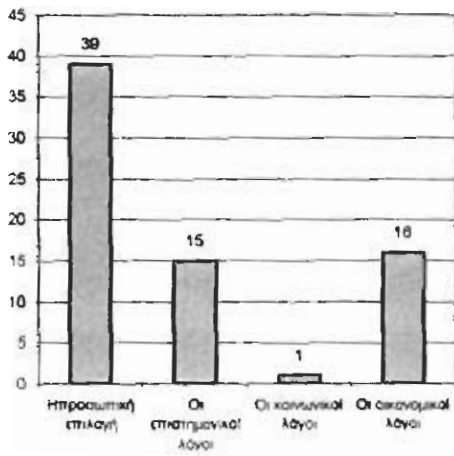
Από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων γυναικών προκύπτει ότι το 20% έχει προϋπηρεσία 1 – 3 χρόνια, το 23% από 3 – 5, το 25% από 5 – 10 και το 32% από 10 και πάνω.

Ερώτηση 6

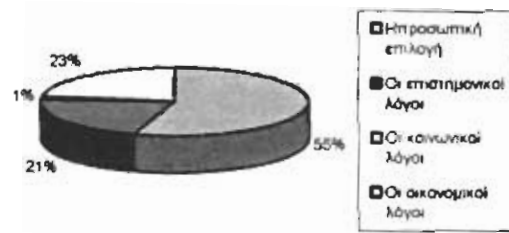
Ποιος/ποιοι από τους παρακάτω λόγους σας οδήγησαν να εργαστείτε στην υπηρεσία/δομή για άτομα με νοητική υστέρηση;

1. Η προσωπική επιλογή
2. Οι επιστημονικοί λόγοι
3. Οι κοινωνικοί λόγοι (κύρος, γόητρο)
4. Οι οικονομικοί λόγοι

Ερώτηση 6

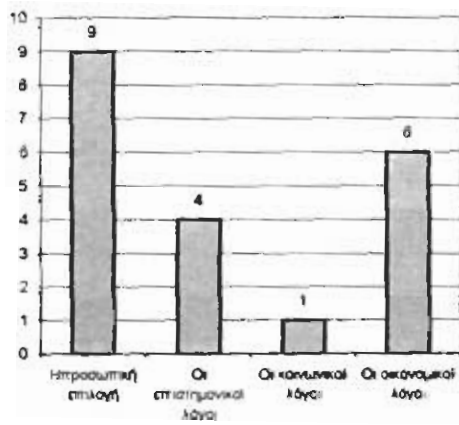

Ερώτηση 6

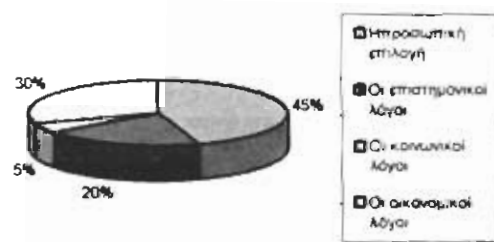

Άνδρες

Ερώτηση 6

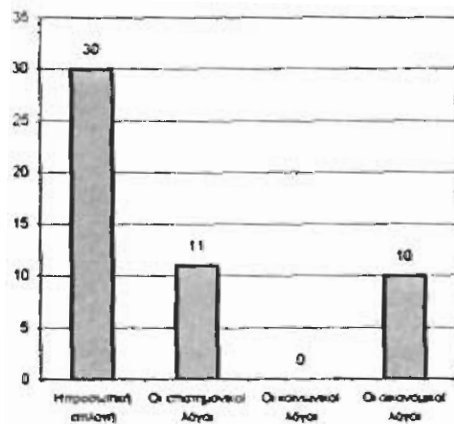

Ερώτηση 6

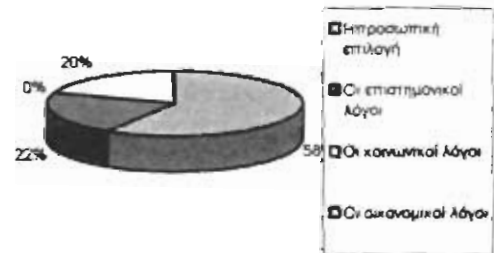

Γυναίκες

Ερώτηση 6

Ερώτηση 6

Από τις απαντήσεις στην ερώτηση 6 προκύπτει ότι το 55% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας οδηγήθηκε στο να εργαστεί σε υπηρεσία για νοητικά υστερούντες από προσωπική επιλογή, το 21% για επιστημονικούς λόγους, το 1% για κοινωνικούς λόγους και το 23% για οικονομικούς λόγους.

Από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων αντρών προκύπτει ότι το 45% οδηγήθηκε να εργαστεί σε υπηρεσία για νοητικά υστερούντες από προσωπική επιλογή, το 20% για επιστημονικούς λόγους, το 5% για κοινωνικούς λόγους και το 30% για οικονομικούς λόγους.

Το 58% των ερωτηθέντων γυναικών εργάζεται σε υπηρεσία για νοητικά υστερούντες από προσωπική επιλογή και το 22% για επιστημονικούς λόγους. Καμιά από τις ερωτηθείσες γυναίκες (0%) δεν εργάζεται για κοινωνικούς λόγους ενώ το 20% εργάζεται για οικονομικούς λόγους.

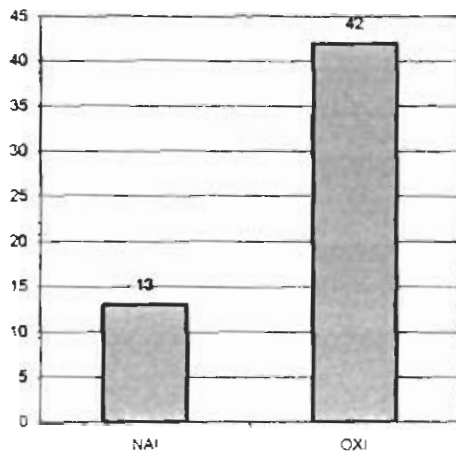
Ερώτηση 7α

Πιστεύετε ότι η Ειδική Αγωγή έτσι όπως εφαρμόζεται τα τελευταία χρόνια ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των νοητικά υστερούντων παιδιών;

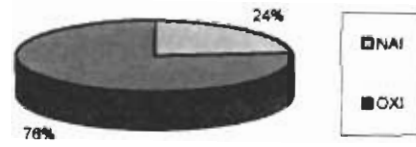
ΝΑΙ

ΟΧΙ

Ερώτηση 7α

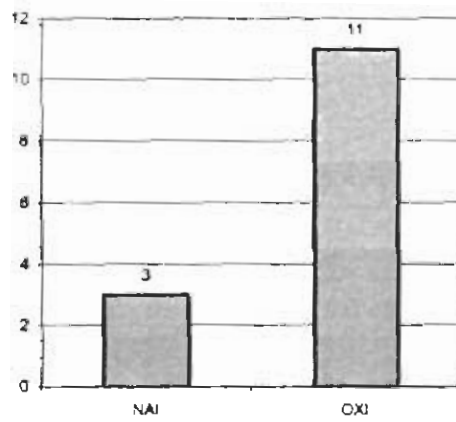

Ερώτηση 7α

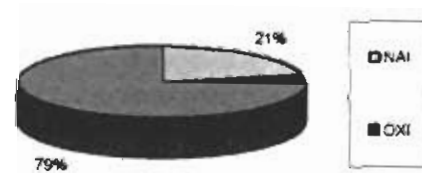

Άνδρες

Ερώτηση 7α

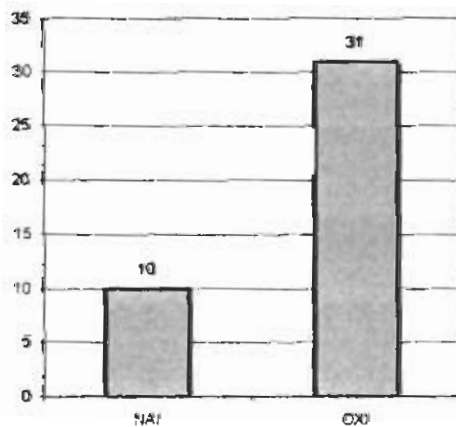

Ερώτηση 7α

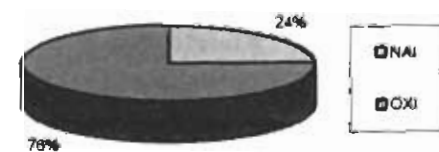

Γυναίκες

Ερώτηση 7α

Ερώτηση 7α

Από τις απαντήσεις στην ερώτηση 7α προκύπτει ότι το 24% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας πιστεύει ότι η ειδική αγωγή ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των νοητικά υστερούντων παιδιών έτσι όπως εφαρμόζεται τα τελευταία χρόνια. Ενώ το 76% πιστεύει ότι δεν ανταποκρίνεται.

Το 21% των ερωτηθέντων αντρών πιστεύει ότι η ειδική αγωγή ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των νοητικά υστερούντων παιδιών και των 24% των γυναικών αντίστοιχα.

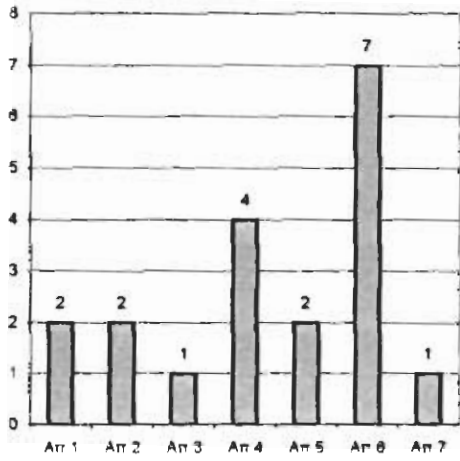
Το 79% των ερωτηθέντων αντρών πιστεύει ότι δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες των νοητικά υστερούντων και το 76% των γυναικών αντίστοιχα.

Ερώτηση 7β

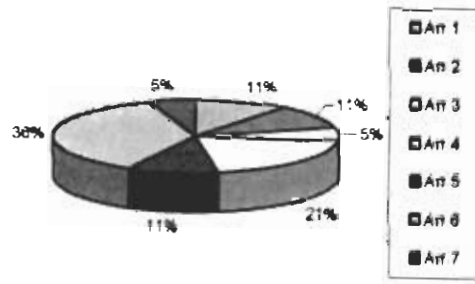
Αν ΝΑΙ, για ποιον/ποιους από τους παρακάτω λόγους πιστεύετε ότι ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των νοητικά υστερούντων παιδιών;

1. Βοηθά στην ανάπτυξη προσαρμοστικής λειτουργικότητας του παιδιού
2. Βελτιώνει την ικανότητα των διαπροσωπικών σχέσεων του παιδιού
3. Αυξάνει τη συναισθηματική του ωριμότητα
4. Βοηθά στην εκμάθηση νέων τρόπων συμπεριφοράς
5. Συντελεί στην ανάπτυξη του επιπέδου αυτοεξυπηρέτησης
6. Όλα τα παραπάνω
7. Άλλο

Ερώτηση 7β

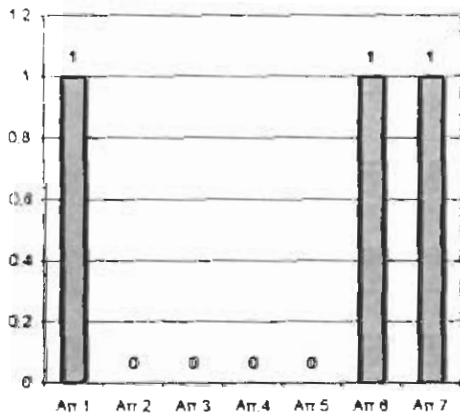

Ερώτηση 7β

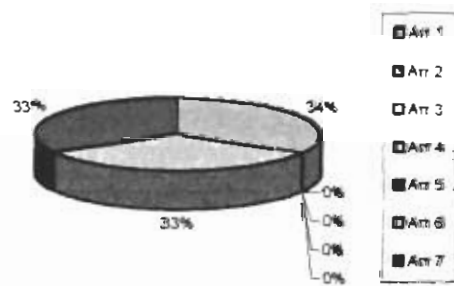

Άνδρες

Ερώτηση 7β

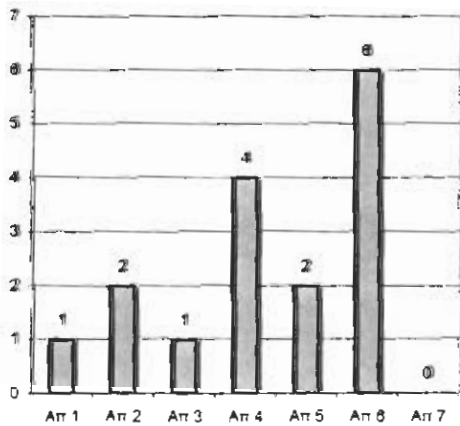

Ερώτηση 7β

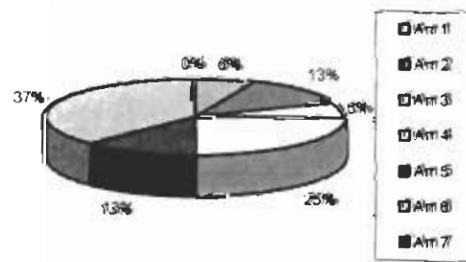

Γυναίκες

Ερώτηση 7β

Ερώτηση 7β

Το 11% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας πιστεύουν ότι η ειδική αγωγή ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των νοητικά υστερούντων ατόμων γιατί βοηθά στην ανάπτυξη της προσαρμοστικής λειτουργικότητας του παιδιού.

Άλλο ένα 11% θεωρεί ότι η ειδική αγωγή βελτιώνει την ικανότητα των διαπροσωπικών σχέσεων του παιδιού. Ένα 5% πιστεύει ότι η ειδική αγωγή αυξάνει την συναισθηματική ωριμότητα, 21% πιστεύει ότι βοηθά στην εκμάθηση νέων τρόπων συμπεριφοράς και ένα 11% πιστεύει ότι συντελεί στην ανάπτυξη του επιπέδου αυτοεξυπηρέτησης. Τέλος το 36% των ερωτηθέντων απάντησαν όλα τα παραπάνω και μόνο το 5% απάντησαν κάτι άλλο.

Από τα ποσοστά των ερωτηθέντων αντρών προκύπτει ότι το 34% πιστεύει ότι η ειδική αγωγή ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των νοητικά υστερούντων παιδιών γιατί βοηθά στην ανάπτυξη της προσαρμοστικής λειτουργικότητας του παιδιού.

Το 33% απάντησε σε όλα τα παραπάνω που προαναφέρθηκαν και 33% απάντησε κάτι άλλο.

Ποικιλομορφία παρουσιάζουν οι απαντήσεις των ερωτηθέντων γυναικών που πιστεύουν ότι η ειδική αγωγή ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των νοητικά υστερούντων παιδιών.

Το 6% των γυναικών θεωρεί ότι η ειδική αγωγή έτσι όπως εφαρμόζεται βοηθά στην ανάπτυξη της προσαρμοστικής λειτουργικότητας του παιδιού. Το 13% των γυναικών πιστεύει ότι βελτιώνει την ικανότητα των διαπροσωπικών σχέσεων του παιδιού. Το 6% πιστεύει ότι αυξάνει την συναισθηματική ωριμότητα. Το 25% θεωρεί ότι βοηθά στην εκμάθηση νέων τρόπων συμπεριφοράς. Το 13% πιστεύει ότι βοηθά στην ανάπτυξη του επιπέδου αυτοεξυπηρέτησης.

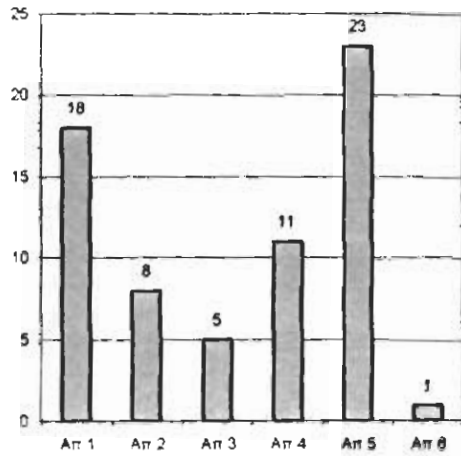
Τέλος το 37% των γυναικών απάντησε σε όλα τα παραπάνω ενώ δεν βρέθηκε καμία γυναίκα να απαντήσει σε κάτι άλλο.

Ερώτηση 7γ

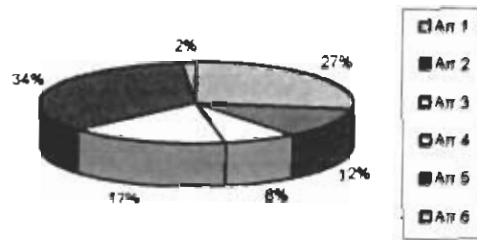
Αν ΟΧΙ, για ποιον/ποιους από τους παρακάτω λόγους πιστεύετε ότι δεν ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των νοητικά υστερούντων παιδιών;

1. Δεν υπάρχει κατάλληλος σχεδιασμός κα καλή οργάνωση της κοινωνικής πολιτικής για τα άτομα με νοητική υστέρηση στην Ελλάδα
2. Δεν επαρκούν οι οικονομικές πηγές
3. Δεν υπάρχει εξειδικευμένο προσωπικό
4. Δεν επαρκεί το εξειδικευμένο προσωπικό
5. Όλα τα παραπάνω
6. Άλλο

Ερώτηση 7γ

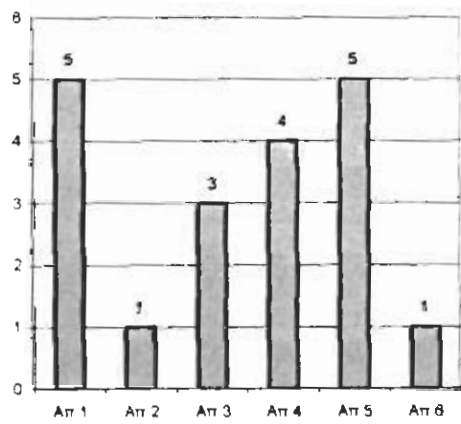

Ερώτηση 7γ

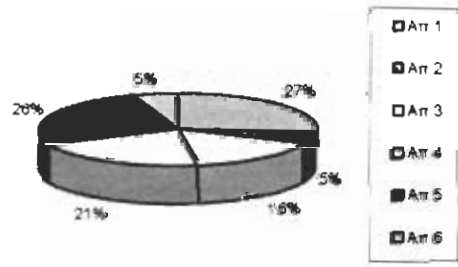

Άνδρες

Ερώτηση 7γ

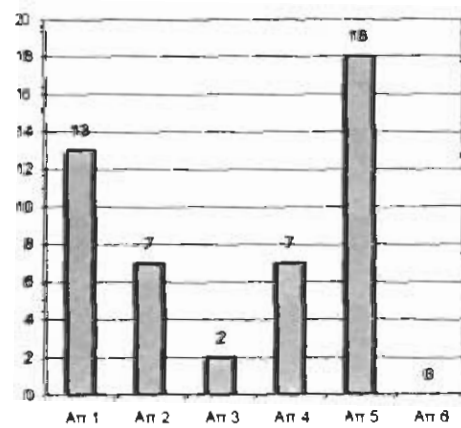

Ερώτηση 7γ

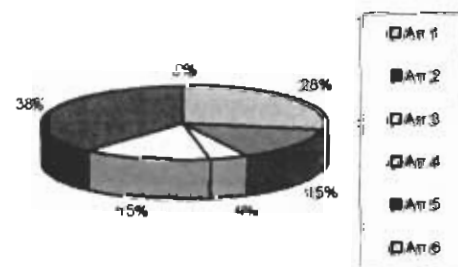

Γυναίκες

Ερώτηση 7γ

Ερώτηση 7γ

Το 27% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας πιστεύουν ότι η ειδική αγωγή έτσι όπως εφαρμόζεται δεν ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των παιδιών με νοητική υστέρηση γιατί δεν υπάρχει κατάλληλος σχεδιασμός και καλή οργάνωση της κοινωνικής πολιτικής για τους νοητικά υστερούντες στην Ελλάδα. Το 12% απάντησε ότι δεν επαρκούν οι οικονομικές πηγές, το 8% απάντησε ότι δεν υπάρχει εξειδικευμένο προσωπικό. Το 17% απάντησε ότι δεν επαρκεί το εξειδικευμένο προσωπικό, ενώ το 34% των ερωτηθέντων απάντησε όλα τα παραπάνω, και μόνο ένα 2% απάντησε σε κάτι άλλο.

Από τους ερωτηθέντες άντρες το 27% πιστεύει ότι δεν υπάρχει κατάλληλος σχεδιασμός και καλή οργάνωση της κοινωνικής πολιτικής για τους νοητικά υστερούντες στην Ελλάδα και γι' αυτό η ειδική αγωγή δεν ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των νοητικά υστερούντων παιδιών.

Το 5% των αντρών πιστεύει ότι δεν επαρκούν οι οικονομικές πηγές. Το 16% θεωρεί ότι δεν υπάρχει εξειδικευμένο προσωπικό. Το 21% πιστεύει ότι δεν επαρκεί το εξειδικευμένο προσωπικό. Ενώ το 26% των αντρών απάντησε όλα τα παραπάνω και το 5% σε κάτι άλλο.

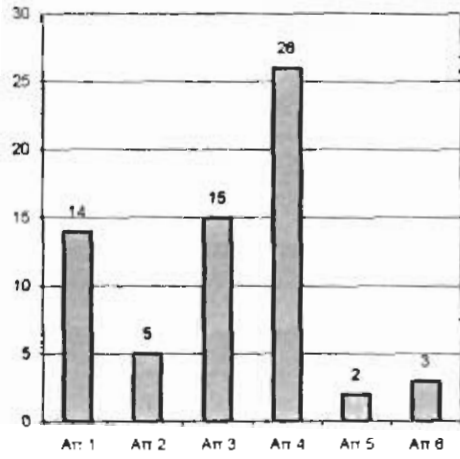
Από τις ερωτηθείσες γυναίκες το 28% πιστεύει ότι δεν υπάρχει κατάλληλος σχεδιασμός και καλή οργάνωση της κοινωνικής πολιτικής και γι' αυτό η ειδική αγωγή δεν ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των νοητικά υστερούντων παιδιών. Το 15% πιστεύει ότι δεν επαρκούν οι οικονομικές πηγές. Το 4% θεωρεί ότι δεν υπάρχει εξειδικευμένο προσωπικό. Το 15% πιστεύει ότι δεν επαρκεί το εξειδικευμένο προσωπικό, ενώ το 38% των γυναικών απάντησε όλα τα παραπάνω. Τέλος καμία από τις ερωτηθείσες γυναίκες δεν απάντησε σε κάτι άλλο.

Ερώτηση 8

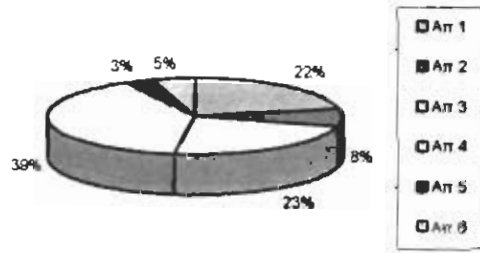
Ποια από τις παρακάτω δομές για άτομα με νοητική υστέρηση θεωρείτε ότι είναι πιο αποτελεσματική για την εκπαίδευση και θεραπευτική αντιμετώπιση των νοητικά υστερούντων ατόμων;

1. Τα ειδικά σχολεία (Σ.Μ.Ε.Α.)
2. Τα Κέντρα Διάγνωσης Αξιολόγησης και Υποστήριξης (Κ.Δ.Α.Υ.)
3. Τα ιδιωτικά θεραπευτικά και διαγνωστικά κέντρα για νοητικά υστερούντα άτομα
4. Όλα τα παραπάνω
5. Κανένα από τα παραπάνω
6. Άλλο

Ερώτηση 8

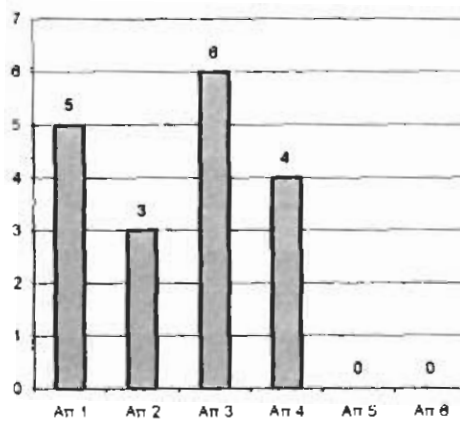

Ερώτηση 8

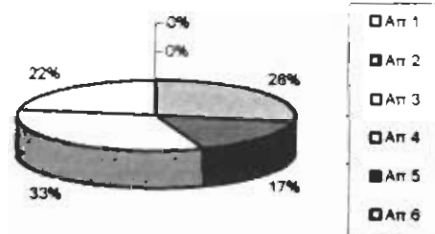

Άνδρες

Ερώτηση 8

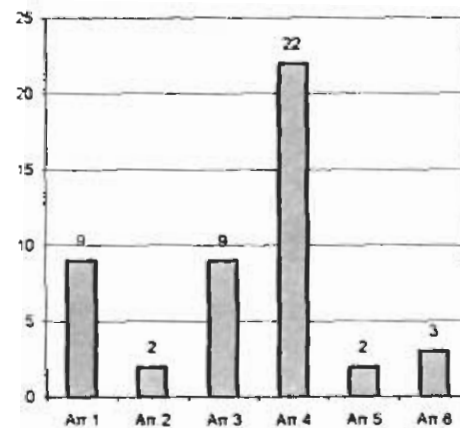

Ερώτηση 8

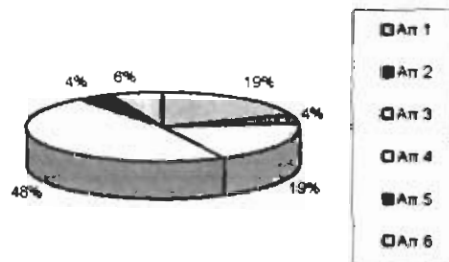

Γυναίκες

Ερώτηση 8

Ερώτηση 8

Όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των επαγγελματιών ψυχικής υγείας στην ερώτηση 8, το 22% πιστεύει ότι τα ειδικά σχολεία (ΣΜΕΑ) είναι πιο αποτελεσματικά για την εκπαίδευση και θεραπευτική αντιμετώπιση των νοητικά υστερούντων. Το 8% απάντησαν τα ΚΔΑΥ. Το 23% απάντησε τα ιδιωτικά θεραπευτικά και διαγνωστικά κέντρα για νοητικά υστερούντες και το 39% απάντησε όλα τα παραπάνω. μόνο το 3% απάντησε κανένα από τα παραπάνω και το 5% απάντησε σε κάτι άλλο.

Το 28% των ερωτηθέντων αντρών πιστεύει ότι τα ειδικά σχολεία (ΣΜΕΑ) είναι πιο αποτελεσματικά για την εκπαίδευση και θεραπευτική αντιμετώπιση των νοητικά υστερούντων. Το 17% πιστεύει πως πιο κατάλληλα είναι τα ΚΔΑΥ. Το 33% θεωρεί ότι τα ιδιωτικά θεραπευτικά και διαγνωστικά κέντρα για νοητικά υστερούντες είναι πιο κατάλληλα. Το 22% των ανδρών απάντησε όλα τα παραπάνω, ενώ κανένας από τους άντρες δεν απάντησε κανένα από τα παραπάνω ή σε κάτι άλλο.

Το 19% των ερωτηθέντων γυναικών θεωρεί ότι τα ειδικά σχολεία (ΣΜΕΑ) είναι αποτελεσματικά για την εκπαίδευση και θεραπευτικά αντιμετώπιση των νοητικά υστερούντων παιδιών. Το 4% πιστεύει ότι τα ΚΔΑΥ είναι τα πιο κατάλληλα. Το 19% θεωρεί αποτελεσματικά τα ιδιωτικά θεραπευτικά και διαγνωστικά κέντρα για νοητικά υστερούντα παιδιά., ενώ το 48% απάντησε όλα τα παραπάνω. Τέλος μόνο το 4% των γυναικών απάντησε κανένα από τα παραπάνω και το 6% κάτι άλλο.

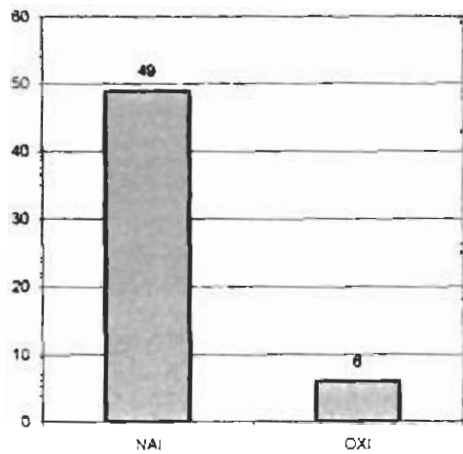
Ερώτηση 9α

Γνωρίζετε ότι υπάρχουν και λειτουργούν νέες δομές και υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης για άτομα με νοητική υστέρηση;

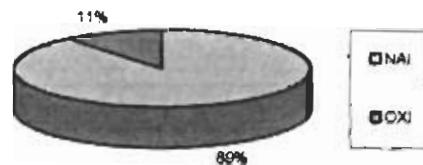
ΝΑΙ

ΟΧΙ

Ερώτηση 9α

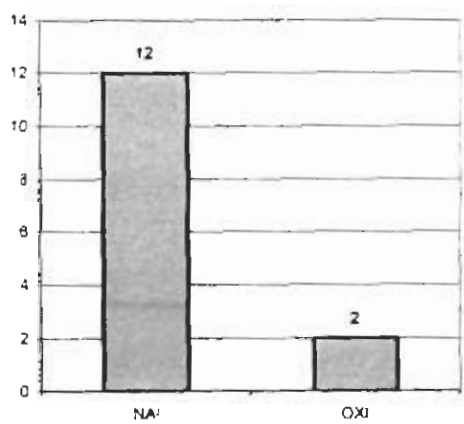

Ερώτηση 9α

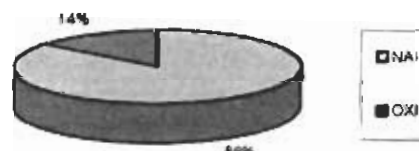

Άνδρες

Ερώτηση 9α

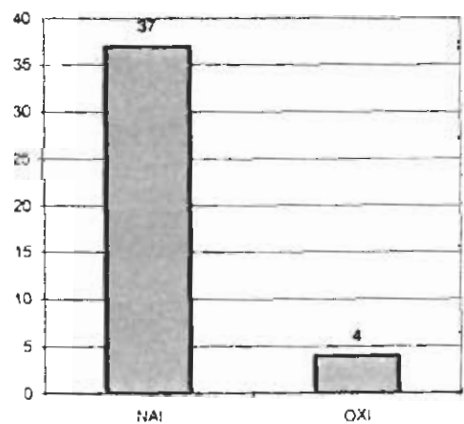

Ερώτηση 9α

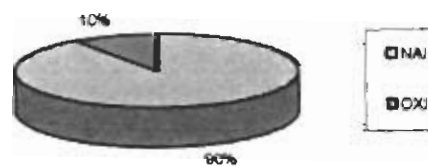

Γυναίκες

Ερώτηση 9α

Ερώτηση 9α

Στην ερώτηση για το αν γνωρίζουν ότι υπάρχουν και λειτουργούν δομές και υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης για άτομα με νοητικά υστέρηση, το 89% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας απάντησε ναι. Το 11% απάντησε όχι.

Το ποσοστό των αντρών που απάντησαν ναι είναι 86% και 90% το ποσοστό των γυναικών αντιστοίχως.

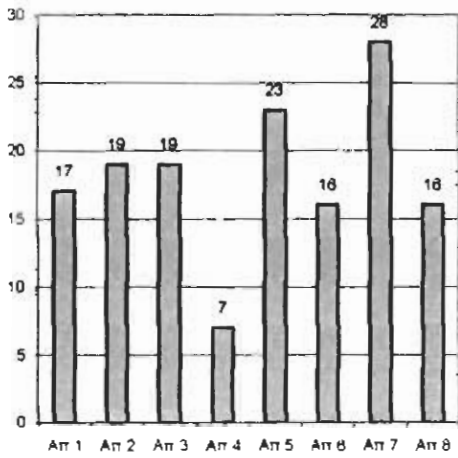
Το 14% των ανδρών και το 10% των γυναικών απάντησαν όχι.

Ερώτηση 9β

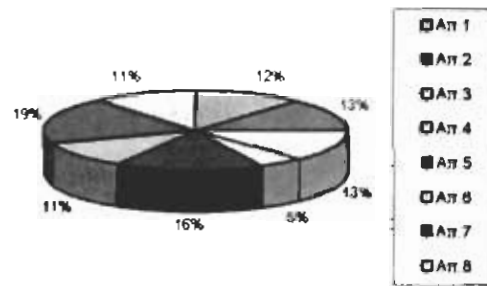
Αν ΝΑΙ ποια/ποιες από τις παρακάτω δομές γνωρίζετε;

1. Οικοτροφεία για νοητικά υστερούντες
2. Ξενώνες για νοητικά υστερούντες
3. Προστατευμένα εργαστήρια για νοητικά υστερούντες
4. Προεργαστήρια
5. Εργαστήρια επαγγελματικής κατάρτισης
6. Ειδικά Τ.Ε.Ε.
7. Ειδικά Εργαστήρια Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Κ.)
8. Όλα τα παραπάνω

Ερώτηση 9β

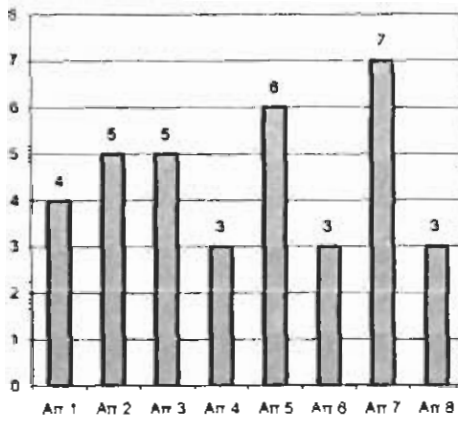

Ερώτηση 9β

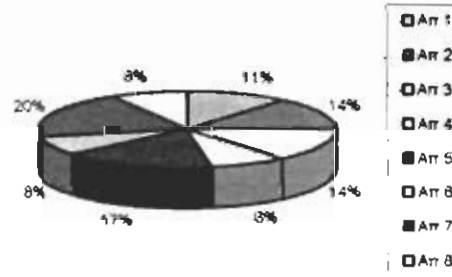

Άνδρες

Ερώτηση 9β

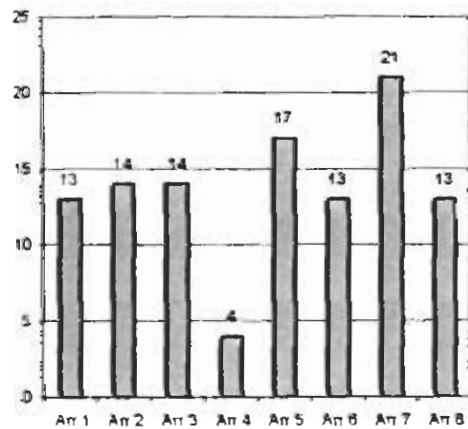

Ερώτηση 9β

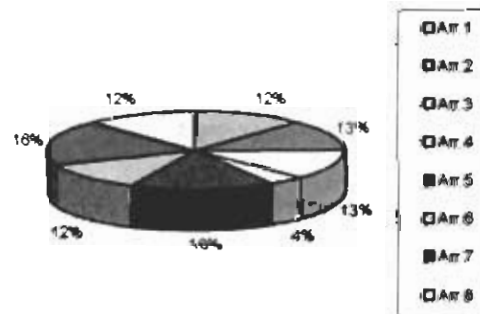

Γυναίκες

Ερώτηση 9β

Ερώτηση 9β

Όπως παρατηρείται στους πίνακες της ερώτησης 9β το 12% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας γνωρίζει ότι υπάρχουν οικοτροφεία για νοητικά υστερούντες. Το 13% γνωρίζει τους ξενώνες για νοητικά υστερούντες και τα προστατευμένα εργαστήρια για νοητικά υστερούντες αντίστοιχα. Το 5% των ερωτηθέντων γνωρίζει τα προεργαστήρια. Το 16% τα εργαστήρια επαγγελματικής κατάρτισης, το 11% τα ειδικά Τ.Ε.Ε. και το 19% τα Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Ε.Κ.), ενώ μόνο το 11% γνωρίζει όλα τα παραπάνω.

Το 11% των ερωτηθέντων ανδρών γνωρίζει τα οικοτροφεία για νοητικά υστερούντες, το 14% γνωρίζει για τους ξενώνες νοητικά υστερούντων, αλλά και για τα προστατευμένα εργαστήρια αντίστοιχα. Το 8% των ανδρών γνωρίζουν την ύπαρξη και λειτουργία των προεργαστηρίων, το 17% των εργαστηρίων επαγγελματικής κατάρτισης, το 8% των ειδικών Τ.Ε.Ε. και το 20% των Ε.Ε.Ε.Ε.Κ. Τέλος μόνο ένα 8% των ανδρών γνωρίζει την ύπαρξη και λειτουργία όλων των παραπάνω δομών.

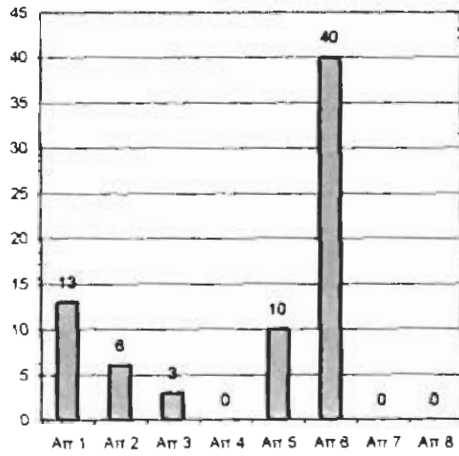
Το 12% των ερωτηθέντων γυναικών γνωρίζει την ύπαρξη και λειτουργία των οικοτροφείων για νοητικά υστερούντες, το 13% γνωρίζει και για τους ξενώνες νοητικά υστερούντων και για τα προστατευμένα εργαστήρια νοητικά υστερούντων αντίστοιχα. Το 4% γνωρίζει τα προεργαστήρια. Το 16% γνωρίζει για τα εργαστήρια επαγγελματικής κατάρτισης, το 12% γνωρίζει τα ειδικά Τ.Ε.Ε. Τέλος μόνο το 18% γνωρίζει τα Ε.Ε.Ε.Ε.Κ. και το 12% γνωρίζει την ύπαρξη και λειτουργία όλων των παραπάνω δομών.

Ερώτηση 10

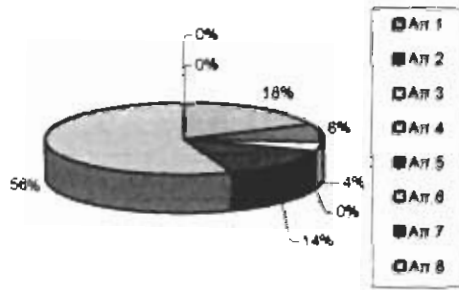
Ποιο/ποια από τα παρακάτω συντελεί στην ψυχοκοινωνική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ατόμων;

1. Η δυνατότητα του ατόμου να λειτουργεί αυτόνομα και να αυτοεξυπηρετείται
2. Η ικανότητα από το ίδιο άτομο να επιλύει τα προβλήματα του από μόνο του
3. Η ικανότητα να μπορεί να ελέγχει τον εαυτό του
4. Η ικανότητα να μένει μόνο του
5. Η δυνατότητα να είναι αποδεκτό από την κοινότητα
6. Όλα τα παραπάνω
7. Κανένα από τα παραπάνω
8. Άλλο

Ερώτηση 10

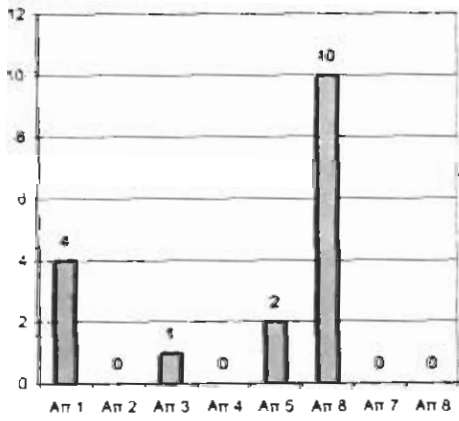

Ερώτηση 10

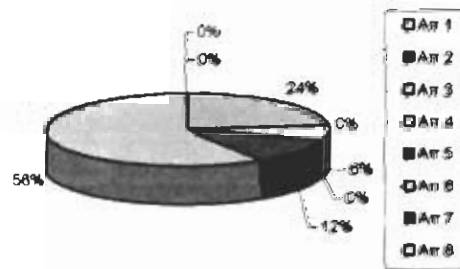

Άνδρες

Ερώτηση 10

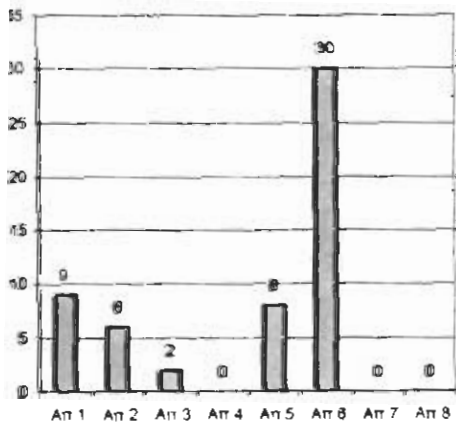

Ερώτηση 10

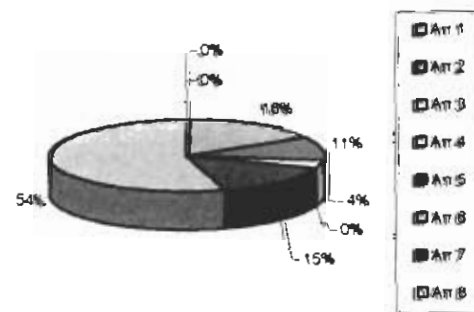

Γυναίκες

Ερώτηση 10

Ερώτηση 10

Όπως παρατηρείται και στα διαγράμματα της ερώτησης 10 το 18% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας πιστεύει ότι η δυνατότητα του ατόμου να λειτουργεί αυτόνομα και να αυτοεξυπηρετείται συντελεί στην ψυχοκοινωνική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων. Το 8% πιστεύει ότι πιο σημαντικός συντελεστής στην ψυχοκοινωνική αποκατάσταση είναι η ικανότητα του ατόμου να επιλύει τα προβλήματά του από μόνο του. Το 4% θεωρεί πιο σημαντικό συντελεστή την ικανότητα του ατόμου να ελέγχει τον εαυτό του, ενώ κανένας δεν επέλεξε μεμονωμένα την ικανότητα του ατόμου να μένει μόνο του. Το 14% των επαγγελματιών θεώρησε πιο σημαντικό συντελεστή τη δυνατότητα να είναι αποδεκτό από την κοινότητα, ενώ η πλειοψηφία των επαγγελματιών (56%) πιστεύει ότι όλα τα προαναφερθέντα συντελούν στην ψυχοκοινωνική αποκατάσταση. Δε βρέθηκε κανένας επαγγελματίας που να απαντήσει κανένα ή άλλο.

Το 24% των ερωτηθέντων ανδρών επαγγελματιών, θεωρεί σημαντικό συντελεστή ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης τη δυνατότητα του ατόμου να λειτουργεί αυτόνομα και να αυτοεξυπηρετείται. Κανένας από τους ερωτηθέντες άνδρες δεν επέλεξε μεμονωμένα την ικανότητα του ατόμου να επιλύει τα προβλήματά του από μόνο του. Ένα 6% των ανδρών φαίνεται να προτιμά ως σημαντικό συντελεστή την ικανότητα του ατόμου να ελέγχει τον εαυτό του, ενώ κανένας άνδρας δεν επέλεξε την ικανότητα του ατόμου να μένει μόνο του. Το 12% των ανδρών επέλεξε ως σημαντικό συντελεστή ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης τη δυνατότητα να είναι αποδεκτό από την κοινότητα, ενώ η πλειοψηφία των ανδρών επαγγελματιών ψυχικής υγείας (58%) επέλεξε όλα τα παραπάνω.

Το 16% των ερωτηθέντων γυναικών επαγγελματιών ψυχικής υγείας επέλεξε ως συντελεστή ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων τη δυνατότητα του ατόμου να λειτουργεί αυτόνομα και να

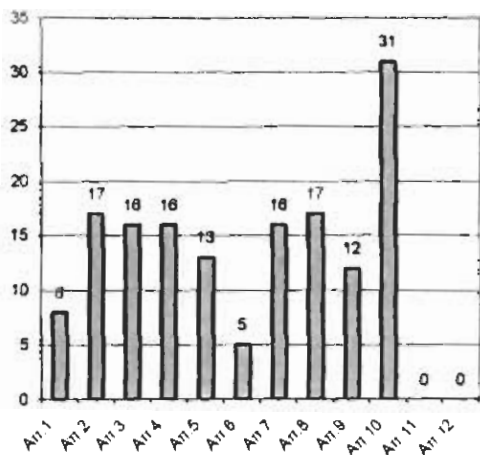
αυτοεξυπηρετείται. Το 11% επέλεξε την ικανότητα του ατόμου να επιλύει τα προβλήματά του από μόνο του και το 4% επέλεξε την ικανότητα του ατόμου να ελέγχει τον εαυτό του. Καμία μεμονωμένη απάντηση δε βρέθηκε στην ικανότητα του ατόμου να μένει μόνο του. Το 15% των γυναικών δείχνει να προτιμά ως συντελεστή ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης τη δυνατότητα το άτομο να είναι αποδεκτό από την κοινότητα. Τέλος και η πλειοψηφία των γυναικών (54%) επέλεξε όλα τα παραπάνω.

Ερώτηση 11

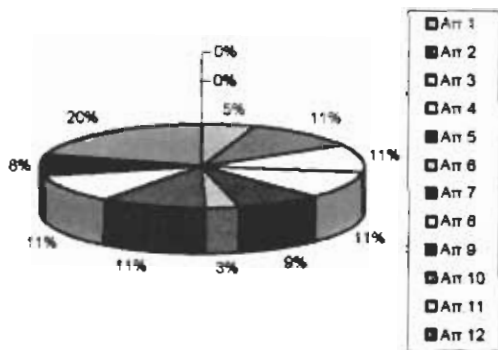
Ποιο/ποια από τα παρακάτω πιστεύετε ότι συντελούν στην αποτελεσματικότητα της ψυχοκοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων ατόμων;

1. Η ύπαρξη πολλών δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης για νοητικά υστερούντες
2. Η καλή οργάνωση και λειτουργία των δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης
3. Το κατάλληλα ειδικευμένο θεραπευτικό προσωπικό των δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης
4. Η καλή οργάνωση και ο κατάλληλος σχεδιασμός της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων από την πολιτεία
5. Οι οικονομικές πηγές
6. Περισσότερα ευρωπαϊκά προγράμματα ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης
7. Η θετική στάση της κοινότητας για τους νοητικά υστερούντες
8. Η θετική στάση της οικογένειας για το μέλος με νοητική υστέρηση
9. Η συνεργασία της οικογένειας με τις υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης
10. Όλα τα παραπάνω
11. Κανένα από τα παραπάνω
12. Άλλο

Ερώτηση 11

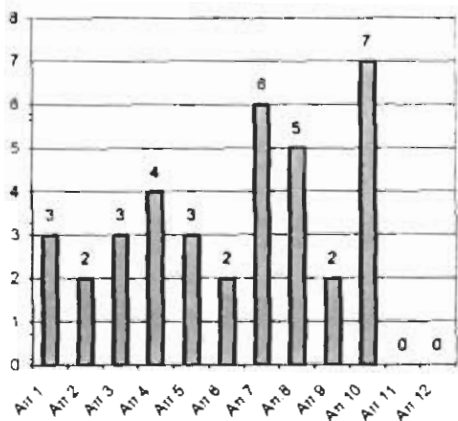

Ερώτηση 11

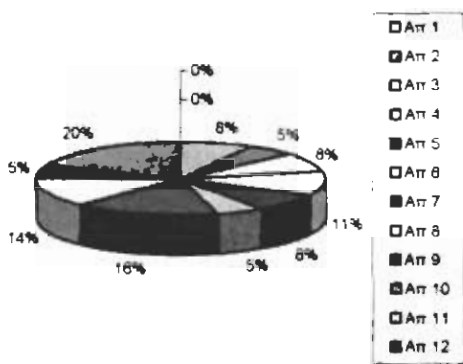

Άνδρες

Ερώτηση 11

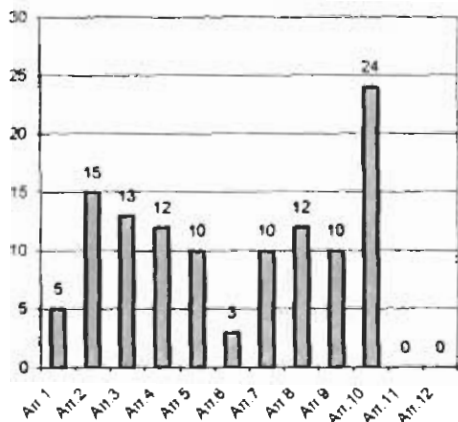

Ερώτηση 11

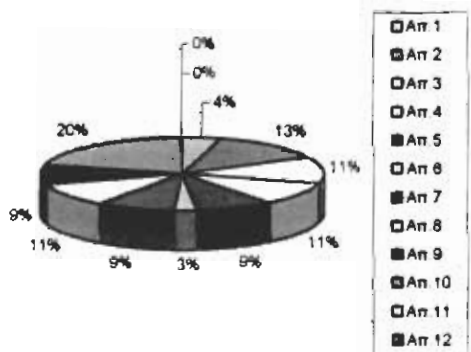

Γυναίκες

Ερώτηση 11

Ερώτηση 11

Όπως παρατηρείται από τον πίνακα της ερώτησης 11, το 5% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας θεωρούν ότι η ύπαρξη πολλών δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης για νοητικά υστερούντες συντελεί στην αποτελεσματικότητα της ψυχοκοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασής τους. Ίδιο ποσοστό (11%) παρουσιάζουν η καλή οργάνωση και λειτουργία των δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης, το κατάλληλα ειδικευμένο θεραπευτικό προσωπικό των δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης, η καλή οργάνωση και ο κατάλληλος σχεδιασμός της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων από την πολιτεία, η θετική στάση της κοινότητας για τους νοητικά υστερούντες και η θετική στάση της οικογένειας για το μέλος με νοητική υστέρηση.

Το 9% θεωρεί σημαντικό συντελεστή στην αποτελεσματικότητα της ψυχοκοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων ατόμων τις οικονομικές πηγές. Το 3% θεωρεί σημαντικό συντελεστή να υπάρχουν περισσότερα ευρωπαϊκά προγράμματα ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης. Το 8% θεωρεί σημαντική τη συνεργασία της οικογένειας με τις υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης. Ένα μεγάλο μέρος των επαγγελματιών (20%) θεωρεί ότι όλα τα παραπάνω συντελούν στην ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση. Όμως δε βρέθηκε κανένας επαγγελματίας που να απαντήσει κανένα ή κάτι άλλο.

Το 8% των ερωτηθέντων ανδρών επαγγελματιών πιστεύει ότι σημαντικός συντελεστής για την αποτελεσματικότητα της ψυχοκοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης είναι η ύπαρξη δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης για νοητικά υστερούντες, όπως και το κατάλληλα ειδικευμένο θεραπευτικό προσωπικό των δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης. Το ίδιο ποσοστό (8%) παρουσιάζουν και οι οικονομικές πηγές. Το 5% των ανδρών επέλεξε την καλή

οργάνωση και λειτουργία των δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης, περισσότερα ευρωπαϊκά προγράμματα ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης, καθώς και τη συνεργασία της οικογένειας με τις υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης. Το 11% φαίνεται να επέλεξε την καλή οργάνωση και τον κατάλληλο σχεδιασμό της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων από την πολιτεία. Ένα 16% των ανδρών θεωρεί σημαντικό συντελεστή τη θετική στάση της κοινότητας για τους νοητικά υστερούντες. Το 14% των επαγγελματιών ανδρών θεωρεί σημαντική τη θετική στάση της οικογένειας για το μέλος με νοητική υστέρηση. Ένα μεγάλο μέρος των ανδρών (20%) θεωρούν σημαντικά όλα τα προαναφερθέντα, ενώ κανένας από τους άνδρες δεν έχει επιλέξει κανένα από τα παραπάνω ή κάτι άλλο.

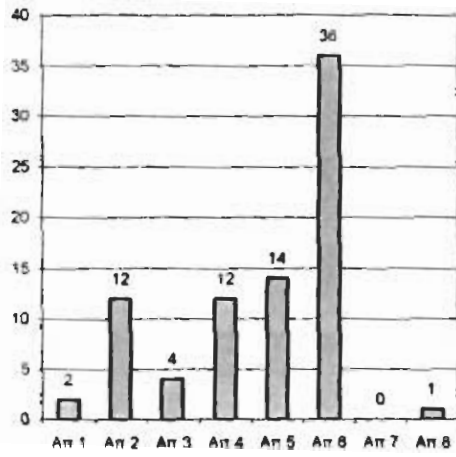
Το 4% των ερωτηθέντων γυναικών επαγγελματιών ψυχικής υγείας επέλεξε ως συντελεστή στην αποτελεσματικότητα της ψυχοκοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης την ύπαρξη πολλών δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης για νοητικά υστερούντες. Το 13% θεωρεί σημαντική την καλή οργάνωση και λειτουργία των δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης. Το 11% επέλεξε το κατάλληλα ειδικευμένο θεραπευτικό προσωπικό των δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης, την καλή οργάνωση και τον κατάλληλο σχεδιασμό της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων από την πολιτεία και τη θετική στάση της οικογένειας για το μέλος με νοητική υστέρηση. Το 9% θεωρεί σημαντικό συντελεστή τις οικονομικές πηγές, τη θετική στάση της κοινότητας για τους νοητικά υστερούντες, και τη συνεργασία της οικογένειας με τις υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης. Τέλος το 20% θεωρεί σημαντικά όλα τα παραπάνω, ενώ καμία δεν επέλεξε κανένα από τα προαναφερθέντα ή κάτι άλλο.

Ερώτηση 12

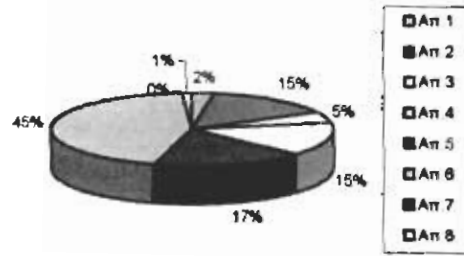
Με ποιον/ποιους από τους παρακάτω τρόπους πιστεύετε ότι η θεραπευτική ομάδα μιας υπηρεσίας για νοητικά υστερούντες συμβάλλει στην ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση αυτών;

1. Με παροχή Συμβουλευτικής στον νοητικά υστερούντα
2. Με παροχή Συμβουλευτικής στον νοητικά υστερούντα και την οικογένεια του
3. Με θεραπευτική αντιμετώπιση και επίλυση των προβλημάτων του νοητικά υστερούντα
4. Με την ολιστική θεραπευτική προσέγγιση των προβλημάτων του νοητικά υστερούντα απ' όλη τη θεραπευτική ομάδα
5. Με την προσέγγιση και ενημέρωση της κοινότητας για τα θέματα της ψυχοκοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης απ' όλη τη θεραπευτική ομάδα
6. Όλα τα παραπάνω
7. Κανένα από τα παραπάνω
8. Άλλο

Ερώτηση 12

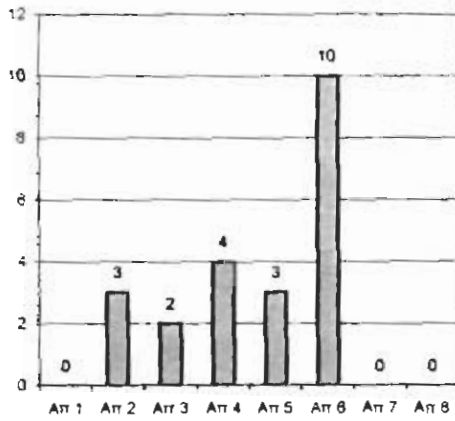

Ερώτηση 12

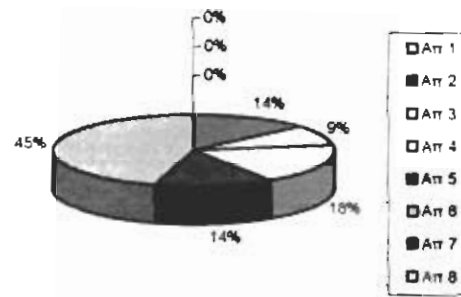

Άνδρες

Ερώτηση 12

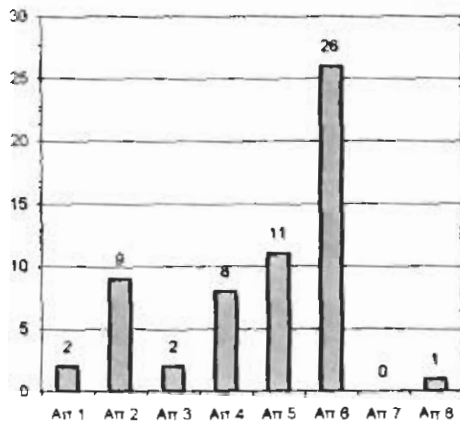

Ερώτηση 12

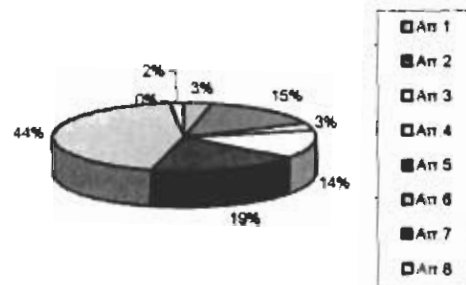

Γυναίκες

Ερώτηση 12

Ερώτηση 12

Όσο αφορά την ερώτηση 12 παρατηρούμε ότι το 2% θεωρεί σημαντικό συντελεστή για τη ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση τη παροχή συμβουλευτικής στον νοητικά υστερούντα από την θεραπευτική ομάδα μιας υπηρεσίας για νοητικά υστερούντες. Το 15% θεωρεί σημαντικό τη παροχή Συμβουλευτικής στον νοητικά υστερούντα και την οικογένειά του και την ολιστική θεραπευτική προσέγγιση των προβλημάτων του νοητικά υστερούντα απ' όλη την θεραπευτική ομάδα.

Ένα 5% φαίνεται να θεωρεί σημαντική την θεραπευτική αντιμετώπιση και επίλυση των προβλημάτων του νοητικά υστερούντα. Το 17% επιλέγει την προσέγγιση και ενημέρωση της κοινότητας για τα θέματα της ψυχοκοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης απ' όλη την θεραπευτική ομάδα.

Ενώ η πλειοψηφία θεωρεί σημαντικούς συντελεστές όλα τα παραπάνω δεν βρέθηκε κανένας που να έχει απαντήσει κανένα ενώ μόνο το 1% απάντησε το άλλο.

Από τους ερωτηθέντες άντρες κανένας δεν επέλεξε την παροχή Συμβουλευτικής στον νοητικά υστερούντα. Ενώ το 14% των επαγγελματιών αντρών θεωρεί σημαντική την παροχή Συμβουλευτικής στον νοητικά υστερούντα και την οικογένειά του όπως και την προσέγγιση και ενημέρωση της κοινότητας για τα θέματα της ψυχοκοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης απ' όλη την θεραπευτική ομάδα.

Το 9% των αντρών θεωρεί σημαντική τη θεραπευτική αντιμετώπιση και επίλυση των προβλημάτων του νοητικά υστερούντα. Το 18% θεωρεί σημαντική την ολιστική θεραπευτική προσέγγιση των προβλημάτων του νοητικά υστερούντα απ' όλη τη θεραπευτική ομάδα. Η πλειοψηφία των αντρών επαγγελματιών ψυχικής υγείας θεωρεί

σημαντικά όλα τα προαναφερθέντα ενώ κανένας άντρας δεν βρέθηκε να απαντήσει κανένα από τα παραπάνω ή το άλλο.

Το 3% των ερωτηθέντων γυναικών επαγγελματιών ψυχικής υγείας επέλεξε τη παροχή Συμβουλευτικής στον νοητικά υστερούντα και τη θεραπευτική αντιμετώπιση και επίλυση των προβλημάτων του νοητικά υστερούντα. Το 15% των γυναικών θεωρεί σημαντική την παροχή Συμβουλευτικής στον νοητικά υστερούντα και την οικογένειά του. Το 14% θεωρεί πιο σημαντικό τρόπο την ολιστική θεραπευτική προσέγγιση των προβλημάτων του νοητικά υστερούντα απ' όλη τη θεραπευτική ομάδα.

Ένα 19% επέλεξε τη προσέγγιση και ενημέρωση της κοινότητας για τα θέματα της ψυχοκοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης απ' όλη τη θεραπευτική ομάδα.

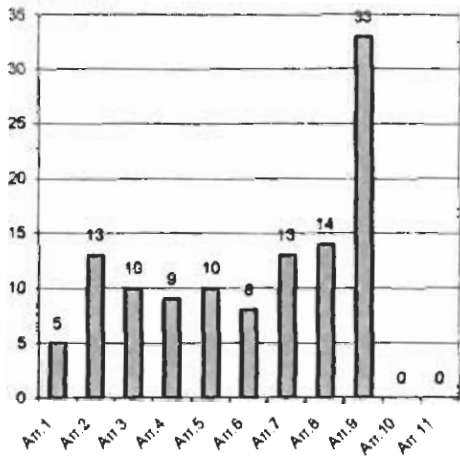
Ένα μεγάλο ποσοστό (44%) των επαγγελματιών γυναικών θεωρεί όλα τα παραπάνω σημαντικά για την ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων παιδιών, ενώ καμιά δεν βρέθηκε να έχει απαντήσει κανένα από τα προαναφερθέντα. Τέλος μόνο το 2% απάντησε το άλλο.

Ερώτηση 13

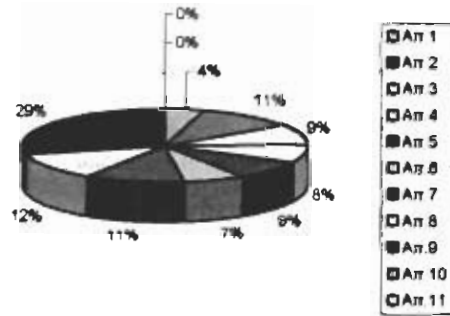
Ποιο/ποια από τα παρακάτω πιστεύετε ότι θα είναι οι ανασταλτικοί παράγοντες της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων ατόμων;

1. Η αδυναμία των υπηρεσιών να συνεργαστούν με την οικογένεια του νοητικά υστερούντος
2. Η δυσκολία ή η άρνηση της οικογένειας να βοηθήσει στην ψυχοκοινωνική αποκατάσταση του νοητικά υστερούντος μέλους της
3. Η προκατάληψη για τα άτομα με νοητική υστέρηση
4. Ο κοινωνικός στιγματισμός
5. Η ανεπάρκεια των δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης
6. Η ανεπάρκεια κατάλληλα ειδικευμένου θεραπευτικού προσωπικού ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης
7. Η έλλειψη οικονομικών πηγών
8. Η ελλιπής οργάνωση και σχεδιασμός της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων από την πολιτεία
9. Όλα τα παραπάνω]
10. Κανένα από τα παραπάνω
11. Άλλο

Ερώτηση 13

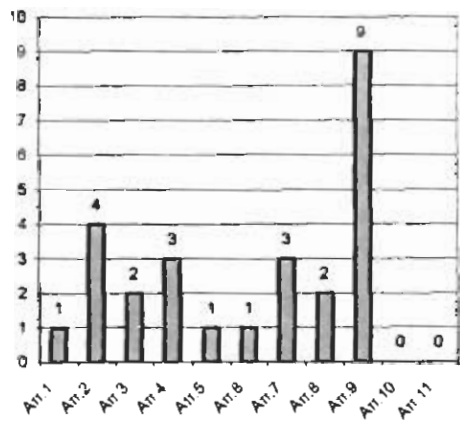

Ερώτηση 13

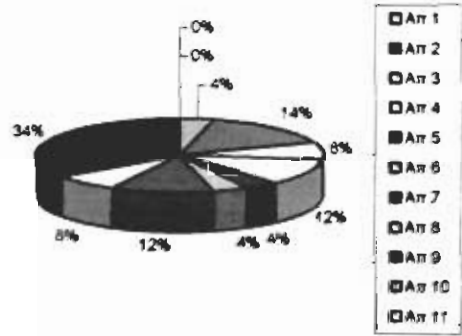

Άνδρες

Ερώτηση 13

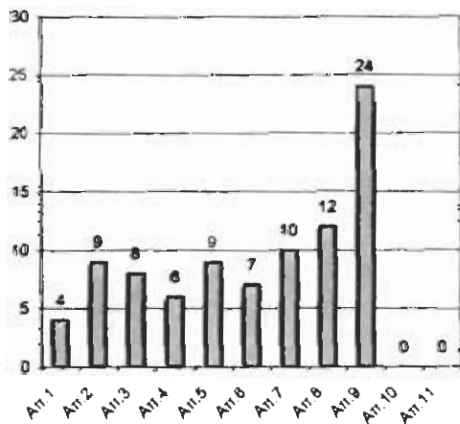

Ερώτηση 13

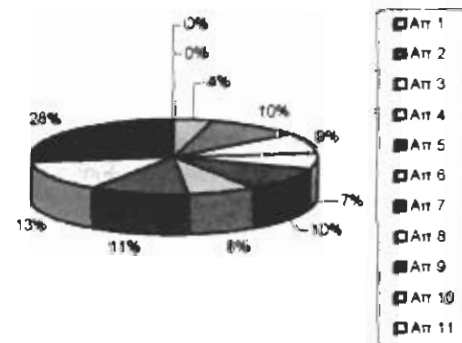

Γυναίκες

Ερώτηση 13

Ερώτηση 13

Στα αποτελέσματα της ερώτησης 13 παρατηρούμε ότι το 4% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας θεωρεί σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων ατόμων, την αδυναμία των υπηρεσιών να συνεργαστούν με την οικογένεια του νοητικά υστερούντα.

Το 11% έχει επιλέξει ως σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα τη δυσκολία ή άρνηση της οικογένειας να βοηθήσει στην ψυχοκοινωνική αποκατάσταση του νοητικά υστερούντος μέλους της καθώς και την έλλειψη οικονομικών πηγών.

Το 9% των επαγγελματιών θεωρεί σημαντικό παράγοντα την προκατάληψη για τα άτομα με νοητική υστέρηση. Το 8% θεωρεί σημαντικό τον κοινωνικό στιγματισμό. Ενώ μόνο το 5% φαίνεται να έχει επιλέξει την ανεπάρκεια των δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης.

Το 7% πιστεύει πως είναι σημαντικός παράγοντας η ανεπάρκεια του κατάλληλα ειδικευμένου θεραπευτικού προσωπικού ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης. Το 12% βρίσκει σημαντικό την ελλιπή οργάνωση κι σχεδιασμό της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων από την πολιτεία.

Τέλος, ένα ποσοστό 29% θεωρεί σημαντικά όλα τα προαναφερθέντα, ενώ δεν βρέθηκε επαγγελματία ψυχικής υγείας να απαντήσει τίποτα από τα παραπάνω ή το άλλο.

Το 4% των ερωτηθέντων αντρών πιστεύει ότι ανασταλτικοί παράγοντες της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων ατόμων είναι η αδυναμία των υπηρεσιών να συνεργαστούν με την οικογένεια του νοητικά υστερούντος παιδιού η ανεπάρκεια των δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης και η ανεπάρκεια του κατάλληλα ειδικευμένου θεραπευτικού προσωπικού ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης.

Το 14% των αντρών θεωρεί σημαντικό παράγοντα τη δυσκολία ή άρνηση της οικογένειας να βοηθήσει στη ψυχοκοινωνική αποκατάσταση του νοητικά υστερούντος μέλους της.

Το 8% των ερωτηθέντων αντρών θεωρεί τη προκατάληψη για τα άτομα με νοητική υστέρηση σπουδαίο ανασταλτικό παράγοντα όπως και την ελλιπή οργάνωση και σχεδιασμό της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων από την πολιτεία. Ακόμη το 12% των αντρών θεωρεί σημαντικό παράγοντα το κοινωνικό στιγματισμό και την έλλειψη οικονομικών πηγών. Τέλος η πλειοψηφία των αντρών (34%) απάντησε όλα τα παραπάνω ενώ κανείς δεν επέλεξε το άλλο ή κανένα από τα προαναφερθέντα.

Ποικιλομορφία παρουσιάζουν οι απαντήσεις των ερωτηθέντων γυναικών. Το 4% θεωρεί ανασταλτικό παράγοντα για τη ψυχοκοινωνική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων παιδιών την αδυναμία των υπηρεσιών να συνεργαστούν με την οικογένεια του νοητικά υστερούντος παιδιού. Το 10% των γυναικών πιστεύει ότι είναι σημαντικός παράγοντας η δυσκολία ή άρνηση της Οικογένειας να βοηθήσει στην ψυχοκοινωνική αποκατάσταση του νοητικά υστερούντος μέλους της καθώς και την ανεπάρκεια των δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης.

Το 9% των γυναικών θεωρεί την προκατάληψη για τα άτομα με νοητική υστέρηση σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα. Ένα 7% των ερωτηθέντων γυναικών θεωρεί τον κοινωνικό στιγματισμό. Ένα 8% επέλεξε την ανεπάρκεια του κατάλληλα ειδικευμένου θεραπευτικού προσωπικού ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης.

Το 11% των ερωτηθέντων γυναικών πιστεύει ότι σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας για την ψυχοκοινωνική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων παιδιών είναι η έλλειψη οικονομικών πηγών. Το 13% επέλεξαν την ελλιπή οργάνωση και σχεδιασμό της

ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων από την πολιτεία.

Τέλος ένα μεγάλο ποσοστό των γυναικών (28%) θεωρεί σημαντική όλα τα προαναφερθέντα. Κανείς δεν βρέθηκε να απαντήσει κανένα από τα παραπάνω ή το άλλο.

Ερώτηση 14

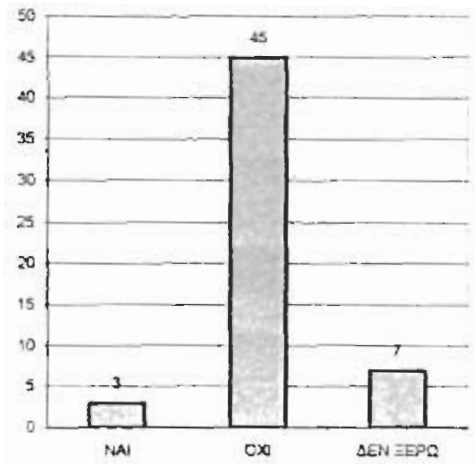
Πιστεύετε ότι οι υπάρχουσες υπηρεσίες/δομές ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων ατόμων στον ελλαδικό χώρο είναι επαρκείς σε σχέση με τις ευρωπαϊκές χώρες;

ΝΑΙ

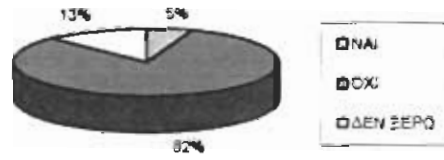
ΟΧΙ

ΔΕΝ ΞΕΡΩ

Ερώτηση 14

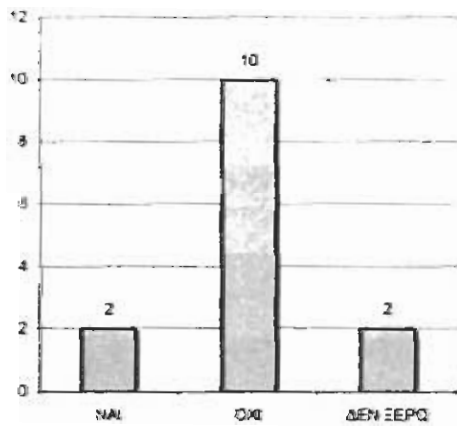

Ερώτηση 14

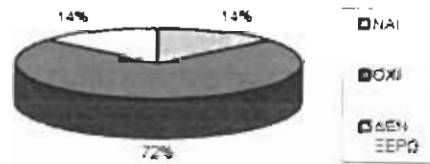

Άνδρες

Ερώτηση 14

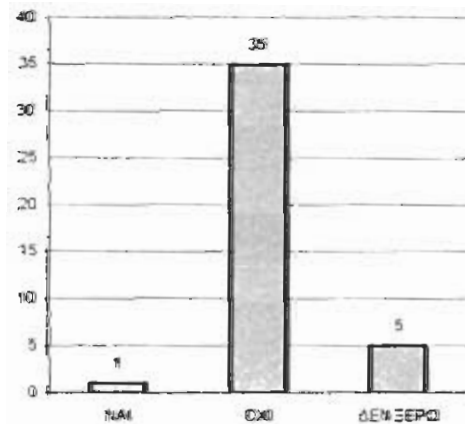

Ερώτηση 14

Γυναίκες

Ερώτηση 14

Ερώτηση 14

Όπως φαίνεται και στα διαγράμματα της ερώτησης 14, προκύπτει ότι το 5% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας πιστεύει ότι οι υπάρχουσες δομές/υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων ατόμων στον Ελλαδικό χώρο είναι επαρκείς σε σύγκριση με τις ευρωπαϊκές χώρες.

Το μεγαλύτερο μέρος των επαγγελματιών θεωρεί ότι οι υπάρχουσες δομές/υπηρεσίες δεν είναι επαρκείς σε σχέση με τις ευρωπαϊκές χώρες, ενώ το 13% δεν γνωρίζει αν είναι επαρκείς.

Από τα ποσοστά των ερωτηθέντων αντρών προκύπτει ότι το 14% πιστεύει ότι οι ήδη υπάρχουσες δομές/υπηρεσίες είναι επαρκείς σε σύγκριση με τις ευρωπαϊκές χώρες. Η πλειοψηφία των γυναικών (72%) πιστεύει ότι ο αριθμός των υπάρχουσών υπηρεσιών/δομών δεν είναι ικανοποιητικός στην Ελλάδα σε σχέση με τις ευρωπαϊκές χώρες, ενώ το 14% δεν ξέρει αν είναι επαρκείς σε σχέση με τις ευρωπαϊκές χώρες.

Από τις ερωτηθείσες γυναίκες μόνο το 2% θεωρεί ότι οι υπάρχουσες δομές/ υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων ατόμων στον Ελλαδικό χώρο είναι επαρκείς σε σύγκριση με τις ευρωπαϊκές χώρες.

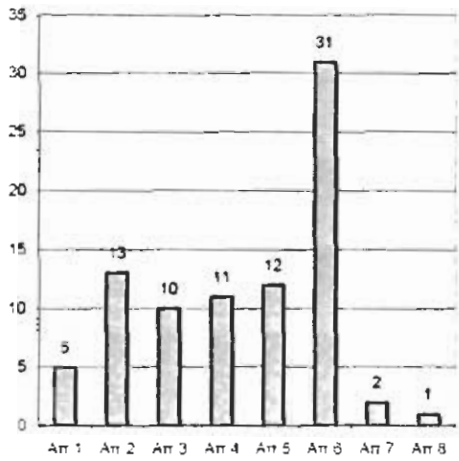
Η πλειοψηφία των γυναικών(86%) θεωρεί ότι δεν είναι επαρκείς ενώ ένα 12% δεν γνωρίζει γι' αυτό.

Ερώτηση 15

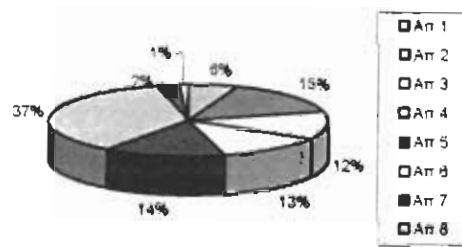
Ποιο/ποια από τα παρακάτω συντελούν περισσότερο στην επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ατόμων;

1. Προεργαστήρια
2. Προστατευμένα εργαστήρια
3. Εργαστήρια επαγγελματικής εκπαίδευσης
4. Προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης νοητικά υστερούντων από τον Ο.Α.Ε.Δ.
5. Προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης από τα αρμόδια Υπουργεία
6. Όλα τα παραπάνω
7. Κανένα από τα παραπάνω
8. Άλλο

Ερώτηση 15

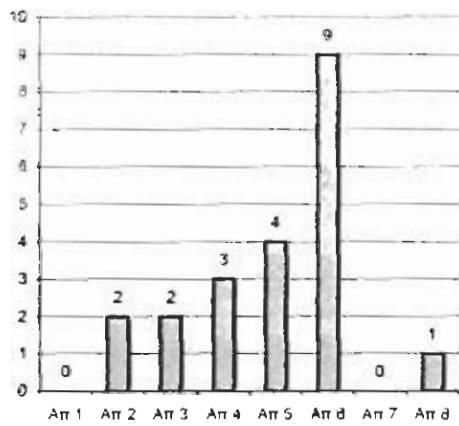

Ερώτηση 15

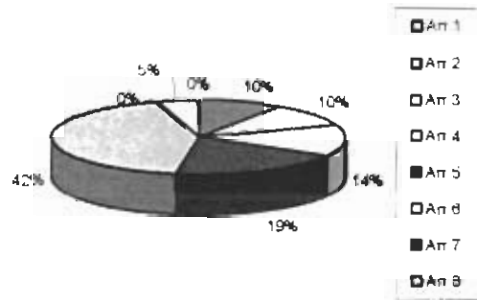

Άνδρες

Ερώτηση 15

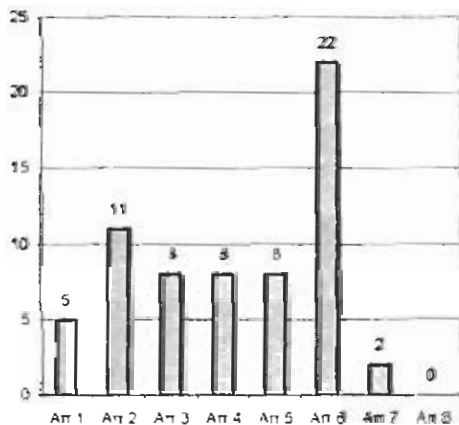

Ερώτηση 15

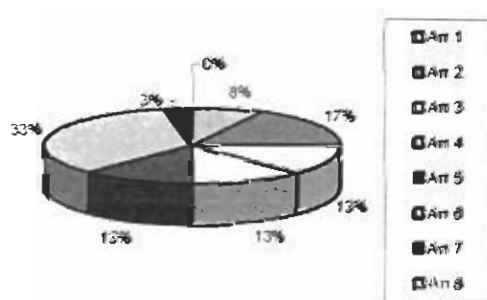

Γυναίκες

Ερώτηση 15

Ερώτηση 15

Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της ερώτησης 15 το 6% πιστεύει πως τα προεργαστήρια συντελούν περισσότερο στην επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ατόμων. Το 15% πιστεύει τα προστατευμένα εργαστήρια ενώ το 12% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας πιστεύει τα εργαστήρια επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Ένα 13% των ερωτηθέντων επαγγελματιών θεωρεί σημαντικό συντελεστή για την επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ατόμων, τα προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης από τον Ο.Α.Ε.Δ. Επιπλέον το 14% θεωρεί ουσιαστικά τα προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης από τα αρμόδια Υπουργεία.

Ένα μεγάλο μέρος των επαγγελματιών (37%) θεωρεί σημαντικά όλα τα προαναφερθέντα. Όμως το 2% δεν απάντησε τίποτα από τα παραπάνω και το 1% επέλεξε άλλο.

Από τους ερωτηθέντες άντρες κανένας δεν θεωρεί σημαντικό συντελεστή τα προεργαστήρια για την επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ατόμων. Το 10% όμως των αντρών φαίνεται να προτιμά ως σημαντικό συντελεστή τα προστατευμένα εργαστήρια και τα εργαστήρια επαγγελματικής εκπαίδευσης. Ένα 14% επιλέγει τα προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης νοητικά υστερούντων από τον ΟΑΕΔ. Το 19% των αντρών επέλεξε τα προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης από τα αρμόδια Υπουργεία. Η πλειοψηφία των αντρών (42%) που ερωτήθηκαν θεωρεί σημαντικά όλα τα παραπάνω που αναφέρθηκαν. Όμως κανένας απ' αυτούς δεν επέλεξε καμιά από τις απαντήσεις και μόνο το 5% επέλεξε κάτι άλλο.

Από τις ερωτηθείσες γυναίκες το 8% θεωρεί σημαντικό συντελεστή τα προεργαστήρια. Το 17% επέλεξε τα προστατευμένα εργαστήρια. Το

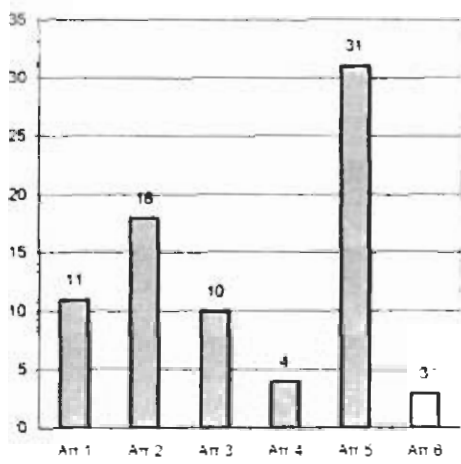
13% θεωρεί ότι συντελούν πιο πολύ στην επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ατόμων τα εργαστήρια επαγγελματικής εκπαίδευσης, τα προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης νοητικά υστερούντων από τον Ο.Α.Ε.Δ και τα προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης από τα αρμόδια Υπουργεία. Τέλος καμιά από τις γυναίκες δεν επέλεξε κάτι άλλο ενώ το 33% των γυναικών θεωρεί σημαντικά όλα τα παραπάνω και μόνο το 3% δεν επέλεξε καμιά απάντηση.

Ερώτηση 16

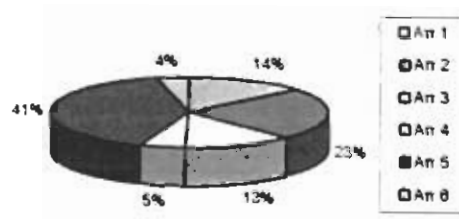
Ποιο/ποια από τα παρακάτω χαρακτηριστικά πιστεύετε ότι είναι καθοριστικό για την εύρεση εργασίας των νοητικά υστερούντων ατόμων;

1. Η επάρκεια του βαθμού κινητικής στάσης του σώματος και προσανατολισμού των κινήσεων στο χώρο
2. Η ικανότητα του ατόμου να είναι παραγωγικό
3. Η ικανότητα του να ανταποκρίνεται σε μια συνομιλία
4. Η ικανότητα να διαφωνεί χωρίς εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς
5. Όλα τα παραπάνω
6. Άλλο

Ερώτηση 16

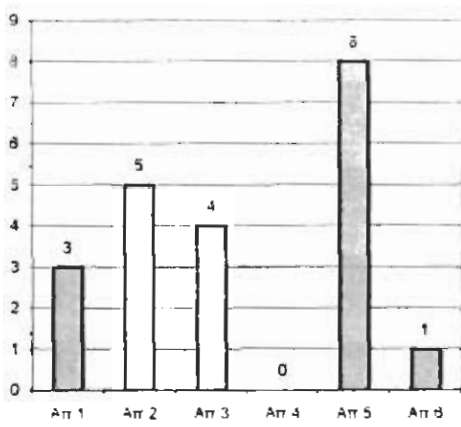

Ερώτηση 16

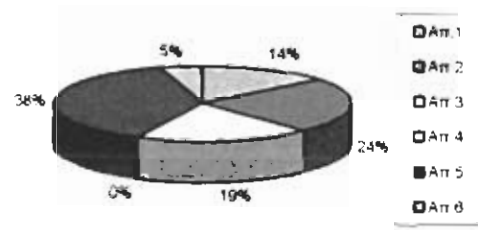

Ανδρες

Ερώτηση 16

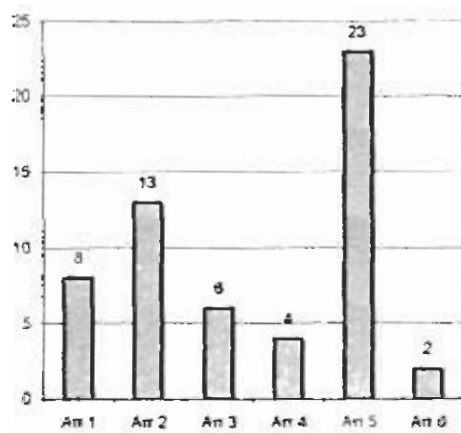

Ερώτηση 16

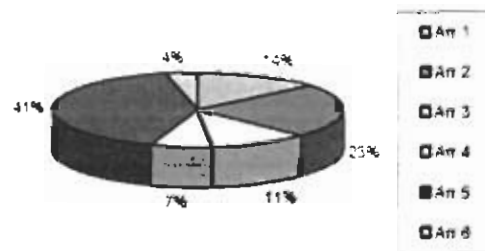

Γυναίκες

Ερώτηση 16

Ερώτηση 16

Από τα αποτελέσματα της ερώτησης 16 παρατηρούμε ότι το 14% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας πιστεύει πως είναι καθοριστικό για την εύρεση εργασίας των νοητικά υστερούντων ατόμων, η επάρκεια του βαθμού κινητικής στάσης του σώματος και προσανατολισμού των κινήσεων στο χώρο. Το 23% φαίνεται να θεωρεί πιο σημαντικό την ικανότητα του ατόμου να είναι παραγωγικό. Το 13% πιστεύει πως η ικανότητα του ατόμου να ανταποκρίνεται σε μια συνομιλία είναι σημαντικό χαρακτηριστικό για την εύρεση εργασίας. Μόνο το 5% των επαγγελματιών βρίσκει καθοριστικό την ικανότητα να διαφωνεί χωρίς εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς, ενώ το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων (41%) επέλεξε ως σημαντικά και καθοριστικά όλα τα παραπάνω. Όμως μόνο το 4% επέλεξε κάτι άλλο.

Το 14% των ερωτηθέντων ανδρών θεωρεί καθοριστικό για την εύρεση εργασίας των νοητικά υστερούντων ατόμων την επάρκεια του βαθμού κινητικής στάσης του σώματος και προσανατολισμού των κινήσεων στο χώρο. Το 24% των ανδρών πιστεύει πως είναι σημαντικό η ικανότητα του ατόμου να είναι παραγωγικό. Το 19% θεωρεί την ικανότητα του ατόμου να ανταποκρίνεται σε μια συνομιλία. Όμως κανένας δεν επέλεξε την ικανότητα του ατόμου με νοητική υστέρηση να διαφωνεί χωρίς την εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς.

Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων ανδρών θεωρεί καθοριστικό όλα τα προαναφερθέντα ενώ ένα 5% επέλεξε κάτι άλλο.

Το 14% των ερωτηθέντων γυναικών σημείωσε ως πιο σημαντικό και καθοριστικό για την εύρεση εργασίας του νοητικά υστερούντος ατόμου την επάρκεια του βαθμού κινητικής στάσης του σώματος και προσανατολισμού των κινήσεων στο χώρο. Το 23% των γυναικών θεωρεί σημαντικό την ικανότητα του ατόμου να είναι παραγωγικό, ενώ το 11% την ικανότητα να ανταποκρίνεται σε μια συνομιλία.

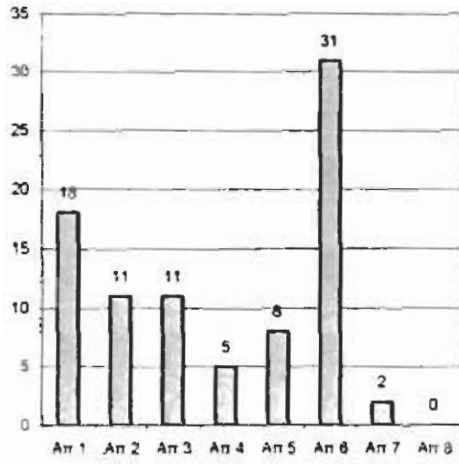
Το 7% των γυναικών επέλεξε την ικανότητα του ατόμου να διαφωνεί χωρίς εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς. Η πλειοψηφία των γυναικών, το 41%, θεωρεί σημαντικά όλα τα παραπάνω, ενώ μόνο το 4% επέλεξε κάτι άλλο.

Ερώτηση 17

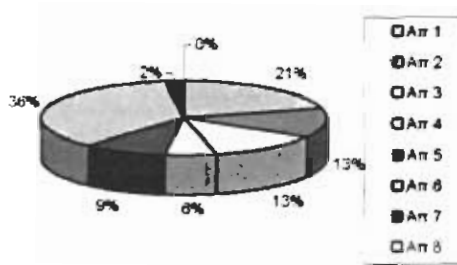
Ποια/ποιες από τις παρακάτω υπηρεσίες/χώροι εργασίας πιστεύετε ότι μπορούν να εντάξουν εργασιακά νοητικά υστερούντα άτομα;

1. Τα προστατευμένα εργαστήρια
2. Τα ειδικά τμήματα εργοστασίων
3. Οι κοινωνικές υπηρεσίες
4. Οι δημόσιες υπηρεσίες
5. Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις
6. Όλα τα παραπάνω
7. Κανένα από τα παραπάνω
8. Άλλο

Ερώτηση 17

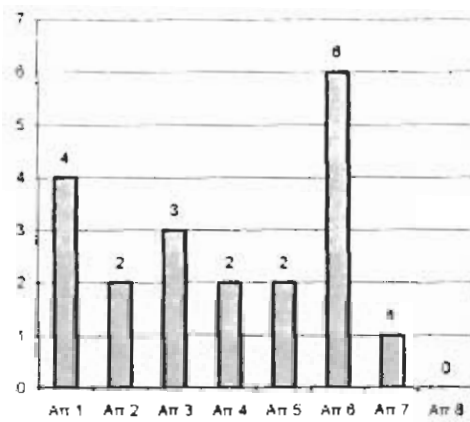

Ερώτηση 17

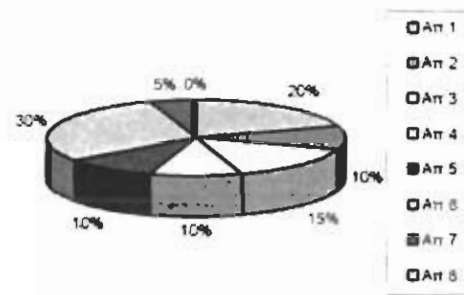

Άνδρες

Ερώτηση 17

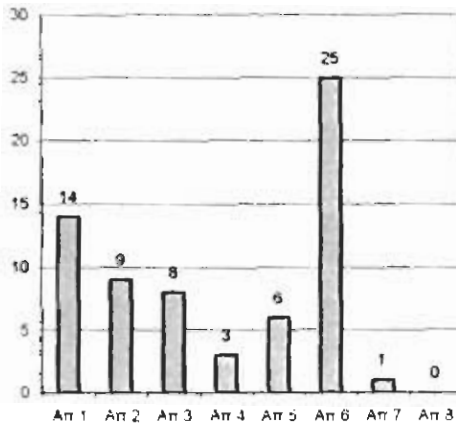

Ερώτηση 17

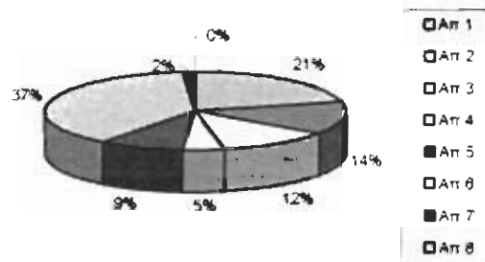

Γυναίκες

Ερώτηση 17

Ερώτηση 17

Από τα αποτελέσματα της ερώτησης 17 προκύπτει ότι το 21% θεωρεί ότι τα προστατευμένα εργαστήρια μπορούν να εντάξουν εργασιακά τα νοητικά υστερούντα άτομα. Το 13% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας επέλεξε τα ειδικά τμήματα εργοστασίων και τις κοινωνικές υπηρεσίες. Μόνο το 6% των ερωτηθέντων επαγγελματιών θεωρεί ότι μπορεί να εντάξουν οι δημόσιες υπηρεσίες. Το 9% επέλεξε τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Ένα μεγάλο μέρος των επαγγελματιών (36%) θεωρεί πως όλα τα προαναφερθέντα μπορούν να εντάξουν εργασιακά τα νοητικά υστερούντα άτομα. Μόνο το 2% δεν επέλεξε κανένα από τα παραπάνω και κανένας δεν επέλεξε κάτι άλλο.

Το 20% των ερωτηθέντων αντρών πιστεύει πως τα προστατευμένα εργαστήρια μπορούν να εντάξουν εργασιακά τα νοητικά υστερούντα άτομα. Το 10% των ανδρών επέλεξε τα ειδικά τμήματα εργοστασίων, τις δημόσιες υπηρεσίες και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Το 15% πιστεύει ότι οι κοινωνικές υπηρεσίες μπορούν να απορροφήσουν εργασιακά τα νοητικά υστερούντα άτομα. Ένα μεγάλο ποσοστό (30%) των ανδρών επέλεξε όλα τα προαναφερθέντα, ενώ μόνο το 5% δεν επέλεξε κανένα από αυτά και κανένας δεν βρέθηκε να απαντήσει το άλλο.

Από τις ερωτηθείσες γυναίκες το 21% θεωρεί τα προστατευμένα εργαστήρια ότι μπορούν να εντάξουν εργασιακά τα νοητικά υστερούντα άτομα. Το 14% επέλεξε τα ειδικά τμήματα εργοστασίων. Το 12% των γυναικών φαίνεται να επιλέγει τις κοινωνικές υπηρεσίες, ενώ το 5% τις δημόσιες και το 9% τις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Η πλειοψηφία των γυναικών, το 37%, θεωρεί ότι όλες οι παραπάνω υπηρεσίες μπορούν να εντάξουν εργασιακά τα νοητικά υστερούντα άτομα. Μόνο ένα 2% φαίνεται να μην επιλέγει κανένα από τα παραπάνω και κανένας δε βρέθηκε να απαντήσει κάτι άλλο.

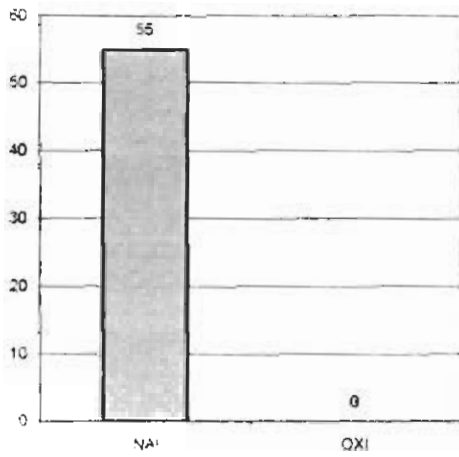
Ερώτηση 18

Πιστεύετε ότι η οικογένεια πρέπει να συμβάλλει στην ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ατόμων;

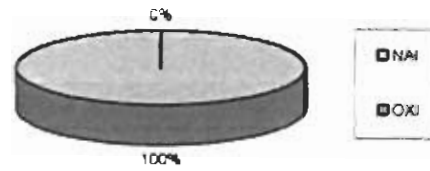
ΝΑΙ

ΟΧΙ

Ερώτηση 18

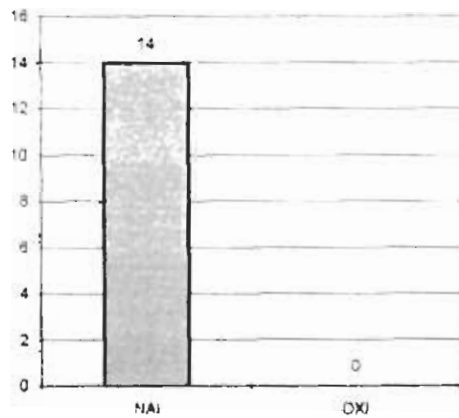

Ερώτηση 18

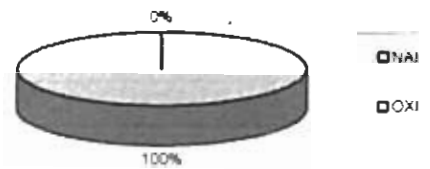

Άνδρες

Ερώτηση 18

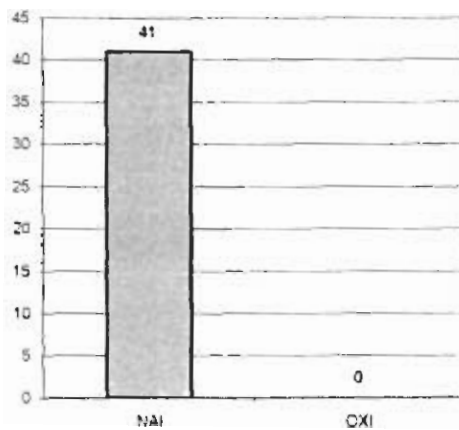

Ερώτηση 18

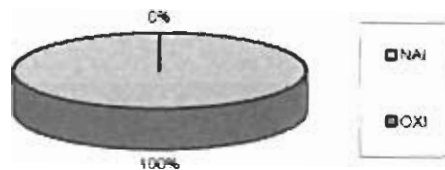

Γυναίκες

Ερώτηση 18

Ερώτηση 18

Από τα αποτελέσματα της ερώτησης 18 προκύπτει πως όλοι οι ερωτηθέντες επαγγελματίες ψυχικής υγείας πιστεύουν ότι η οικογένεια πρέπει να συμβάλλει στη ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ατόμων.

Στην ίδια ερώτηση απάντησαν ναι όλοι οι άνδρες και οι γυναίκες αντίστοιχα.

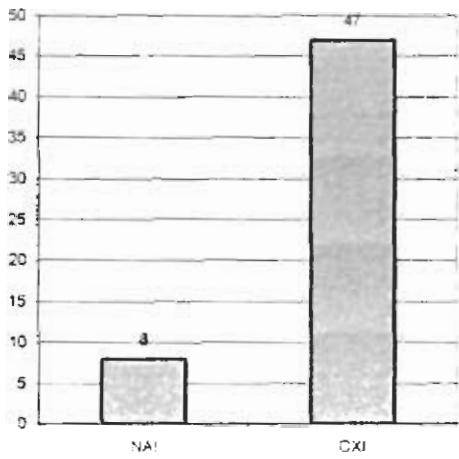
Ερώτηση 19α

Πιστεύετε ότι η κοινότητα είναι έτοιμη να δεχτεί και να υποστηρίξει τον νοητικά υστερούντα ως εργαζόμενο;

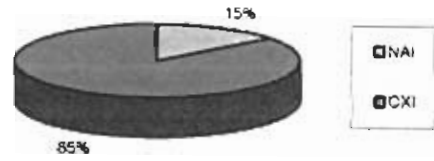
ΝΑΙ

ΟΧΙ

Ερώτηση 19α

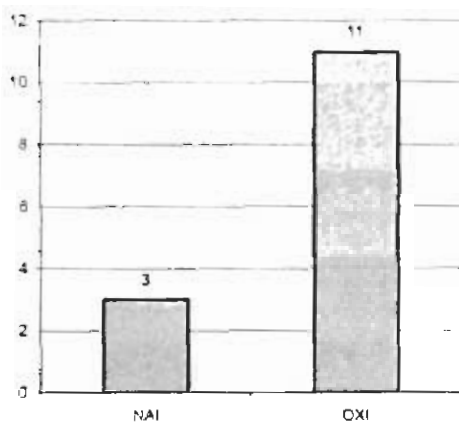

Ερώτηση 19α

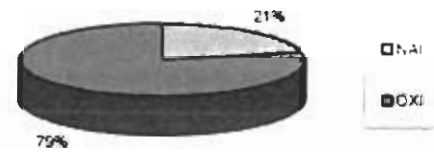

Άνδρες

Ερώτηση 19α

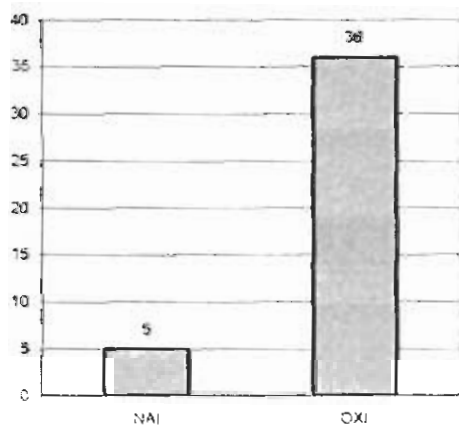

Ερώτηση 19α

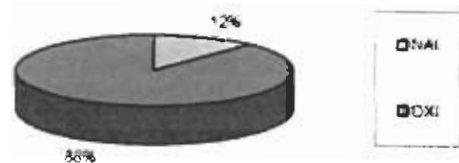

Γυναίκες

Ερώτηση 19α

Ερώτηση 19α

Από τις απαντήσεις που δόθηκαν στην ερώτηση 19α προκύπτει ότι το 15% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας πιστεύει ότι η κοινότητα είναι έτοιμη να δεχθεί και να υποστηρίξει τον νοητικά υστερούντα ως εργαζόμενο.

Το μεγαλύτερο ποσοστό όμως (85%) θεωρεί ότι η κοινότητα δεν είναι ακόμη έτοιμη.

Από τους ερωτηθέντες άντρες το 21%, πιστεύει ότι είναι έτοιμη η κοινότητα, οπότε μπορεί να υποστηρίξει θετικά τα νοητικά υστερούντα ως εργαζόμενο, ενώ η πλειοψηφία, 79%, πιστεύει το αντίθετο.

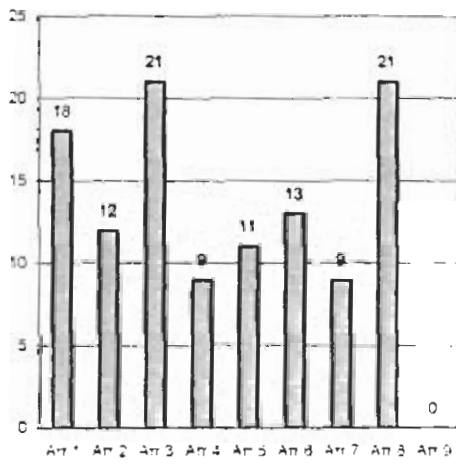
Το 12% των ερωτηθέντων γυναικών θεωρεί ότι είναι έτοιμη η κοινότητα να δεχθεί εργασιακά τον νοητικά υστερούντα. Με μεγάλη διαφορά το 88% των γυναικών πιστεύει πως δεν είναι έτοιμη η κοινότητα.

Ερώτηση 19β

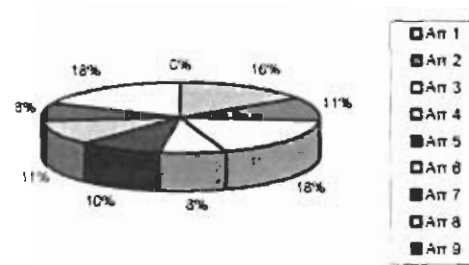
Αν ΟΧΙ, για ποιον/ποιους από τους παρακάτω λόγους δεν μπορεί να υποστηρίξει τον νοητικά υστερούντα ως εργαζόμενο;

1. Η αρνητική στάση και το αρνητικό στερεότυπο της κοινότητας για τα νοητικά υστερούντα άτομα
2. Ο κοινωνικός στιγματισμός
3. Η έλλειψη ή μη επαρκής ενημέρωση της κοινότητας για τα προβλήματα των νοητικά υστερούντων
4. Η ανεργία
5. Η έλλειψη οικονομικών πόρων
6. Η αδυναμία οικονομικής στήριξης των επιχειρήσεων και υπηρεσιών προκειμένου να εντάξουν εργασιακά τα νοητικά υστερούντα άτομα
7. Η έλλειψη ευρωπαϊκών κοινωνικών προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και αποκατάστασης
8. Όλα τα παραπάνω
9. Άλλο

Ερώτηση 19β

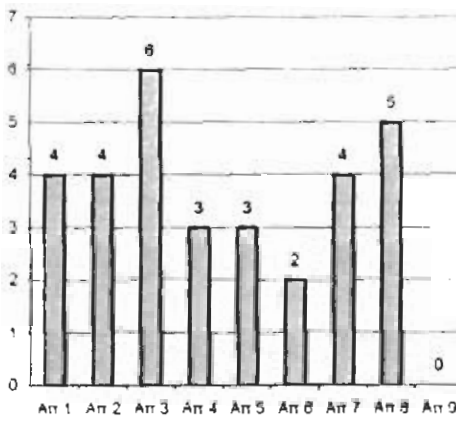

Ερώτηση 19β

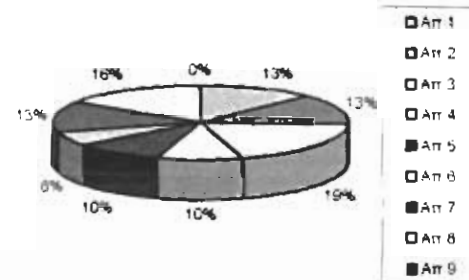

Άνδρες

Ερώτηση 19β

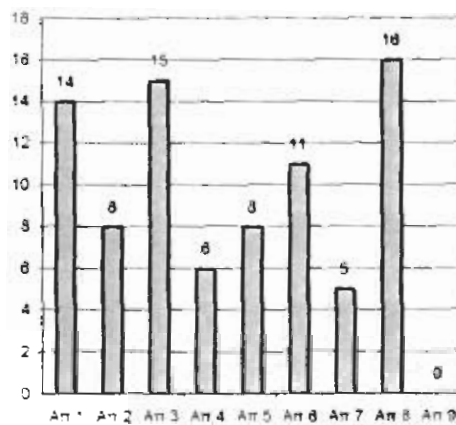

Ερώτηση 19β

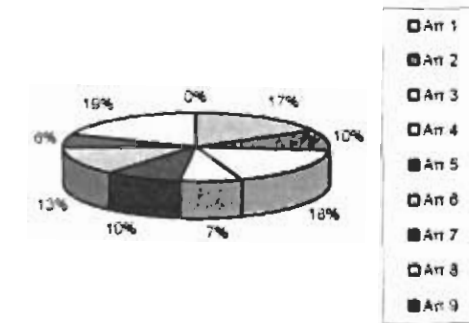

Γυναίκες

Ερώτηση 19β

Ερώτηση 19β

Από τα αποτελέσματα της ερώτησης 19β, προκύπτει ότι το 16% των επαγγελματιών ψυχικής υγείας φαίνεται να πιστεύει ότι η κοινότητα δεν μπορεί να υποστηρίξει τον νοητικά υστερούντα ως εργαζόμενο λόγω αρνητικής στάσης και του αρνητικού στερεοτύπου της κοινότητας για τα νοητικά υστερούντα άτομα. Το 11% των επαγγελματιών θεωρεί ότι η κοινότητα δεν μπορεί να υποστηρίξει εργασιακά τον νοητικά υστερούντα λόγω κοινωνικού στιγματισμού και της αδυναμίας οικονομικής στήριξης των επιχειρήσεων και των υπηρεσιών προκειμένου να εντάξουν εργασιακά τα νοητικά υστερούντα άτομα.

Το 18% θεωρεί σημαντικό λόγο την έλλειψη ή μη επαρκής ενημέρωση της κοινότητας για τα προβλήματα των νοητικά υστερούντων, ενώ μόνο το 8% των επαγγελματιών φαίνεται ότι επέλεξε ως σημαντικό λόγο την ανεργία και την έλλειψη ευρωπαϊκών προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και αποκατάστασης.

Το 10% των ερωτηθέντων επέλεξε ως σημαντικό λόγο την έλλειψη οικονομικών πόρων. Ένα 18% θεωρεί σπουδαίους λόγους όλα τα προαναφερθέντα, ενώ δε βρέθηκε κανείς να απαντήσει το άλλο.

Από τους ερωτηθέντες άντρες το 13% θεωρεί σημαντικό λόγο την αρνητική στάση και το αρνητικό στερεότυπο της κοινότητας για τα νοητικά υστερούντα άτομα, καθώς και τον κοινωνικό στιγματισμό. Επίσης το 13% επέλεξε την έλλειψη ευρωπαϊκών κοινωνικών προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και αποκατάστασης για τα νοητικά υστερούντα άτομα.

Το 19% των ανδρών φαίνεται να θεωρεί σημαντικό λόγο την έλλειψη ή μη επαρκή ενημέρωση της κοινότητας για τα προβλήματα των νοητικά υστερούντων ατόμων. Το 10% των ανδρών πιστεύει ότι εξαιτίας της ανεργίας και έλλειψης οικονομικών πόρων δεν μπορεί η κοινότητα να υποστηρίξει τον νοητικά υστερούντα ως εργαζόμενο.

Ένα 6% των ανδρών θεωρεί σημαντικό λόγο την αδυναμία οικονομικής στήριξης των επιχειρήσεων και των υπηρεσιών προκειμένου να εντάξουν εργασιακά τα νοητικά υστερούντα άτομα. Όμως το 16% των ερωτηθέντων ανδρών θεωρεί σημαντικά όλα τα παραπάνω, ενώ δε βρέθηκε κανένας να απαντήσει κάτι άλλο.

Ποικιλομορφία παρουσιάζεται στις απαντήσεις των ερωτηθέντων γυναικών. Συγκεκριμένα το 17% θεωρούν σημαντικό λόγο ότι δεν μπορεί η κοινότητα να υποστηρίξει τον νοητικά υστερούντα ως εργαζόμενο, την αρνητική στάση και το αρνητικό στερεότυπο της κοινότητας για τα νοητικά υστερούντα άτομα.

Το 10% φαίνεται ότι επέλεξε ως αιτία τον κοινωνικό στιγματισμό και την έλλειψη οικονομικών πόρων. Το 18% των γυναικών θεωρεί ως σημαντικό λόγο την έλλειψη ή μη επαρκή ενημέρωση της κοινότητας για τα προβλήματα των νοητικά υστερούντων. Ένα 7% των ερωτηθέντων γυναικών πιστεύει ότι η ανεργία είναι σημαντικός λόγος, ενώ το 13% των γυναικών φαίνεται να επέλεξε ως σημαντικό λόγο την αδυναμία οικονομικής στήριξης των επιχειρήσεων και υπηρεσιών προκειμένου να εντάξουν εργασιακά τα νοητικά υστερούντα άτομα.

Μόνο το 6% φαίνεται να επέλεξαν ως λόγο την έλλειψη ευρωπαϊκών κοινωνικών προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και αποκατάστασης.

Ένα 19% των ερωτηθέντων γυναικών θεωρούν σημαντικό λόγο όλα τα προαναφερθέντα, ενώ κανένας δε βρέθηκε να απαντήσει το άλλο.

5.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν με βάση τα αποτελέσματα της έρευνάς μας είναι τα εξής:

- Αναφορικά με την άσκησης ειδικής αγωγής στα νοητικά υστερούντα άτομα συμπεραίνεται ότι οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας θεωρούν έναν από τους κύριους λόγους που η ειδική αγωγή δεν ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των νοητικά υστερούντων παιδιών το γεγονός ότι δεν υπάρχει κατάλληλος σχεδιασμός και καλή οργάνωση της κοινωνικής πολιτικής για τους νοητικά υστερούντες στην Ελλάδα. Ακολουθεί η άποψη του ότι δεν επαρκεί το εξειδικευμένο προσωπικό και οι οικονομικές πηγές. Επίσης ένα μέρος των επαγγελματιών ψυχικής υγείας πιστεύει ότι δεν υπάρχει εξειδικευμένο προσωπικό. Έτσι διαπιστώθηκε ότι εξαιτίας όλων των παραπάνω λόγων η ειδική αγωγή δεν ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των νοητικά υστερούντων παιδιών.

- Σχετικά με το είδος των υπηρεσιών αποκατάστασης που παρέχουν καλύτερο ποιοτικά θεραπευτικό έργο διαπιστώθηκε ότι πρώτα έρχονται τα ιδιωτικά θεραπευτικά και διαγνωστικά κέντρα για νοητικά υστερούντες, μετά τα ειδικά σχολεία και τέλος τα Κέντρα Διάγνωσης, Αξιολόγησης και Υποστήριξης. Εδώ, αξίζει να σημειωθεί ότι διαπιστώθηκε ένα παράδοξο. Ενώ οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας γνωρίζουν για την ύπαρξη και λειτουργία νέων δομών/υπηρεσιών ψυχοκοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης νοητικά υστερούντων και ιδιαίτερα των εργαστηρίων ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Ε.Κ.), εντούτοις δε γνωρίζουν

συγκεκριμένες δομές/υπηρεσίες που σχετίζονται με την ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων.

• Αναφορικά με την **αποτελεσματικότητα της ποιότητας παροχής υπηρεσιών αποκατάστασης στους νοητικά υστερούντες**, διαπιστώθηκε ότι βασικοί παράγοντες είναι:

- i) η καλή οργάνωση και λειτουργία των δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης
- ii) ο κατάλληλος σχεδιασμός στη ψυχοκοινωνική αποκατάσταση από την πολιτεία
- iii) το κατάλληλα ειδικευμένο θεραπευτικό προσωπικό που θα απασχολείται στις δομές ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης
- iv) η θετική στάση της οικογένειας προς το μέλος με νοητική υστέρηση σε συνδυασμό με τη συνεργασία της με τις υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης.
- v) η ενίσχυση των οικονομικών πηγών.

• Όσον αφορά τους **τρόπους με τους οποίους η θεραπευτική ομάδα μιας υπηρεσίας για νοητικά υστερούντες μπορεί να συμβάλλει στην ψυχοκοινωνική αποκατάστασή τους**, οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας κατατάσσουν ως σημαντικούς:

- i) την προσέγγιση και ενημέρωση της κοινότητας για τα θέματα ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης από όλη τη θεραπευτική ομάδα
- ii) την παροχή συμβουλευτικής στον νοητικά υστερούντα και την οικογένειά του, σε συνδυασμό με την ολιστική θεραπευτική προσέγγιση των προβλημάτων των νοητικά υστερούντων
- iii) τη θεραπευτική αντιμετώπιση και επίλυση των προβλημάτων του νοητικά υστερούντα
- iv) την παροχή συμβουλευτικής

• Αναφορικά με την επίτευξη των στόχων της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης, διαπιστώθηκε ότι οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας πιστεύουν ότι

- i) όταν το άτομο λειτουργεί αυτόνομα και αυτοεξυπηρετείται
- ii) όταν είναι αποδεκτό από την κοινότητα
- iii) όταν μπορεί να επιλύει μόνο του τα προβλήματά του
- iv) όταν μπορεί να ελέγχει τον εαυτό του καθώς και να διαβιώνει μόνο του

τότε η ψυχοκοινωνική αποκατάσταση έχει επιτευχθεί ως προς τους στόχους της.

• Αναφορικά με την εύρεση εργασίας των νοητικά υστερούντων ατόμων διαπιστώθηκε ότι καθοριστικοί παράγοντες είναι:

- i) η ικανότητα του ατόμου να είναι παραγωγικό
- ii) η επάρκεια του βαθμού κινητικής στάσης του σώματος και προσανατολισμού των κινήσεων στο χώρο
- iii) η ικανότητα του ατόμου να ανταποκρίνεται σε μία συνομιλία
- iv) η ικανότητα του ατόμου να διαφωνεί χωρίς εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς

• Σχετικά με τις δομές/υπηρεσίες που συντελούν στην επαγγελματική αποκατάσταση, διαπιστώθηκε ότι οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας κατατάσσουν με σειρά:

- i) τα προστατευμένα εργαστήρια
- ii) τα προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης από τα αρμόδια Υπουργεία
- iii) τα προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης νοητικά υστερούντων από τον Ο.Α.Ε.Δ.
- iv) τα εργαστήρια επαγγελματικής εκπαίδευσης

- ν) τα προεργαστήρια
- Όσον αφορά τις υπηρεσίες/χώρους εργασίας που μπορούν να εντάξουν εργασιακά τον νοητικά υστερούντα, διαπιστώθηκε ότι οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας τις κατατάσσουν και αυτές με την εξής σειρά:
 - i) προστατευμένα εργαστήρια
 - ii) ειδικά τμήματα εργοστασίων
 - iii) ιδιωτικές επιχειρήσεις
 - iv) δημόσιες υπηρεσίες

 - Σχετικά με τους παράγοντες που αναστέλλουν την πορεία και την επίτευξη των στόχων της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης, διαπιστώθηκε ότι είναι:
 - i) η ελλιπής οργάνωση και ο ελλιπής σχεδιασμός της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων από την πολιτεία
 - ii) η δυσκολία ή η άρνηση της οικογένειας να βοηθήσει στην ψυχοκοινωνική αποκατάσταση του νοητικά υστερούντος μέλους της
 - iii) η έλλειψη οικονομικών πηγών
 - iv) η προκατάληψη για τους νοητικά υστερούντες
 - v) ο κοινωνικός στιγματισμός
 - vi) η ανεπάρκεια δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια του κατάλληλα ειδικευμένου θεραπευτικού προσωπικού
 - vii) η αδυναμία των υπηρεσιών να συνεργαστούν με την οικογένεια του νοητικά υστερούντα

- Τέλος, σχετικά με την στάση της κοινότητας ως προς την ετοιμότητα της να αποδεχθεί την αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων, διαπιστώθηκε ότι δεν είναι ακόμα έτοιμη για τους εξής λόγους:
 - i) της μη επαρκούς ενημέρωσης της κοινότητας για τα προβλήματα των νοητικά υστερούντων
 - ii) της αρνητικής στάσης και του αρνητικού στερεοτύπου της κοινότητας για τα ειδικά αυτά άτομα, σε συνδυασμό με τον κοινωνικό στιγματισμό
 - iii) της αδυναμίας για οικονομική στήριξη των επιχειρήσεων και υπηρεσιών προκειμένου να εντάξουν εργασιακά τους νοητικά υστερούντες
 - iv) της έλλειψης οικονομικών πηγών
 - v) της ανεργίας
 - vi) της έλλειψης ευρωπαϊκών προγραμμάτων καθώς και κοινωνικών προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και αποκατάστασης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. Γ. Ε. Βασιλείου, «Τα εκπαιδεύσιμα νοητικά καθυστερημένα παιδιά και έφηβοι», εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1998, σελ.21-37, 47-54, 64-66
2. L. Cohen, L. Manion «Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας» έκδοση δ', εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 1994, σελ. 122, 389, 386, 380, 381, 384
3. Δ. Δαμίγος «Ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας Ξενώνων: Τυπική υποχρέωση ή πυξίδα για την επίτευξη των στόχων;»
4. Δ. Δαμίγος και συν., «Αποασυλοποίηση και η σχέση της με την πρωτοβάθμια περίθαλψη», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2003, σελ. 373, 374, 378, 379, 380, 383, 384, 389, 390, 391, 392, 393
5. Χ. Δημητρακάκη, Σ. Διαρεμε, Ι. Τσιάντης, Ν. Bouras, C. Hillery, L. Salvator, G. Weber, «Παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας σε ενήλικες με νοητική καθυστέρηση: μία προκαταρκτική μελέτη καταγραφής αναγκών, σχετικών υπηρεσιών ψυχικής υγείας, ενηλίκων στην Ελλάδα», εκδ. Τετράδια Ψυχιατρικής Νο 72, Οκτ.-Νοεμ.-Δεκ. 2000
6. Ε. Κουκλογιάννου-Δορζιώτου, «Αποκατάσταση ατόμων με ειδικές ανάγκες», Αθήνα 1990, σελ.31-32
7. Γ. Ε. Κρασανάκης, «Παιδιά με νοητική ανεπάρκεια», Ηράκλειο 1997, σελ.41-53
8. Γ. Κρουσταλάκης, «Παιδιά με ιδιαίτερες ανάγκες», εκδ. Ψυχοπαιδαγωγική Παρέμβαση, Αθήνα 2003, σελ.430

9. Αντ. Κυπριωτάκης, «Τα ειδικά παιδιά και η αγωγή τους», έκδοση β', εκδ. Ψυχοτεχνική, Ηράκλειο 1982, σελ.147
10. Μ. Μαδιανός, «Ψυχοκοινωνική Αποκατάσταση: από το άσυλο στην κοινότητα», εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1994, σελ. 81, 82, 85, 102, 103, 105, 106, 124, 144
11. Ν. Μάνος, «Βασικά στοιχεία κλινικής ψυχιατρικής», εκδ. University Studio Press, 1997, σελ.587-591
12. Ν.Ι. Μάντης, «Ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση για ανάταξη και ένταξη παιδιών με νοητική υστέρηση στο σχολείο», στο Α.Β. Ρήγα, «Ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις σε οργανισμούς ομάδες και άτομα», εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001, σελ. 233, 235, 236, 239, 240
13. Σ. Πολυχρονοπούλου, «Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες: νοητική υστέρηση, ψυχολογική, κοινωνιολογική και παιδαγωγική προσέγγιση», Αθήνα 2001, σελ.19, 82, 126-138
14. Σ. Πολυχρονοπούλου, «Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες: σύγχρονες τάσεις εκπαίδευσης και ειδικής υποστήριξης», Αθήνα 2001, σελ.30-33, 45-49
15. Α.Β. Ρήγα, Ρόμπερτ Μέλλον, Δήμος Παναγιωτακόπουλος, «Ψυχοκοινωνική προσέγγιση στα άτομα με νοητική υστέρηση: παρουσίαση εργαλείου αξιολόγησης της Ετοιμότητας για Εργασία», στο Α.Β. Ρήγα, «Ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις σε οργανισμούς, ομάδες και άτομα», εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001, σελ.205-208
16. Δ. Στασινός, «Η ειδική εκπαίδευση στην Ελλάδα», εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2001, σελ.280

17. Μ. Τοσί, «Η οικογένεια των ατόμων με ειδικές ανάγκες ως μονάδα στήριξης», στο Α.Β. Ρήγα, «Ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις σε οργανισμούς ομάδες και άτομα», εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001, σελ. 201, 203
18. Π. Χαρτοκόλλης, «Εισαγωγή στη ψυχιατρική», έκδοση β', εκδ. Θεμέλιο, 1991, σελ.242

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. W. A. Anthony and M. A Jansen, "Predicting the vocational capacity of the chronally mentally ill: Research and policy implications", American Psychologist, 1984
2. R. C. Carson, J. N. Butcher, "Abnormal Psychology and Modern Life", Ninth edition, New Jersey: Harper Collins Publishers, 1992
3. C. J. Coleman, "Abnormal Psychology and Modern Life", Fourth edition, Glenview, Illinois, London: Scott, Foresman and Company, 1972
4. E. Doll "The essentials of an inclusive concept of mental deficiency", American Journal of mental deficiency, 1941
5. W. Durant, "Our oriental heritage", New York: Simon and Schuster, 1954
6. W. Durant, "The age of Greece", New York: Simon and Schuster, 1966
7. M. E. Eisenberg, "Vocational Rehabilitation for the psychiatrically impaired: A case study", American Rehabilitation, 1985
8. M. Farkas, W. A. Anthony, "Psychiatric Rehabilitation Programs: Putting theory into practice", Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1989
9. M. Hill, "Supported Employment: an integrity funding model for persons with severe disabilities", Journal of Rehabilitation, 1987
10. N. Hobbs "Issues in the classification of children", San Francisco: Jossey-Bass, 1975
11. N. Hobbs "The futures of children", San Francisco, Jossey-Bass, 1975b

12. F. Isbister, G. Donaldson, "Supported employment for individuals who are mentally ill: Program development", *Psychosocial Rehabilitation Journal*, 1987
13. H. I. Kaplan, J. B. Sadock "Modern synopsis of psychiatry" Third edition, Baltimore, London, Williams and Wilkins, 1982
14. C. K. Kendall, C. Hammen, "Abnormal Psychology", Boston Toronto, Geneva, Illinois, Palo Alto, Princeton, New Jersey: Houghton Mifflin Company, 1995
15. M. N. Kline, V. Hoisington, "Placing the psychiatric disabled: A look at work value", *Rehabilitation Counselling Bulletin*, May 1981
16. L. W. Krammer, "Job seeking skills groups: Review and application to a chronic psychiatric population. Occupational Therapy in mental health", 1982
17. D. G. Prichard "Education of the handicapped, 1760-1960", London: Routledge and Kegan Paul, 1963
18. A. Tredgold, R. A. Tredgold "Textbook of mental deficiency" Baltimore: Williams and Wilkins, 1952
19. G. Tournay "A history of therapeutic fashions in psychology, 1800-1966", *American Journal of Psychiatry*, 1967
20. G. Zilboorg, G. W. Henry, "A history of medical psychology", New York: W. W. Norton, 1941

ΑΡΘΡΑ

1. Κ. Δαραής, «Τα άτομα με ειδικές ανάγκες στην κοινωνία», δημοσίευση αποτελεσμάτων μελέτης
(Πηγή Internet: www.pathfinder.gr/articles/kosdar.html)
2. Κ. Kordoutis, «Μεταβολή και στασιμότητα στις στάσεις του προσωπικού περίθαλψης του ΠΙΚΠΑ Λέρου προς τα άτομα με νοητική ανεπάρκεια» δημοσίευση αποτελεσμάτων μελέτης
(Πηγή Internet: www.epsype.gr/eps12)
3. «Επιδημιολογικά στοιχεία νοητικής καθυστέρησης»
(Πηγή Internet: www.rc.teipir.gr/sepsite/noi.html)
4. «Νοητική ανεπάρκεια»
(Πηγή Internet: www.rc.teipir.gr/sepsite/noi.html)
5. «Π.Ο.Υ» «Έκθεση Ν^ο74/1954»
(Πηγή Internet: www.yrbip.upatras.gr/public/poy.pdf)
6. «Πρόληψη και νοητική καθυστέρηση»
(Πηγή Internet: www.yrbip.upatras.gr/public/mental.html)
7. «Υποστηρικτική παρέμβαση και νοητική ανεπάρκεια»
(Πηγή Internet: www.uoa.gr/Fpp/mags/artcl.pdf)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

N. 2817/2000

Εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Άρθρο 1

Έννοια, σκοπός και καθεστώς

1. Άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, κατά την έννοια του παρόντος, θεωρούνται τα άτομα που έχουν σημαντική δυσκολία μάθησης και προσαρμογής εξαιτίας σωματικών, διανοητικών, ψυχολογικών, συναισθηματικών και κοινωνικών ιδιαιτεροτήτων.

2. Στα άτομα αυτά περιλαμβάνονται όσοι:

- α) Έχουν νοητική ανεπάρκεια ή ανωριμότητα.
- β) Έχουν ιδιαίτερα σοβαρά προβλήματα όρασης (τυφλοί, αμβλύωπες) ή ακοής (κωφοί, βαρήκοοι).
- γ) Έχουν σοβαρά νευρολογικά ή ορθοπεδικά ελαττώματα ή προβλήματα υγείας.
- δ) Έχουν προβλήματα λόγου και ομιλίας.
- ε) Έχουν ειδικές δυσκολίες στη μάθηση, όπως δυσλεξία, δυσαριθμηση, δυσαναγνώσια.
- στ) Έχουν σύνθετες γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες και όσοι παρουσιάζουν αυτισμό και άλλες διαταραχές ανάπτυξης.

3. Στα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες περιλαμβάνονται επίσης πρόσωπα νηπιακής, παιδικής και εφηβικής ηλικίας που δεν ανήκουν σε μία από τις προηγούμενες περιπτώσεις, αλλά έχουν ανάγκη από ειδική εκπαιδευτική προσέγγιση και φροντίδα για ορισμένη περίοδο ή για ολόκληρη την περίοδο της σχολικής ζωής τους.

Οι μαθητές για τους οποίους δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις των παραγράφων 2 και 3, καθώς και οι μαθητές που για μόνο το λόγο ότι η μητρική τους γλώσσα δεν είναι ελληνική, εμφανίζουν μειωμένη σχολική επίδοση, δεν θεωρούνται άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

4. α) Γλώσσα των κωφών και βαρήκων μαθητών είναι η ελληνική νοηματική.

β) Κατά τη διδασκαλία μπορεί να χρησιμοποιούνται κατ' εξαίρεση και άλλα επιβοηθητικά μέσα που είναι εφικτά και επιστημονικά αποδεκτά, όπως αυτά καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από εισήγηση του Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Απαραίτητο προσόν για την τοποθέτηση εκπαιδευτικού και ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού στις Σ.Μ.Ε.Α. κωφών και βαρηκόων είναι η γνώση της νοηματικής γλώσσας.

5. Οι ειδικές περιπτώσεις των προηγούμενων παραγράφων διαπιστώνονται από τα Κέντρα Διάγνωσης, Αξιολόγησης και Υποστήριξης (Κ.Δ.Α.Υ.).

6. Στα άτομα που έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες παρέχεται ειδική εκπαίδευση, η οποία στο πλαίσιο των σκοπών της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης επιδιώκει ιδιαίτερα:

- α) την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους,
- β) τη βελτίωση των ικανοτήτων και δεξιοτήτων, ώστε να καταστεί δυνατή η ένταξη ή επανένταξή τους στο κοινό εκπαιδευτικό σύστημα και η συμβίωση με το κοινωνικό σύνολο.
- γ) την επαγγελματική τους κατάρτιση και τη συμμετοχή τους στην παραγωγική διαδικασία,
- δ) την αλληλοαποδοχή τους με το κοινωνικό σύνολο και την ισότιμη κοινωνική τους εξέλιξη.

7. Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων λαμβάνονται μέτρα και παρέχονται υπηρεσίες στα παραπάνω άτομα ηλικίας έως 22 ετών σε όλες τις τάξεις των σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνονται ιδίως η κατάρτιση και εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων και μεθόδων διδασκαλίας, η χρησιμοποίηση διδακτικού υλικού και η χορήγηση οργάνων και λοιπού ειδικού εξοπλισμού και γενικά κάθε είδους διευκολύνσεις και οργανωτικές διευθετήσεις. Στις υπηρεσίες περιλαμβάνονται ιδίως η διάγνωση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών των ατόμων με ειδικές ανάγκες, η αξιολόγηση, η παιδαγωγική και ψυχολογική υποστήριξη, η φυσικοθεραπεία, η εργοθεραπεία, η αγωγή λόγου, η κοινωνική και συμβουλευτική εργασία, η μεταφορά και η μετακίνηση και κάθε άλλο μέτρο ή υπηρεσία που υποστηρίζουν την ισότιμη

μεταχείριση των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Όπου στις διατάξεις του παρόντος αναφέρεται διάγνωση νοείται η διάγνωση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών.

8. Για τη διαμόρφωση των μέτρων που λαμβάνονται διατυπώνει τις απόψεις του και εκείνος που έχει την επιμέλεια των ατόμων με ειδικές ανάγκες, που προσκαλείται για το σκοπό αυτόν από τις κατά περίπτωση αρμόδιες υπηρεσίες ή φορείς.

9. Η εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες παρέχεται δωρεάν από το κράτος σε δημόσια σχολεία. Η μορφή των σχολείων αυτών προσδιορίζεται από το είδος και το βαθμό των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών.

10. Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων είναι αποκλειστικός φορέας για την ειδική αγωγή ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Στις διαδικασίες ίδρυσης, λειτουργίας και εποπτείας κέντρων και εργαστηρίων ειδικής επαγγελματικής κατάρτισης ατόμων με ειδικές ανάγκες αρμοδιότητας του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας συμπράττει και ο Υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, εφόσον φοιτούν σε αυτά άτομα με ειδικές ανάγκες σχολικής ηλικίας.

11. Η εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, γενική, τεχνική-επαγγελματική παρέχεται στα σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τα οποία, κατά περίπτωση, οργανώνονται, στελεχώνονται, εξοπλίζονται και υποστηρίζονται κατάλληλα, ώστε να εξασφαλίζεται η αναγκαία διδακτική και ψυχοπαιδαγωγική υποστήριξη των ατόμων αυτών.

Οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορεί να φοιτούν:

α) Στη συνήθη σχολική τάξη με παράλληλη στήριξη από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής, ο οποίος υπηρετεί στα Κ.Δ.Α.Υ. ή στις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής και ορίζεται από το Κ.Δ.Α.Υ..

β) Σε ειδικά οργανωμένα και κατάλληλα στελεχωμένα τμήματα ένταξης που λειτουργούν μέσα στα σχολεία της γενικής και τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης.

12. Όταν η φοίτηση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στα σχολεία του κοινού εκπαιδευτικού συστήματος ή στα τμήματα ένταξης καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολη, λόγω του είδους και του βαθμού του προβλήματός τους, η εκπαίδευση των παιδιών αυτών παρέχεται:

α) σε αυτοτελή σχολεία ειδικής αγωγής,

β) σε σχολεία ή τμήματα που λειτουργούν είτε ως αυτοτελή είτε ως παραρτήματα άλλων σχολείων σε νοσοκομεία, κέντρα αποκατάστασης, ιδρύματα αγωγής ανηλικών ή ιδρύματα χρονίως πασχόντων ατόμων, εφόσον οι διαβιούντες ή νοσηλευόμενοι σε αυτά είναι παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες,

γ) στο σπίτι, σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Στην περίπτωση αυτήν μπορεί να χρησιμοποιείται και το σύστημα της τηλε - εκπαίδευσης. Τα άτομα αυτά εκπαιδεύονται από το προσωπικό των Κ.Δ.Α.Υ. ή σχολικής μονάδας ειδικής αγωγής, το οποίο διαθέτει την κατά περίπτωση αναγκαία εξειδίκευση.

13. Τα αυτοτελή σχολεία ειδικής αγωγής είναι:

α) νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία ειδικής αγωγής για νήπια και παιδιά με ειδικές ανάγκες από το 4ο μέχρι και το 14ο έτος της ηλικίας τους, που λειτουργούν ως ενιαίες σχολικές μονάδες,

β) γυμνάσια ειδικής αγωγής από το 14ο μέχρι και το 18ο έτος,

γ) ενιαία λύκεια ειδικής αγωγής από το 18ο μέχρι και το 22ο έτος,

δ) τεχνικά επαγγελματικά εκπαιδευτήρια (Τ.Ε.Ε.) ειδικής αγωγής Α' βαθμίδας που περιλαμβάνουν πρόγραμμα για την ολοκλήρωση της εννιάχρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης, καθώς και του Α' κύκλου σπουδών του άρθρου 2 του ν. 2640/1998 (ΦΕΚ 206 Α') για την παροχή εξειδικευμένης τεχνικής και επαγγελματικής γνώσης. Στα Τ.Ε.Ε. αυτά εγγράφονται απόφοιτοι του δημοτικού σχολείου. Η φοίτηση διαρκεί επί πέντε τουλάχιστον σχολικά έτη, από το 14ο μέχρι και το 19ο έτος της ηλικίας των φοιτώντων,

ε) τεχνικά επαγγελματικά εκπαιδευτήρια (Τ.Ε.Ε.) ειδικής αγωγής Β' βαθμίδας που περιλαμβάνουν τους Α' και Β' κύκλους σπουδών του άρθρου 2 του ν. 2640/1998. Στην Α' τάξη του Α' κύκλου εγγράφονται απόφοιτοι Γυμνασίου. Η φοίτηση διαρκεί δύο τουλάχιστον σχολικά έτη σε κάθε κύκλο σπουδών. Στο Β' κύκλο σπουδών μπορούν να εγγράφονται και απόφοιτοι του Τ.Ε.Ε. Α' βαθμίδας της προηγούμενης περίπτωσης, από το 19ο μέχρι και το 22ο έτος της ηλικίας των φοιτώντων,

στ) εργαστήρια ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης από το 14ο μέχρι και το 22ο έτος.

14. Οι Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής (Σ.Μ.Ε.Α.) και το προσωπικό αυτών υπάγονται στην οικεία Διεύθυνση Εκπαίδευσης της βαθμίδας τους. Ειδικά τα Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Κ.) και το προσωπικό αυτών υπάγονται στη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

15. α) Η φοίτηση μαθητών με ειδικές ανάγκες στις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής μπορεί να παραταθεί, ανάλογα με τις μαθησιακές δυσκολίες των φοιτώντων και μετά το 22ο έτος της ηλικίας τους ή να αρχίσει από τη συμπλήρωση της σχολικής ηλικίας που ορίζεται για φοίτηση στα κανονικά σχολεία. Για την παράταση αποφασίζει ο αρμόδιος προϊστάμενος της Διεύθυνσης Εκπαίδευσης, ύστερα από εισήγηση του οικείου Κ.Δ.Α.Υ..

β) Το νηπιαγωγείο και δημοτικό σχολείο ειδικής αγωγής είναι ενιαία μονάδα και περιλαμβάνει τριετές τμήμα αντίστοιχο του νηπιαγωγείου και επταετές τμήμα αντίστοιχο του δημοτικού σχολείου.

γ) Το γυμνάσιο ειδικής αγωγής περιλαμβάνει την προκαταρκτική τάξη και τρεις επόμενες τάξεις Α', Β' και Γ'.

Μαθητές απόφοιτοι δημοτικού σχολείου με ελαφρές δυσκολίες μάθησης μπορεί να εγγράφονται απευθείας στην Α' τάξη του γυμνασίου ειδικής αγωγής, ύστερα από αξιολόγηση που πραγματοποιείται από το οικείο Κ.Δ.Α.Υ..

δ) Το ενιαίο λύκειο ειδικής αγωγής περιλαμβάνει την προκαταρκτική τάξη και τρεις επόμενες τάξεις Α', Β' και Γ'. Μαθητές απόφοιτοι γυμνασίου με ελαφρές δυσκολίες μάθησης μπορεί να εγγράφονται απευθείας στην Α' τάξη

του λυκείου ειδικής αγωγής, ύστερα από αξιολόγηση που πραγματοποιείται από το οικείο Κ.Δ.Α.Υ..
ε) Το Τ.Ε.Ε. Ειδικής Αγωγής Α' βαθμίδας περιλαμβάνει τις τάξεις Α', Β', Γ', Δ', και Ε'. Το Τ.Ε.Ε. Ειδικής Αγωγής Β' βαθμίδας περιλαμβάνει τις τάξεις Α' και Β' του Α' κύκλου σπουδών και τις τάξεις Γ' και Δ' του Β' κύκλου σπουδών.
στ) Το Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης λειτουργεί με πέντε μέχρι και οκτώ τάξεις, ανάλογα με τις εξειδικεύσεις και τις εκπαιδευτικές ανάγκες των φοιτώντων. Στην Α' τάξη εγγράφονται απόφοιτοι του δημοτικού σχολείου.

16. Τα σχολεία των περιπτώσεων α', β', γ', δ' και ε' της παραγράφου 13 είναι ισότιμα προς τα αντίστοιχα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στα σχολεία αυτά εκτός από το ημερήσιο πρόγραμμα διδασκαλίας εφαρμόζονται και πρόγραμμα δημιουργικής απασχόλησης. Τα σχολεία αυτά διαθέτουν ειδικά προσαρμοσμένα αναλυτικά και διδακτικά προγράμματα. Στο πρόγραμμα του δημοτικού σχολείου ειδικής αγωγής περιλαμβάνονται και δραστηριότητες προεπαγγελματικής εκπαίδευσης. Στο πρόγραμμα των γυμνασίων και λυκείων ειδικής αγωγής μπορεί να περιλαμβάνονται και μαθήματα τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Το περιεχόμενο των παραπάνω προγραμμάτων, καθώς και τα γυμνάσια και τα λύκεια ειδικής αγωγής στα οποία διδάσκονται και μαθήματα τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθορίζονται με αποφάσεις του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που εκδίδονται ύστερα από εισήγηση του Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Το πρόγραμμα δημιουργικής απασχόλησης καλύπτεται με ανάθεση υπερωριακής διδασκαλίας στο εκπαιδευτικό και ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό των σχολικών μονάδων ειδικής αγωγής και των Κ.Δ.Α.Υ. ή και σε εκπαιδευτικούς άλλων σχολείων, των οποίων η αποζημίωση καθορίζεται κατά τα ισχύοντα για τους εκπαιδευτικούς των σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό των σχολείων ειδικής αγωγής προσφέρει τις υπηρεσίες του, για τη συμπλήρωση του υποχρεωτικού ωραρίου, και σε άλλα γειτονικά σχολεία ειδικής αγωγής, κατά τα οριζόμενα με απόφαση του προϊσταμένου της οικείας διεύθυνσης εκπαίδευσης, ύστερα από εισήγηση του Κ.Δ.Α.Υ. και πρόταση του οικείου περιφερειακού υπηρεσιακού συμβουλίου.

17. Για την εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, που φοιτούν στα άλλα σχολεία γενικής και τακτικής επαγγελματικής εκπαίδευσης εφαρμόζονται ειδικά προσαρμοσμένα και εξατομικευμένα υποστηρικτικά εκπαιδευτικά προγράμματα που καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από εισήγηση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

18. Η ίδρυση, κατάργηση, προαγωγή, ο υποβιβασμός, η μετατροπή και η συγχώνευση των σχολείων της παραγράφου 13 και των τμημάτων ένταξης, η προσθήκη τομέων και τμημάτων ειδικοτήτων στα Τ.Ε.Ε. ειδικής αγωγής, η στελέχωση αυτών, καθώς και η ανάλογη αύξηση ή μείωση των οργανικών θέσεων του προσωπικού γίνονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που εκδίδεται ύστερα από εισηγήσεις του οικείου Κ.Δ.Α.Υ., των οργάνων του άρθρου 49 του ν. 1566/1985 και του Κ.Δ.Α.Υ. της έδρας της Περιφέρειας. Στο προσωπικό των σχολείων ειδικής αγωγής και των τμημάτων ένταξης περιλαμβάνονται και οι ανήκοντες στους κλάδους ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού. Σε περίπτωση σύστασης ή αύξησης οργανικών θέσεων προσωπικού, τις αποφάσεις συνυπογράφουν και οι Υπουργοί Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομικών. Αν τα σχολεία ειδικής αγωγής λειτουργούν σε ιδρύματα που ανήκουν στην αρμοδιότητα άλλων υπουργείων, στην έκδοση των αποφάσεων συμπράττει και ο συναρμόδιος Υπουργός.

19. Διευθυντές των σχολείων ειδικής αγωγής που περιλαμβάνουν τμήματα νηπιαγωγείου και δημοτικού σχολείου είναι οι τοποθετούμενοι κατά τις ισχύουσες διατάξεις ως διευθυντές των δημοτικών σχολείων ειδικής αγωγής. Στις περιπτώσεις συλλειτουργίας και συστέγασης γυμνασίου με λύκειο ειδικής αγωγής, καθώς και Τ.Ε.Ε. ειδικής αγωγής Α' βαθμίδας με Τ.Ε.Ε. ειδικής αγωγής Β' βαθμίδας, μπορεί οι σχολικές μονάδες αυτές να τελούν υπό ενιαία διεύθυνση κατά τα καθοριζόμενα με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση του οικείου Κ.Δ.Α.Υ.. Διευθυντές των Σ.Μ.Ε.Α. επιλέγονται εκπαιδευτικοί, που έχουν τα προσόντα τοποθέτησης σε θέσεις εκπαιδευτικού προσωπικού αυτών. Για τις προϋποθέσεις, τα προσόντα, τα κριτήρια και τη διαδικασία επιλογής και τοποθέτησης των Διευθυντών Σ.Μ.Ε.Α. εφαρμόζονται οι διατάξεις που ισχύουν για τους Διευθυντές των σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ειδικά στα Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης οι Διευθυντές επιλέγονται από το Υπηρεσιακό Συμβούλιο Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Υ.Σ.Ε.Π.) εκ των υπηρετούντων οργανικά σε αυτά, κατά τα ισχύοντα για την επιλογή των Διευθυντών Σ.Μ.Ε.Α. και τοποθετούνται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων για τετραετή θητεία.

20. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που εκδίδεται μετά από εισήγηση του Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, ρυθμίζονται θέματα σχετικά με:
α) την ένταξη, φοίτηση και αποφοίτηση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε όλους τους τύπους σχολείων ειδικής αγωγής και τα τμήματα ένταξης,
β) την προσωνημία και τον τίτλο, καθώς και τον εξειδικευμένο τύπο των σχολείων ειδικής αγωγής και τον ελάχιστο αριθμό μαθητών που φοιτούν στις μονάδες αυτές και τις επί μέρους τάξεις ή βαθμίδες,
γ) τον τρόπο παροχής της εκπαίδευσης στο σπίτι,
δ) τα ειδικότερα καθήκοντα και υποχρεώσεις του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού των Σ.Μ.Ε.Α. και των Κ.Δ.Α.Υ.,
ε) την εντόπιση, διάγνωση, εγγραφή, μετεγγραφή και κατάταξη ατόμων με ειδικές ανάγκες στα σχολεία των παραγράφων 11, 12 και 13 του παρόντος άρθρου
στ) το εβδομαδιαίο ωράριο διδακτικής εργασίας και άλλης απασχόλησης του προσωπικού ειδικής αγωγής που εργάζεται στα σχολεία αυτά,
ζ) την έναρξη και λήξη του διδακτικού έτους,
η) τη διάρθρωση και τις βασικές ενότητες του αναλυτικού προγράμματος των σχολικών μονάδων ειδικής αγωγής ή το είδος και τη μορφή των υποστηρικτικών υπηρεσιών, καθώς και το περιεχόμενο της δημιουργικής

απασχόλησης των μαθητών,

θ) τον αριθμό των θέσεων εκπαιδευτικού, ειδικού προσωπικού, ειδικού βοηθητικού και διοικητικού προσωπικού που κατανέμονται κατά κλάδους και ειδικότητες σε κάθε Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης,

ι) τη διαδικασία συγκρότησης και λειτουργίας των συλλόγων γονέων, οι οποίοι συμμετέχουν και συνεργάζονται με τις υπηρεσίες του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων στο έργο της εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες,

ια) την προσφορά συμβουλευτικών και υποστηρικτικών υπηρεσιών στους γονείς των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες,

ιβ) κάθε άλλη λεπτομέρεια για την οργάνωση και λειτουργία των Σ.Μ.Ε.Α..

21. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών ρυθμίζονται θέματα διοικητικής και οργανωτικής φύσης σχολείων ειδικής αγωγής και του τρόπου λειτουργίας και εσωτερικής τους διάρθρωσης σε τάξεις και βαθμίδες.

22. Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων μετά από εισήγηση του Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, καθορίζονται τα θέματα που αναφέρονται στις εξετάσεις, την αξιολόγηση και την βαθμολογία των μαθητών των Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής, καθώς και των μαθητών που έχουν χαρακτηριστεί ως άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και φοιτούν σε συνήθεις σχολικές τάξεις.

23. Για τους αποφοίτους των Τ.Ε.Ε. ειδικής αγωγής και των δύο βαθμίδων καθορίζονται επαγγελματικά δικαιώματα κατά τη διαδικασία του άρθρου 6 παρ. 3 του ν. 2009/1992 (ΦΕΚ 18 Α'). Στους αποφοίτους των Εργαστηρίων Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης χορηγείται απολυτήριο τίτλος, ο οποίος επέχει θέση πιστοποιητικού 1 του άρθρου 6 του ν. 2009/1992 με τα αντίστοιχα επαγγελματικά δικαιώματα.

24. Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομικών, ύστερα από εισήγηση του Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, μπορεί να μεταβληθεί η διάρθρωση και η μορφή των σχολείων ειδικής αγωγής ή να καθιερώνονται νέοι τύποι των σχολείων αυτών ή να οργανώνονται σε Πολυδύναμα Ενιαία Κέντρα Ειδικής Αγωγής (Π.Ε.Κ.Ε.Α.) και να καθορίζονται τα θέματα λειτουργίας αυτών. Με όμοιο διάταγμα μπορεί να ιδρύονται στα Π.Ε.Κ.Ε.Α. ή σε σχολεία ειδικής αγωγής, βρεφoσυμβουλευτικοί σταθμοί, να συνιστώνται οι αναγκαίες οργανικές θέσεις προσωπικού και να καθορίζονται τα θέματα λειτουργίας αυτών.

25. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Υγείας και Πρόνοιας και Οικονομικών, μπορεί να ιδρύονται οικοτροφεία για μαθητές ενταγμένους σε προγράμματα ειδικής αγωγής, να καθορίζεται ο τρόπος λειτουργίας τους, να συνιστώνται οι αναγκαίες θέσεις προσωπικού, να καθορίζονται τα προσόντα και η διαδικασία πρόσληψης αυτού, το περιεχόμενο της σύμβασής του, η υπηρεσιακή κατάσταση και τα καθήκοντα και οι υποχρεώσεις του.

Άρθρο 2

Οργάνωση

1. Στις έδρες των νομών και νομαρχιών ιδρύονται και λειτουργούν Κέντρα Διάγνωσης, Αξιολόγησης και Υποστήριξης (Κ.Δ.Α.Υ.) των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ως αποκεντρωμένες δημόσιες υπηρεσίες, τα οποία υπάγονται απευθείας στον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

2. Σκοπός των Κ.Δ.Α.Υ. είναι η προσφορά υπηρεσιών διάγνωσης, αξιολόγησης, και υποστήριξης των μαθητών και κυρίως εκείνων, που έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, καθώς και υποστήριξης, πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών, των γονέων και της κοινότητας.

3. Τα Κ.Δ.Α.Υ. έχουν τις εξής αρμοδιότητες:

α) Την έρευνα για τη διαπίστωση του είδους και του βαθμού των δυσκολιών των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο σύνολο των παιδιών σχολικής και προσχολικής ηλικίας. Οι περιφερειακές υπηρεσίες Υγείας και Πρόνοιας των περιφερειών έχουν υποχρέωση να παρέχουν συνδρομή, όταν τους ζητηθεί. Τα αντικείμενα στα οποία παρέχεται η συνδρομή αυτή καθορίζονται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας.

β) Την εισήγηση για την εγγραφή, κατάταξη και φοίτηση στην κατάλληλη σχολική μονάδα, καθώς και την παρακολούθηση και αξιολόγηση της εκπαιδευτικής πορείας των μαθητών, σε συνεργασία με τους σχολικούς συμβούλους ειδικής αγωγής και τους αρμόδιους κατά περίπτωση-σχολικούς συμβούλους προσχολικής αγωγής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τους διευθυντές των σχολικών μονάδων, καθώς και το ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό που υπηρετεί στις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής.

γ) Την εισήγηση για την κατάρτιση προσαρμοσμένων εξατομικευμένων ή ομαδικών προγραμμάτων ψυχοπαιδαγωγικής και διδακτικής υποστήριξης, δημιουργικής απασχόλησης, καθώς και την εφαρμογή άλλων επιστημονικών κοινωνικών και λοιπών υποστηρικτικών μέτρων για τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, στα σχολεία, στην έδρα του Κ.Δ.Α.Υ. ή στο σπίτι.

δ) Την παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης και ενημέρωσης στο διδακτικό προσωπικό και σε όσους συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία και επαγγελματική υποστήριξη, σε όλη την έκταση της εκπαίδευσης και τη διοργάνωση προγραμμάτων ενημέρωσης και κατάρτισης για τους γονείς των μαθητών και τους ασκούντες

τη γονική μέριμνα.

ε) Τον καθορισμό του είδους των τεχνικών βοηθημάτων και οργάνων που έχει ανάγκη το παιδί στο σχολείο ή στο σπίτι, καθώς και την κατάρτιση προτάσεων για την καλύτερη πρόσβαση και παραμονή στους χώρους της εκπαίδευσης.

στ) Την εισήγηση για την αντικατάσταση των γραπτών δοκιμασιών των μαθητών των Σ.Μ.Ε.Α. με προφορικές ή άλλης μορφής δοκιμασίες στις εξετάσεις της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

ζ) Την εισήγηση για την κατάρτιση και εφαρμογή προγραμμάτων πρώιμης εκπαιδευτικής παρέμβασης, για όλες τις περιπτώσεις του άρθρου 1 παράγραφος 2.

Σε κάθε Κ.Δ.Α.Υ. τοποθετούνται και υπηρετούν:

α) Σε κάθε Κ.Δ.Α.Υ. των Νομών Αργολίδας, Αρτίας, Ξιθωνίας, Γρεβενών, Αρκαδίας, Έβρου, Λέσβου, Ζακύνθου, Θεσπρωτίας, Καστοριάς, Κεφαλληνίας, Κιλκίς, Λακωνίας, Λασιθίου, Λευκάδας, Ξάνθης, Πρέβεζας, Ρεθύμνου, Σάμου, Φλώρινας, Φωκίδας, Χαλκιδικής και Χίου:

αα) Ένας (1) εκπαιδευτικός πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

ββ) Ένας (1) εκπαιδευτικός δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

γγ) Ένας (1) ψυχολόγος.

δδ) Ένας (1) κοινωνικός λειτουργός.

εε) Ένας (1) διοικητικός υπάλληλος κλάδου ΔΕ ως γραμματέας.

β) Σε κάθε Κ.Δ.Α.Υ. των Νομαρχιών Ανατολικής Αττικής, Δυτικής Αττικής και Πειραιά και των Νομών Αιτωλοακαρνανίας, Δωδεκανήσου, Έβρου, Εύβοιας, Ηλείας, Ημαθίας, Καβάλας, Καρδίτσας, Κορινθίας, Μαγνησίας, Μεσσηνίας, Πέλλας, Πιερίας, Σερρών, Τρικάλων και Χανίων:

αα) Ένας (1) εκπαιδευτικός πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

ββ) Ένας (1) εκπαιδευτικός δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

γγ) Δύο (2) ψυχολόγοι.

δδ) Δύο (2) κοινωνικοί λειτουργοί.

εε) Ένας (1) διοικητικός υπάλληλος κλάδου ΔΕ ως γραμματέας.

γ) Σε κάθε Κ.Δ.Α.Υ. των Νομών Αρκαδίας, Αχαΐας, Ηρακλείου, Ιωαννίνων, Κέρκυρας, Κοζάνης, Κυκλάδων, Λάρισας, Λέσβου, Ροδόπης και Φθιώτιδας, που λειτουργούν στην έδρα Διοικητικής Περιφέρειας:

αα) Ένας (1) εκπαιδευτικός πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

ββ) Ένας (1) εκπαιδευτικός δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

γγ) Ένας (1) εκπαιδευτικός προσχολικής αγωγής.

δδ) Ένας (1) θεραπευτής του λόγου.

εε) Τρεις (3) ψυχολόγοι.

στστ) Ένας (1) παιδοψυχίατρος του κλάδου ΠΕ24 του άρθρου 3.

ζζ) Ένας (1) φυσικοθεραπευτής.

ηη) Τρεις (3) κοινωνικοί λειτουργοί.

θθ) Ένας (1) διοικητικός υπάλληλος κλάδου ΔΕ ως γραμματέας και

αι) Ένας (1) κλητήρας του κλάδου ΥΕ.

δ) Στο Κ.Δ.Α.Υ. της Νομαρχίας Αθηνών και του Νομού Θεσσαλονίκης:

αα) Ένας (1) εκπαιδευτικός πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

ββ) Ένας (1) εκπαιδευτικός δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

γγ) Ένας (1) εκπαιδευτικός προσχολικής αγωγής.

δδ) Δύο (2) θεραπευτές του λόγου.

εε) Τρεις (3) ψυχολόγοι.

στστ) Ένας (1) παιδοψυχίατρος του κλάδου ΠΕ24 του άρθρου 3.

ζζ) Δύο (2) φυσικοθεραπευτές.

ηη) Τέσσερις (4) κοινωνικοί λειτουργοί.

αι) Ένας (1) διοικητικός υπάλληλος κλάδου ΔΕ ως γραμματέας και ακ) Ένας (1) κλητήρας κλάδου ΥΕ.

ε) Τοποθετούνται επιπλέον και υπηρετούν:

Στο Κ.Δ.Α.Υ. της Νομαρχίας Αθηνών:

αα) Δύο (2) ειδικοί στον επαγγελματικό προσανατολισμό των τυφλών.

ββ) Δύο (2) ειδικοί στην κινητικότητα, τον προσανατολισμό και τις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσης των τυφλών και

γγ) Δύο (2) ειδικοί στη νοηματική γλώσσα των κωφών και βαρήκων.

Στο Κ.Δ.Α.Υ. της Νομαρχίας Θεσσαλονίκης:

αα) Ένας (1) ειδικός στον επαγγελματικό προσανατολισμό των τυφλών.

ββ) Ένας (1) ειδικός στην κινητικότητα των τυφλών και

γγ) Ένας (1) ειδικός στη νοηματική γλώσσα των κωφών και βαρήκων.

5. Οι εκπαιδευτικοί που τοποθετούνται στα Κ.Δ.Α.Υ. έχουν πτυχίο τμήματος ειδικής αγωγής Α.Ε.Ι. της ημεδαπής ή τίτλο μεταπτυχιακών σπουδών στην Ειδική, Αγωγή ή αναγνωρισμένο και ισότιμο τίτλο Α.Ε.Ι. της αλλοδαπής ή πτυχίο διετούς μετεκπαίδευσης στην ειδική αγωγή και τριετή υπηρεσία σε Σ.Μ.Ε.Α..

6. Οι γραμματείς και οι κλητήρες τοποθετούνται οργανικά σε κάθε Κ.Δ.Α.Υ. με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

7. Στις θέσεις των εκπαιδευτικών της παραγράφου 5 αποσπώνται εκπαιδευτικοί με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, για μια τριετία, ύστερα από γνώμη του κεντρικού υπηρεσιακού συμβουλίου

πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κατά περίπτωση. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που εκδίδεται εντός του μηνός Ιουνίου κάθε έτους, καθορίζονται οι κενές θέσεις εκπαιδευτικών κάθε Κ.Δ.Α.Υ., που πρόκειται να πληρωθούν με απόσπασση και καλούνται οι ενδιαφερόμενοι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι έχουν τα προσόντα της παραγράφου 5, να υποβάλλουν σχετική αίτηση απόσπασης. Μία την ίδια διαδικασία μπορεί να ανανεώνονται οι αποσπάσεις αυτές για μία ακόμα τριετία.

8. Σε κάθε Κ.Δ.Α.Υ. προϊστάμενος ορίζεται ένας εκπαιδευτικός που είναι αποσπασμένος σε αυτό ή ένας από τα μέλη του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από πρόταση του Υπηρεσιακού Συμβουλίου Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Υ.Σ.Ε.Ε.Π.), που συνεδριάζει υπό την προεδρία του προέδρου του Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και με τη συμμετοχή ενός εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής που υπηρετεί στο Σ.Μ.Ε.Α. και ορίζεται, εφόσον είναι Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, τοποθετούνται οι προϊστάμενοι των Κ.Δ.Α.Υ.. Ο προϊστάμενος του Κ.Δ.Α.Υ. ασκεί επί του προσωπικού αυτού τις πειθαρχικές αρμοδιότητες Προϊσταμένου Διεύθυνσης Εκπαίδευσης. Αρμόδιο υπηρεσιακό και πειθαρχικό συμβούλιο για τους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν στα Κ.Δ.Α.Υ. είναι το περιφερειακό υπηρεσιακό συμβούλιο πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κατά περίπτωση. Αρμόδιο υπηρεσιακό και πειθαρχικό συμβούλιο για το διοικητικό προσωπικό των Κ.Δ.Α.Υ. είναι το υπηρεσιακό συμβούλιο διοικητικού προσωπικού της Κεντρικής υπηρεσίας του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

9. Το ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό κάθε Κ.Δ.Α.Υ., που λειτουργεί στην έδρα της Περιφέρειας, προσφέρει τις υπηρεσίες του και στα Κ.Δ.Α.Υ. των νομών και νομαρχιών που ανήκουν στην περιφέρεια. Οι λεπτομέρειες εφαρμογής ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

10. Οι Σχολικοί Σύμβουλοι Ειδικής Αγωγής παρέχουν οδηγίες στα Κ.Δ.Α.Υ. για την επίτευξη των σκοπών τους.

11. Με προεδρικά διατάγματα, που εκδίδονται, μετά από πρόταση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομικών, μπορεί να αυξάνεται η σύνθεση προσωπικού των Κ.Δ.Α.Υ. και να συνιστώνται οι αναγκαίες οργανικές θέσεις του εκπαιδευτικού προσωπικού ειδικής αγωγής, του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού και του βοηθητικού ειδικού προσωπικού αυτών. Με όμοια απόφαση μπορεί να συνιστώνται νέοι κλάδοι ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού, να ορίζονται οι θέσεις κάθε κλάδου, καθώς και τα ειδικά τυπικά προσόντα διορισμού στις συνιστώμενες θέσεις.

12. Κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για τη λειτουργία των Κ.Δ.Α.Υ. καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

13. Στην Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων συνιστάται Υπηρεσιακό Συμβούλιο Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Υ.Σ.Ε.Ε.Π.), το οποίο είναι αρμόδιο για θέματα επιλογής των υποψηφίων για διορισμό, υπηρεσιακής κατάστασης και πειθαρχικού δικαίου του ειδικού εκπαιδευτικού και του βοηθητικού ειδικού προσωπικού που υπηρετεί στα Κ.Δ.Α.Υ. και στις Σ.Μ.Ε.Α..

14. Το Υ.Σ.Ε.Ε.Π. αποτελείται:

- α) από τον Πρόεδρο του Κεντρικού Υπηρεσιακού Συμβουλίου Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, αναπληρούμενο από τον Αντιπρόεδρο του ίδιου Συμβουλίου,
- β) από τον Πρόεδρο του Κεντρικού Υπηρεσιακού Συμβουλίου Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, αναπληρούμενο από τον Αντιπρόεδρο του ίδιου Συμβουλίου,
- γ) από ένα μέλος του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού ειδικής αγωγής, αναπληρούμενο από άλλο μέλος του ίδιου προσωπικού, που ορίζονται με την απόφαση συγκρότησης,
- δ) από δύο αιρετά μέλη του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού ειδικής αγωγής, αναπληρούμενα από αναπληρωματικά αιρετά μέλη.

Πρόεδρος και Αντιπρόεδρος του Υ.Σ.Ε.Ε.Π. ορίζονται με την απόφαση της συγκρότησης εκ των υπό στοιχεία α' και β' τακτικών μελών. Γραμματέας του Υ.Σ.Ε.Ε.Π. και αναπληρωτής αυτού ορίζονται διοικητικοί υπάλληλοι της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ή εκπαιδευτικοί αποσπασμένοι στην υπηρεσία αυτήν.

15. Όταν το Υ.Σ.Ε.Ε.Π. εξετάζει θέματα επιλογής ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού ειδικής αγωγής που αναφέρονται στην περίπτωση Α' της παραγράφου 2 του άρθρου 35 του ν. 1566/1985 και του άρθρου 3 του παρόντος νόμου, καθώς και ορισμού Προϊσταμένων στα Κ.Δ.Α.Υ., προεδρεύει αυτού ο Αντιπρόεδρος του Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, που αναπληρώνεται από μόνιμο πάρεδρο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

N. 3027/2002 Άρθρο 6 Παρ. 19 ΦΕΚ 152 τ.Α'/2002

19. α) Μετά την παρ. 15 του άρθρου 2 του Ν. 2817/2000 προστίθεται παράγραφος 16 ως ακολούθως και αναριθμούνται οι υπόλοιπες παράγραφοι:

<<16. Στην έδρα κάθε Περιφερειακής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης συνιστάται Περιφερειακό Υπηρεσιακό Συμβούλιο Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Π.Υ.Σ.Ε.Ε.Π.), το οποίο είναι αρμόδιο για θέματα πρόσληψης προσωπικού της παρ. 3 Κεφάλαιο Β' του άρθρου 4 και αποτελείται:

1) Από έναν Σχολικό Σύμβουλο Ειδικής Αγωγής, ως Πρόεδρο, αναπληρούμενο από τον Αντιπρόεδρο του ίδιου Συμβουλίου.

2) Από έναν Προϊστάμενο Γραφείου Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ως Αντιπρόεδρο, αναπληρούμενο, μόνο ως προς την ιδιότητα του Αντιπροέδρου, από Προϊστάμενο άλλου Γραφείου Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

3) Από έναν Προϊστάμενο Γραφείου Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, αναπληρούμενο από Προϊστάμενο άλλου Γραφείου Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

4) Από ένα αριστερά μέλη του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού, με τους αναπληρωτές τους.

Τα Π.Υ.Σ.Ε.Ε.Π. συγκροτούνται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων με διετή θητεία. Χρέη εισηγητή ασκεί ο Προϊστάμενος του Τμήματος Διοίκησης της οικείας Περιφερειακής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης, που αναπληρώνεται από τον νόμιμο αναπληρωτή του. Χρέη Γραμματέα ασκεί διοικητικός υπάλληλος ή εκπαιδευτικός, που υπηρετεί με απόσπαση στην οικεία Περιφερειακή Διεύθυνση ή τις οικείες Διευθύνσεις Εκπαίδευσης, που ορίζεται με τον αναπληρωτή του με την απόφαση συγκρότησης.

Τα θέματα εκλογής των μελών του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού και των αναπληρωτών τους ρυθμίζονται με την απόφαση που προβλέπεται στην επόμενη παράγραφο. Κατά την πρώτη εφαρμογή, η θητεία τους λήγει στις 31.12.2002 και τα μέλη του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού προτείνονται, με τους αναπληρωτές τους, από τον Πανελλήνιο Σύλλογο Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού Ειδικής Αγωγής.>>

β) Το δεύτερο εδάφιο της παρ. 3 του Κεφαλαίου Β' του άρθρου 4 του Ν. 2817/2000 αντικαθίσταται ως ακολούθως:

<<Η πρόσληψή τους γίνεται με απόφαση του Περιφερειακού Διευθυντή Εκπαίδευσης, στην περιφέρεια του οποίου ανήκει το Σχολείο, ύστερα από πρόταση του Π.Υ.Σ.Ε.Ε.Π. Η διαδικασία και οι προϋποθέσεις πρόσληψης καθορίζονται με την απόφαση που προβλέπεται στην παρ. 4 του Κεφαλαίου Α' του άρθρου αυτού.>>

γ) Μέχρι τη συγκρότηση των Π.Υ.Σ.Ε.Ε.Π., η κατά το άρθρο 4 Κεφάλαιο Β', παρ. 3 του Ν. 2817/2000 πρόσληψη ειδικού εκπαιδευτικού και ειδικού βοηθητικού προσωπικού, με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, γίνεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων από τον πίνακα επιλογής μόνιμων μελών του ειδικού εκπαιδευτικού και ειδικού βοηθητικού προσωπικού που καταρτίζεται από το Υ.Σ.Ε.Ε.Π. και κατά την αξιολογική σειρά των υποψηφίων και τις δηλούμενες προτιμήσεις τους.>>

δ) Οι πίνακες επιλογής ειδικού εκπαιδευτικού και ειδικού βοηθητικού προσωπικού, που καταρτίζονται από το Υ.Σ.Ε.Ε.Π., κυρώνονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και ισχύουν για τα δύο επόμενα σχολικά έτη από την κύρωσή τους. Από τους πίνακες αυτούς διορίζονται σε κενές και κενούμενες θέσεις οι εγγεγραμμένοι στους πίνακες αυτούς κατά την αξιολογική σειρά εγγραφής τους και με βάση τις δηλούμενες προτιμήσεις τους.

16. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων καθορίζονται τα θέματα συγκρότησης του Υ.Σ.Ε.Ε.Π., διάρκειας της θητείας των μελών του, οι προϋποθέσεις και η διαδικασία εκλογής των αιρετών μελών του και κάθε λεπτομέρεια της λειτουργίας του. Τα αιρετά μέλη, τακτικά και αναπληρωματικά του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού, που έχουν εκλεγεί μέχρι τη δημοσίευση του παρόντος νόμου ως αιρετά μέλη του Υπηρεσιακού και Πειθαρχικού Συμβουλίου Ειδικού Προσωπικού Ειδικής Αγωγής (Υ.Π.Σ.Ε.Π.Ε.Α.) που προβλέπεται από το άρθρο 8 του ν. 1894/1990 (ΦΕΚ 110 Α'), αποτελούν μέλη του Υ.Σ.Ε.Ε.Π. μέχρι τη λήξη της θητείας τους. Τα θέματα αρμοδιότητας του Υ.Σ.Ε.Ε.Π. εισηγείται ο Προϊστάμενος της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, αναπληρούμενος από τον Προϊστάμενο του Τμήματος Προσωπικού της ίδιας Διεύθυνσης.

17. Στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ιδρύεται Τμήμα Ειδικής Αγωγής και συνιστάται έβδομη θέση Αντιπροέδρου, ο οποίος προεδρεύει του Τμήματος αυτού. Συνιστώνται επίσης στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, μια θέση συμβούλου ειδικής αγωγής, μία θέση μόνιμου παρέδρου, ειδικότητας ειδικής αγωγής, και έξι θέσεις παρέδρων με θητεία, των οποίων οι ειδικότητες είναι αντίστοιχες με τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών και προσδιορίζονται με την προκήρυξη που εκδίδεται για την πλήρωση των κενών θέσεων. Για το διορισμό στις θέσεις παρέδρων με θητεία απαιτείται πτυχίο αντίστοιχης ειδικότητας ιδρύματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της ημεδαπής ή ισότιμο και αντίστοιχο πτυχίο ιδρύματος της αλλοδαπής, μεταπτυχιακές σπουδές στο αντικείμενο της ειδικότητας και πενταετής τουλάχιστον εμπειρία στην ειδική αγωγή. Στην προκήρυξη πλήρωσης των θέσεων συμβούλου και μόνιμου παρέδρου ορίζεται ότι οι επιλεγόμενοι πρέπει να έχουν διαφορετικές ειδικοότητες. Για την πλήρωση των συνιστώμενων θέσεων έχουν εφαρμογή οι διατάξεις των άρθρων 25 και 26 του ν. 1566/1985, όπως τροποποιήθηκαν και ισχύουν.

18. Έργο του Τμήματος Ειδικής Αγωγής είναι:

α) η επιστημονική έρευνα, μελέτη και τεκμηρίωση όλων των θεμάτων της ειδικής αγωγής και η υποβολή προτάσεων για το σχεδιασμό και την εφαρμογή της εκπαιδευτικής πολιτικής στην ειδική αγωγή,

β) ο σχεδιασμός ή και η υποστήριξη ανάπτυξης προγραμμάτων επιμόρφωσης του προσωπικού της ειδικής αγωγής σε συνεργασία με το αρμόδιο Τμήμα Επιμόρφωσης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και τα Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα (Π.Ε.Κ.) και τα Τμήματα Ειδικής Αγωγής των Α.Ε.Ι.,

γ) ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη των ωρολόγιων και αναλυτικών προγραμμάτων, καθώς και η εκπόνηση του διδακτικού και λοιπού υποστηρικτικού υλικού για την εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες,

δ) η αξιολόγηση των προγραμμάτων ειδικής αγωγής σε συνεργασία με το Τμήμα Αξιολόγησης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου,

ε) η προώθηση και εφαρμογή της σύγχρονης τεχνολογίας στην ειδική αγωγή.

στ) η επιστημονική υποστήριξη του έργου των σχολικών συμβούλων της ειδικής αγωγής και των προγραμμάτων σχολικής ενσωμάτωσης,

ζ) η συνεργασία με επιστημονικούς φορείς και οργανώσεις του εσωτερικού και του εξωτερικού και με

εξειδικευμένους επιστήμονες με σκοπό την προώθηση των θεμάτων της ειδικής αγωγής.

20. Στις συνεδριάσεις του Τμήματος Ειδικής Αγωγής, μπορεί να μετέχουν με ψήφο: α) ένας εκπρόσωπος του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, β) ένας εκπρόσωπος της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες (Ε.Σ.Α.Ε.Α) και γ) ένας εκπρόσωπος της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Σωματιών Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες (Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.Μ.Ε.Α.), που προέρχονται από τις πλέον αντιπροσωπευτικές οργανώσεις και ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

21. Τα Κ.Δ.Α.Υ. συνεργάζονται με τα Κέντρα Κοινωνικής Υποστήριξης και Κατάρτισης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες (ΚΕ.Κ.Υ.Κ.Α.Μ.Ε.Α.). Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Υγείας και Πρόνοιας καθορίζονται οι περιπτώσεις στις οποίες δεν κρίνεται αναγκαία η πλήρωση ορισμένων θέσεων σε συγκεκριμένα Κ.Δ.Α.Υ., εφόσον διασφαλίζεται η κάλυψη των αναγκών αυτών από την προσφορά υπηρεσιών από μέλη των ΚΕ.Κ.Υ.Κ.Α.Μ.Ε.Α., κατά τα οριζόμενα με την ίδια απόφαση.

22. Τα Κ.Δ.Α.Υ. αξιολογούνται ανά διετία για τη διαπίστωση του βαθμού επίτευξης των σκοπών τους. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που εκδίδεται μετά από γνώμη του Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, καθορίζονται τα όργανα, ο τρόπος και η διαδικασία πραγματοποίησης της αξιολόγησης.

Άρθρο 3

Οργανωτικά θέματα προσωπικού ειδικής αγωγής

1. Συνιστώνται τρεις (3) θέσεις σχολικών συμβούλων ειδικής αγωγής, εκ των οποίων δύο (2) ειδικότητας κωφών και βαρήκων και μία (1) ειδικότητας τυφλών. Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών, ύστερα από εισήγηση του Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, μπορεί να αυξάνονται οι θέσεις σχολικών συμβούλων ειδικής αγωγής να ορίζονται οι ειδικότητές τους, να συνιστώνται θέσεις σχολικών συμβούλων ειδικής αγωγής για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και να καθορίζονται τα προσόντα των υποψηφίων για επιλογή στις θέσεις αυτές.

2. Αρμόδιο Συμβούλιο για την επιλογή των σχολικών συμβούλων ειδικής αγωγής είναι για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση το οριζόμενο στο άρθρο 16 παρ. 1 περίπτωση α' του ν. 2266/1994 (ΦΕΚ 218 Α') και για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση το οριζόμενο στην περίπτωση β' της παρ. 1 του ίδιου άρθρου.

3. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση του Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, καθορίζονται η έδρα και η περιφέρεια στην οποία ασκούν τα καθήκοντά τους οι σχολικοί σύμβουλοι ειδικής αγωγής.

4. Στους κλάδους που προβλέπονται στο άρθρο 35 παρ. 2 περίπτωση Α' του ν. 1566/1985 προστίθενται οι εξής κλάδοι και θέσεις:

α) Κλάδος ΠΕ24 Παιδοψυχιάτρων, θέσεις δεκατρείς (13).

β) Κλάδος ΠΕ31 ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού, εξειδικευμένου: αα) στον επαγγελματικό προσανατολισμό των τυφλών, θέσεις πέντε (5), από τις οποίες δύο (2) στο Κ.Δ.Α.Υ. Αθηνών, μία (1) στο Κ.Δ.Α.Υ. Θεσσαλονίκης και οι λοιπές στα ειδικά σχολεία τυφλών, ββ) στην κινητικότητα, τον προσανατολισμό και τις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσης των τυφλών, θέσεις πέντε (5), από τις οποίες δύο (2) στο Κ.Δ.Α.Υ. Αθηνών, μία (1) στο Κ.Δ.Α.Υ. Θεσσαλονίκης και οι λοιπές στα ειδικά σχολεία τυφλών και γγ) στη νοηματική γλώσσα των κωφών, θέσεις πέντε (5), από τις οποίες δύο (2) στο Κ.Δ.Α.Υ. Αθηνών, μία (1) στο Κ.Δ.Α.Υ. Θεσσαλονίκης και οι λοιπές στα ειδικά σχολεία κωφών και βαρήκων.

γ) Κλάδος ΔΕ1 ειδικού βοηθητικού προσωπικού, πενήντα (50) θέσεις.

5. Τα ειδικά τυπικά προσόντα διορισμού στον εισαγωγικό βαθμό των συνιστώμενων κλάδων της προηγούμενης παραγράφου ορίζονται ως εξής:

α) Του κλάδου ΠΕ24 Παιδοψυχιάτρων πτυχίο Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Α.Ε.Ι.) της ημεδαπής ή ισότιμο και αντίστοιχο της αλλοδαπής με ειδίκευση στην Παιδοψυχιατρική.

β) Του κλάδου ΠΕ31 πτυχίο τμήματος Ειδικής Αγωγής Α.Ε.Ι. ή Παιδαγωγικών Τμημάτων Δημοτικής Εκπαίδευσης ή Νηπιαγωγών ή των Τμημάτων Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας ή των Τμημάτων Φιλοσοφίας και Κοινωνικών Σπουδών ή των Τμημάτων Κοινωνιολογίας ή των Τμημάτων Πολιτικών Επιστημών ή Δημόσιας Διοίκησης Α.Ε.Ι. της ημεδαπής ή ισότιμο και αντίστοιχο πτυχίο Α.Ε.Ι. της αλλοδαπής και εξειδίκευση: αα) στον επαγγελματικό προσανατολισμό των τυφλών ή ββ) στην κινητικότητα των τυφλών ή γγ) στη νοηματική γλώσσα των κωφών. Η εξειδίκευση προκύπτει από ειδικές μεταπτυχιακές σπουδές στην ημεδαπή ή αλλοδαπή ή από επιμόρφωση στις ειδικότητες αυτές και επαγγελματική εμπειρία τριών τουλάχιστον ετών.

γ) Του κλάδου ΔΕ1 ειδικού βοηθητικού προσωπικού πτυχίο τμήματος προσχολικής αγωγής για παιδιά με ειδικές ανάγκες ή τμήματος κοινωνικών φροντιστών Τ.Ε.Ε. Β' κύκλου ή του αντίστοιχου τμήματος ειδίκευσης επιμελητών κοινωνικής πρόνοιας ή νηπιοβρεφολόγων των πρώην Τεχνικών Επαγγελματικών Λυκείων και Ενιαίων Πολυκλαδικών Λυκείων ή πτυχίο αντίστοιχης ειδικότητας Ινστιτούτου επαγγελματικής κατάρτισης. Εισαγωγικό μισθολογικό κλιμάκιο για τον κλάδο ΔΕ1 ορίζεται το 26ο και καταληκτικό το 9ο.

6. Ο κλάδος ΤΕ2 Επιμελητών του άρθρου 35 παρ. 2 του ν. 1566/1985 μετονομάζεται σε κλάδο ΤΕ2 Σχολικών Νοσηλευτών. Ειδικό τυπικό προσόν διορισμού στον κλάδο αυτόν ορίζεται το πτυχίο νοσηλευτικής ή νηπιοβρεφολογίας ή επισκεπτιών υγείας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της ημεδαπής ή ισότιμο και αντίστοιχο της αλλοδαπής. Οι σχολικοί νοσηλευτές ασκούν έργο υγιεινής και φροντίδας υγείας των παιδιών που φοιτούν στις μονάδες ειδικής αγωγής. Οι επιμελητές που υπηρετούν κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος

νόμου εντάσσονται στο νέο κλάδο με το βαθμό και το μισθολογικό κλιμάκιο που κατέχουν.

7. Για τη στελέχωση των Κ.Δ.Α.Υ. και των Σ.Μ.Ε.Α. οι θέσεις του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού της περιπτώσεως Α' της παραγράφου 2 του άρθρου 35 του ν. 1566/1985 αυξάνονται κατά κλάδους ως εξής:

- α) του κλάδου ΠΕ21 Ψυχολόγων σε εκατόν σαράντα εννέα (149),
- β) του κλάδου ΤΕ3 Θεραπευτών λόγου σε τριάντα τέσσερις (34),
- γ) του κλάδου ΤΕ5 Φυσικοθεραπευτών σε τριάντα (30),
- δ) του κλάδου ΤΕ7 Κοινωνικών Λειτουργών σε εκατόν εξήντα μία (161).

8. Οι υπηρετούντες στα Κ.Δ.Α.Υ. σε θέσεις εκπαιδευτικού και ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού προσφέρουν τις υπηρεσίες τους, για συμπλήρωση του εβδομαδιαίου ωραρίου εργασίας τους ή με ανάθεση υπερωριακής εργασίας, στις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής της έδρας του Κ.Δ.Α.Υ. ή και της περιοχής του, ύστερα από απόφαση του προϊσταμένου της οικείας διεύθυνσης εκπαίδευσης, που εκδίδεται μετά από εισήγηση του προϊσταμένου του Κ.Δ.Α.Υ. και πρόταση του οικείου περιφερειακού συμβουλίου πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κατά περίπτωση. Με την ίδια διαδικασία μπορεί να διατίθενται στα Κ.Δ.Α.Υ. για συμπλήρωση του εβδομαδιαίου ωραρίου εργασίας ή με ανάθεση υπερωριακής εργασίας οι υπηρετούντες σε θέσεις εκπαιδευτικού και ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού των Σ.Μ.Ε.Α.. Για την καταβολή αποζημίωσης λόγω υπερωριακής απασχόλησης εφαρμόζονται οι διατάξεις που ισχύουν για την υπερωριακή διδασκαλία των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

9. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζονται και στην περίπτωση εκπαίδευσης ατόμων με ειδικές ανάγκες στο σπίτι, σύμφωνα με την περίπτωση γ' της παραγράφου 12 του άρθρου 1. Το έργο αυτό μπορεί να ανατίθεται με την ίδια διαδικασία και στο εκπαιδευτικό και ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό που υπηρετεί στις Σ.Μ.Ε.Α.

10.α) Οι ακόλουθοι κλάδοι ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού του άρθρου 35 παρ. 2, περίπτωση Α' του ν. 1566/1985 και του παρόντος άρθρου μετονομάζονται ως εξής:

- αα) Ο κλάδος ΠΕ19 Θεραπευτών του λόγου σε κλάδο ΠΕ21 Θεραπευτών του λόγου.
- ββ) Ο κλάδος ΠΕ20 Επαγγελματικών Συμβούλων σε κλάδο ΠΕ22 Επαγγελματικών Συμβούλων.
- γγ) Ο κλάδος ΠΕ21 Ψυχολόγων σε κλάδο ΠΕ23 Ψυχολόγων.
- δδ) Ο κλάδος ΤΕ2 Επιμελητών σε κλάδο ΠΕ25 Σχολικών Νοσηλευτών.
- εε) Ο κλάδος ΤΕ3 Θεραπευτών του λόγου σε κλάδο ΠΕ26 Θεραπευτών του λόγου.
- στστ) Ο κλάδος ΤΕ4 Επαγγελματικών Συμβούλων σε κλάδο ΠΕ27 Επαγγελματικών Συμβούλων.
- ζζ) Ο κλάδος ΤΕ5 Φυσικοθεραπευτών σε κλάδο ΠΕ28 Φυσικοθεραπευτών.
- ηη) Ο κλάδος ΤΕ6 Εργασιοθεραπευτών σε κλάδο ΠΕ29 Εργασιοθεραπευτών.
- θθ) Ο κλάδος ΤΕ7 Κοινωνικών Λειτουργών σε κλάδο ΠΕ30 Κοινωνικών Λειτουργών.

β) Εισαγωγικό μισθολογικό κλιμάκιο για τον κλάδο ΠΕ24 ορίζεται το 15ο και καταληκτικό το 1ο και για τους κλάδους ΠΕ25, ΠΕ26, ΠΕ27, ΠΕ28, ΠΕ29, ΠΕ30 και ΠΕ31 εισαγωγικό το 18ο και καταληκτικό το 1ο.

γ) Ειδικά τυπικά προσόντα διορισμού στον κλάδο ΠΕ25 είναι τα οριζόμενα στην παράγραφο 6 του παρόντος άρθρου και για τους κλάδους ΠΕ26, ΠΕ27, ΠΕ28, ΠΕ29 και ΠΕ30 τα οριζόμενα στα εδάφια ε', στ', ζ', η' και θ' της παραγράφου 8 του άρθρου 35 του ν. 1566/1985. Ειδικά για τους πτυχιούχους Τ.Ε.Ι. απαιτείται και πτυχίο της ΠΑ.ΤΕ.Σ./Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε. ή πτυχίο ενός των Τμημάτων που προβλέπονται στην παράγραφο 5 περίπτωση β' του παρόντος άρθρου ή πτυχίο Τμήματος Α.Ε.Ι. της ημεδαπής ή αναγνωρισμένου Α.Ε.Ι. της αλλοδαπής, αντίστοιχο προς την ειδικότητά τους.

δ) Οι υπηρετούντες κατά την έναρξη της ισχύος του παρόντος νόμου σε θέσεις των κλάδων ΤΕ2 Επιμελητών, ΤΕ3 Θεραπευτών του λόγου, ΤΕ4 Επαγγελματικών Συμβούλων, ΤΕ5 Φυσικοθεραπευτών, ΤΕ6 Εργασιοθεραπευτών και ΤΕ7 Κοινωνικών Λειτουργών, εφόσον έχουν το πτυχίο της ΠΑ.ΤΕ.Σ./Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε. ή πτυχίο ενός των τμημάτων της παρ. 5, περ. β', εντάσσονται σε θέσεις των κλάδων ΠΕ25, ΠΕ26, ΠΕ27, ΠΕ28, ΠΕ29 και ΠΕ30, αντίστοιχα, και επανακατατάσσονται στα μισθολογικά κλιμάκια των κλάδων αυτών σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 22 του ν. 2470/1997. Η διαφορά αποδοχών από την επανακατάταξη καταβάλλεται από 1ης Απριλίου του έτους 2000.

Οι μη έχοντες πτυχίο ΠΑ.ΤΕ.Σ./Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε. εξακολουθούν να υπηρετούν σε προσωρινές θέσεις των κλάδων ΤΕ και εντάσσονται σε θέσεις των κλάδων ΠΕ μετά την απόκτηση του πτυχίου της ΠΑ.ΤΕ.Σ./Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε. και επανακατατάσσονται στα μισθολογικά κλιμάκια των κλάδων αυτών σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 22 του ν. 2470/1997. Για όσο χρόνο υπηρετούν σε προσωρινές θέσεις οι ανωτέρω, δεν πληρούνται ίσος αριθμός θέσεων κατηγορίας ΠΕ.

Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων που εκδίδεται ύστερα από γνώμη του διοικητικού συμβουλίου της Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε., καθορίζεται ο χρόνος, ο τρόπος και η διαδικασία φοίτησης στην ΠΑ.ΤΕ.Σ./Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε. του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού ειδικής αγωγής.

11. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση του Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, καθορίζονται τα καθήκοντα και οι υποχρεώσεις του εκπαιδευτικού προσωπικού, του ειδικού εκπαιδευτικού και του ειδικού βοηθητικού προσωπικού των σχολείων ειδικής αγωγής και του προσωπικού των Κ.Δ.Α.Υ..

12. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομικών μπορεί να ιδρύονται νέοι κλάδοι ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού, να συνιστώνται οι αναγκαίες θέσεις και να καθορίζονται τα προσόντα διορισμού στον εισαγωγικό βαθμό.

13. Για τη στελέχωση των Κ.Δ.Α.Υ. συνιστώνται πενήντα τέσσερις (54) θέσεις Γραμματέων κλάδου ΔΕ2, οι

οποίες προστίθενται στις θέσεις του άρθρου 3 παρ. 6 του ν. 2327/1995 (ΦΕΚ 156 Α').

14. Για τη μεταφορά των μαθητών των ειδικών σχολείων συνιστώνται στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων δέκα (10) θέσεις οδηγών και δέκα (10) θέσεις συνοδών των μαθητών με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, που κατανέμονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων σε Σ.Μ.Ε.Α.. Με όμοια απόφαση καθορίζονται τα καθήκοντα και οι υποχρεώσεις αυτών. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών μπορεί να αυξάνονται οι θέσεις οδηγών τα απαιτούμενα ειδικά τυπικά προσόντα διορισμού, εκτός από το πτυχίο ΠΑ.ΤΕ.Σ./Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε.. Κατά την επιλογή προτιμώνται οι έχοντες και πτυχίο της ΠΑ.ΤΕ.Σ./Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε.. Για τους διοριζόμενους που δεν έχουν πτυχίο της ΠΑ.ΤΕ.Σ./Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε. εφαρμόζονται οι διατάξεις της παραγράφου 10 περίπτωση δ' του παρόντος άρθρου.

15. Στη διαδικασία επιλογής για την πλήρωση κενών οργανικών θέσεων ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού των κλάδων ΠΕ25 Σχολικών Νοσηλευτών, ΠΕ26 Θεραπευτών του λόγου, ΠΕ27 Επαγγελματικών Συμβούλων, ΠΕ28 Φυσικοθεραπευτών, ΠΕ29 Εργασιοθεραπευτών και ΠΕ30 Κοινωνικών Λειτουργών μετέχουν και υποψήφιοι που έχουν τα απαιτούμενα ειδικά τυπικά προσόντα διορισμού, εκτός από το πτυχίο ΠΑ.ΤΕ.Σ./Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε.. Κατά την επιλογή προτιμώνται οι έχοντες και πτυχίο της ΠΑ.ΤΕ.Σ./Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε.. Για τους διοριζόμενους που δεν έχουν πτυχίο της ΠΑ.ΤΕ.Σ./Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε. εφαρμόζονται οι διατάξεις της παραγράφου 10 περίπτωση δ' του παρόντος άρθρου.

Άρθρο 4

Διορισμός και υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού των Κ.Δ.Α.Υ. και των Σ.Μ.Ε.Α.

Α'. Εκπαιδευτικό προσωπικό

1. Στις θέσεις εκπαιδευτικού προσωπικού των Σ.Μ.Ε.Α. και των τμημάτων ένταξης τοποθετούνται με μετάθεση εκπαιδευτικοί που έχουν τίτλο μεταπτυχιακών σπουδών στην ειδική αγωγή ή μετεκπαίδευση στην ειδική αγωγή ή μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στη σχολική ψυχολογία, και σε περίπτωση έλλειψης, εκπαιδευτικοί που έχουν πενταετή εκπαιδευτική εμπειρία σε Σ.Μ.Ε.Α..

2. Στις θέσεις της προηγούμενης παραγράφου διορίζονται: α) επιτυχόντες στο διαγωνισμό πρόσληψης εκπαιδευτικών του ν. 2525/1997, μέχρι ποσοστού 20% του συνόλου των κενών οργανικών θέσεων, εφόσον είναι τυφλοί, κωφοί και γενικά άτομα με ειδικές ανάγκες και β) οι κερτημένοι πτυχίο τμήματος Ειδικής Αγωγής Α.Ε.Ι. της ημεδαπής ή ισότιμο και αντίστοιχο πτυχίο Α.Ε.Ι. της αλλοδαπής ή τίτλο μεταπτυχιακών σπουδών στην ειδική αγωγή, κατά τη σειρά επιτυχίας τους στο διαγωνισμό πρόσληψης εκπαιδευτικών του ν. 2525/1997 και σε ποσοστό που καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων επί του αριθμού των διοριζομένων για κάθε έτος εκπαιδευτικών του ίδιου κλάδου ή ειδικότητας, ύστερα από εισήγηση του Υ.Σ.Ε.Ε.Π..

3. Στις θέσεις εκπαιδευτικού προσωπικού των Κ.Δ.Α.Υ. αποσπώνται εκπαιδευτικοί κατά τα οριζόμενα στην παράγραφο 7 του άρθρου 2.

4. Στις Σ.Μ.Ε.Α., εφόσον υπάρχουν ανάγκες σε εκπαιδευτικό προσωπικό που δεν καλύπτονται με διορισμό ή μετάθεση μόνιμων εκπαιδευτικών, μπορεί να αποσπώνται εκπαιδευτικοί άλλων σχολείων που έχουν τριετή διδακτική εμπειρία σε Σ.Μ.Ε.Α. ή να προσλαμβάνονται προσωρινοί αναπληρωτές: α) τυφλοί, κωφοί και γενικά άτομα με ειδικές ανάγκες που έχουν τα απαιτούμενα τυπικά προσόντα, εκτός του ορίου ηλικίας, για συμμετοχή στο διαγωνισμό πρόσληψης εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και β) κερτημένοι πτυχίο τμήματος Ειδικής Αγωγής Α.Ε.Ι. της ημεδαπής ή ισότιμο και αντίστοιχο πτυχίο Α.Ε.Ι. της αλλοδαπής ή τίτλο μεταπτυχιακών σπουδών στην ειδική αγωγή, κατά τη σειρά επιτυχίας τους στο διαγωνισμό πρόσληψης εκπαιδευτικών του ν. 2525/1997. Η διαδικασία και οι προϋποθέσεις πρόσληψης προσωρινών αναπληρωτών καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από εισήγηση του Υ.Σ.Ε.Ε.Π.. Με όμοια απόφαση, που εκδίδεται κάθε Αύγουστο, καθορίζονται τα ποσοστά πρόσληψης προσωρινών αναπληρωτών από κάθε κατηγορία της παρούσας παραγράφου.

Ν. 3027/2002 Άρθρο 6 Παρ. 18 ΦΕΚ 152 τ.Α'/2002

18. Στο τέλος της περίπτωσης β' της παρ. 4 του Κεφαλαίου Α' του άρθρου 4 του Ν. 2817/2000 προστίθενται τα ακόλουθα:

<<Αν δεν υπάρχουν υποψήφιοι από την κατηγορία αυτή μπορεί να προσλαμβάνονται όσοι έχουν τα ανωτέρω προσόντα αλλά δεν μετείχαν στο διαγωνισμό. Αν δεν καλυφθούν οι ανάγκες και στην περίπτωση αυτή, μπορεί κατά σειρά: αα) να προσλαμβάνονται όσοι δεν έχουν τίτλους στην ειδική αγωγή αλλά έχουν τριετή διδακτική εμπειρία σε Σ.Μ.Ε.Α., ββ) να αποσπώνται εκπαιδευτικοί άλλων σχολείων του ίδιου νομού και γγ) να προσλαμβάνονται αναπληρωτές από τους πίνακες αναπληρωτών, που συντάσσονται κάθε φορά για τα κοινά σχολεία.>>

Β'. Ειδικό εκπαιδευτικό και ειδικό βοηθητικό προσωπικό

1. Στις θέσεις ειδικού εκπαιδευτικού και ειδικού βοηθητικού προσωπικού των Κ.Δ.Α.Υ. και των Σ.Μ.Ε.Α.

διορίζονται υποψήφιοι ύστερα από προκήρυξη του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων με επιλογή των διοριστέων που γίνεται από το Υ.Σ.Ε.Ε.Π..

2. Κατά τους διορισμούς στις θέσεις της προηγούμενης παραγράφου προτιμώνται τυφλοί, κωφοί και γενικά άτομα με ειδικές ανάγκες, εφόσον έχουν τα προβλεπόμενα προσόντα διορισμού και δεν έχουν υπερβεί το 45ο έτος της ηλικίας τους και μέχρι ποσοστού 20% επί του αριθμού των διοριζομένων. Κατά τους διορισμούς στις ίδιες θέσεις προτιμώνται, σε περίπτωση ίσων προσόντων, υποψήφιοι συγγενείς 1ου και 2ου βαθμού και συζύγων ατόμων με ειδικές ανάγκες. Οι διοριζόμενοι με τη διαδικασία της παρούσας παραγράφου τοποθετούνται σε κάθε Κ.Δ.Α.Υ. ή Σ.Μ.Ε.Α. μέχρι τη συμπλήρωση ποσοστού 20 % επί του οργανικά ανήκοντος προσωπικού αυτών όλων των κλάδων

3. Αν δεν είναι δυνατή η πλήρωση των θέσεων ειδικού εκπαιδευτικού και ειδικού βοηθητικού προσωπικού στα Κ.Δ.Α.Υ. και τις Σ.Μ.Ε.Α., καθώς και στις περιπτώσεις μακράς απουσίας αυτών ή για την κάλυψη εξαιρετικών αναγκών, προσλαμβάνονται στις θέσεις αυτές ιδιώτες που έχουν τα προσόντα διορισμού, με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου διάρκειας ενός διδακτικού έτους. Η πρόσληψη αυτών γίνεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από πρόταση του Υ.Σ.Ε.Ε.Π.. Στους προσλαμβανόμενους καταβάλλονται οι αποδοχές του εισαγωγικού μισθολογικού κλιμακίου του οικείου κλάδου και το ειδικό επίδομα του άρθρου 10 περ. 1 του ν. 2470/1997 (ΦΕΚ 40 Α'), χωρίς επίδομα οικογενειακών βαρών.

4. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων καθορίζονται τα θέματα της προκήρυξης των υπό πλήρωση θέσεων, ο αριθμός αυτών κατά κλάδους, τα κριτήρια και η διαδικασία επιλογής και τοποθέτησης των διοριζομένων.

Γ'. Διαπίστωση των παθήσεων

1. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Υγείας και Πρόνοιας καθορίζονται οι όροι, οι προϋποθέσεις και η διαδικασία διαπίστωσης των παθήσεων, καταλληλότητας των υποψηφίων για άσκηση των καθηκόντων τους, τα ποσοστά κάλυψης των κενών θέσεων κατά κατηγορία ειδικών αναγκών και τα σχολεία ειδικής αγωγής, στα οποία μπορούν να τοποθετούνται οι διοριζόμενοι.

2. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Υγείας και Πρόνοιας, μπορεί να επεκτείνεται η κατά το παρόν άρθρο δυνατότητα διορισμού και σε άλλες περιπτώσεις ατόμων, που πάσχουν από βαριές και ανίατες νόσους και να καθορίζεται η διαδικασία απόδειξης των παθήσεων αυτών.

Δ'. Μεταθέσεις - Αποσπάσεις

1. Τα μέλη του ειδικού εκπαιδευτικού και του ειδικού βοηθητικού προσωπικού των Σ.Μ.Ε.Α. και των Κ.Δ.Α.Υ. μπορεί να μετατίθενται για την κάλυψη οργανικών θέσεων σε άλλες Σ.Μ.Ε.Α. ή σε άλλα Κ.Δ.Α.Υ.. Τα μέλη του διοικητικού προσωπικού των Κ.Δ.Α.Υ. μετατίθενται για την κάλυψη οργανικών θέσεων σε άλλα Κ.Δ.Α.Υ..

2. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ορίζονται η διαδικασία, οι σχετικές προθεσμίες, τα όργανα, οι προϋποθέσεις, τα κριτήρια, στα οποία περιλαμβάνονται ιδίως το ευδόκιμο της υπηρεσίας, η συνολική υπηρεσία, η υπηρεσία σε σχολεία με δυσμενείς όρους λειτουργίας και διαβίωσης, η συνυπηρέτηση, η ανάγκη συνοίκησης συζύγων, η εντοπιότητα, η προστασία τέκνων και γενικότεροι οικογενειακοί λόγοι, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για τη διενέργεια των μεταθέσεων του προσωπικού της προηγούμενης παραγράφου.

3. Για την κάλυψη εξαιρετικών υπηρεσιακών αναγκών στις Σ.Μ.Ε.Α. και στα Κ.Δ.Α.Υ., καθώς και για την αντιμετώπιση σοβαρών προσωπικών και οικογενειακών λόγων, όπως αυτοί ορίζονται στην παράγραφο 6 του κεφαλαίου Γ' του άρθρου 16 του ν. 1566/1985, μπορεί να αποσπώνται, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα, μέλη του προσωπικού της παραγράφου 1, για ένα σχολικό έτος.

Ε'. Μετεκπαίδευση- Επιμόρφωση

1. Οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν στα σχολεία ειδικής αγωγής και τα τμήματα ένταξης παρακολουθούν επιμορφωτικά προγράμματα που καταρτίζονται και πραγματοποιούνται στα Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα (Π.Ε.Κ.). Για την οργάνωση και πραγματοποίηση των προγραμμάτων αυτών, την πρόσκληση, τη φοίτηση και τις υποχρεώσεις των επιμορφούμενων εφαρμόζονται οι διατάξεις που ισχύουν για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

2. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση του Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, μπορεί να οργανώνονται προγράμματα για την επιμόρφωση του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού και του ειδικού βοηθητικού προσωπικού. Με την απόφαση αυτή καθορίζονται το περιεχόμενο και η διάρκεια κάθε επιμορφωτικού προγράμματος, τα ιδρύματα στα οποία πραγματοποιούνται τα επιμορφωτικά προγράμματα, οι διδάσκοντες, η διαδικασία πρόσκλησης για φοίτηση και οι υποχρεώσεις των επιμορφούμενων και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια.

3. Στα Διδασκαλεία Δημοτικής Εκπαίδευσης και Νηπιαγωγών του ν. 2327/1991 (ΦΕΚ 156 Α') εφαρμόζονται προγράμματα διетоής μετεκπαίδευσης για εκπαιδευτικούς δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που προορίζονται να διδάξουν στα σχολεία ειδικής αγωγής και τα ειδικά τμήματα ένταξης ή να τοποθετηθούν με απόσπαση στα Κ.Δ.Α.Υ. Τα προγράμματα αυτά οργανώνονται σε συνεργασία των Τμημάτων Ειδικής Αγωγής, των Παιδαγωγικών Τμημάτων Δημοτικής Εκπαίδευσης και Νηπιαγωγών και των τομέων Παιδαγωγικής κάθε Α.Ε.Ι.. Στη Γενική Συνέλευση Ειδικής Σύστασης κάθε διδασκαλείου μετέχει εκπρόσωπος Τομέα Παιδαγωγικής του οικείου Α.Ε.Ι..

4. Δεν τίγονται οι διατάξεις του άρθρου 35 παρ. 14 του ν. 1566/1985 για τη μετεκπαίδευση, ειδικευση και επιμόρφωση του προσωπικού σε θέματα ειδικής αγωγής και ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης.

5. Το Τμήμα Διοικητικού της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων μετονομάζεται σε Τμήμα Προσωπικού. Το Τμήμα αυτό, του οποίου προΐσταται υπάλληλος του κλάδου ΠΕ Διοικητικού, είναι αρμόδιο για το χειρισμό των θεμάτων διορισμού, πρόσληψης, υπηρεσιακής κατάστασης και πειθαρχικού δικαίου του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού των Κ.Δ.Α.Υ. και των Σ.Μ.Ε.Α., του ειδικού βοηθητικού και διοικητικού προσωπικού των Κ.Δ.Α.Υ., των οδηγών αυτοκινήτων και των συνοδών των μαθητών των Σ.Μ.Ε.Α. και του κάθε φύσης προσωπικού των οικοτροφείων για μαθητές των σχολείων ειδικής αγωγής.

ΣΤ'. Αποζημιώσεις - Επίδομα

1. Στους σχολικούς συμβούλους ειδικής αγωγής καταβάλλεται μηνιαία αποζημίωση επισκέψεων για την καθοδήγηση των εκπαιδευτικών των Σ.Μ.Ε.Α., το ύψος της οποίας καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών.

2. Στο ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό καταβάλλεται το επίδομα εξωδιδακτικής απασχόλησης που προβλέπεται για το εκπαιδευτικό προσωπικό δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και το κίνητρο απόδοσης του άρθρου 13 παρ. 1 περίπτωση ε' του ν. 2470/1997, για το ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό.

3. Στους προϊσταμένους των Κ.Δ.Α.Υ. καταβάλλεται το επίδομα θέσης ευθύνης της παρ. 1 περ. β' υποπ. β' του άρθρου 14 του ν. 2470/1997.

4. Το κατά την παράγραφο 6 του άρθρου 35 του ν. 1566/1985 και την περίπτωση β' της παραγράφου 1 του άρθρου 10 του ν. 2470/1997 επίδομα δυσμενών συνθηκών εργασίας καταβάλλεται στο δραχμικό ύψος που θα διαμορφώνεται με κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών αποκλειστικά και μόνο στο εκπαιδευτικό, ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό και βοηθητικό προσωπικό, που υπηρετεί στα Κ.Δ.Α.Υ., στις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής και στα τμήματα ένταξης αρμοδιότητας του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Άρθρο 5

Μεταβατικές, καταργούμενες και άλλες διατάξεις

1. Ειδικές τάξεις, που λειτουργούν κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, μετατρέπονται σε τμήματα ένταξης της περίπτωσης γ' της παρ.11 του άρθρου 1 ή καταργούνται, με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από εισηγήσεις του οικείου Σχολικού Συμβούλου Ειδικής Αγωγής και του προϊσταμένου της οικείας Διεύθυνσης Εκπαίδευσης.

2. Για τη στελέχωση των Κ.Δ.Α.Υ. κατά την πρώτη εφαρμογή του παρόντος νόμου μπορεί να μετατεθούν μέλη του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού των Σ.Μ.Ε.Α., με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από πρόταση του Υ.Σ.Ε.Ε.Π..

3.α) Η Σχολή Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, που ιδρύθηκε και λειτουργεί κατά τις διατάξεις του π.δ. 137/1983 (ΦΕΚ 60 Α'), μετατρέπεται σε Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης του παρόντος νόμου με έδρα την Καλλιθέα Αθηνών και περιλαμβάνει τα τμήματα ειδικότητας: αα) Ξυλουργικής, ββ) Κεραμικής-Αγγειοπλαστικής, γγ) Κοπτικής - Ραπτικής - Πλεκτικής, δδ) Κηπουρικής και εε) Υδραυλικής. Στο εργαστήριο αυτό μπορεί να προστίθενται και άλλα τμήματα ειδικότητας με τη διαδικασία του άρθρου 1 παρ. 18. β) Η διάρκεια της φοίτησης στα τμήματα ειδικότητας καθορίζεται από πέντε (5) μέχρι οκτώ (8) σχολικά έτη, ανάλογα με τις μαθησιακές δυσκολίες των μαθητών, με απόφαση του Προϊσταμένου της οικείας Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ύστερα από εισήγηση του οικείου Κ.Δ.Α.Υ. και πράξη του συλλόγου των διδασκόντων.

γ) Οι υπηρετούντες σε οργανικές θέσεις μόνιμου προσωπικού του άρθρου 4 του π.δ. 137/1983 (ΦΕΚ 60 Α') ανήκουν εφεξής στο Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Καλλιθέας και υπάγονται στους οικείους κλάδους ως εξής:

αα) του κλάδου Δασκάλων στον κλάδο Δασκάλων του άρθρου 13 του ν. 1566/1985,

ββ) του κλάδου Φυσικής Αγωγής στον κλάδο ΠΕ11 του άρθρου 14 του ν. 1566/1985,

γγ) του κλάδου Μουσικής στον κλάδο ΠΕ16 του άρθρου 14 του ν. 1566/1985,

δδ) του κλάδου Τεχνολόγων Εκπαιδευτικών στον κλάδο ΠΕ18 του άρθρου 14 του ν. 1566/1985,

εε) του κλάδου Εργασιοθεραπευτών στον κλάδο ΠΕ29 του άρθρου 3 του παρόντος νόμου,

στστ) του κλάδου Βοηθών Τεχνικών Εκπαιδευτικών στον κλάδο ΔΕ1 ειδικού βοηθητικού προσωπικού του άρθρου 3 του παρόντος νόμου,
ζζ) του κλάδου Διοικητικών Υπαλλήλων στον κλάδο ΔΕ1 Διοικητικό του άρθρου 20 του ν. 1566/1985 και
ηη) του κλάδου Κλητήρων στον κλάδο ΥΕ1 του άρθρου 20 του ν. 1566/1985.
δδ) Διατηρούνται οι θέσεις προσωπικού με σχέση ιδιωτικού δικαίου του άρθρου 4 του π.δ. 137/1983, τρεις (3) καθαριστριών και τέσσερις (4) μαγείρων - τραπεζοκόμων και οι κατέχοντες τις θέσεις αυτές εξακολουθούν να υπηρετούν στο Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Καλλιθέας.
εε) Ο κλάδος Βοηθών παιδαγωγών του άρθρου 4 του π.δ. 137/1983 και οι τρεις (3) θέσεις αυτού καταργούνται.
στ) Ο ασκών καθήκοντα Διευθυντή της Σχολής Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης εξακολουθεί να ασκεί καθήκοντα Διευθυντή του εργαστηρίου Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Καλλιθέας μέχρι το τέλος του σχολικού έτους 2001-2002.
ζζ) Οι μαθητές που φοιτούν κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου στη Σχολή Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης του π.δ. 137/1983, θεωρούνται αυτοδικαίως εγγεγραμμένοι στην αντίστοιχη τάξη του Εργαστηρίου Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και κατάρτισης Καλλιθέας και συνεχίζουν τη φοίτησή τους κατά τα οριζόμενα στην περίπτωση β'.
ηη) Στους ήδη αποφοιτήσαντες από τη Σχολή Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης του π.δ. 137/1983 χορηγείται απολυτήριο τίτλος, όπως αυτός προβλέπεται από τις διατάξεις του άρθρου 1 παράγραφος 23.

4. Από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου καταργούνται οι διατάξεις:

- α) του άρθρου 32 του ν. 1566/1985 (ΦΕΚ 167 Α')
- β) της παραγράφου 1 του άρθρου 33 του ν. 1566/1985, -
- γ) των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 34 του ν. 1566/1985,
- δ) των παραγράφων 4, 5, 11, 12 και 13 του άρθρου 35 του ν. 1566/1985,
- ε) της παραγράφου 1 του άρθρου 8 του ν. 1894/1990 (ΦΕΚ 110 Α'),
- στ) του π.δ. 149/1991 (ΦΕΚ 60 Α').

5. Προεδρικά διατάγματα και κανονιστικές αποφάσεις, που έχουν εκδοθεί με βάση τις καταργούμενες διατάξεις, εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι την έκδοση των προβλεπόμενων από τις διατάξεις του παρόντος νόμου.

6. Με προεδρικά διατάγματα, που εκδίδονται με πρόταση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Υγείας και Πρόνοιας επιτρέπεται να κωδικοποιούνται σε ενιαίο κείμενο οι διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας, που ισχύουν κατά τη δημοσίευση του παρόντος και αναφέρονται στην ειδική αγωγή και την ειδική τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση για άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Κατά την κωδικοποίηση αυτήν επιτρέπεται, χωρίς να αλλοιώνεται η έννοια των ισχυουσών διατάξεων, η νέα διάρθρωση του νομοθετικού υλικού, όπως διάσπαση ή συγχώνευση άρθρων, προσθήκη νέων και νέα κατάστρωση αυτού, η απάλειψη διατάξεων που έχουν καταργηθεί ρητά ή σιωπηρά, καθώς και των μεταβατικών διατάξεων που δεν ισχύουν, η διόρθωση της φραστικής διατύπωσης και η μεταφορά στη δημοτική γλώσσα.

Άρθρο 6

Οργανωτικά θέματα υπηρεσιών και σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

1. Η σύσταση κλάδων και θέσεων εκπαιδευτικού προσωπικού πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και η κατανομή αυτών κατά ειδικότητες, η αύξηση των υφιστάμενων θέσεων και η μείωση αυτών, καθώς και η μεταφορά θέσεων από κλάδο σε κλάδο της ίδιας βαθμίδας εκπαίδευσης ή από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και αντίστροφα, γίνονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομικών, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

2. Η μετονομασία σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης γίνεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

3. Η προσθήκη Β' Κύκλου Σπουδών σε Τ.Ε.Ε. Α' Κύκλου Σπουδών και η ανάλογη αύξηση των οργανικών θέσεων εκπαιδευτικού προσωπικού γίνεται μία φορά κάθε έτος και κατά το πρώτο τρίμηνο αυτού, με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομικών.

4. Η κατάργηση και η συγχώνευση σχολείων της προηγούμενης παραγράφου, καθώς και η κατάργηση τομέων και ειδικοτήτων των Τ.Ε.Ε. και η ανάλογη μείωση των οργανικών θέσεων εκπαιδευτικών γίνεται εντός των προθεσμιών της προηγούμενης παραγράφου, με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

5. Στην παράγραφο 10 περίπτωση β' του άρθρου 31 του ν. 1566/1985 προστίθεται εδάφιο ως εξής:

"Με όμοια απόφαση που εκδίδεται κατά την ίδια διαδικασία μπορεί να προάγονται, καταργούνται και

συγχωνεύονται πειραματικά σχολεία των Α.Ε.Ι.. Η κατάργηση, ο υποβιβασμός, η συγχώνευση και η μετατροπή αυτών σε κοινά σχολεία γίνεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως".

6. Στα έργα της Σχολικής Επιτροπής των δημόσιων σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όπως αυτά καθορίζονται στο άρθρο 5 παρ. 9 του ν. 1894/1990 (ΦΕΚ 110 Α') προστίθεται και η δυνατότητα αγοράς εξοπλιστικών ή άλλων συναφών ειδών ή διδακτικών μέσων για τη λειτουργία των σχολείων από πιστώσεις του Τακτικού Προϋπολογισμού και του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Με απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών καθορίζεται ο τρόπος χρηματοδότησης και η διαδικασία διαχείρισης των ανωτέρω πιστώσεων από τις σχολικές επιτροπές.

7. Για το συντονισμό του έργου των σχολικών συμβούλων, κατά περιοχές της χώρας και κατά βαθμίδα εκπαίδευσης, ορίζεται ως συντονιστής αυτών, με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου Σχολικών Συμβούλων, σχολικός σύμβουλος που ανήκει στην ίδια περιοχή. Οι περιοχές ευθύνης των συντονιστών σχολικών συμβούλων και τα ειδικότερα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες αυτών, εκπαιδευτικές, διοικητικές και πειθαρχικές, καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Για τη διοικητική στήριξη του έργου των συντονιστών σχολικών συμβούλων αποσπώνται, ύστερα από εισήγηση αυτών, εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κατά περίπτωση, με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Η παράγραφος 3 του άρθρου 8 του ν. 2158/1993 (ΦΕΚ 109 Α') καταργείται.

Άρθρο 7

Θέματα σπουδών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

1. Με προεδρικά διατάγματα, που εκδίδονται μετά από πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ρυθμίζονται τα θέματα εγγραφής ή παραπομπής σε προαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις, στα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια (Τ.Ε.Ε.), των μαθητών των παλαιών Κατωτέρων και Μέσων Τεχνικών Σχολών, των Τεχνικών Επαγγελματικών Λυκείων (Τ.Ε.Λ.), των Ενιαίων Πολυκλαδικών Λυκείων (Ε.Π.Λ.) και των Τεχνικών Επαγγελματικών Σχολών (Τ.Ε.Σ.) που δεν έχουν περατώσει τις σπουδές τους.

2. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, καθορίζονται τα μαθήματα του προγράμματος που διδάσκουν οι εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κάθε κλάδου και ειδικότητας, σε πρώτη και δεύτερη ανάθεση.

3. Οι εγγραφές μαθητών για κάθε σχολικό έτος στα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης γίνονται μέχρι την ημερομηνία λήξης του προηγούμενου διδακτικού έτους. Κατ' εξαίρεση μπορεί να γίνει εγγραφή κατά μήνα Σεπτέμβριο και μέχρι την έναρξη των μαθημάτων για τους μαθητές που εμποδίστηκαν να εγγραφούν για λόγους ανωτέρας βίας, καθώς και για τους παραπεμπόμενους μαθητές σε ανεξέταση κατά Σεπτέμβριο. Για την εγγραφή μαθητών σε Ενιαία Λύκεια και τα Τ.Ε.Ε. απαιτείται δήλωση των γονέων ή των επιτρόπων για την ένταξη σε κατεύθυνση Ενιαίου Λυκείου ή σε τομέα και ειδικότητα Τ.Ε.Ε.. Οι προσερχόμενοι κατά Σεπτέμβριο για εγγραφή μαθητές εγγράφονται είτε στο σχολείο που είχαν φοιτήσει, εφόσον υπάρχουν κενές θέσεις, είτε σε άλλο σχολείο της ίδιας πόλης που ορίζεται από τον προϊστάμενο της διεύθυνσης ή του γραφείου εκπαίδευσης.

4. Οι δαπάνες και οι αποζημιώσεις, που προβλέπονται στην αριθ. Δ/16536/ 10.10.1994 απόφαση του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου του Οργανισμού Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ.) για την πραγματοποίηση των πενήνθμερων σεμιναρίων για την εφαρμογή του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού, τα οποία οργανώθηκαν με τις αριθ. Γ2/4892/ 20.9.1994, Γ2/5580/ 31.10.1994, Γ2/6219/ 24.11.1994 και Γ2/161/ 11.9.1995 αποφάσεις του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, καθώς και οι δαπάνες και αποζημιώσεις, που προβλέπονται στην αριθ. Η/6008/ 2.4.1994 απόφαση του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου του Οργανισμού αυτού και αναφέρονται στη συγκρότηση και λειτουργία ερευνητικής ομάδας για την καταγραφή σε πανελλήνια κλίμακα των μαθητών που εγκαταλείπουν τις σπουδές τους στο γυμνάσιο και για την ένταξή τους στο Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης καταβάλλονται νόμιμα από τον Ο.Ε.Ε.Κ..

5. Στο άρθρο 39 του ν. 1304/1982 (ΦΕΚ 144 Α') προστίθεται παράγραφος 6, ως εξής:

"6. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Τύπου και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση του Διοικητικού Συμβουλίου της Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. καθορίζονται το ωράριο και η διάρκεια ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών εκπαιδευτικών εκπομπών."

6. Στα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης εφαρμόζονται προγράμματα αγωγής υγείας, που αποτελούν τμήμα των ωρολογίων και αναλυτικών προγραμμάτων των σχολείων αυτών και περιλαμβάνουν τη διδασκόμενη αναλυτική ύλη και τις σχετικές δραστηριότητες. Με απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών καθορίζεται το πλαίσιο και ο τρόπος εφαρμογής και χρηματοδότησης των προγραμμάτων αγωγής υγείας.

7. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται μετά από πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, καθορίζεται ο τρόπος της διδασκαλίας των μαθημάτων ξένης γλώσσας, φυσικής αγωγής,

καλλιτεχνικών μαθημάτων και αγωγής υγείας στα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, η αξιολόγηση των μαθητών στα ανωτέρω μαθήματα, οι προϋποθέσεις ανάθεσης και οι κλάδοι και ειδικότητες των εκπαιδευτικών, στους οποίους ανατίθεται η διδασκαλία των εν λόγω μαθημάτων, καθώς επίσης και κάθε άλλη λεπτομέρεια σχετικά με τα θέματα αυτά.

Άρθρο 8

Θέματα προσωπικού πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

1. Εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης των κλάδων Αγγλικής, Μουσικής, Καλλιτεχνικών Ινστιτούτων και Φυσικής Αγωγής, που δεν συμπληρώνουν το υποχρεωτικό ωράριο διδασκαλίας στο σχολείο που υπηρετούν, διατίθενται για συμπλήρωση του ωραρίου σε άλλα σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και σε σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, για τη διδασκαλία μαθημάτων της ειδικότητάς τους, τα οποία λειτουργούν στον ίδιο ή γειτονικό δήμο ή κοινότητα με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας, ύστερα από πρόταση του οικείου Περιφερειακού Συμβουλίου. Εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που έχουν διορισθεί με τη διαδικασία του άρθρου 41 του ν. 1143/1981 (ΦΕΚ 80 Α'), εφόσον δεν συμπληρώνουν το υποχρεωτικό ωράριο διδασκαλίας τους μπορεί να διατίθενται μερικά ή ολικά σε άλλα δυσπρόσιτα σχολεία της ίδιας ή άλλης περιοχής διορισμού, με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από σύμφωνη γνώμη του οικείου κεντρικού υπηρεσιακού συμβουλίου.

Στις περιπτώσεις που είναι ιδιαίτερος δυσχερής η παραπάνω διάθεση, οι εκπαιδευτικοί είναι υποχρεωμένοι να προσφέρουν υπηρεσία, μέχρι τη συμπλήρωση του υποχρεωτικού τους ωραρίου, σε άλλες δραστηριότητες του σχολείου ή του γραφείου ή της διεύθυνσης εκπαίδευσης. Ο χρόνος διάθεσης θεωρείται για κάθε περίπτωση ότι έχει διανυθεί στην οργανική τους θέση.

2. Οι σχολικοί σύμβουλοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης των κλάδων Αγγλικών, Μουσικής, Καλλιτεχνικών μαθημάτων και Φυσικής Αγωγής καθοδηγούν και αξιολογούν τους εκπαιδευτικούς των αντίστοιχων ειδικοτήτων που διδάσκουν τα οικεία μαθήματα στα δημοτικά σχολεία.

3. α) Εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που είναι αποσπασμένοι σε εκπαιδευτικές μονάδες, τμήματα και τάξεις του εξωτερικού του άρθρου 2 του ν. 2413/1996 (ΦΕΚ 124 Α'), θεωρούνται ότι ανήκουν στην περιοχή μετάθεσης στην οποία ανήκει το σχολείο από το οποίο αποσπάστηκαν. Οι εκπαιδευτικοί αυτοί μπορούν να υποβάλλουν κατά τη διάρκεια του έτους λήξης της απόσπασής τους:

αα) αίτηση μετάθεσης σε οποιαδήποτε περιοχή μετάθεσης, εφόσον υπηρέτησαν ένα (1) έτος στο σχολείο της οργανικής τους θέσης,

ββ) αίτηση - δήλωση οριστικής τοποθέτησης μόνο σε σχολεία της περιοχής που ανήκει το σχολείο από το οποίο αποσπάστηκαν, εφόσον δεν συμπλήρωσαν σε αυτό υπηρεσία ενός (1) έτους.

β) Όσοι από τους εκπαιδευτικούς αυτούς επανέρχονται κατά τη διάρκεια του διδακτικού έτους τίθενται στη διάθεση του οικείου υπηρεσιακού συμβουλίου, το οποίο τους τοποθετεί προσωρινά σε σχολείο της αρμοδιότητάς του και οριστικά σύμφωνα με όσα ορίζονται στην προηγούμενη περίπτωση.

4. Εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που επιλέγονται και τοποθετούνται σε θέσεις σχολικών συμβούλων, προϊσταμένων διευθύνσεων και γραφείων της εκπαίδευσης, συντονιστών εκπαίδευσης του εξωτερικού και διευθυντών σχολικών μονάδων και σχολικών εργαστηριακών κέντρων, στους οποίους χορηγείται εκπαιδευτική άδεια, δεν μπορούν να απομακρυνθούν από την άσκηση των καθηκόντων τους, πριν από την απαλλαγή τους από τα καθήκοντα αυτά, που γίνεται με αίτησή τους.

5. Στις συνιστώμενες νέες θέσεις σχολικών συμβούλων, προϊσταμένων διευθύνσεων και γραφείων εκπαίδευσης, καθώς και στις θέσεις διευθυντών των ιδρυόμενων νέων σχολικών μονάδων και σχολικών εργαστηριακών κέντρων, τοποθετούνται υποψήφιοι που περιλαμβάνονται στους οικείους πίνακες επιλογής. Η τοποθέτηση γίνεται ύστερα από πρόσκληση των υποψηφίων για υποβολή δηλώσεων προτίμησης. Εφόσον για τις ίδιες θέσεις υποβάλλονται περισσότερες δηλώσεις προτίμησης τοποθετούνται οι προηγούμενοι στους πίνακες επιλογής κατά τη σειρά αξιολόγησης.

6. α) Υποψήφιοι εκπαιδευτικοί, που είναι εγγεγραμμένοι στους πίνακες διοριστέων εκπαιδευτικών του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και συμπληρώνουν το 50ό έτος της ηλικίας τους, μπορεί να προσλαμβάνονται μέχρι 31 Δεκεμβρίου 2002 στη δημόσια εκπαίδευση, με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, εφόσον έχουν: αα) σειρά διορισμού και ββ) συνεχή πενταετή υπηρεσία προσωρινού αναπληρωτή ή ωρομίσθιου εκπαιδευτικού σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στο αμέσως προηγούμενο χρονικό διάστημα από τη συμπλήρωσή του ορίου ηλικίας. Η πρόσληψη αυτών γίνεται σε προσωρινές προσωποπαγείς θέσεις που συνιστώνται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών.

β) Οι συνιστώμενες θέσεις καταργούνται με την αποχώρηση από την υπηρεσία όσων κατέχουν αυτές. Για όσο χρονικό διάστημα κατέχονται προσωρινές προσωποπαγείς θέσεις δεν πλήρουνται ισάριθμες κενές οργανικές θέσεις του ίδιου κλάδου.

7. Στο τέλος της παρ. 13 του άρθρου 10 του ν. 2327/1995 (ΦΕΚ 156 Α') προστίθεται φράση.

8. Η προϋπηρεσία εκπαιδευτικών και μελών του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού σε παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, ή στο Ψυχολογικό Κέντρο Βορείου Ελλάδος και στο Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής, αναγνωρίζεται ως δημόσια εκπαιδευτική υπηρεσία, μετά το διορισμό τους σε θέσεις μόνιμου εκπαιδευτικού ή ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού των Υπουργείων Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Υγείας και Πρόνοιας. Προϋπηρεσία με μειωμένο ωράριο αναγνωρίζεται με αναγωγή στο υποχρεωτικό ωράριο διδασκαλίας. Η παρούσα ρύθμιση έχει αναδρομική ισχύ από την έναρξη εφαρμογής των άρθρων 59 και 61 του ν. 2413/1996 (ΦΕΚ 124 Α').

9. Η παράγραφος 6 του άρθρου 46 του ν. 2413/1996 αντικαθίσταται.

10. Η αναγνωρισμένη υπηρεσία σε ελληνικά σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο υπολογίζεται ως χρόνος υπηρεσίας των αναπληρωτών και ωρομίσθιων εκπαιδευτικών, αντιστοίχως.

11. α) Από το έτος 2000 οι αξιολογικοί πίνακες επιλογής των στελεχών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καταρτίζονται εντός του πρώτου εξαμήνου κάθε δεύτερου έτους, και ισχύουν από την 1η Σεπτεμβρίου του έτους κατάρτισης μέχρι την 30ή Ιουνίου του μεθεπόμενου έτους.

β) Στις διαδικασίες επιλογής μετέχουν και όσοι κατέχουν θέσεις στελεχών της εκπαίδευσης, προκειμένου να επιλεγούν για θέσεις που κατέχουν, εφόσον διανύουν το τρίτο έτος της θητείας τους.

γ) Στις θέσεις Σχολικών Συμβούλων, Προϊσταμένων Διευθύνσεων και Γραφείων Εκπαίδευσης και Διευθυντών Σχολικών Μονάδων και Σ.Ε.Κ., που κενούνται από την 30ή Ιουνίου, ημερομηνία λήξης της ισχύος των πινάκων επιλογής μέχρι την 1η Σεπτεμβρίου που αρχίζει η ισχύς νέων πινάκων επιλογής, διενεργούνται μεταθέσεις των υπηρετούντων στην ίδια θέση επί μία διετία τουλάχιστον. Προϋπόθεση για ης μεταθέσεις αυτές είναι η δήλωση προτίμησης των υποψηφίων για μετάθεση. Στις περιπτώσεις που για την ίδια θέση συντρέχουν περισσότεροι αιτούντες, τηρείται η σειρά εγγραφής στον αξιολογικό πίνακα επιλογής.

δ) Οι μεταθέσεις της παραγράφου αυτής γίνονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ή του Προϊσταμένου της Περιφερειακής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης, όταν πρόκειται για μεταθέσεις διευθυντών σχολικών μονάδων, ύστερα από πρόταση του αρμόδιου υπηρεσιακού συμβουλίου.

12. Το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 5 του ν. 682/1977 (ΦΕΚ 244 Α') αντικαθίσταται.

13. Η καταβολή της αποζημίωσης του άρθρου 5 του ν. 2621/1998 (ΦΕΚ 136 Α') γίνεται από τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, σύμφωνα με τα ισχύοντα για τις πρόσθετες αμοιβές.

14. α) Με την πράξη απόσπασης εκπαιδευτικών, κατά το άρθρο 6 του ν. 2740/1999 (ΦΕΚ 186 Α'), ένας ορίζεται ως Υπεύθυνος των σχολικών δραστηριοτήτων αγωγής υγείας σε κάθε Διεύθυνση Εκπαίδευσης και ένας ως Υπεύθυνος του Συμβουλευτικού Σταθμού Νέων σε κάθε Γραφείο Εκπαίδευσης, για μία τριετία, που μπορεί να ανανεώνεται.

β) Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων καθορίζονται τα όργανα, τα κριτήρια και η διαδικασία επιλογής των υπευθύνων του προηγούμενου εδαφίου, η διαδικασία τοποθέτησης και τα ειδικότερα καθήκοντα και οι αρμοδιότητές τους.

15. Στις περιπτώσεις που δεν λειτουργούν στα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της ημεδαπής Τμήματα αντίστοιχα των αναγκαίων ειδικοτήτων του εκπαιδευτικού προσωπικού δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να ορίζεται ως προσόν διορισμού ισότιμο πτυχίο ομοταγούς Ιδρύματος της αλλοδαπής, το οποίο, ύστερα από σύμφωνη γνώμοδότηση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, παρέχει δικαίωμα στον κάτοχό του να διδάξει στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μαθήματα της ειδικότητάς του.

16. Οι αναπληρωτές ή ωρομίσθιοι καθηγητές, οι οποίοι έχουν συμπληρώσει προϋπηρεσία στη δημόσια πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση τουλάχιστον δεκαέξι (16) μηνών μέχρι την 30.6.1998 με πλήρες εβδομαδιαίο ωράριο διδασκαλίας ή με μειωμένο ωράριο με αναγωγή στο υποχρεωτικό, καθώς και όσοι κατέχουν θέσεις Ειδικού Τεχνικού Προσωπικού και Τεχνικών Εργαστηρίων των Τ.Ε.Ι. και στερούνται του τυπικού προσόντος της κτήσης πτυχίου ΠΑ.ΤΕ.Σ.-Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε., εισάγονται ως υπεράριθμοι στη σχολή αυτήν ακόμη και εάν έχουν υπερβεί το προβλεπόμενο για την εισαγωγή όριο ηλικίας. Σχετική αίτηση υποβάλλεται στην ΠΑ.ΤΕ.Σ.-Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε. εντός αποκλειστικής προθεσμίας δύο (2) μηνών από τη δημοσίευση του παρόντος.

17. Η προϋπηρεσία εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης των κλάδων ΠΕ5, ΠΕ6 και ΠΕ7 του άρθρου 14 του ν. 1566/1985 στο Βρετανικό Συμβούλιο, το Γαλλικό Ινστιτούτο και το Ινστιτούτο Γκαίτε αναγνωρίζεται ως εκπαιδευτική υπηρεσία σε ιδιωτικά σχολεία για κάθε περίπτωση, εφόσον προσφέρθηκε με το αντίστοιχο υποχρεωτικό ωράριο εβδομαδιαίας διδασκαλίας. Στις περιπτώσεις διδακτικής προϋπηρεσίας με μειωμένο ωράριο γίνεται αναγωγή στο υποχρεωτικό εβδομαδιαίο ωράριο διδασκαλίας. Η διάρκεια της προϋπηρεσίας αυτής διαπιστώνεται από τις πράξεις πρόσληψης και αποχώρησης και τις πράξεις ανάληψης υπηρεσίας ή τα αποδεικτικά ασφάλισης στους οικείους ασφαλιστικούς οργανισμούς ή τις πράξεις αναγνώρισης της υπηρεσίας αυτής ως συντάξιμης. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι ισχύουσες διατάξεις για την πρόσληψη ιδιωτικών εκπαιδευτικών στα δημόσια σχολεία και την αναγνώριση της προϋπηρεσίας αυτών.

Θέματα ελληνικής παιδείας στο εξωτερικό και μειονοτικής εκπαίδευσης

1. Οι διδάσκοντες στο ειδικό πρόγραμμα επιμόρφωσης του άρθρου 19 του ν. 2413/1996 μπορεί να μετακαλούνται και από το εξωτερικό.
2. Η κατά το άρθρο 30 του ν. 2413/1996 επιχορήγηση αναφέρεται σε όλες τις μορφές οργάνωσης της ελληνικής παιδείας στο εξωτερικό, όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 2 του ίδιου νόμου. Η επιχορήγηση δίδεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εξωτερικών, Οικονομικών και Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.
3. Στους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και στους διοικητικούς υπαλλήλους του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που αποσπώνται στο εξωτερικό σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2413/1996, καταβάλλονται από 1.1.2000 δαπάνες για τη μεταφορά της οικοσκευής τους. Οι δαπάνες αυτές αναγνωρίζονται αποκλειστικά στις περιπτώσεις αρχικής απόσπασης και οριστικής λήξης της απόσπασης των ανωτέρω υπαλλήλων και μία μόνο φορά για καθεμία από τις ανωτέρω περιπτώσεις, ανεξάρτητα από τον αριθμό των αποσπάσεων του υπαλλήλου στη διάρκεια της σταδιοδρομίας του για όλες τις χώρες του εξωτερικού.
4. Η παράγραφος 2 του άρθρου 72 του ν. 2413/1996 αντικαθίσταται. (δεν αφορά τη Β΄/μια Εκπ/ση)
5. Η παράγραφος 8 του άρθρου 14 του ν. 2640/1998 αντικαθίσταται. (δεν αφορά τη Β΄/μια Εκπ/ση)
6. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται μετά από πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, καθορίζονται και τα κριτήρια επιλογής των διοριστέων εκπαιδευτικών στα μειονοτικά σχολεία, καθώς και η διαδικασία κατάρτισης αξιολογικού πίνακα διοριστέων διετούς διάρκειας.
7. Η περίπτωση α΄ της παραγράφου 12 του άρθρου 1 του ν. 2341/1995 αντικαθίσταται. (δεν αφορά τη Β΄/μια Εκπ/ση)
8. Το τρίτο εδάφιο της παραγράφου 9 του άρθρου 14 του ν. 2640/1998 (ΦΕΚ 206 Α΄) αντικαθίσταται. (δεν αφορά τη Β΄/μια Εκπ/ση)
β) Η παράγραφος 1 του άρθρου 32 του ν. 2009/1992 καταργείται.
9. Οι διατάξεις που ισχύουν για τη μεταφορά των μαθητών των σχολείων της δημόσιας πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που κατοικούν μακριά από την έδρα των σχολείων ή την επιδότησή τους, εφαρμόζονται και για τους μαθητές των Μειονοτικών Σχολείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.
10. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ορίζεται Σχολικός Σύμβουλος ή Προϊστάμενος Γραφείου Εκπαίδευσης που αναπληρώνει το Συντονιστή Μειονοτικών Σχολείων όταν ελλείπει, απουσιάζει ή κωλύεται.
11. Στην παράγραφο 2 του άρθρου 63 του ν. 2545/1940 (ΦΕΚ 287 Α΄) προστίθεται περίπτωση ζ΄. (δεν αφορά τη Β΄/μια Γενική Εκπ/ση)
12. Στο άρθρο 70 του ν. 2545/1940 προστίθεται παράγραφος 8.
13. Η παρ. 1 του άρθρου 26 του ν. 2413/1996 τροποποιείται. (δεν αφορά τη Β΄/μια Γενική Εκπ/ση)
14. Η διάταξη της παρ. 4 περίπτωση β΄ του άρθρου 14 του ν. 2640/1998 παραμένει σε ισχύ.
15. α) Συνιστώνται δύο Ειδικά πενταμελή Υπηρεσιακά Συμβούλια, ένα της πρωτοβάθμιας και ένα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, για τους αποσπασμένους στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία (Ο.Δ.) της Γερμανίας εκπαιδευτικούς και διοικητικούς υπαλλήλους, η σύνθεση των οποίων έχει ως εξής:
αα) Ο συντονιστής εκπαίδευσης, στον οποίο έχει ανατεθεί ο συντονισμός του έργου των συντονιστών εκπαίδευσης της Ο.Δ. Γερμανίας, ως πρόεδρος, αναπληρούμενος από ένα συντονιστή εκπαίδευσης πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αντίστοιχα.
ββ) Δύο συντονιστές εκπαίδευσης πρωτοβάθμιας και δύο δευτεροβάθμιας ή δύο διευθυντές σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αντίστοιχα, της Ο.Δ. Γερμανίας, που ορίζονται με τους αναπληρωτές τους.
γγ) Δύο αιρετοί εκπρόσωποι των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και δύο της δευτεροβάθμιας, που εκλέγονται με τους αναπληρωτές τους από τους αποσπασμένους εκπαιδευτικούς στην Ο.Δ. Γερμανίας.
- β) Η συγκρότηση των συμβουλίων γίνεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ο οποίος ορίζει και τα μέλη υπό τα στοιχεία αα΄ και ββ΄. Η θητεία των μελών των συμβουλίων είναι διετής. Αν δεν υποδειχθούν εκπρόσωποι των εκπαιδευτικών, τα συμβούλια συγκροτούνται και λειτουργούν και χωρίς τη συμμετοχή τους.
- γ) Μη υπάρχόντος συντονιστή ή συντονιστών εκπαίδευσης, ως πρόεδρος των συμβουλίων ορίζεται από τον

Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων συντονιστής εκπαίδευσης από τους υπηρετούντες στην Ο.Δ. Γερμανίας.

δ) Γραμματείς των συμβουλίων με τους αναπληρωτές τους ορίζονται, με την απόφαση συγκρότησης, εκπαιδευτικοί ή διοικητικοί υπάλληλοι που υπηρετούν με απόσπασση στην περιοχή.

ε) Τα Ειδικά Υπηρεσιακά Συμβούλια εδρεύουν στην έδρα του προέδρου.

στ) Τα Ειδικά Υπηρεσιακά Συμβούλια πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι αρμόδια για την επιλογή διευθυντών εκπαιδευτικών μονάδων ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αντίστοιχα, της Ο.Δ. της Γερμανίας, κατά τις διατάξεις του άρθρου 16 παρ. 17 του ν. 2413/1996.

ζ) Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από σύμφωνη και αιτιολογημένη γνώμη των συμβουλίων της προηγούμενης περίπτωσης μπορούν να απαλλάσσονται από τα καθήκοντά τους διευθυντές σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του εξωτερικού για:-

αα) σοβαρούς προσωπικούς ή οικογενειακούς λόγους ή λόγους υγείας, ύστερα από αίτησή τους και
ββ) πλημμελή άσκηση των καθηκόντων τους.

η) Οι εκπαιδευτικοί που αποσπώνται στις εκπαιδευτικές μονάδες ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης της Ο.Δ. Γερμανίας τίθενται στη διάθεση των Ειδικών Υπηρεσιακών Συμβουλίων και τοποθετούνται σε σχολικές μονάδες και στα γραφεία των συντονιστών εκπαίδευσης.

θ) Τα Ειδικά Υπηρεσιακά Συμβούλια είναι αρμόδια και για τις μετακινήσεις των εκπαιδευτικών από περιοχή αρμοδιότητας ενός συντονιστή σε περιοχή αρμοδιότητας άλλου συντονιστή εκπαίδευσης.

ι) Η μετακίνηση των αποσπώμενων εκπαιδευτικών εντός της περιοχής αρμοδιότητας του συντονιστή εκπαίδευσης γίνεται με απόφαση του οικείου συντονιστή και τελεί υπό την έγκριση του οικείου ειδικού υπηρεσιακού συμβουλίου.

16. α) Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων επιτρέπεται να αποσπώνται στο εξωτερικό, ύστερα από αίτησή τους, δημόσιοι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης οι οποίοι είναι σύζυγοι συντονιστών εκπαίδευσης, για όσο χρόνο διαρκεί η απόσπασση του συζύγου τους.

β) Η απόσπασση των εν λόγω εκπαιδευτικών μπορεί να αποφασίζεται για χρονικό διάστημα και πέραν της πενταετίας, κατ' εξαίρεση της προβλεπόμενης διαδικασίας αποσπάσεων, όπως αυτή καθορίζεται με την παρ. 3 του άρθρου 23 του ν. 2413/1996. Οι ανωτέρω εκπαιδευτικοί λαμβάνουν τις αποδοχές της οργανικής τους θέσης στην Ελλάδα, χωρίς επιμίσθιο εξωτερικού.

17. α) Εκπαιδευτικοί που συμπλήρωσαν πενταετή υπηρεσία με απόσπασση σε εκπαιδευτικές μονάδες του εξωτερικού και έχουν συνάψει γάμο με Έλληνες που είναι εγκατεστημένοι στο εξωτερικό ή ομογενείς ή αλλοδαπούς πριν από την ισχύ του ν. 2413/1996, μπορεί να αποσπώνται σε εκπαιδευτικές μονάδες της ίδιας χώρας του εξωτερικού, με τις τακτικές αποδοχές τους στην Ελλάδα χωρίς το προβλεπόμενο από τις ισχύουσες διατάξεις επιμίσθιο, μέχρι τη συμπλήρωση του απαιτούμενου κατώτερου χρόνου υπηρεσίας για την απονομή σύνταξης από το δημόσιο ταμείο.

β) Εκπαιδευτικοί που συμπλήρωσαν πενταετή υπηρεσία με απόσπασση σε εκπαιδευτικές μονάδες του εξωτερικού και των οποίων ο σύζυγος ή η σύζυγος είναι μόνιμος κάτοικος του εξωτερικού, μπορεί να αποσπώνται σε εκπαιδευτικές μονάδες της ίδιας χώρας του εξωτερικού μέχρι τη συμπλήρωση μιας ακόμη πενταετίας, με τις τακτικές αποδοχές τους στην Ελλάδα χωρίς το προβλεπόμενο από τις ισχύουσες διατάξεις επιμίσθιο, εφόσον ενδιάμεσα έχουν συμπληρώσει τριετή υπηρεσία στην οργανική τους θέση ή με απόσπασση σε άλλη θέση στην ημεδαπή.

18. Ο χρόνος απόσπασης των εκπαιδευτικών στην Ειδική Παιδαγωγική Ακαδημία Θεσσαλονίκης (Ε.Π.Α.Θ.) θεωρείται χρόνος πραγματικής υπηρεσίας στην οργανική τους θέση για κάθε συνέπεια.

19. Οι Σχολικές Εφορείες των Μειονοτικών Σχολείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης συγκροτούνται με απόφαση του οικείου Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας, με την οποία ορίζεται και ο Πρόεδρος αυτής. Κατά τα λοιπά, εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις του άρθρου 52 του ν. 1566/1985, όπως ισχύει, καθώς και οι διατάξεις του άρθρου 5, παρ. 8, 9, 10, 13 και 14 του ν. 1894/1990 και οι διατάξεις του π.δ. 323/1989. Σε ειδικές περιπτώσεις οι Σχολικές Εφορείες των Μειονοτικών Σχολείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης δύνανται να επιχορηγούνται από πιστώσεις του τακτικού προϋπολογισμού και του Π.Δ.Ε. του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων για κάλυψη αντίστοιχων δαπανών.

20. Στα μειονοτικά ιδιωτικά σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Δυτικής Θράκης προσλαμβάνονται για τη διδασκαλία της τουρκικής γλώσσας και μουσουλμανικής θρησκείας, της ζωγραφικής εκπαίδευσης και καλλιτεχνικών εργασιών οι έχοντες πτυχίο αντίστοιχου τμήματος Α.Ε.Ι. της ημεδαπής ή αναγνωρισμένου ως ισότιμου τμήματος Α.Ε.Ι. της αλλοδαπής, χωρίς να απαιτείται για το διορισμό στη θέση αυτή η αναγνώριση της αντιστοιχίας του αλλοδαπού τίτλου σπουδών. (δεν αφορά τη Β' /μια Γενική Εκπ/ση)

21. Η παρ. 3 του άρθρου 42 του ν. 2413/1996 αντικαθίσταται. (Δεν αφορά τη Β' /μια εκπ/ση)

22. α) Οι Έλληνες εκπαιδευτικοί που διδάσκουν στα ξένα σχολεία υπάγονται στις διατάξεις του ν. 682/1977, όπως ισχύει.

β) Η εκπαιδευτική προϋπηρεσία των Ελλήνων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που διδάσκουν στα ξένα σχολεία της ημεδαπής θεωρείται ως εκπαιδευτική προϋπηρεσία στην ιδιωτική εκπαίδευση, αναγνωρίζεται ως κανονική εκπαιδευτική προϋπηρεσία και προσμετρείται για την υπηρεσιακή ένταξη και εξέλιξή τους.

γ) Η διάρκεια της προϋπηρεσίας αποδεικνύεται από τις πράξεις πρόσληψης και αποχώρησης, καθώς και από τα

λοιπά σχετικά επίσημα έγγραφα, όπως τα έγγραφα ανάληψης υπηρεσίας. Σε περίπτωση που δεν υπάρχει πράξη πρόσληψης ή αποχώρησης, η διάρκεια της προϋπηρεσίας πιστοποιείται και υπολογίζεται από το βιβλιάριό ενσήμων του Ι.Κ.Α. ή την πράξη αναγνώρισης της προϋπηρεσίας αυτής ως συντάξιμης. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις για τον υπολογισμό της προϋπηρεσίας των καθηγητών των σχολείων της ιδιωτικής εκπαίδευσης.

23. Οι διατάξεις των παραγράφων 10 μέχρι και 15 του άρθρου 42 του ν. 2413/1996 εφαρμόζονται και για τους εν λόγω εκπαιδευτικούς που απέκτησαν τα προσόντα διορισμού σε θέσεις ανώτερου κλάδου και μετά την ισχύ του ν. 2413/1996. Η σχετική προθεσμία υποβολής αίτησης για μετάταξη υποβάλλεται από τους ενδιαφερομένους εντός έτους από τη δημοσίευση του παρόντος.

Άρθρο 10

Θέματα Ο.Ε.Ε.Κ.

Άρθρο 11

Ρύθμιση θεμάτων Τ.Ε.Ι.

Άρθρο 12

Διοικητική υπηρεσία του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Άρθρο 13

Ειδικό Τεχνικό Εργαστηριακό Προσωπικό (Ε.Τ.Ε.Π.), Ειδικό και Εργαστηριακό Διδακτικό Προσωπικό (Ε.Ε.Δι.Π.) και Διοικητικό Προσωπικό των Α.Ε.Ι.

Άρθρο 14

Λοιπές διατάξεις

1. Σε δίκες κατά υπαλλήλων του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που διώκονται για πράξεις που ετέλεσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων που τους έχουν ανατεθεί, μπορεί να παρίσταται για την υπεράσπιση τους ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων μέλος του Νομικού συμβουλίου του Κράτους (Ν.Σ.Κ.), με απόφαση του Προέδρου Ν.Σ.Κ. ύστερα από προηγούμενη έγκριση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

2. Υπάλληλοι, οι οποίοι κατά τη δημοσίευση του παρόντος υπηρετούν σε μόνιμες θέσεις της Ακαδημίας Αθηνών, απασχολούνται στην επιστημονική έρευνα και έχουν διδακτορικό δίπλωμα, μπορούν να ενταχθούν, με τή από κρίση, σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 1 παρ. 7 εδάφιο α' του ν. 1894/1990, σε κενή θέση ερευνητικού προσωπικού συναφή με την επιστημονική στην Ακαδημία απασχόλησή τους, βαθμίδας ανάλογης με τα προσόντα τους, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 15 του ν. 1514/1985, χωρίς περιορισμό ορίου ηλικίας. Όσοι εκπονούν διδακτορική διατριβή κρίνονται για ένταξη αμέσως μετά τη λήψη του διδακτορικού διπλώματος, σύμφωνα με την (δια) διαδικασία, εφόσον η λήψη του διδακτορικού διπλώματος λάβει χώρα εντός προθεσμίας τριών (3) ετών από τη δημοσίευση του παρόντος.

Στην περίπτωση μη ύπαρξης κενής θέσης, η ένταξη του ανωτέρω προσωπικού γίνεται σε συνιστώμενη με τη σχετική πράξη προσωποπαγή θέση. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται μετά από πρόταση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομικών καθορίζονται τα της υπηρεσιακής κατάστασης του προσωπικού αυτού.

3. Η θητεία των πανεπιστημιακών οργάνων διοίκησης παρατείνεται σε κάθε περίπτωση μέχρι την 31η Αυγούστου του οικείου ακαδημαϊκού έτους λήξης της..

4. Το στοιχείο η' της παρ. 2 του άρθρου 2 του ν. 2530/ 1997 αντικαθίσταται από της ισχύος του ως εξής:

"η) να αμειβονται από συγγραφικά και καλλιτεχνικά δικαιώματα".

5. α) Οι κενές οργανικές θέσεις Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού (Δ.Ε.Π.), Ειδικού Διοικητικού Τεχνικού Προσωπικού (Ε-Δ-Τ., Π.) και Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Ε.Ε.Π.) των Α.Ε.Ι., όπως μετονομάζονται με το άρθρο 13 του παρόντος, ανήκουν στο οικείο Α.Ε.Ι. και μεταφέρονται στα Τμήματα με πράξη του οικείου Πρύτανη δημοσιευόμενη στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Η πράξη του Πρύτανη εκδίδεται πριν από τη λήψη της απόφασης για την προκήρυξη των ανωτέρω θέσεων και ύστερα από πρόταση του συλλογικού οργάνου που είναι αρμόδιο κατά τις κείμενες διατάξεις για την προκήρυξη των θέσεων και σύμφωνη γνώμη του Πρυτανικού Συμβουλίου του Ιδρύματος.

β) Οι κενές οργανικές θέσεις Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Ε.Π.), Ειδικού Τεχνικού Προσωπικού (Ε.Τ.Π.) και Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Ε.Ε.Π.) των Τ.Ε.Ι. ανήκουν στο οικείο Τ.Ε.Ι. και μεταφέρονται στα Τμήματα με πράξη του οικείου Προέδρου δημοσιευόμενη στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Η πράξη του Προέδρου εκδίδεται πριν από τη λήψη της απόφασης για την προκήρυξη των ανωτέρω θέσεων και ύστερα από πρόταση του συλλογικού οργάνου που είναι αρμόδιο κατά της παρούσας παραγράφου υπό την ευθύνη της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. τις κείμενες διατάξεις για την προκήρυξη των θέσεων και σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου του Ιδρύματος.

6. α) Πα την κάλυψη της δαπάνης οίησης προπτυχιακών φοιτητών και σπουδαστών από το επόμενο ακαδημαϊκό έτος εγγράφεται κάθε χρόνο στον προϋπολογισμό του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ειδική πίστωση, από την οποία, με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, επιχορηγούνται τα Α.Ε.Ι. και τα Τ.Ε.Ι., οι φοιτητικές ή σπουδαστικές λέσχες τους, καθώς και η λέσχη της Α.Σ.Ε.ΤΕ.Μ./Σ.ΕΛΕ.Τ.Ε.. β) Κριτήρια κατανομής της πίστωσης είναι ο αριθμός των προπτυχιακών φοιτητών ή σπουδαστών, η έδρα του Ιδρύματος ή Σχολής ή Τμήματος, η λειτουργία ή μη λέσχης στο ίδρυμα και οι ειδικές συνθήκες που επικρατούν στο κάθε ίδρυμα ή στη Σχολή ή Τμήμα.

γ) Με απόφαση της Συγκλήτου ή της Διοικούσας Επιτροπής κάθε Α.Ε.Ι. ή του Συμβουλίου κάθε Τ.Ε.Ι. ή του Διοικητικού Συμβουλίου της Σ.ΕΛ.Ε.Τ.Ε. μετά από εισήγηση της Εφορίας της Λέσχης, εφόσον υπάρχει, καθορίζονται οι προϋποθέσεις για τη δωρεάν οίηση και οι όροι οικονομικής συμμετοχής προπτυχιακών φοιτητών ή σπουδαστών στη σίτιση.

δ) Για τον προσδιορισμό των ανωτέρω προϋποθέσεων συνεκτιμώνται ιδίως η οικονομική και οικογενειακή κατάσταση του σιτιζομένου και η εντοπιότητά του.

7. Η παρ. 1 του άρθρου 4 του ν.1966/1991 (ΦΕΚ 147 Α1) αντικαθίσταται ως εξής:

"1. α) Τέκνα παλιννοστούντων ομογενών από χώρες της τέως Ε.Σ.Σ.Δ., τα οποία έχουν γεννηθεί στην αλλοδαπή, είναι φοιτητές ισότιμων και ομοταγών Α.Ε.Ι. του εξωτερικού και μετοίκησαν στην Ελλάδα, μπορούν να μετεγγραφούν στα οικεία Τμήματα του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, χωρίς εξετάσεις, εφόσον έχουν εγγραφεί σε Α.Ε.Ι. του εξωτερικού, πριν μετοικήσουν στην Ελλάδα και έχουν επιτύχει στο σύνολο των μαθημάτων τουλάχιστον του πρώτου έτους σπουδών του Ενδεικτικού Προγράμματος Σπουδών η σε ίσο τουλάχιστον αριθμό μαθημάτων του Ατομικού Προγράμματος Σπουδών του φοιτητή στο Α.Ε.Ι. προέλευσης.

β) Η περαιτέρω μετεγγραφή αυτών σε άλλο Α.Ε.Ι. δεν επιτρέπεται.

γ) Οι μετεγγραφές επιτρέπονται:

i) Στο 3ο και 5ο εξάμηνο, σε Τμήματα των οποίων η ελάχιστη υποχρεωτική φοίτηση διαρκεί τέσσερα (4) ακαδημαϊκά έτη.

ii) Στο 3ο, 5ο και 7ο εξάμηνο, σε Τμήματα των οποίων η ελάχιστη υποχρεωτική φοίτηση διαρκεί πέντε (5) ακαδημαϊκά έτη και

iii) Στο 3ο, 5ο, 7ο και 9ο εξάμηνο, σε Τμήματα των οποίων η ελάχιστη υποχρεωτική φοίτηση διαρκεί έξι (6) ακαδημαϊκά έτη.

δ) Το ποσοστό των μετεγγραφομένων ορίζεται σε 10% επί του προβλεπόμενου αριθμού εισακτέων για το ακαδημαϊκό έτος που ζητείται η μετεγγραφή στο Τμήμα υποδοχής. Το ποσοστό αυτό κατανέμεται κάθε χρόνο με απόφαση του Τμήματος υποδοχής στα ανωτέρω εξάμηνα, ανάλογα με τον αριθμό των υποψηφίων για μετεγγραφή.

ε) Σε περίπτωση που ο αριθμός των υποψηφίων είναι μεγαλύτερος από το προβλεπόμενο ποσοστό, ως κριτήριο για τις μετεγγραφές λαμβάνεται υπόψη ο μέσος όρος (μ.ο.) της συνολικής βαθμολογίας που έχουν λάβει οι υποψήφιοι κατά τα προηγούμενα έτη σπουδών ή του ατομικού προγράμματος σπουδών στο Α.Ε.Ι. προέλευσης.

στ) Σε περίπτωση ισοβαθμίας, κατά τα ως άνω, των υποψηφίων, αυτοί μετεγγράφονται ως υπεράριθμοι." Οι φοιτητές των Τμημάτων Α.Ε.Ι., μετά από απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος, μπορούν να πραγματοποιούν πρακτική άσκηση, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις και σε επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα, εφόσον αυτή περιλαμβάνεται στο πρόγραμμα σπουδών του οικείου Τμήματος. Οι διατάξεις αυτές έχουν αναδρομική ισχύ από το ακαδημαϊκό έτος 1996- 1997.

9. Στο άρθρο 2 κεφ. Β' του ν. 2647/1998 (ΦΕΚ 237 Α) προστίθεται περίπτωση 4, ως εξής:

"4) Η χορήγηση επάρκειας γνώσης ξένων γλωσσών σε όσες περιπτώσεις τα προσόντα των διδασκόντων δεν ^α συμπίπτουν με τα προσόντα των αντίστοιχων δημόσιων" λειτουργών κατά το άρθρο 70 παρ. 4 του αν. 2545/1940 (ΦΕΚ 287 Α)."

10. α) Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων διοργανώνει Ετήσιους πανελλήνιους Μαθητικούς Καλλιτεχνικούς Αγώνες, με σκοπό την καλλιέργεια της αισθητικής αγωγής των μαθητών και τη σύνδεση της Παιδείας με τις τέχνες.

β) Για την οργάνωση των Πανελλήνιων Μαθητικών Αγώνων συστήνεται Πανελλήνια Συντονιστική Επιτροπή Μαθητικών Καλλιτεχνικών Αγώνων, η οποία συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων με διετή θητεία.

γ) Η Συντονιστική Επιτροπή Μαθητικών Καλλιτεχνικών Αγώνων αποτελείται από ένδεκα μέλη, ως εξής:

i) Ένα πρόσωπο αναγνωρισμένου κύρους από το χώρο της εκπαίδευσης ή των γραμμάτων και των τεχνών, ως Πρόεδρος.

ii) Έναν εκπρόσωπο της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς.

iii) Έναν εκπρόσωπο του Εθνικού Ιδρύματος Νεότητας (Ε.Ι.Ν.).

iv) Έναν εκπρόσωπο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

v) Το Διευθυντή της Διεύθυνσης Σπουδών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και

Θρησκευμάτων.

vi) Έναν εκπρόσωπο της Ομοσπονδίας Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης (Ο.Μ.Ε.).

vii) Έναν εκπρόσωπο της Ομοσπονδίας Ιδιωτικών Εκπαιδευτικών Λειτουργών Εκπαίδευσης (Ο.Ι.ΕΛ.Ε.).

viii-xi) Τέσσερα μέλη που είναι εκπαιδευτικοί της δημόσιας ή ιδιωτικής εκπαίδευσης ή από το προσωπικό που υπηρετεί με οποιαδήποτε σχέση στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Χρήη γραμματέα της Επιτροπής εκτελεί υπάλληλος της Διεύθυνσης Σπουδών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

δ) Ο αντιπρόεδρος και τα μέλη της Επιτροπής των περιπτώσεων i, v και viii-xi ορίζονται με τους αναπληρωτές τους με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Τα υπόλοιπα μέλη ορίζονται, με τους αναπληρωτές τους, από τους φορείς που εκπροσωπούν, εντός του πρώτου δεκαπενθημέρου του Ιανουαρίου κάθε δεύτερου έτους.

Η Επιτροπή συγκροτείται νομίμως, εάν έχει ορισθεί η πλειοψηφία των ως άνω προβλεπόμενων μελών.

ε) Με απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, κατόπιν εισήγησης της Πανελλήνιας Συντονιστικής Επιτροπής Μαθητικών Καλλιτεχνικών Αγώνων, συγκροτούνται πενταμελείς περιφερειακές οργανωτικές επιτροπές ανά περιφέρεια για το συντονισμό και την οργάνωση των μαθητικών αγώνων σε περιφερειακό επίπεδο. Με όμοια απόφαση, κατόπιν εισήγησης της Επιτροπής, ορίζονται οι κριτικές επιτροπές για καθένα αγώνισμα.

Με τις αποφάσεις αυτές καθορίζονται και οι ειδικότερες αρμοδιότητες των Επιτροπών της παρούσας παραγράφου.

στ) Οι Μαθητικοί Αγώνες περιλαμβάνουν τις εξής κατηγορίες διαγωνισμών :

i) Αρχαίου Δράματος και Σύγχρονου θεάτρου

ii) Μουσικής.

iii) Ζωγραφικής

iv) Χορού.

ζ) Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων μπορεί να τροποποιούνται οι ανωτέρω κατηγορίες διαγωνισμών.

η) Στους Πανελλήνιους Μαθητικούς Αγώνες μπορούν να συμμετέχουν μαθητές από τα Γυμνάσια και Λύκεια όλης της χώρας, της Κύπρου και από ελληνικά σχολεία του εξωτερικού.

θ) Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ρυθμίζονται οι όροι διεξαγωγής των αγώνων και συμμετοχής των μαθητών, οι συνεργαζόμενοι φορείς και οι όροι συμμετοχής τους, οι ειδικότερες αρμοδιότητες της Πανελλήνιας Συντονιστικής Επιτροπής Μαθητικών Καλλιτεχνικών Αγώνων και κάθε άλλη λεπτομέρεια σχετική με την εκτέλεση του παρόντος άρθρου, την οργάνωση των Μαθητικών Αγώνων και την εποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Στην περίπτωση που οι Πανελλήνιοι Μαθητικοί Αγώνες συνδιοργανώνονται με εποπτευόμενους από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων φορείς του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα, είναι δυνατή μεταφορά των πιστώσεων από τον προϋπολογισμό του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων στον προϋπολογισμό του ή των συνδιοργανωτών φορέων. Με απόφαση του αρμόδιου οργάνου του συνδιοργανωτή φορέα και Οικονομικών καθορίζονται θέματα πραγματοποίησης δαπάνης των αγώνων, το ύψος της αποζημίωσης των μελών της Πανελλήνιας Συντονιστικής Επιτροπής Μαθητικών Καλλιτεχνικών Αγώνων, των Περιφερειακών Οργανωτικών και Κριτικών Επιτροπών, της Πανελλήνιας Κριτικής Επιτροπής, καθώς και οποιαδήποτε άλλη δαπάνη αφορά την οργάνωση και την εκτέλεση των Πανελλήνιων Μαθητικών Αγώνων.

Οι παράγραφοι 11 έως 22 δεν αφορούν τη Β' /μια Γενική Εκπαίδευση.

23. Το Διεθνές Απολυτήριο του άρθρου 10 παρ. 23 του ν. 2327/1995 είναι ισότιμο με το απολυτήριο του Ενιαίου Λυκείου. Για την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση των κατόχων του Διεθνούς Απολυτηρίου απαιτείται η συμμετοχή τους στις γραπτές εξετάσεις της Γ' τάξης του Ενιαίου Λυκείου, το οποίο τους χορήγησε τον τίτλο αυτόν, κατά τους όρους και τις προϋποθέσεις που ορίζονται στο π.δ. 246/1998, όπως εκάστοτε ισχύει.

24. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων μπορεί να θεσμοθετούνται για κάθε Δημοτικό, Γυμνάσιο και Ενιαίο Λύκειο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης ξενόγλωσσα προγράμματα σπουδών αντίστοιχα του ελληνικού αναλυτικού προγράμματος που λειτουργούν παράλληλα με αυτό. Με την ίδια απόφαση καθορίζεται ο τρόπος απόκτησης του απολυτηρίου του Ενιαίου Λυκείου Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης και η διαδικασία πρόσβασης των κατόχων του στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και ο τρόπος απόκτησης του τίτλου σπουδών του Δημοτικού Σχολείου και του απολυτηρίου του Γυμνασίου Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης.

25. Η διάταξη της πρώτης περιόδου της παρ. 3 του άρθρου 2 του ν. 2517/1997 εφαρμόζεται και για τους υπηρετούντες αναπληρωτές καθηγητές των Α.Ε.Ι., των οποίων η απόφαση του εκλεκτορικού σώματος για την εκλογή τους στη βαθμίδα αυτή είχε εκδοθεί πριν από τη δημοσίευση του ν. 2517/1997. Κατά τα λοιπά υπάγονται στις διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 1 του ν. 2517/1997.

26. Από το επόμενο ακαδημαϊκό έτος η εκκαθάριση της δαπάνης και η πληρωμή των χρηματικών ενταλμάτων για τα διδακτικά βιβλία των Α.Ε.Ι. γίνεται από τα Α.Ε.Ι. σε βάρος των πιστώσεων που εγγράφονται ετησίως για το σκοπό αυτόν στον προϋπολογισμό τους.

27. Οι πρόεδροι και οι εκπρόσωποι των φοιτητών των μη αυτοδύναμων Τμημάτων Α.Ε.Ι. συμμετέχουν στη Σύγκλητο, χωρίς δικαίωμα ψήφου. Οι εκπρόσωποι των μη αυτοδύναμων Τμημάτων συμμετέχουν στην Επιτροπή Διαχείρισης του Ειδικού Λογαριασμού των Ιδρυμάτων χωρίς δικαίωμα ψήφου.

28. Οι διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 3 του ν. 2174/1993, με τις οποίες αναστέλλεται η εφαρμογή του άρθρου 22 του ν. 2083/1992, ισχύουν και για το ακαδημαϊκό έτος 1999-2000.

29. α) Όλες οι αρμοδιότητες των νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων σε θέματα πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίες πριν μεταβιβάστούν σε αυτές δυνάμει του άρθρου 3 του ν. 2218/1994 (ΦΕΚ 90 Α'), ανήκαν στους νομάρχες και στις νομαρχιακές υπηρεσίες ως όργανα του Κράτους, περιέχονται στον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και ασκούνται δια των αποκεντρωμένων υπηρεσιών του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

β) Όπου στις κείμενες διατάξεις αναφέρεται "Νομάρχης" νοείται στο εξής "ο Υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων".

γ) Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, μπορεί να μεταβιβάζονται στις νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις παρεπόμενες σε σχέση με τη λειτουργία της εκπαίδευσης αρμοδιότητες τοπικού ενδιαφέροντος ιδίως σε θέματα σχετικά με τη στέγαση, συστέγαση, συντήρηση, μίσθωση και τις εν γένει λειτουργικές ανάγκες των δημόσιων σχολείων, τη μεταφορά των μαθητών, τη λειτουργία των σχολικών επιτροπών, την έγκριση των μαθητικών εκδρομών και άλλων τοπικών θεμάτων.

δ) Διευθύνσεις και τα γραφεία εκπαίδευσης των νομών και νομαρχιών του άρθρου 56 του ν. 1566/1985 και του άρθρου 6 του ν. 2043/1992 (ΦΕΚ 79 Α'), τα γραφεία φυσικής αγωγής του άρθρου 9 του ν. 1304/1992 (ΦΕΚ 144 Α') και τα γραφεία τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης του άρθρου 6 του ν. 2043/1992 αποτελούν αποκεντρωμένες υπηρεσίες του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. ασκούν τις αρμοδιότητες της περ. α' της παρούσας παραγράφου υπό την ευθύνη της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

ε) Στην έδρα κάθε περιφέρειας του Κράτους συνιστάται Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, η οποία υπάγεται στον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Στην Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης προϊστάται μετακλητός Περιφερειακός Διευθυντής Εκπαίδευσης, που προέρχεται από εκπαιδευτικούς της δημόσιας πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

στ) Οι μετακλητοί Περιφερειακοί Διευθυντές Εκπαίδευσης διορίζονται και παύονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Για το διορισμό τους εκδίδεται σχετική πρόσκληση ενδιαφέροντος, η οποία δημοσιεύεται στον ημερήσιο τύπο και με την οποία καθορίζονται τα υποβλητέα δικαιολογητικά των ενδιαφερομένων και η προθεσμία υποβολής τους. Οι υποψήφιοι πρέπει να μην έχουν συμπληρώσει τριάντα τρία (33) έτη πραγματικής και συντάξιμης δημόσιας υπηρεσίας και να διαθέτουν αυξημένα επιστημονικά και διοικητικά προσόντα και σημαντική διοικητική και διδακτική εμπειρία και ειδικότερα: α) πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή άλλο αναγνωρισμένο ως ισότιμο τίτλο της ημεδαπής ή αλλοδαπής και β) δωδεκαετή τουλάχιστον υπηρεσία σε θέσεις στελεχών της εκπαίδευσης ή εκπαιδευτικών της δημόσιας πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

ζ) Οι Περιφερειακοί Διευθυντές Εκπαίδευσης της παρούσας παραγράφου υπάγονται στον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και ασκούν τη διοίκηση, τον έλεγχο και την εποπτεία των Διευθύνσεων και Γραφείων Εκπαίδευσης, των Περιφερειακών Επιμορφωτικών Κέντρων, των Κέντρων Διάγνωσης, Αξιολόγησης και Υποστήριξης (Κ.Δ.Α.Υ.), των Κέντρων και υπηρεσιακών μονάδων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης των δημόσιων και ιδιωτικών σχολικών μονάδων, των Κέντρων Ξένων Γλωσσών και Φροντιστηρίων, των Εργαστηρίων Ελευθέρων Σπουδών, των Σχολικών Συμβούλων, των λοιπών στελεχών της εκπαίδευσης και όλων των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που υπηρετούν στην περιοχή τους, εκτός των αρμοδιοτήτων που ρητά επιφυλάσσει ο Υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων με απόφασή του.

η) Στους Περιφερειακούς Διευθυντές Εκπαίδευσης καταβάλλονται, για τη διάρκεια άσκησης των καθηκόντων τους, οι αποδοχές Ειδικού Παρέδρου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, καθώς και μηνιαίο επίδομα θέσης, ίσο προς το διπλάσιο του προβλεπόμενου για τους Σχολικούς Συμβούλους επιδόματος θέσης.

θ) Κάθε Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης περιλαμβάνει τις διευθύνσεις: α) Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και β) Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Κάθε Διεύθυνση αποτελείται από τα Τμήματα: α) Εκπαιδευτικών Θεμάτων και β) Διοικητικών και Οικονομικών Θεμάτων. Των Διευθύνσεων Εκπαίδευσης και των Τμημάτων Εκπαιδευτικών Θεμάτων προϊστάται εκπαιδευτικός της αντίστοιχης βαθμίδας, που επιλέγονται και τοποθετούνται για τετραετή θητεία.

Προϊστάμενοι των Διευθύνσεων Εκπαίδευσης τοποθετούνται από τους οικείους αξιολογικούς πίνακες επιλογής Προϊστάμενων Διευθύνσεων Εκπαίδευσης των νομών. Προϊστάμενοι των Τμημάτων Διοικητικών και Οικονομικών Θεμάτων τοποθετούνται υπάλληλοι των κλάδων ΠΕ ή ΤΕ ή ΔΕ του άρθρου 20 του ν. 1566/1985 (ΦΕΚ 167 Α') ή εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από πρόταση του Κεντρικού Υπηρεσιακού Συμβουλίου Διοικητικού Προσωπικού της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (Κ.Υ.Σ.Δ.Π.) ή των Κεντρικών Υπηρεσιακών Συμβουλίων Πρωτοβάθμιας ή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Κ.Υ.Σ.Δ.Ε. - Κ.Υ.Σ.Π.Ε.) αντίστοιχα.

ι) Οι υπάλληλοι όλων των κλάδων και ειδικοτήτων του άρθρου 20 του ν. 1566/1985, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, που υπηρετούν στις νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις με απόσπαση δυνάμει του άρθρου 3 παρ. 6 και 8 του ν. 2218/1994, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 6 παρ. 8 του ν. 2240/1994 (ΦΕΚ 153 Α'), καθώς και όσοι διορίστηκαν σε κενές θέσεις των υπηρεσιακών μονάδων, ύστερα από διαγωνισμό που πραγματοποιήθηκε μετά την ισχύ του ν. 2218/1994, θεωρούνται ότι κατέχουν αυτοδικαίως αντίστοιχες θέσεις στις διευθύνσεις και τα γραφεία εκπαίδευσης των νομών και στις γραμματείες των δημόσιων σχολείων. Οι θέσεις αυτές ανακατανέμονται στις διευθύνσεις και τα γραφεία εκπαίδευσης των νομών, στις γραμματείες των δημόσιων σχολείων και στις περιφερειακές διευθύνσεις εκπαίδευσης της περ. ε' της παρούσας, με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που εκδίδεται κατά το άρθρο 20 παρ. 5 του ν. 1566/1985 (ΦΕΚ. 167Α') εντός δύο (2) μηνών από την έναρξη ισχύος του παρόντος. Τα θέματα διορισμού, υπηρεσιακής κατάστασης και πειθαρχικού δικαίου των υπαλλήλων αυτών ρυθμίζονται από τις διατάξεις του ν. 2683/1999 "Κύρωση του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. και άλλες διατάξεις". Αρμοδιότητες υπηρεσιακού συμβουλίου για τους υπαλλήλους αυτούς ασκεί το Κεντρικό Υπηρεσιακό Συμβούλιο Διοικητικού Προσωπικού (Κ.Υ.Σ.Δ.Π.) που έχει συσταθεί και λειτουργεί στην Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, επιφυλασσομένων των αρμοδιοτήτων των Περιφερειακών Υπηρεσιακών Συμβουλίων Διοικητικού Προσωπικού (Π.Υ.Σ.Δ.Π.) που θα καθορισθούν κατά τις διατάξεις της περ. ιζ' της παρούσας. Σε κενές θέσεις διοικητικών υπαλλήλων των περιφερειακών διευθύνσεων εκπαίδευσης και των διευθύνσεων και γραφείων εκπαίδευσης των νομών μπορεί να αποσπώνται για μία τριετία, που μπορεί να

ανανεώνεται, εκπαιδευτικοί των σχολείων της αντίστοιχης βαθμίδας, με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από γνώμη του κατά την περ. ιδ' της παρούσας οικείου ανώτερου υπηρεσιακού συμβουλίου.

ια) Τα ειδικότερα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες των Περιφερειακών Διευθυντών Εκπαίδευσης και των προϊσταμένων των διευθύνσεων και τμημάτων των περιφερειακών διευθύνσεων εκπαίδευσης καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

ιβ) Οι μετακλητοί περιφερειακοί διευθυντές εκπαίδευσης μετά την αποχώρησή τους επανέρχονται στις οργανικές θέσεις τους. Εάν πριν από το διορισμό τους κατείχαν θέσεις στελεχών της εκπαίδευσης, επανέρχονται στις θέσεις αυτές, εφόσον είναι κενές, ή τοποθετούνται σε αντίστοιχες κενές ή κενούμενες θέσεις της προτίμησής τους για συμπλήρωση της τετραετούς θητείας τους.

ιγ) Τον Περιφερειακό Διευθυντή Εκπαίδευσης, όταν δεν υπάρχει, απουσιάζει ή κωλύεται, αναπληρώνει ένας από τους προϊσταμένους των διευθύνσεων εκπαίδευσης της περιφερειακής διεύθυνσης εκπαίδευσης, που ορίζεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Τον Προϊστάμενο των διευθύνσεων της περιφερειακής διεύθυνσης εκπαίδευσης, όταν δεν υπάρχει, απουσιάζει ή κωλύεται, αναπληρώνει ο Προϊστάμενος του τμήματος εκπαιδευτικών θεμάτων τη ίδιας διεύθυνσης. Για την επιλογή και τοποθέτηση προϊσταμένων των τμημάτων εκπαιδευτικών θεμάτων των διευθύνσεων εκπαίδευσης της περιφερειακής διεύθυνσης εκπαίδευσης εφαρμόζονται τα ισχύοντα για τους προϊσταμένους των τμημάτων εκπαιδευτικών θεμάτων των διευθύνσεων εκπαίδευσης των νομών.

ιδ) Σε κάθε περιφερειακή διεύθυνση εκπαίδευσης συνιστώνται: α) Ανώτερο Υπηρεσιακό Συμβούλιο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Α.Π.Υ.Σ.Π.Ε.), β) Ανώτερο Υπηρεσιακό Συμβούλιο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Α.Π.Υ.Σ.Δ.Ε.) και γ) Π.Ε.Δ.Ε. και Π.Υ.Σ.Δ.Ι.Π. συγκροτούνται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων για διετή θητεία. Η πρώτη συγκρότηση αυτών γίνεται εντός μηνός από τη συγκρότηση και λειτουργία των περιφερειακών διευθύνσεων εκπαίδευσης και η θητεία των μελών τους λήγει την 31.12.2000. Αναπληρωματικά μέλη των τακτικών μελών ορίζονται με την απόφαση συγκρότησης από ομοίοβαθμους των τακτικών μελών. Γραμματέας κάθε συμβουλίου ορίζεται, με την απόφαση συγκρότησης, διοικητικός υπάλληλος ή εκπαιδευτικός που υπηρετεί στη διεύθυνση εκπαίδευσης της οικείας βαθμίδας της περιφερειακής διεύθυνσης, αναπληρούμενος από διοικητικό υπάλληλο ή εκπαιδευτικό της ίδιας διεύθυνσης.

ιζ) Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, καθορίζονται οι αρμοδιότητες των Α.Π.Υ.Σ.Π.Ε., Α.Π.Υ.Σ.Δ.Ε. και Π.Υ.Σ.Δ.Ι.Π. και ο τρόπος λειτουργίας αυτών και αναπροσδιορίζονται οι αρμοδιότητες των Περιφερειακών Υπηρεσιακών Συμβουλίων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Π.Υ.Σ.Π.Ε. και Π.Υ.Σ.Δ.Ε.) και του Κεντρικού Υπηρεσιακού Συμβουλίου Διοικητικού Προσωπικού (Κ.Υ.Σ.Δ.Ι.Π.). Επί των προτάσεων των περιφερειακών και ανώτερων περιφερειακών συμβουλίων εκπαίδευσης και του Π.Υ.Σ.Δ.Ι.Π. αποφασίζει ο οικείος Περιφερειακός Διευθυντής Εκπαίδευσης της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

ιη) Από τη συγκρότηση του Π.Υ.Σ.Δ.Ι.Π. παύουν να λειτουργούν τα Περιφερειακά Υπηρεσιακά Συμβούλια Διοικητικού Προσωπικού, που συστήθηκαν και λειτουργούν στους νομούς και τις νομαρχίες σε εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 14 παρ. 6 του ν. 1986/1966 και καταργούνται οι διατάξεις του άρθρου 13 του ν. 1824/1988 και του άρθρου 3 παρ. 12 του ν. 2190/1994.

ιθ) Στο δευτεροβάθμιο πειθαρχικό συμβούλιο που προβλέπεται από το άρθρο 160 του ν. 2683/1999 μετέχουν, αντί των δύο (2) μόνιμων υπαλλήλων με βαθμό διευθυντή, δύο (2) προϊστάμενοι διεύθυνσης εκπαίδευσης της οικείας βαθμίδας.

κ) Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ρυθμίζονται ειδικότερα θέματα και λεπτομέρειες εφαρμογής των διατάξεων του παρόντος.

30. Το άρθρο 10 του ν. 2174/1993 (ΦΕΚ 210 Α') αντικαθίσταται ως εξής: (Δεν αφορά τη Β/μία Γενική Εκπ/ση)

31. α) Τα κατά τις διατάξεις του άρθρου 16 του ν. 2266/1994 (ΦΕΚ 218 Α') συμβούλια επιλογής στελεχών της εκπαίδευσης πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ήτοι: αα) το Συμβούλιο Επιλογής Σχολικών Συμβουλίων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ββ) το Συμβούλιο Επιλογής Σχολικών Συμβουλίων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, γγ) το Συμβούλιο Επιλογής Προϊσταμένων Διευθύνσεων και Γραφείων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και δδ) το Συμβούλιο Επιλογής Προϊσταμένων Διευθύνσεων και Γραφείων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης διέπονται εφεξής ως προς τη σύνθεση, τη συγκρότηση, τη λειτουργία, την αποζημίωση και τα θέματα της εν γένει υπηρεσιακής κατάστασης από τις διατάξεις του παρόντος άρθρου, καταργουμένης κάθε αντίθετης διάταξης.

β) Τα κατά το προηγούμενο εδάφιο Συμβούλια είναι οκταμελή και αποτελούνται από:

αα) Δύο μέλη Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι., που προτείνονται με τους αναπληρωτές τους από το Πρυτανικό Συμβούλιο του οικείου Α.Ε.Ι..

ββ) Ένα Σύμβουλο ή μόνιμο Πάρεδρο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, που προτείνεται με τον αναπληρωτή του από το Συντονιστικό Σύμβουλο αυτού.

γγ) Δύο αιρετούς εκπροσώπους του κλάδου των εκπαιδευτικών, που αναπληρώνονται από τους αιρετούς αναπληρωτές τους.

δδ) Δύο εκπαιδευτικούς, έναν της δημόσιας και έναν της ιδιωτικής εκπαίδευσης, που προτείνονται με τους αναπληρωτές τους από τα οικεία δευτεροβάθμια συνδικαλιστικά όργανα των εκπαιδευτικών και

εε) Ένα Σχολικό Σύμβουλο της οικείας βαθμίδας για τα Συμβούλια Επιλογής Σχολικών Συμβουλίων ή έναν Προϊστάμενο Διεύθυνσης Εκπαίδευσης της οικείας βαθμίδας για τα Συμβούλια Επιλογής Προϊσταμένων Διευθύνσεων και Γραφείων Εκπαίδευσης, που ορίζονται με τους αναπληρωτές τους με την απόφαση συγκρότησης των Συμβουλίων αυτών.

γ) Η συγκρότηση κάθε Συμβουλίου γίνεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Με την απόφαση συγκρότησης ορίζεται ο Πρόεδρος, ο αναπληρωτής του, ο εισηγητής και ο γραμματέας. Ως εισηγητής ορίζεται ο Προϊστάμενος του οικείου Τμήματος και ως γραμματέας μόνιμος διοικητικός υπάλληλος της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ή αποσπασμένος σε αυτήν εκπαιδευτικός. Όταν το οικείο Συμβούλιο επιλαμβάνεται θεμάτων

αξιολόγησης και επιλογής υποψηφίων, ύστερα από σχετική προκήρυξη για τη σύνταξη αξιολογικών πινάκων, συμμετέχουν ειδικοί εισηγητές και τρεις βοηθοί γραμματείς που ορίζονται με τους αναπληρωτές τους με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Ο Προϊστάμενος του οικείου Τμήματος θέτει υπόψη του Συμβουλίου Επιλογής τις αιτήσεις και τα συναπτόμενα σε αυτές στοιχεία, καθώς και τις προκύπτουσες από τα μετρήσιμα κριτήρια αξιολογικές μονάδες του κάθε υποψηφίου κατά περίπτωση και στο σύνολό τους.

δ) Για τον ορισμό των τακτικών και αναπληρωματικών μελών των Συμβουλίων, ο Υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων απευθύνει σχετικό ερώτημα προς ένα ή περισσότερα Α.Ε.Ι. που εδρεύουν στην περιοχή Αττικής και προς το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και τάσσει εικοσαήμερη προθεσμία για την υποβολή των σχετικών προτάσεων. Μετά την παρέλευση της προθεσμίας αυτής, ο Υπουργός προβαίνει στον ορισμό των μελών χωρίς πρόταση.

ε) Τα Συμβούλια Επιλογής Σχολικών Συμβούλων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης είναι αρμόδια και για τα θέματα υπηρεσιακής κατάστασης και πειθαρχικού δικαίου των Σχολικών Συμβούλων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης αντίστοιχα. Τα θέματα υπηρεσιακής κατάστασης και πειθαρχικού δικαίου των Προϊσταμένων Διευθύνσεων και Γραφείων υπάγονται στα αντίστοιχα Κεντρικά Υπηρεσιακά Συμβούλια (Κ.Υ.Σ.Π.Ε. - Κ.Υ.Σ.Δ.Ε.).

στ) Η επιλογή των Διευθυντών και Υποδιευθυντών Σχολικών Μονάδων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και των Προϊσταμένων των Τμημάτων εκπαιδευτικών θεμάτων των Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης γίνεται από τα οικεία περιφερειακά υπηρεσιακά συμβούλια πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κατά περίπτωση.

ζ) Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων καθορίζεται το ύψος της αποζημίωσης στους προέδρους, μέλη, ειδικούς εισηγητές και εισηγητές που μετέχουν στα Συμβούλια της παρούσας παραγράφου.

η) Τα υπηρεσιακά συμβούλια που μέχρι την ισχύ του παρόντος νόμου είναι αρμόδια για την επιλογή Σχολικών Συμβούλων και Προϊσταμένων Διευθύνσεων και Γραφείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης εξακολουθούν να λειτουργούν για την ολοκλήρωση της επανάκρισης σε εκτέλεση αποφάσεων των διοικητικών δικαστηρίων.

Άρθρο 15

1. α) Τα ποσοστά που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 8 του άρθρου 2 και της παρ. 8 του άρθρου 8 του ν. 2530/1997 καθορίζονται από της ισχύος του προαναφερθέντος νόμου μέχρι 10% ανά αμοιβή από χρηματοδοτούμενα ερευνητικά προγράμματα ή από Ερευνητικά Ινστιτούτα ή Κέντρα υπό την εποπτεία της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας ή υπό την εποπτεία άλλων Υπουργείων ή από Ερευνητικά Πανεπιστημιακά Ινστιτούτα υπό την εποπτεία ή τη συνεποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, σε δέκα τοις εκατό (10%) ανά αμοιβή από την άσκηση κάθε είδους έργου και σε δεκαπέντε τοις εκατό (15%) ανά αμοιβή από την άσκηση ελευθέρου επαγγέλματος για τα μέλη Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι. και για τα μέλη Ε.Π. των Τ.Ε.Ι. πλήρους απασχόλησης.

β) Η διαφορά που προκύπτει από τα ήδη καταβληθέντα ποσά των ως άνω μελών στο οικείο Α.Ε.Ι. ή Τ.Ε.Ι., βάσει των ποσοστών του ν. 2530/1997, συμψηφίζεται με τα ποσά που καταβάλλονται, βάσει των διατάξεων του προηγούμενου εδαφίου.

γ) Τα ποσοστά του εδαφίου α' του παρόντος υπολογίζονται επί των ακαθάριστων αμοιβών των μελών Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι. και των μελών Ε.Π. των Τ.Ε.Ι. πλήρους απασχόλησης, αντίστοιχα. Ειδικώς, το ποσοστό από την άσκηση ελευθέρου επαγγέλματος των ως άνω μελών που περιέρχεται στο οικείο Α.Ε.Ι. ή Τ.Ε.Ι. υπολογίζεται επί των ακαθάριστων αμοιβών τους, αφαιρουμένων επί του ποσού της αμοιβής τους των δαπανών που προορίζονται για την προμήθεια αναλώσιμων υλικών για λογαριασμό των πελατών τους, μη υπολογιζομένων των δαπανών για τη λειτουργία του γραφείου τους.

δ) Καταργείται από τότε που ίσχυσε η υπ' αριθμ. 1Β/10900/ 18.12.1997 κοινή απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και του Υφυπουργού Οικονομικών με θέμα "Οργάνωση και λειτουργία Ειδικών Λογαριασμών Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι. σύμφωνα με το ν. 2530/1997" (ΦΕΚ 1163 Β /30.12.1997).

Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών ρυθμίζονται από της ισχύος της ανωτέρω καταργηθείσας απόφασης και σύμφωνα με το ν. 2530/1997 και τις διατάξεις της παρούσας:

ι) Η διαδικασία εισπράξεως και βεβαιώσεως του ποσού που περιέρχεται στο οικείο Α.Ε.Ι. ή Τ.Ε.Ι. από τις αμοιβές των εδαφίων δ', ε', στ' και ζ' της παρ. 2 του άρθρου 2 του ν. 2530/1997 των μελών Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι. πλήρους απασχόλησης και από τις αμοιβές των εδαφίων γ', δ', ε' και στ' της παρ. 2 του άρθρου 8 του ν. 2530/1997 των μελών Ε.Π. των Τ.Ε.Ι. πλήρους απασχόλησης.

ii) Η διαδικασία συμψηφισμού του εδαφίου β' της παρούσας.

iii) οι ειδικότερες προϋποθέσεις και κάθε εν γένει λεπτομέρεια για την εφαρμογή της παρούσας.

2. α) Το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας (Ε.Σ.Υ.Π.) αποτελεί γνωμοδοτικό όργανο προς τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων για ζητήματα εκπαιδευτικού σχεδιασμού και για μείζονος σημασίας ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής.

β) Στο πλαίσιο του Ε.Σ.Υ.Π. λειτουργούν τα εξής επί μέρους Συμβούλια:

(i) Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (Σ.Τ.Π.Ε.).

(ii) Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Σ.Τ.Τ.Ε.).

(iii) Συμβούλιο Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Σ.Π.Δ.Ε.).

Τα ανωτέρω Συμβούλια αποτελούν γνωμοδοτικά όργανα προς τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων στους αντίστοιχους κατά περίπτωση τομείς. Είναι δυνατή η από κοινού συνεδρίαση όλων ή και δύο Συμβουλίων του Ε.Σ.Υ.Π. για τη συζήτηση θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος.

γ) Ο Πρόεδρος του Ε.Σ.Υ.Π. είναι Καθηγητής Α.Ε.Ι. ή Ακαδημαϊκός ή άλλη προσωπικότητα κύρους. Ο Πρόεδρος του Ε.Σ.Υ.Π. πρέπει να έχει εμπειρία σε θέματα εκπαιδευτικού σχεδιασμού, εκπαιδευτικής πολιτικής και διοίκησης

της εκπαίδευσης.

Ο Πρόεδρος του Ε.ΣΥ.Π. διορίζεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από γνώμη της Διαρκούς Επιτροπής Μορφωτικών Υποθέσεων της Βουλής. Η θητεία του Προέδρου είναι τριετής. Ο Πρόεδρος ασκεί τη γενική εποπτεία και το συντονισμό των επί μέρους Συμβουλίων του Ε.ΣΥ.Π..

δ) Οι Πρόεδροι των επί μέρους Συμβουλίων του Ε.ΣΥ.Π. είναι στελέχη αναγνωρισμένου κύρους του αντίστοιχου εκπαιδευτικού χώρου, με εμπειρία σε θέματα εκπαιδευτικού σχεδιασμού, εκπαιδευτικής πολιτικής και διοίκησης της εκπαίδευσης. Οι Πρόεδροι των επί μέρους Συμβουλίων διορίζονται για τριετή θητεία, με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από εισήγηση του Προέδρου του Ε.ΣΥ.Π..

ε) Την ευθύνη της διοικητικής υποστήριξης των επί μέρους Συμβουλίων έχει η Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, μέσω των κατά περίπτωση συγγενέστερων προς τις υφιστάμενες υπηρεσιακές μονάδες της. Οι μονάδες αυτές έχουν και την ευθύνη της διοικητικής υποστήριξης των συνεδριάσεων του Ε.ΣΥ.Π..

στ) Η επιστημονική υποστήριξη του Ε.ΣΥ.Π. και των επί μέρους Συμβουλίων του γίνεται από επιστημονικές επιτροπές, οι οποίες συγκροτούνται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων από επιστήμονες αναγνωρισμένου κύρους, εξειδικευμένους σε συναφή θέματα. Με την ίδια απόφαση καθορίζονται η οργάνωση, η λειτουργία και οι επί μέρους αρμοδιότητες των επιτροπών αυτών. Η επιστημονική υποστήριξη του Ε.ΣΥ.Π. και των επί μέρους Συμβουλίων του μπορεί να παρέχεται και από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ή το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας ή την Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

ζ) Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων των κατά περίπτωση αρμόδιων Υπουργών καθορίζονται η έδρα και η συγκρότηση του Ε.ΣΥ.Π. και των επί μέρους Συμβουλίων του, αποτελούμενων από εκπροσώπους των συναρμόδιων Υπουργείων και των εκπαιδευτικών φορέων της χώρας, καθώς και από προσωπικότητες από τον εκπαιδευτικό χώρο. Με το ίδιο διάταγμα καθορίζονται η οργάνωση και η λειτουργία του Ε.ΣΥ.Π. και των επί μέρους Συμβουλίων του, καθώς και οι λεπτομέρειες σχετικά με τη διοικητική υποστήριξη της λειτουργίας τους. Ο ορισμός των μελών του Ε.ΣΥ.Π. και των επί μέρους Συμβουλίων γίνεται με αποφάσεις του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

η) Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών καθορίζεται η αποζημίωση του Προέδρου του Ε.ΣΥ.Π. και των Προέδρων των επί μέρους Συμβουλίων, όπως επίσης και οι αποζημιώσεις των μελών των επιστημονικών επιτροπών. Τα μέλη Δ.Ε.Π. ή Ε.Π. πλήρους απασχόλησης των Α.Ε.Ι. και των Τ.Ε.Ι. μπορούν να κατέχουν θέση Προέδρου ή μελών του Ε.ΣΥ.Π. ή των επί μέρους Συμβουλίων του.

θ) Από τη δημοσίευση του παρόντος καταργούνται οι διατάξεις του άρθρου 1 του ν. 2327/1995, καθώς επίσης και τα προεδρικά διατάγματα και οι υπουργικές αποφάσεις που έχουν εκδοθεί κατ' εξουσιοδότηση του ίδιου άρθρου, όπου κατά την κείμενη νομοθεσία απαιτείται γνώμη του Συμβουλίου Ανώτατης Παιδείας (Σ.Α.Π.), νοείται στο εξής γνώμη του Συμβουλίου Τριτοβάθμιας Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (Σ.Τ.Π.Ε.), ενώ όπου απαιτείται γνώμη του Συμβουλίου Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Σ.Τ.Ε.), νοείται στο εξής γνώμη του Συμβουλίου Τριτοβάθμιας Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Σ.Τ.Τ.Ε.). Μέχρι της συγκροτήσεως του Ε.ΣΥ.Π. σε σώμα και των επί μέρους Συμβουλίων του, οι αρμοδιότητες που προβλέπονται από τις κείμενες διατάξεις για τα όργανα της παρούσας παραγράφου εξακολουθούν να ασκούνται από αυτά.

3. Παρατείνεται μέχρι την 31.8.2000 από την ημερομηνία λήξης του, κατά τις διατάξεις του άρθρου 138 του ν. 2725/1999 (ΦΕΚ 121 Α') η ισχύς του πίνακα επιτυχόντων στο διαγωνισμό καθηγητών μουσικής, που κυρώθηκε με την αριθμ. Δ2/30140/1995 απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΦΕΚ 31/29.12.1995 Τ. Παράρτημα).

4. Το Σώμα Ελλήνων Προσκόπων μπορεί να ιδρύει ανώνυμες εταιρείες και Ε.Π.Ε. ή να συμμετέχει σε υπάρχουσες, σύμφωνα με τους σκοπούς του.

5. Οι κάτοχοι του Απολυτηρίου του Ενιαίου Λυκείου ή Απολυτηρίου Γενικού Λυκείου που απώλεσαν γονείς ή αδελφούς κατά τον πρόσφατο σεισμό της 7.9.1999 ή που, συνεπεία του σεισμού, υπέστησαν βαρείς τραυματισμούς που διαπιστώθηκαν από δημόσιο κρατικό νοσοκομείο και νοσηλεύτηκαν σε νοσηλευτικά ιδρύματα, εισάγονται κατά τα δύο επόμενα ακαδημαϊκά έτη καθ' υπέρβαση του αριθμού εισακτέων σε Σχολές ή Τμήματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της επιλογής τους. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων καθορίζεται η διαδικασία εισαγωγής τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και τα απαιτούμενα δικαιολογητικά.

6. α) Το ποσοστό του εδαφίου α' της παρ. 3 του άρθρου 2 του ν. 2452/1999 αυξάνεται σε 25% επί του εκάστοτε αριθμού εισακτέων κάθε Π.Σ.Ε. και εφαρμόζεται και κατά την τρέχουσα περίοδο φοίτησης.

β) Η προθεσμία των τριάντα (30) ημερών της προαναφερόμενης διάταξης παρατείνεται από της έναρξη ισχύος του παρόντος για χρονικό διάστημα τριάντα (30) ημερών και η εγγραφή των εν λόγω φοιτητών γίνεται για την τρέχουσα περίοδο φοίτησης.

γ) Η διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 2 του ν. 2752/ 1999 καταλαμβάνει και τους φοιτητές της παρ. 2 του ίδιου άρθρου του προαναφερθέντος νόμου.

7. Η θητεία του Προέδρου, των συμβούλων και των εισηγητών του Ινστιτούτου Τεχνολογικής Εκπαίδευσης παρατείνεται από τότε που έληξε μέχρι 31.12.2000.

8. α) Συνιστώνται τρεις (3) θέσεις Βοηθών Επισκόπων, τις οποίες δύνανται να καταλαμβάνουν αντιστοίχως οι κατέχοντες μία από τις ακόλουθες επιτελικές θέσεις της Εκκλησίας της Ελλάδος: α) του Αρχιγραμματέα της Ιεράς Συνόδου, β) του Διευθυντή του Γραφείου της Αντιπροσωπείας της Εκκλησίας της Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και γ) του Διευθυντή του Διορθόδοξου Κέντρου της Εκκλησίας της Ελλάδος.

β) Η εκλογή γίνεται από τους εγγεγραμμένους στον Κατάλογο των προς Αρχιερατίαν Εκλογίμων από την Ιερά Σύνοδο της Ιεραρχίας, μετά από πρόταση τριών από αυτούς από το Μακαριότατο Αρχιεπίσκοπο.

- γ) Οι Βοηθοί Επίσκοποι αναφέρονται στο Μακαριότατο Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και Πάσης Ελλάδος και Πρόεδρο της Ιεράς Συνόδου, ασκούν δε τα καθήκοντά τους για όσο χρόνο κατέχουν, με απόφαση της Διαρκούς Ιεράς Συνόδου (Δ.Ι.Σ.), τις ως άνω θέσεις, άλλως παραμένουν ως Βοηθοί Επίσκοποι στον Αρχιεπίσκοπο.
- δ) Οι Βοηθοί Επίσκοποι λαμβάνουν τις προβλεπόμενες κατά τις κείμενες διατάξεις αποδοχές.
- ε) Με αποφάσεις της Δ.Ι.Σ., που δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και στο Δελτίο "ΕΚΚΛΗΣΙΑ", καθορίζονται, συμπληρώνονται, τροποποιούνται ή καταργούνται διατάξεις που αναφέρονται στο περιεχόμενο της αποστολής εκάστου των ως άνω Βοηθών, το εύρος της, τις προϋποθέσεις ασκήσεώς της, όπως και κάθε άλλο θέμα σχετιζόμενο με αυτήν.
- στ) Οι Βοηθοί Επίσκοποι εξακολουθούν να είναι και μετά την εκλογή τους εκλόγιμοι για πλήρωση χηρεύουσας Ιεράς Μητροπόλεως. Η παρ. 5 του άρθρου 27 του ν. 590/1977 "Περί Καταστατικού Χάρτου της Εκκλησίας της Ελλάδος" καταργείται.

9. Η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 12 του ν. 2740/1999 (ΦΕΚ 186 Α') εφαρμόζεται και για τη διανομή των σχολικών βιβλίων του Γυμνασίου.

Άρθρο 16

1. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελείται από δύο παράλληλους τομείς: α) τον πανεπιστημιακό τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια, τα Πολυτεχνεία και την Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών και β) τον τεχνολογικό τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα.

2. Τα Ιδρύματα των ως άνω τομέων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης λειτουργούν συμπληρωματικά, με διακριτές φυσιογνωμίες και με ρόλους, σκοπό και αποστολή που διαφοροποιούνται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ν. 1268/1982, όπως ισχύει, για τον πανεπιστημιακό τομέα, και στον ν. 1404/1983, όπως ισχύει, για τον τεχνολογικό τομέα.

3. Στο πλαίσιο της αποστολής των ανωτέρω ιδρυμάτων, όπως καθορίζεται στο άρθρο 1 του ν. 1268/1982 και αντιστοίχως στο άρθρο 1 του ν. 1404/1983, ισχύουν και τα ακόλουθα:

α) Τα Ιδρύματα του πανεπιστημιακού τομέα δίνουν έμφαση στην προαγωγή και ανάπτυξη της επιστήμης, στη βασική και εφαρμοσμένη έρευνα και στην υψηλή θεωρητική και ολοκληρωμένη κατάρτιση του επιστημονικού και ακαδημαϊκού δυναμικού της χώρας.

β) Τα Ιδρύματα του τεχνολογικού τομέα δίνουν έμφαση στην εκπαίδευση στελεχών εφαρμογών υψηλής ποιοτικής στάθμης, τα οποία, με τη θεωρητική και εφαρμοσμένη επιστημονική κατάρτισή τους:

i) αποτελούν συνδυετικό κρίκο μεταξύ γνώσης και εφαρμογής, αναπτύσσοντας την εφαρμοσμένη διάσταση των επιστημών και των τεχνών στα αντίστοιχα επαγγελματικά πεδία, και ii) μεταφέρουν, χρησιμοποιούν και προάγουν σύγχρονη τεχνολογία, καθώς επίσης και μεθόδους, πρακτικές και τεχνικές στο χώρο των εφαρμογών.

Στο πλαίσιο αυτό, τα Ιδρύματα του τεχνολογικού τομέα συνδυάζουν την ανάπτυξη του κατάλληλου θεωρητικού υπόβαθρου σπουδών με υψηλού επιπέδου εργαστηριακή και πρακτική άσκηση, ενώ παράλληλα διεξάγουν τεχνολογική έρευνα και αναπτύσσουν τεχνογνωσία και καινοτομίες στα αντίστοιχα επαγγελματικά πεδία.

4. α) Η διάρκεια των σπουδών στον πανεπιστημιακό τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν μπορεί να είναι μικρότερη των οκτώ (8) εξαμήνων σπουδών.

β) Η διάρκεια των σπουδών στον τεχνολογικό τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν μπορεί να είναι μικρότερη των επτά (7) εξαμήνων σπουδών, στα οποία συμπεριλαμβάνεται και ένα εξάμηνο πρακτικής άσκησης στο αντίστοιχο επάγγελμα.

5. Η διάρκεια σπουδών των Τμημάτων των Τ.Ε.Ι. που αναφέρονται στο π.δ. 227/1995 (ΦΕΚ 130 Α'/20.6.1995) καθορίζεται σε οκτώ (8) εξάμηνα, συμπεριλαμβανομένου και του ενός εξαμήνου πρακτικής άσκησης στο επάγγελμα που προβλέπεται από το π.δ. 174/1985 (ΦΕΚ 59 Α').

Άρθρο 17

Δεν αφορά τη Β' /μια Γενική Εκπαίδευση

Άρθρο 18

Τελική διάταξη

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εκτός αν διαφορετικά ορίζεται στις επί μέρους διατάξεις του. Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως Νόμου του Κράτους.

Γ6/102357/01-10-2002 ΥΠ.Ε.Π.Θ. ΦΕΚ 1319/τ. Β'

Ένταξη, φοίτηση και αποφοίτηση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε όλους τους τύπους των σχολείων Ειδικής Αγωγής και τα Τμήματα Ένταξης

Έχοντας υπόψη:

Τις διατάξεις του άρθρου 1, παρ. 20 περ. α του Ν. 2817/2000 (ΦΕΚ 78/τ. Α714-3-2000) "εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες"

Την αριθ. 2/2002 Πράξη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Την αριθ. ΣΤ5/15/2000 κοινή απόφαση του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, για την ανάθεση αρμοδιοτήτων (ΦΕΚ 582/Β/2000

Το γεγονός ότι από την απόφαση αυτή δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού

αποφασίζουμε

ορίζουμε την ένταξη, φοίτηση και αποφοίτηση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε όλους τους τύπους των σχολείων Ειδικής Αγωγής και στα Τμήματα Ένταξης, ως ακολούθως:

Α. Ένταξη- φοίτηση και αποφοίτηση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στις συνήθεις σχολικές τάξεις της Πρωτοβάθμιας ή της Δευτεροβάθμιας Γενικής ή Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης

1. Η φοίτηση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στις συνήθεις σχολικές τάξεις προτείνεται από το Κ.Δ.Α.Υ. σε περιπτώσεις που: α) οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες δεν αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα σοβαρές δυσκολίες και μπορούν να παρακολουθήσουν το πρόγραμμα της συνηθισμένης σχολικής τάξης, εάν βοηθηθούν από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής σε περιοδική και προγραμματισμένη βάση β) οι μαθητές κατοικούν σε περιοχή που δεν υπάρχει άλλο πλαίσιο ειδικής αγωγής (ειδικό σχολείο, τμήμα ένταξης κτλ). Στην περίπτωση αυτή μπορεί να διατίθεται, σε μόνιμη βάση, ένας εκπαιδευτικός ειδικής αγωγής

2. Η φοίτηση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη συνήθη σχολική τάξη της Πρωτοβάθμιας ή Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, συνοδεύεται με:

α) προσαρμογή της διδασκαλίας βάσει του Εξατομικευμένου Εκπαιδευτικού Προγράμματος (ΕΕΠ) του μαθητή που σχεδιάζεται, αξιολογείται και τροποποιείται από το ΚΔΑΥ, σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής, τον εκπαιδευτικό ή τους εκπαιδευτικούς της τάξης του μαθητή, καθώς και με τους αρμόδιους σχολικούς συμβούλους ειδικής και γενικής αγωγής

β) παροχή βοήθειας από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής, που ορίζεται από το ΚΔΑΥ σε συνεργασία με το σχολικό σύμβουλο ειδικής αγωγής, σε περιοδική ή μόνιμη βάση, κατά περίπτωση. Η διάρκεια, ο τρόπος και τα μέσα στήριξης από τον εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής ή από άλλο μέλος του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού, προτείνονται από το Κ.Δ.Α.Υ., το οποίο και εποπτεύει την υλοποίηση των προγραμμάτων αυτών σε συνεργασία με τους συμβούλους ειδικής και γενικής αγωγής.

3. Ο αριθμός των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που εντάσσεται σε μία συνήθη σχολική τάξη δεν μπορεί να είναι ανώτερος των τριών μαθητών. Στις συνήθεις σχολικές τάξεις που έχουν ενταχθεί μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορεί να μειώνεται ανάλογα ο συνολικός αριθμός των μαθητών. Τη συγκεκριμένη μείωση εισηγείται το οικείο Κ.ΔΑΥ. στην οικεία Διεύθυνση Εκπαίδευσης

4. Ο εκπαιδευτικός ειδικής αγωγής, ο οποίος στηρίζει μαθητές που είναι ενταγμένοι σε συνήθεις σχολικές τάξεις ή τμήματα ένταξης, εκτός από την εξατομικευμένη βοήθεια στους μαθητές, παρέχει συμβουλευτική στήριξη στον εκπαιδευτικό ή στους εκπαιδευτικούς της συνήθους σχολικής τάξης, στηρίζει και ενημερώνει τους γονείς των μαθητών για να επιτύχει τη συστηματική συνεργασία τους με τους εκπαιδευτικούς και φροντίζει έτσι, ώστε να υλοποιείται αποτελεσματικά το ΕΕΠ.

5. Οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που φοιτούν:

α) στις συνήθεις σχολικές τάξεις της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης προάγονται στην επόμενη τάξη όπως και οι υπόλοιποι μαθητές της συνήθους σχολικής τάξης και μόνο σε ιδιαίτερες περιπτώσεις, ύστερα από τη σύμφωνη γνώμη του Κ.Δ.Α.Υ. και των γονέων ή κηδεμόνων, μπορεί ο μαθητής να παραμείνει στην ίδια τάξη.

β) στις συνήθεις σχολικές τάξεις της δευτεροβάθμιας γενικής ή τεχνικής εκπαίδευσης προάγονται στην επόμενη τάξη όπως και οι υπόλοιποι μαθητές της συνήθους σχολικής τάξης και μπορούν να εξεταστούν, εφόσον το ζητήσουν κι όπου αυτό προβλέπεται, με τη διαδικασία που ορίζεται για την εξέταση και αξιολόγηση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Β. Ένταξη- φοίτηση σε Τμήματα Ένταξης μέσα σε σχολεία της Πρωτοβάθμιας ή Δευτεροβάθμιας Γενικής ή Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης

1. Η φοίτηση σε Τμήματα Ένταξης της Πρωτοβάθμιας ή της Δευτεροβάθμιας γενικής ή τεχνικής εκπαίδευσης, προτείνεται από το Κ.Δ.Α.Υ και μετά από σχετικό αίτημα των γονέων ή κηδεμόνων σε περιπτώσεις που:

α) οι μαθητές αντιμετωπίζουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και προκειμένου να παρακολουθήσουν το πρόγραμμα του κανονικού σχολείου χρειάζονται συστηματική στήριξη από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής για ορισμένες ώρες την ημέρα ή την εβδομάδα σε συγκεκριμένο χώρο
β) οι μαθητές με σοβαρές ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες της περίπτωσης β) παρ.1, κεφ. Α' αυτής της απόφασης, όταν ο αριθμός των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες υπερβαίνει τους τρεις.

2. Στα Τμήματα Ένταξης υλοποιούνται εκπαιδευτικά προγράμματα προσαρμοσμένα στο πλαίσιο του ΕΕΠ του μαθητή. Παρέχεται εξατομικευμένη ή ομαδική διδασκαλία, ανάλογα με τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών, σε συγκεκριμένο χώρο του σχολείου και βάσει συγκεκριμένου ωρολογίου προγράμματος. Τα μαθήματα αυτά σκοπό έχουν τη στήριξη των μαθητών, ώστε να υπάρχει συνέχεια και σύνδεση με το πρόγραμμα της τάξης τους. Οι ώρες που ένας μαθητής βρίσκεται στο Τμήμα Ένταξης δεν μπορεί να ξεπερνούν τις 10 εβδομαδιαίως, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων, όπως αυτές ορίζονται από τα Κ.Δ.ΑΥ

3. Η φοίτηση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε Τμήματα Ένταξης συνεπάγεται:

α) την προσαρμογή της διδασκαλίας βάσει του ΕΕΠ του μαθητή
β) τη διδασκαλία μαθημάτων στο Τμήμα Ένταξης, από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής που υπηρετεί στο τμήμα αυτό
γ) την παρακολούθηση μαθημάτων στην τάξη του μαθητή και όπου αυτό απαιτείται με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής. Στις περιπτώσεις αυτές ο εκπαιδευτικός ειδικής αγωγής προσφέρει τη βοήθεια του σε εξατομικευμένη βάση μέσα στην τάξη του μαθητή, παρέχοντας όμως το έργο του σε λειτουργική ένταση με τη λοιπή ομάδα της τάξης (π.χ. βοηθάει και άλλους μαθητές, βρίσκεται διακριτικά στο χώρο της τάξης, συμμετέχει σε κοινές δραστηριότητες της τάξης, φροντίζει για τη συμμετοχή των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στα διαλείμματα ή σε άλλες δραστηριότητες, κλπ).

4. Την ευθύνη της εκπαίδευσης του μαθητή που φοιτά στα Τμήματα Ένταξης έχουν από κοινού ο εκπαιδευτικός του Τμήματος Ένταξης και ο εκπαιδευτικός της συνήθους σχολικής τάξης φοίτησης του μαθητή. Οι δύο εκπαιδευτικοί συνεργάζονται σε τακτά χρονικά διαστήματα για την παρακολούθηση του προγράμματος του μαθητή, για τις σχετικές προσαρμογές και τροποποιήσεις της διδασκαλίας, καθώς και για την αξιολόγηση της προόδου του. Το δε Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (ΕΕΠ) του μαθητή σχεδιάζεται, αξιολογείται και τροποποιείται από το ΚΔΑΥ, σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής, τον εκπαιδευτικό ή τους εκπαιδευτικούς της τάξης του μαθητή, καθώς και με τους αρμόδιους σχολικούς συμβούλους ειδικής και γενικής αγωγής

5. Οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που φοιτούν:

α) σε Τμήματα Ένταξης της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης προάγονται στην επόμενη τάξη, όπως και οι υπόλοιποι μαθητές της συνήθους σχολικής τάξης και μόνο σε ιδιαίτερες περιπτώσεις, μετά από τη σύμφωνη γνώμη του Κ.Δ.Α.Υ. και των γονέων ή κηδεμόνων, μπορεί ο μαθητής να παραμείνει στην ίδια τάξη. Αποφοιτούν δε από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, το αργότερο μέχρι το 14ο έτος της ηλικίας τους. β) σε Τμήματα Ένταξης της δευτεροβάθμιας γενικής ή τεχνικής εκπαίδευσης προάγονται στην επόμενη τάξη, όπως και οι υπόλοιποι μαθητές της συνήθους σχολικής τάξης και μπορούν να εξεταστούν, εφόσον το ζητήσουν κι όπου αυτό προβλέπεται, με τη διαδικασία που ορίζεται για την εξέταση και αξιολόγηση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Αποφοιτούν δε από την υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το αργότερο, μέχρι την ηλικία των 19 ετών και από το Λύκειο μέχρι το 22^ο έτος.

Γ. Ένταξη, φοίτηση και αποφοίτηση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε αυτοτελή σχολεία ειδικής αγωγής

1. Η ένταξη και η φοίτηση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στις αυτοτελείς σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης προτείνεται από το οικείο Κ.Δ.Α.Υ μετά από τη διάγνωση - αξιολόγηση του ατόμου με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και μετά από σχετικό αίτημα των γονέων ή των εχόντων τη γονεϊκή μέριμνα στις περιπτώσεις που: α) οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών είναι ιδιαίτερα σοβαρές και χρειάζονται συστηματική και προγραμματισμένη υποστήριξη από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής και ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό σε σχολική μονάδα ειδικής αγωγής που διαθέτει" και την κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή β) οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες φαίνεται να ωφελούνται ιδιαίτερα από αυτό το εκπαιδευτικό πλαίσιο

2. Η φοίτηση των μαθητών στα πλαίσια αυτά γίνεται ως παρακάτω:

α) ο μαθητής παρακολουθεί ειδικά προσαρμοσμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής και ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό. Το πρόγραμμα αυτό υλοποιείται με βάση το ΕΕΠ που έχει προταθεί για το μαθητή από το Κ.Δ.Α.Υ.
β) ο μαθητής παρακολουθεί προγράμματα κοινωνικοποίησης και* εφόσον θεωρηθεί αναγκαίο, επιδιώκεται η ένταξη του σε δομές της συνήθους εκπαίδευσης ή η κατάταξη του σε άλλη βαθμίδα ειδικής αγωγής. Η ένταξη του μαθητή ή η κατάταξη σε άλλη ΣΜΕΑ γίνεται μετά από αξιολόγηση του μαθητή που διενεργείται από το οικείο Κ.Δ.Α.Υ και μετά από αίτημα των εκπαιδευτικών ή των γονέων ή του σχολικού συμβούλου ειδικής αγωγής.

3. Η φοίτηση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στα ΤΕΕ ειδικής αγωγής Α' και Β* βαθμίδας, στα Ενιαία Λύκεια ειδικής αγωγής και στα ΕΕΕΕΚ, ανάλογα με τις μαθησιακές δυσκολίες των φοιτώντων, μπορεί να παραταθεί με εισήγηση του Κ.Δ.Α.Υ. και μετά το 22^ο έτος της ηλικίας τους. Ειδικότερα για τα ΤΕΕ ειδικής αγωγής Β' Βαθμίδας που περιλαμβάνουν τους Α' και Β' κύκλους σπουδών η φοίτηση μπορεί να παραταθεί σε κάθε κύκλο σπουδών μετά από εισήγηση του οικείου ΚΔΑΥ.

4. Η διάρκεια φοίτησης και η αποφοίτηση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες από κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης σχεδιάζεται έτσι, ώστε να υπάρχει συνέχεια του Εξατομικευμένου Εκπαιδευτικού Προγράμματος (ΕΕΠ) του στην επόμενη κατάλληλη βαθμίδα ειδικής ή γενικής εκπαίδευσης (Γυμνάσιο, Λύκειο, ΕΕΕΕΚ, ΤΕΕ) και να διασφαλίζεται η παροχή ολοκληρωμένων και κατάλληλων προγραμμάτων εκπαίδευσης των μαθητών αυτών. Η παρούσα απόφαση να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Αρ. Φύλλου 517

27 Μαΐου 1998

ΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΓΚΡΙΣΕΙΣ

Αριθμ. Γ4α/Φ.201/1791

Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Στέγης Ημιαυτόνομης Διαβίωσης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες.

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ,
ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΥΓΕΙΑΣ - ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Έχοντας υπόψη :

1. Τις διατάξεις του άρθρου 30 του Ν 2072/92 "Ρύθμιση επαγγέλματος Ειδικού Τεχνικού προθετικών και ορθοτικών κατασκευών και λοιπών ειδών αποκατάστασης και άλλες διατάξεις" (Φ.Ε.Κ. 125/92, τ.Α).

2. Τις διατάξεις του Ν.2240/1994 "Συμπλήρωση διατάξεων για την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και άλλες διατάξεις" (ΦΕΚ 153Α).

3. Τις διατάξεις του Ν.2218/1994 "Ίδρυση Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, τροποποίηση διατάξεων για την πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση και την περιφέρεια και άλλες διατάξεις" (ΦΕΚ 90Α).

4. Τις διατάξεις του άρθρου 29Α του Ν. 1558/85 "Κυβέρνηση και Κυβερνητικά όργανα" (Φ.Ε.Κ. 137/85, τ. Α.) όπως προστέθηκε με το άρθρο 27 του Ν. 2081/92 (Φ.Ε.Κ. 154/92, τ. Α.) και της παραγράφου 2 του άρθρου 1, του Ν.2469/97 (Φ.Ε.Κ. 38/97 τ.Α.).

5. Τις διατάξεις του άρθρου 22 του Ν. 2362/95 (Φ.Ε.Κ. 247/27-11-95 Τ. Α.').

6. Τις διατάξεις του Π.Διατάγματος 138/1992 "Όργανισμός του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας" (ΦΕΚ 68τ.Α) όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε μεταγενέστερα.

7. Την απόφαση του υπουργού Υγείας - Πρόνοιας ΔΥ.3α/οικ. 78/4. 10. 1996 σχετικά με την ανάθεση αρμοδιοτήτων στους Υφυπουργούς Εμ. Σκουλακη & Θ. Κοτσωνη. (Φ.Ε.Κ. 924/8/10/1996).

8. Την αρ. 1107147/1239/0067/96 απόφαση ανάθεσης αρμοδιοτήτων στον Υφυπουργό Οικονομικών κ. Ν. Χριστοδουλάκη (Φ.Ε.Κ. 922/Β/96).

9. Το γεγονός ότι από την παρούσα κοινή υπουργική απόφαση δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού ή προϋπολογισμού Ν.Π.Δ.Δ.

ΑΡΘΡΟ 1

Ορισμός - Σκοπός - Παρεχόμενες Υπηρεσίες

1. Στέγη Ημιαυτόνομης Διαβίωσης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες (ΣΗΔ - ΑΜΕΑ) είναι το σύνολο των χώρων που διατίθενται για διαβίωση, ψυχική στήριξη και επανένταξη ατόμων με ειδικές ανάγκες (με κινητικές, αισθητηριακές αναπηρίες νοητική υστέρηση, ψυχικές παθήσεις και διαταραχές) τα οποία μπορούν να ζουν αυτόνομα αλλά χρειάζονται απαραίτητα βοηθητικές υπηρεσίες.

Ο θεσμός των ΣΗΔ βασίζεται στην αρχή της ανεξάρτητης διαβίωσης και του αυτοκαθορισμού του κάθε ατόμου σαν βασικό ανθρώπινο δικαίωμα, με στόχο την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και ικανοτήτων των ΑΜΕΑ ώστε να διαβιούν πιο αυτόνομα και ενεργά στο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον ανεξάρτητα από τον βαθμό της αναπηρίας, το φύλο, την ηλικία, την εθνική προέλευση, τη σεξουαλική προτίμηση ή το θρήσκευμά τους. Τα άτομα αυτά υποστηρίζονται στην εκπαίδευση και την επαγγελματική τους αποκατάσταση.

Η Στέγη Αυτόνομης Διαβίωσης οφείλει υποχρεωτικά να παρέχει στους φιλοξενούμενούς της :

- υγιεινή, άνετη και ασφαλή διαβίωση, σε στέγη κατασκευασμένη σύμφωνα με τις οριζόμενες στο άρθρο 6, τεχνικές προδιαγραφές για την κάλυψη των ειδικών αναγκών του φιλοξενούμενου.

- δυνατότητα αυτοεξυπηρέτησης και αυτοπροστασίας με την ανάπτυξη των απαραίτητων τεχνικών βοηθημάτων - εξαρτημάτων στον χώρο φιλοξενούμενου, που επιτρέπουν την αυτόνομη διαβίωσή του.

- διασφάλιση τροφής από τον ίδιο τον φιλοξενούμενο με επί τόπου παρασκευή ή άλλο εναλλακτικό τρόπο (CATERING).

- ιατρική στήριξη με περιοδική παρακολούθηση από γιατρούς ειδικοτήτων σχετικών με τις αναπηρίες των φιλοξενουμένων.

- φροντίδα για την εισαγωγή σε κατάλληλο νοσηλευτικό ίδρυμα ή άλλες Υπηρεσίες όταν παρίσταται ανάγκη.

- κοινωνική και ψυχολογική στήριξη μέσα από διάφορα προγράμματα που στοχεύουν στην ψυχική και κοινωνική αποκατάσταση των φιλοξενουμένων.

- διασύνδεση με δίκτυο προγραμμάτων που αφορούν την επαγγελματική και κοινωνική αποκατάσταση των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες.

2. Για την λειτουργία Στέγης Ημιαυτόνομης Διαβίωσης από φυσικά, ΝΠΙΔ, κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα, ΟΤΑ, Εκκλησία, απαιτείται άδεια ίδρυσης και άδεια λειτουργίας.

4. Τις κατά περίπτωση (περιοχή) ισχύουσες διατάξεις για την εξασφάλιση των χώρων στάθμευσης αυτοκινήτων.

ΑΡΘΡΟ 3

Άδεια Λειτουργίας

Για τη λήψη άδειας λειτουργίας Στέγης Αυτόνομης Διαβίωσης υποβάλλονται στη Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας (ή το τμήμα) της περιοχής εφόσον ολοκληρωθεί η κατασκευή και ο εξοπλισμός του κτιρίου και του περιβάλλοντα χώρου και χορηγηθεί η βεβαίωση της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, τα παρακάτω δικαιολογητικά :

1. Αίτηση του προσώπου (φυσικού ή νομικού), στο όνομα του οποίου θα εκδοθεί η άδεια.

2. Αντίγραφο της οικοδομικής άδειας θεωρημένο από το γραφείο πολεοδομίας για την αποπεράτωση της οικοδομής και του περιβάλλοντα χώρου σύμφωνα με τον Ν 1521/85 και την σχετική οδηγία Α.Π.71755/9.10.90 και τις εκάστοτε ισχύουσες σχετικές διατάξεις.

3. Εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας της ΣΑΔ. Στον εσωτερικό κανονισμό αναφέρονται μεταξύ των άλλων απαραίτητα, η δυναμικότητα της Σ.Α.Δ. κατά περίπτωση αναπηρίας, η στελέχωση της, και οι παρεχόμενες υπηρεσίες.

4. Αντίγραφο της άδειας, ίδρυσης της ΣΑΔ.

Η άδεια λειτουργίας, εκδίδεται, με απόφαση του Νομάρχη, ύστερα από θετική γνώμοδότηση της κατά νόμο αρμόδιας Επιτροπής, ότι δηλαδή η ΣΑΔ συγκεντρώνει τους όρους και τις Προϋποθέσεις της παρούσας απόφασης.

Η απόφαση δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Η αναθεώρησή της άδειας λειτουργίας είναι απαραίτητη, όταν μεταβάλλεται ένα από τα παρακάτω στοιχεία της ΣΑΔ.

- Το καθεστώς ιδιοκτησίας της Στέγης.
- Η Δυναμικότητα.
- Ο Εσωτερικός κανονισμός.
- Οι Εγκαταστάσεις της Στέγης όπως : Διαρρυθμίσεις, προσθήκες τμημάτων κλπ.

ΑΡΘΡΟ 4

Προϋποθέσεις φιλοξενίας

4.1 Με την αίτηση φιλοξενίας κατατίθενται :

α. Ιατρική βεβαίωση, στην οποία θα αναγράφεται ότι ο φιλοξενούμενος : 1. Δεν πάσχει από μολυσματική νόσο, ενεργό φυματίωση ή άλλο βαρύ νόσημα που να χρειάζεται ειδική καθημερινή νοσηλεία, 2. Φέρει σύνδρομο διανοητικής αναπηρίας, το οποίο δε φτάνει μέχρι διεγέρσεων, εκδηλώσεις επιθετικότητας και συχνές επιληπτικές κρίσεις.

β. Έκθεση Κοινωνικής Έρευνας. (Δεν απαιτείται σε Στέγες κερδοσκοπικού χαρακτήρα). από τον κοινωνικό λειτουργό της Σ.Α.Δ. ή της Νομαρχ. Αυτοδιοίκησης ή άλλου Ν.Π.Δ.Δ.

γ. Ιστορικό υποψηφίου ως προς την αναπηρία και το οικογενειακό του περιβάλλον.

4.2 Για κάθε φιλοξενούμενο τηρείται εμπιστευτικό ιστορικό, με όλα τα απαραίτητα στοιχεία. Μετά το τέλος της παραμονής κάθε φιλοξενούμενου στη ΣΑΔ, διατηρούνται τα στοιχεία του αρχείου τουλάχιστον για πέντε χρόνια.

ΑΡΘΡΟ 5

Δομή Σ.Α.Δ

1. Η ΣΑΔ είναι, ευέλικτος φορέας που αποτελείται από επιμέρους ενότητες. Κάθε ενότητα μέγιστης δυναμικότητας 36 ατόμων αποτελείται από :

α. Διαμερίσματα: ως διαμέρισμα ορίζεται το σύνολο των χώρων προσωπικής διαβίωσης των φιλοξενούμενων. Εξυπηρετεί 1-2 και 3 άτομα και καλύπτει την ανάγκη ύπνου, διημέρευσης, φαγητού, μαγειρέματος και ατομικής υγιεινής.

β. Μονάδες : 2-6 Διαμερίσματα (2-18 άτομα), με τους κοινόχρηστους χώρους (κοινό καθιστικό - τραπεζαρία, αποθήκη, πλυντήριο, φαρμακείο κλπ) συγκροτούν μια μονάδα.

γ. Η Ενότητα αποτελείται από 1-6 μονάδες με τους απαραίτητους χώρους κεντρικής υποστήριξης (γραφεία διοίκησης, κεντρική αποθήκη κλπ) συγκροτούν τη Στέγη Ημιαυτόνομης Διαβίωσης.

2. Όλοι οι χώροι της Μονάδας πλην τυχόν μηχανοστασίου, λεβητοστάσιου και αποθήκης καυσίμων χωροθετούνται αποκλειστικά σε ένα κτίσμα και είναι μεταξύ τους συνεπίπεδοι εφ' όσον βρίσκονται στον ίδιο όροφο, επιτρεπόμενης της παρεμβολής μιας βαθμίδας μέγιστου ύψους 2 εκ. και ενός κεκλιμένου επιπέδου μέγιστης κλίσης 5% και μέγιστου μήκους 9.

Όλοι οι χώροι της Μονάδας επικοινωνούν μεταξύ τους με στεγασμένους διαδρόμους που επιτρέπουν ασφαλή διακίνηση και είναι ίσης κατασκευαστικής ποιότητας με τους χώρους των Διαμερισμάτων.

Η Στέγη Αυτόνομης Διαβίωσης μπορεί να συγκροτείται από Μονάδες που χωροθετούνται σε πλέον του ενός οικοδομικού τετραγώνου ή σε κτίσματα του ίδιου τετραγώνου, των οποίων τα οικόπεδα δεν είναι σε άμεση γειτνίαση.

Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να εξασφαλίζεται η καλή λειτουργική επικοινωνία μεταξύ των μονάδων και των χώρων κεντρικής υποστήριξης της ενότητας.

3. Επιτρέπεται η ανάπτυξη πρόσθετων υποστηρικτικών εξυπηρετήσεων και τμημάτων (υγείας, άθλησης, αναψυχής, φυσικής αποκατάστασης κλπ) που απευθύνονται και στους φιλοξενούμενους της στέγης, και αναπτύσσονται σε πρόσθετους χώρους. Όλοι οι τυχόν επιπλέον χώροι οφείλουν να τηρούν τους κανόνες ασφάλειας και προσπελασιμότητας με τους κυρίως χώρους της Στέγης αλλά και τις εκάστοτε ισχύουσες ειδικές προδιαγραφές κατασκευής λειτουργίας και στελέχωσης για τα τμήματα αυτά.

4. Είναι δυνατή η τροφοδοσία της ΣΑΔ από εταιρεία παρασκευής και διάθεσης ετοιμών φαγητών. Η ιδιαιτερότητα αυτή θα πρέπει να αναφέρεται στον κανονισμό λειτουργίας της ΣΑΔ.

ΑΡΘΡΟ 6

Κτιριολογικό πρόγραμμα-Μετρικά στοιχεία

Όλοι οι οριζόμενοι χώροι αποσκοπούν στην άνετη, ασφαλή και ήρεμη παραμονή των φιλοξενούμενων στο χώρο της Στέγης. Τα μεγέθη των επιφανειών των χώρων είναι τα ελάχιστα και επιτρέπεται οποιαδήποτε επιπλέον ανάπτυξη των χώρων, πάντα με κριτήριο τη διευκόλυνση των φιλοξενούμενων.

Ο προβλεπόμενος Συντελεστής Μικτής Επιφάνειας ανέρχεται από 0.45 έως 0.60 ανάλογα με τις ανάγκες του κτιριολογικού προγράμματος (ανελκυστήρες κ.λ.π.)

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ :

• Όλοι οι χώροι κάθε διαμερίσματος μπορεί να είναι σε ενιαία διάταξη. Το λουτρό -W.C. επιβάλλεται να απομονώνεται από τους υπόλοιπους χώρους με ιδιαίτερη θύρα.

• Η δημιουργία του τρίκλινου διαμερίσματος γίνεται με τον συνδυασμό ενός Μονόκλινου και ενός Δίκλινου υπνοδωματίου, (Δ1 και Δ5). Οι υπόλοιποι χώροι, εφ' όσον προβλέπεται φιλοξενία κινητικά αναπήρου, θα είναι οι Δ2, Δ3, Δ4 του πίνακα 3. Όταν δεν προβλέπεται φιλοξενία κινητικά αναπήρου θα είναι οι χώροι Δ6, Δ7, Δ8.

• Είναι δυνατή η δημιουργία δίκλινου διαμερίσματος με τον συνδυασμό δυο χωριστών μονόκλινων δωματίων για κινητική αναπηρία, (πίνακας 3), ή μη κινητική αναπηρία, (πίνακας 3α). Οι υπόλοιποι χώροι, εφ' όσον προβλέπεται φιλοξενία κινητικά ανάπηρου θα είναι οι Δ2, Δ3, Δ4 του πίνακα 3. Όταν δεν προβλέπεται φιλοξενία κινητικά αναπήρου θα είναι οι χώροι Δ6, Δ7, Δ8.

• Ελάχιστη διάσταση των Δωματίων - Κοιτώνων να είναι τα 3 μέτρα κατ' ελάχιστον.

• Σε όλους τους χώρους του διαμερίσματος ανεξάρτητα από τις έξω. κλιματολογικές συνθήκες πρέπει να εξασφαλίζεται θερμοκρασία 22 c

ΑΡΘΡΟ 7

Ειδικές κατασκευαστικές διατάξεις

• Ανελκυστήρας ατόμων με ειδικές ανάγκες

Εφόσον αναπτύσσονται μονάδες Στέγης Αυτόνομης Διαβίωσης σε όροφο και η προσπέλαση των Διαμερισμάτων πραγματοποιείται μέσω ανελκυστήρα, επιπλέον από ότι ορίζεται από τις οδηγίες του γραφείου μελετών για άτομα με ειδικές ανάγκες του ΥΠΕΧΩΔΕ σε ότι αφορά τους ανελκυστήρες και με γνώμονα την παροχή πυρασφάλειας σε περίπτωση εκδήλωσης πυρκαγιάς επιπρόσθετα ο/οι ανελκυστήρας/ες οφείλουν να τηρούν τις εξής προϋποθέσεις :

1. Καλή προστασία του μηχανοστασίου καθώς και του φρεατίου του ανελκυστήρα. Με τον όρο πυροπροστασία - νοείται η μείωση, σε μηδενικό σχεδόν επίπεδο, του κινδύνου εκδήλωσης πυρκαγιάς στο μηχανοστάσιο του ανελκυστήρα και η ελαχιστοποίηση του κινδύνου εξάπλωσης του καπνού στα Χολ, προθαλάμους, φρεάτια ανελκυστήρων.

2. Πυροπροστασία του μηχανοστασίου του ανελκυστήρα.

Οι τοίχοι του μηχανοστασίου του ανελκυστήρα πρέπει να έχουν δείκτη πυραντίστασης τουλάχιστον 2 ωρών και να διέπονται από τις σχετικές προδιαγραφές και κανονισμούς. Τα ανοίγματα αερισμού θα είναι τοποθετημένα με τρόπο ώστε να επιτυγχάνεται κυκλοφορία του αέρα και καλή απαγωγή της θερμότητας του χώρου. Δεν πρέπει να είναι τοποθετημένα σε σημεία τα οποία μπορεί να επιτρέψουν την εξάπλωση της φωτιάς που οφείλεται σε ένα τμήμα του κτιρίου κοντά στον χώρο των ανελκυστήρων. Στην αντίθετη περίπτωση, η τοποθέτηση πυράντοχου διαφράγματος θα αποτρέψει την εξάπλωση της πυρκαγιάς μέσω των επικίνδυνων ανοιγμάτων.

Στους διάφορους ορόφους :

Πλατύσκαλα των ανελκυστήρων που ανήκουν σε προθαλάμους οι οποίοι συνιστούν πυροδιαμέρισμα κτιρίου. Επιτρέπεται να επικρατεί υπερπίεση στους προθαλάμους των ανελκυστήρων υπό την προϋπόθεση ότι δεν θα αποτελέσει εμπόδιο στο άνοιγμα των θυρών των Χολ ή των προθαλάμων από τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Στην αντίθετη

περίπτωση, πρέπει να προβλεφθεί ένα σύστημα εξισορρόπησης των πιέσεων ούτως ώστε να επιτραπεί ο εύκολος χειρισμός αυτών των θυρών.

Αξιοπιστία λειτουργίας :

Το σύνολο των εξαρτημάτων που αποτελούν τον ανελκυστήρα θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις ασφάλειας και καλής λειτουργίας που προβλέπονται από τους ισχύοντες κανονισμούς.

• Διαφυγή κινδύνου - ιδιαίτερες απαιτήσεις :

α) Πρέπει να δίδεται η δυνατότητα στους χρήστες της στέγης να διαφύγουν από το κτίριο με συνθήκες πλήρους ασφάλειας, και ενδεχομένως χωρίς βοήθεια σε περίπτωση εκδήλωσης πυρκαγιάς.

β) Οι εξωτερικές θύρες των διαμερισμάτων των φιλοξενούμενων που είναι σε όροφο και είναι προσπελάσιμα μέσω ανελκυστήρα πρέπει να έχουν δείκτη πυραντίστασης δύο ωρών και να είναι αντιστοίχων καταλλήλων κατασκευαστικών προδιαγραφών.

γ) Ορίζεται τουλάχιστον ένας ανελκυστήρας όπως περιγράφεται στο παρόν άρθρο για κάθε δεκαοκτώ (18) φιλοξενούμενους που στεγάζονται σε όροφο, και η διαφυγή τους, σε ισόγειο χώρο ή σε πεζοδρόμιο πραγματοποιείται μέσω ανελκυστήρα.

δ) Σε υπαίθριες διαμορφώσεις ή σε ήδη υπάρχουσες διαμορφώσεις βαθμίδων σε κήπους ή άλλους υπαίθριους χώρους συνίσταται με σκοπό την παροχή πρόσβασης, η τοποθέτηση ανελκυστήρων κλιμάκων (stairlifts) ή άλλων μηχανικών μηχανισμών ανύψωσης- μετακίνησης. Οι μηχανισμοί αυτοί οφείλουν να έχουν πιστοποιητικό καταλληλότητας για μεταφορά προσώπων από την χώρα κατασκευής τους ή όποιων αντιστοιχών διεθνών οργανισμών προτύπων (π.χ ISO).

• Εξωτερική προσπελασιμότητα.

Η προσπέλαση από το οδόστρωμα στο πεζοδρόμιο, θα πρέπει να πραγματοποιείται με χαμηλώμα του ρείθρου, προτεινόμενου σε ορισμένες περιπτώσεις με κεκλιμένο επίπεδο προς την είσοδο του κτιρίου.

Προσπελάσιμοι οφείλουν να είναι και οι χώροι στάθμευσης. Από αυτούς ένας τουλάχιστον ειδικών προδιαγραφών για τη χρήση του από τα ΑΜΕΑ θα είναι μόνιμα ελεύθερος για την επιβίβαση από αποβίβαση ΑΜΕΑ.

Στην πρόσβαση από το επίπεδο του πεζοδρομίου προς τον χώρο της εισόδου, της Στέγης δεν πρέπει να υπάρχει σκαλοπάτι ή όποιο άλλο υψομετρικό εμπόδιο. Όπου είναι αναγκαία η κατασκευή κεκλιμένου επιπέδου αυτό πρέπει να έχει κλίση το πολύ 6%.

Ισχύουν κατά τα λοιπά οι οδηγίες σχεδιασμού για την αυτόνομη διακίνηση και διαβίωση ατόμων με ειδικές ανάγκες, του γραφείου μελετών για άτομα με ειδικές ανάγκες, του Υπουργείου Περιβάλλοντος χωροταξίας και Δημοσίων Έργων ειδικά σε ότι αφορά,

- κλίμακες ή σκάλες
- ράμπες ατόμων και αμαξιδίων
- ανελκυστήρες - αναβατόρια.
- Η/Μεγκαταστάσεις
- Σήμανση,
- Έπιπλα
- Εξοπλισμός
- Είδη Υγιεινής
- Ειδικές Στηρίξεις
- Χειρολαβές

- Ειδικές απαιτήσεις κτιρίου, (κουφώματα, ποδιές, πρίζες, διακόπτες, κουδούνια, πόμολα, κ.λ.π.),

ΝΟΗΤΙΚΗ ΣΤΕΡΗΣΗ

• **Νοητική Καθυστέρηση:** Η νοητική καθυστέρηση αναφέρεται σε μια σημαντική κάτω του μέσου όρου γενική νοητική λειτουργία, που εμφανίζεται τυπικά με προβλήματα στη προσαρμοστική συμπεριφορά και εκδηλώνεται κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης του ατόμου (Ορισμός της ανάπτυξης του ατόμου από την American Association of Mental Deficiency AAMD). Η νοητική καθυστέρηση είναι μία κατάσταση και δεν είναι μία ασθένεια. Μιλάμε για άτομα με νοητική καθυστέρηση ή για άτομα που έχουν νοητική καθυστέρηση, όχι όμως για άτομα, που πάσχουν από νοητική καθυστέρηση.

Δεν υπάρχουν δύο άνθρωποι που να είναι όμοιοι. Ακόμη και οι μονοζωοτικοί δίδυμοι διαφέρουν σε πολλά, όπως στο πως αισθάνονται, στις προτιμήσεις και στις ικανότητές τους. Όλοι μας γνωρίζουμε ανθρώπους, που σε κάποια πλάσμα τα χαρακτηριστικά κλιμάκων από τριές να άλλοι βραχούν δυσκολίες σε περπάτημα που είναι θεωρητικά εύκολα.

Οι άνθρωποι με νοητική στέρωση δεν είναι όλοι ίδιοι. Διαφέρουν πολύ ο ένας από τον άλλον. Έχουν τις ίδιες **ΑΝΑΓΚΕΣ**, τα ίδια **ΑΙΣΘΗΜΑΤΑ** και τα ίδια **ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ** με όλους τους άλλους ανθρώπους. Παρόλα αυτά όμως έχουν την τάση να **ΜΑΘΑΙΝΟΥΝ** πιο αργά από τους περισσότερους ανθρώπους και έχουν μεγαλύτερες δυσκολίες σε ορισμένους τομείς, όπως π.χ. να γίνουν κατανοητοί από τους άλλους, να μάθουν να διαβάζουν ή να γράφουν, να χρησιμοποιούν χρήματα ή να μαγειρεύουν. Πολλοί άνθρωποι με νοητική στέρωση είναι ικανοί να μάθουν πολλά και άλλα πράγματα, εφόσον τους δοθεί ικανοποιητική υποστήριξη και εκπαίδευση.

• Αιτίες Νοητικής υστέρησης

Διάφορα γεγονότα που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια της κύησης, στον τοκετό ή αργότερα στη παιδική ηλικία μπορεί να προκαλέσουν νοητική υστέρηση: Για παράδειγμα, η φυσιολογική ανάπτυξη ενός μωρού ή ενός παιδιού μπορεί να επηρεαστούν από την ελλιπή διατροφή της μητέρας στη διάρκεια της κύησης, μια γενετική ανωμαλία, έλλειψη οξυγόνου στο τοκετό ή μηνιγγίτιδα στη παιδική ηλικία. Σε πολλές περιπτώσεις, το αίτιο της νοητικής υστέρησης είναι άγνωστο και απλά περιγράφεται σαν ατύχημα κατά τον τοκετό.

• Επίπτωση νοητικής στέρωσης

Περίπου 1% του πληθυσμού έχει νοητική στέρωση. Ο βαθμός της ν.υ. αναφέρεται στο σύνολο των νοητικών λειτουργιών και μετρά-

ται από διεθνώς καθορισμένα τεστ νοημοσύνης. Τα άτομα με νοητική υστέρηση χωρίζονται σε 4 σφύρες κατηγορίες σύμφωνα με τη βαρύτητα της αναπηρίας τους. Περίπου 3/4 όλων των ανθρώπων με νοητική υστέρηση έχουν ήπια (ελαφριά) νοητική υστέρηση.

Πολλοί άνθρωποι με **ΕΛΑΦΡΑ** νοητική υστέρηση δε φαίνεται ότι παρουσιάζουν νοητική στέρωση, δε λαμβάνουν υποστήριξη ή ειδική μεταχείριση και είναι ικανοί να αντιμετωπίσουν τις απαιτήσεις της ζωής χωρίς πρόσθετη βοήθεια. Οι άνθρωποι με **ΜΕΤΡΙΑ**, **ΒΑΡΙΑ** και **ΒΑΘΕΙΑ** υστέρηση θα χρειαστούν κάποια ειδική υποστήριξη και βοήθεια στους περισσότερους τομείς της ζωής τους.

• Πως μετρείται η νοητική στέρωση

Παραδοσιακά, η διαπίστωση για το, αν κάποιος έχει νοητική υστέρηση γίνεται με τη μέτρηση της νοημοσύνης του και με την εκτίμηση του κατά πόσο μπορεί να ανεπεξέλθει σε καθημερινές ασχολίες, όπως το να αυτό εξηγηθεί, να φρονίσει, να χρησιμοποιεί δημόσια συγκοινωνία και άλλα. Πολλοί άνθρωποι με νοημοσύνη χαμηλότερη από το μέσο όρο, οι οποίοι έχουν δυσκολίες μάθησης, δεν θεωρούνται νοητικά στερημένοι και ζουν απόλυτα τη ζωή τους. Άλλοι όμως άνθρωποι με χαμηλότερη από το μέσο όρο νοημοσύνης και δυσκολίες στη μάθηση αναφέρονται "ως νοητικά στερημένοι" επειδή εξαρτώνται από τη βοήθεια άλλων ανθρώπων στη βασική αυτοεξυπηρέτηση, όπως κλάσιμο, λούσιμο, ντύσιμο, φαγητό και άλλες καθημερινές δεξιότητες.

Για να θεωρηθεί ένα άτομο νοητικά στερημένο πρέπει να πληρεί αυτές τις προϋποθέσεις: χαμηλή νοημοσύνη, περιορισμένες κοινωνικές δεξιότητες και έναρξη αυτής της κατάστασης σε μικρή ηλικία (στην αρχή της ζωής). Τα άτομα με νοητική υστέρηση μπορεί να έχουν πρόσθετα προβλήματα, όπως σωματική αναπηρία, προβλήματα όρασης ή ακοής.

ΑΠΛΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΣΤΕΡΗΣΗ

• ΝΑ ΕΙΣΤΕ Ο ΕΑΥΤΟΣ ΣΑΣ

Αντιδράτε με το συνήθη τρόπο, συστηθείτε, ρωτήστε το όνομά του και χρησιμοποιήστε το κατά τη συνομιλία σας μαζί του.

• ΜΟΙΡΑΣΤΕΠΕ ΤΙΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΣΑΣ

Μιλήστε στο άτομο για τον εαυτό σας και τη δουλειά σας. Μη ρωτάτε συνέχεια και μη φοβάστε τη σιωπή. Είναι ευκολότερο να μιλάτε με κάποιον, όταν ασχολείστε και οι δύο με την ίδια δραστηριότητα.

• ΑΝ ΔΕΝ ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΕΤΕ ΤΙ ΣΑΣ ΛΕΕΙ

Ζητήστε να επαναλάβει αυτό που είπε, να το πει με άλλο τρόπο, να σας δείξει σε τι αναφέρεται, να ζητήσει τη βοήθεια κάποιου φίλου/φίλης της. Μπορείται ακόμη να κάνετε μια υπόθεση και μετά να ελέγξετε αν είναι σωστή. Είναι σημαντικό να προσπαθείτε να καταλάβετε τι εννοεί. Σύντομα θα αρχίζετε να συνηθίζετε και να καταλάβετε τον τρόπο της ομιλίας του. Αυτό που απαιτείται είναι απλώς λίγη παραπάνω συγκέντρωση στην αρχή.

• ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΤΕ ΑΠΑΝ ΓΛΩΣΣΑ

Ένα άτομο με νοητική υστέρηση δεν έχει το ίδιο πλούσιο λεξιλόγιο με σας. Χρησιμοποιήστε το ίδιο επίπεδο λέξεων και εκφράσεων με το δικό του.

• ΜΗΝ ΕΚΠΑΝΗΣΣΘΕ ΜΕ ΤΟΝ ΑΥΘΟΡΜΗΤΙΣΜΟ ΤΟΥ

Πολλοί άνθρωποι με νοητική υστέρηση έχουν αυθόρμητα, δείχνουν τα συναισθηματικά τους πιο άμεσα και πιο γρήγορα από τους άλλους. Η συμπεριφορά τους μπορεί να είναι απρόβλεπτη κάποιες φορές, μπορεί να ακούγονται υπερβολικά φιλικοί, να στέκονται πολύ κοντά, να κρατούν το χέρι σας ή να μιλούν υπερβολικά δυνατά. Αυτό συμβαίνει γιατί συνήθως δεν έχουν κοινωνική πείρα στην επαφή ή δεν γνωρίζουν τους "κοινωνικούς κανόνες" που ισχύουν για όλους μας. Είναι σημαντικό να είστε ο εαυτός σας σε τέτοιες περιπτώσεις. Π.χ. εάν αισθανθείτε άβολα όταν σας αγκαλιάζουν, απμακρυνθείτε ευγενικά, απλά αλλά και σταθερά έπειτα από λίγα δευτερόλεπτα.

ΘΕΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ, Που δεν αναφέρονται συνήθως

• Έμφαση στην ανάπτυξη του συναισθηματος • Αιθιορητισμός στην εκδήλωση • Ανταπόκριση στα συναισθήματα των άλλων και όχι στη κοινωνική τους θέση ή ρόλο • Αναγνώριση και ανταπόκριση της θετικής συμπεριφοράς των άλλων • Γνήσιο ενδιαφέρον για το κοινό καλό • Αγάπη όχι "υπό όρους" • Λείχνουν εμπιστοσύνη στους άλλους και όταν ακόμη εκείνοι τους έχουν απογοητεύσει • Δεν δείχνουν ενδιαφέρον για χρήματα ή άλλα υλικά αγαθά • Προκαλούν θετικά συναισθήματα στους άλλους (αλληλοβοήθεια, πραότητα κ.λπ.) • Είναι ικανοί να χαίρονται με μικρά πράγματα • Είναι ειλικρινείς • Δεν βαριούνται με στερεότυπες δουλειές ρουτίνας.

ΛΑΓΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

Πολιτικός Μηχανικός

Α' Αντιπρόεδρος της ΠΟΣΓΚΑΜΕΑ
Αν. Γενικός Γραμματέας της ΕΣΑΕΑ

Εκπαίδευση

Οι πρότυποι κανόνες των Ηνωμένων Εθνών αποτελούν φυσικά μια νέα πηγή έμπνευσης στον τομέα της εκπαίδευσης για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Μολονότι όμως οι αρχές τους είναι ευρέως αποδεκτές, η εφαρμογή τους θέτει αρκετά προβλήματα. Η πρόκληση για την εκπαίδευση είναι αναμφίβολα μεγαλύτερη απ'ό,τι φαίνεται εκ πρώτης όψεως.

Οι πρότυποι κανόνες δεν πρέπει να εξετάζονται μεμονωμένα. Η θέση των κανόνων υποστηρίζεται σθεναρά και διαρκώς περισσότερο με τις αρχές και τις συστάσεις που εκδίδουν άλλοι διεθνείς οργανισμοί, ιδίως η UNESCO (Salamanca, 1994) και ο ΟΟΣΑ (Maastricht, 1994 και Washington, 1995), καθώς και σε διάφορα σεμινάρια που διοργανώνονται στο πλαίσιο του προγράμματος HELIOS της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μολονότι οι συστάσεις του εγγράφου για την εκπαίδευση εμπεριέχονται κυρίως στον Κανόνα 6, πρέπει να λάβουμε επίσης δεόντως υπόψη τις θεμελιώδεις έννοιες που ορίζονται στην εισαγωγή. Ιδιαίτερα, οι ορισμοί των όρων «ειδικές ανάγκες» και «εξίσωση των ευκαιριών» είναι βασικοί για τις επακόλουθες οδηγίες σχετικά με την εκπαίδευση.

Οι ειδικοί δεν συνδέουν για αυτομάτως τους όρους «ειδικές ανάγκες» και «ανεπάρκειες». Μ'αυτόν τον τρόπο, αναγνωρίζεται ότι η κοινωνία και η εκπαίδευση επηρεάζουν και αυτές τον προσδιορισμό των ειδικών αναγκών. Μιλάμε για «μαθητές με ειδικές ανάγκες» ορίζοντας τις ειδικές τους ανάγκες αναφερόμενοι όχι μόνο σε μια ανεπάρκεια, αλλά επίσης σε συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς παράγοντες - σε όλα τα επίπεδα, από τη χάραξη πολιτικής μέχρι και την αίθουσα διδασκαλίας.

Ωστόσο, μια ματιά στη νομοθεσία δείχνει ότι μερικά μόνο κράτη μέλη ορίζουν την έννοια των ειδικών αναγκών όπως αυτή ορίζεται από τους πρότυπους κανόνες. Η έννοια των «ειδικών αναγκών», εδώ και πολύ καιρό καθιερωμένη στο Ηνωμένο Βασίλειο, συναντά μάλλον απρόθυμη αποδοχή στις άλλες χώρες, τουλάχιστον όσον αφορά την πλήρη σημασία του όρου. Πράγματι, σε ορισμένες χώρες, πρόσφατες αποφάσεις υιοθέτησαν τους παραδοσιακούς ορισμούς που ταυτίζουν το άτομο με τις ειδικές ανάγκες του. Με τον τρόπο αυτό, παραγνωρίζεται η σχετική φύση των ειδι-

κών αναγκών. Στις χώρες αυτές, γενικά δεν έχει φτάσει μέχρι τη βάση -δηλαδή μέχρι το δάσκαλο στην αίθουσα διδασκαλίας- το μήνυμα πως το ίδιο το σχολείο συνιστά την κυριότερη πηγή, και ενίοτε την αιτία, των ειδικών αναγκών ή των μαθησιακών δυσκολιών στις οποίες πάντα συντελεί. Και το αποτέλεσμα είναι συχνά ο αποκλεισμός.

Ο δυναμικός ορισμός της «εξίσωσης των ευκαιριών» επίσης παρουσιάζει μια νέα πρόκληση. Οι κανόνες δηλώνουν ότι οι γενικές εκπαιδευτικές αρχές είναι, κατ'αρχήν, υπεύθυνες για την εκπαίδευση κάθε μαθητή με ειδικές ανάγκες. Συνήθως, η φυσική πρόσβαση στα κτίρια είναι δυνατή, αλλά αυτό είναι ένας μόνο παράγοντας. Η ιδέα ότι το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να προσαρμόζεται στις ατομικές ικανότητες και ανάγκες των σπουδαστών είναι πρωτοφανής για τις περισσότερες χώρες. Η αρχή αυτή μπορεί μεν να υποστηρίζεται στη νομοθεσία ορισμένων κρατών μελών, αλλά υπάρχουν μόνο μεμονωμένα παραδείγματα προσαρμοσμένων προγραμμάτων σπουδών και ενέλιξης οργανώσεων.

Ο Κανόνας 6 αφορά συγκεκριμένα την εκπαίδευση. Στα εννιά του σημεία διατυπώνονται μερικές σημαντικές συστάσεις. Θα περιοριστούμε εδώ στις βασικές ιδέες.

1. Η όλη εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του εκπαιδευτικού συστήματος. Αυτό ισχύει ήδη στις περισσότερες χώρες, σε άλλες όμως, είναι εμπόδιο το οποίο πρέπει να εξαλειφθεί. Εντούτοις, η ένταξη του μεγαλύτερου δυνατού αριθμού μαθητών στην κανονική εκπαίδευση είναι δαπανηρή υπόθεση για την πλειοψηφία των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για όλες τις χώρες, η πρακτική εφαρμογή της ένταξης παραμένει μακριά και δύσκολη διαδικασία για την οποία πρέπει να ακολουθήσουν το πα-

ράδειγμα των λιγοστών στον τομέα αυτό πρωτοπόρων.

Η κυριότερη πρόκληση της ολοκληρωμένης εκπαίδευσης συνίσταται στο ότι, στην πραγματικότητα, η λύση δεν πρέπει να προέλθει από το εξωσχολικό κόσμο, δηλαδή από ειδικούς που θα εισαχθούν στο εκπαιδευτικό σύστημα. Η συστηματική αλλαγή πρέπει να πηγάζει από το ίδιο το σύστημα για να αναπτυχθεί «ένα σχολείο για όλους», εισάγοντας τη «συνενωτική εκπαίδευση» σε κάθε αίθουσα διδασκαλίας.

Οι προϋποθέσεις γι'αυτό είναι παρόμοιες με τις διατάξεις των προγραμμάτων για άλλες μειονότητες (μετανάστες, απόκληρους, κλπ.) όπου προβλέπεται ότι τα σχολεία πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους την πολυμορφία της κοινωνίας. Ωστόσο, ο παραλληλισμός αυτός δεν είναι γενικά αποδεκτός. Σε πολλές χώρες, η ειδική εκπαίδευση έχει αποκτήσει πολύ θετικό καθεστώς. Πολύ συχνά θεωρείται ως μια βολική εναλλακτική λύση. Το μειώνει σταδιακά την ευθύνη του κανονικού σχολείου και οδηγεί στο φαύλο κύκλο της αδυναμίας και του αποκλεισμού ή του διαχωρισμού.

2. Δεν θα αμφισβητούσε κανείς το γεγονός ότι, για να γίνουν οι αναγκαίες αλλαγές, απαιτείται στήριξη και συνδρομή. Κι εδώ όμως διαπιστώνεται μια σημαντική μετατόπιση της έμφασης. Παραδοσιακά, οι ειδικοί σε μια δεδομένη ανεπάρκεια ή σε έναν τομέα σπουδών παρείχαν ιδιαίτερη συνδρομή για να «διορθώσουν» ή να προετοιμάσουν το μαθητή προκειμένου να μπορέσει να προσαρμοστεί και να ακολουθήσει το ρυθμό. Για την εφαρμογή των πρότυπων κανόνων πρέπει, πρώτον και κύριον, οι βοηθοί να υποστηρίξουν και να βοηθούν τα κανονικά scho-

Η κυριότερη πρόκληση της ολοκληρωμένης εκπαίδευσης συνίσταται στο ότι, στην πραγματικότητα, η λύση δεν πρέπει να προέλθει από το εξωσχολικό κόσμο, δηλαδή από ειδικούς που θα εισαχθούν στο εκπαιδευτικό σύστημα. Η συστηματική αλλαγή πρέπει να πηγάζει από το ίδιο το σύστημα για να αναπτυχθεί «ένα σχολείο για όλους», εισάγοντας τη «συνενωτική εκπαίδευση» σε κάθε αίθουσα διδασκαλίας.

λεία να επεκτείνουν προοδευτικά την παροχή φροντίδας και να δημιουργήσουν τις απαραίτητες συνθήκες για την ένταξη σε όλες τις τάξεις, χωρίς όμως να υπονομεύεται ο κεντρικός ρόλος των ίδιων των εκπαιδευτικών.

Πρόκειται για μια νέα προσέγγιση της εκπαιδευτικής στήριξης και συνδρομής, η οποία συμπληρώνει το ρόλο του σχολείου ενώ ταυτόχρονα ενεργεί πρωταρχικά μέσα σ' αυτό. Το σχολείο και οι εκπαιδευτικοί ως σύνολο διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο: όλες οι άλλες ενέργειες πρέπει λοιπόν να προσαρμόζονται ανάλογα.

Η προσέγγιση αυτή, που αποτελεί πραγματική αλλαγή σε σχέση με το παρελθόν, κερδίζει σταδιακά έδαφος στα περισσότερα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε πάρα πολλές χώρες, όμως, έχει μόλις αρχίσει η ειδική και διαρκής επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και των βοηθών που απαιτείται για να μετατραπεί η προσέγγιση αυτή σε καθημερινή πραγματικότητα. Δεν παύει όμως να παραμένει καθοριστική για την πρόοδο.

Οι αρμόδιοι πρέπει να συμμορφωθούν προς τις κατευθυντήριες αυτές γραμμές. Τούτο σημαίνει πρωταρχικά ότι η πολιτική τους πρέπει να είναι ενόνητη για όλους τους ενδιαφερομένους. Μερικές ευρωπαϊκές χώρες που προπορεύτηκαν στον τομέα της ένταξης το έχουν κατορθώσει με εξαιρετικά αποτελέσματα. Η νομοθεσία προσαρμόστηκε, η διαδικασία διεξάχθηκε φανερά και σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας, και, συνακόλουθα, οι πολιτικές διατυπώθηκαν με απλούστερη μορφή. Μερικά παραδείγματα είναι ο πρόσφατος εκπαιδευτικός νόμος της Ισπανίας καθώς και ορισμένες περιπτώσεις στη Δανία και την Ιταλία.

Η πολιτική θα διαδραματίσει επίσης κρίσιμο ρόλο στο συντονισμό όλων αυτών των εντός και εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος μέτρων, τα οποία συμβάλλουν στην όλη διαδικασία. Τα εκπαιδευτικά μέτρα πρέπει να ευθυγραμμίζονται με τα προγράμματα σε άλλους τομείς της κοινωνίας. Πρόκειται ίσως για τη μεγαλύτερη πρόκληση που θα αντιμετωπίσουμε κατά τα προσεχή χρόνια. Πάρα πολλές χώρες εξακολουθούν να διαχωρίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες, περιορίζοντάς τα σε χωριστά τμήματα και υπηρεσίες. Οι συζητήσεις και η εναρμόνιση πραγματοποιούνται σποραδικά. Ωστόσο, έχουν καταβληθεί αξιόπαινες προσπάθειες για την επανόρθωση της κατάστασης.

Οι χώρες με πολύ ανεπτυγμένο σύστημα ειδικής εκπαίδευσης πρέπει να παραδεχθούν ότι τα μέτρα αυτά είναι προσωρινά και να αναλάβουν τη συστηματική ολοκλήρωση της κανονικής και ειδικής εκπαίδευσης. Όποτε είναι δυνατόν, το πρώτο βήμα θα πρέπει να συνίσταται σε οργανωμένες μορφές συνεργασίας.

Συνεπώς, είναι προφανές ότι για την πλειψηφία των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι πρότυποι κανόνες των Ηνωμένων Εθνών αποτελούν πρόκληση για την εισαγωγή και για τη σταδιακή εφαρμογή πραγματικών και συστηματικών μεταρρυθμίσεων. Ο προγραμματισμός και η εφαρμογή πρέπει να αναληφθούν μαζί με τους φορείς οι οποίοι ανέκαθεν συμμετείχαν στην εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων, ιδίως, των μαθητών με ειδικές ανάγκες, των γονιών τους και των βοηθών. Η εστία της κανονικής εκπαίδευσης πρέπει να είναι η ίδια η αίθουσα διδασκαλίας. Θα θέλαμε λοιπόν να τελειώσουμε παραθέτοντας απόσπασμα από την Δρα Dianne Ferguson (Πανεπιστήμιο του Oregon, ΗΠΑ), εμπειρογνώμονα και μητέρα μιας κόρης με σοβαρές ειδικές ανάγκες: «Η συστηματική μεταρρύθμιση θα είναι αρκετά συστηματική μόνον όταν εναρ-

μονιστούν τα προγράμματα της ειδικής, της ολοκληρωμένης και της κανονικής εκπαίδευσης προκειμένου να επιτευχθεί ένα ενιαίο σύστημα δημόσιας εκπαίδευσης το οποίο θα ενσωματώνει όλα τα παιδιά και τους νέους ως ενεργά και πλήρως συμμετέχοντα μέλη της σχολικής κοινότητας, θα έχει την πολυμορφία ως πρότυπο, και θα προσφέρει μια εκπαίδευση υψηλής ποιότητας στον κάθε μαθητή εξασφαλίζοντας ένα αξιόλογο πρόγραμμα σπουδών, μια αποτελεσματική διδασκαλία και τα απαραίτητα μέσα στήριξης».

* Ο συντάκτης επιθυμεί να ευχαριστήσει το Δρα Seamus HEGARTY (ΗΒ) και τον κ. Jorgen HANSEN (Δανία) για τη μόνιμη έμπνευση και συνεργασία τους, χωρίς τις οποίες το παρόν άρθρο δεν θα είχε γράφει.

*August Dens

Διευθυντής
Centrum voor Begeleiding van
Speciaal en Geïntegreerd Onderwijs
Constantin Meunierstraat 49
B-3000 Leuven

(6)

Σημείωμα της σύνταξης

Anne-Lise Christensen
Διευθύντρια και καθηγήτρια
Centre for the Rehabilitation of Brain Injury
88, Njelsgade
DK-2300 København S

Η λειτουργική αποκατάσταση – μια ευρωπαϊκή προοπτική

Υπηρεσίες λειτουργικής αποκατάστασης παρέχονται σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Εντούτοις, υπάρχει διάχυτη η αντίληψη ότι η κατάσταση είναι κάθε άλλο παρά τέλεια. Και η βελτίωσή της δεν είναι μόνο θέμα οικονομικών πόρων, γνώσεων και τεχνολογίας. Κατά την άποψή μου, αυτό που χρειάζεται για να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των ατόμων με ειδικές ανάγκες είναι μια συνεχής συζήτηση για να προσδιοριστεί η ουσία της διαδικασίας αποκατάστασης. Ασφαλώς, οι απαντήσεις στα σημερινά ερωτήματα θα ποικίλουν ανάλογα με το χρόνο και τον τόπο. Ωστόσο, θα υπάρχουν ορισμένες κοινές απόψεις στην Ευρώπη, αν όχι ανά τον κόσμο.

Η προσωπική μου πείρα με πάσχοντες από εγκεφαλικές βλάβες, με βοήθησε να αντιληφθώ την πολυπλοκότητα της έννοιας της λειτουργικής αποκατάστασης. Σε κάθε κοινωνία, υπάρχουν άτομα με εγκεφαλικές βλάβες, και όμως οι ανάγκες τους εξακολουθούν να παρανοούνται. Η αποκατάσταση δεν αναγνωρίζεται καθολικά ως φυσιολογική απάντηση στις εγκεφαλικές βλάβες διότι παλιότερα, πιστεύαμε ότι αφενός, σχεδόν τίποτε δεν μπορεί να γίνει για να αποκατασταθούν οι εγκεφαλικές λειτουργίες και αφετέρου, σε περίπτωση αυθόρμητης αποκατάστασης, αυτή δεν μπορεί παρά να είναι μερική και να σταματήσει εντός του πρώτου ή δεύτερου έτους μετά το τραύμα, ιδίως στην περίπτωση σοβαρής βλάβης. Ακόμη και όταν υπάρχει θεραπεία, ενδέχεται να μην είναι τόσο πλήρης όσο θα μπορούσε, εν μέρει διότι δεν είναι γνωστά τα ωφέληματα της γευροψυχολογικής αποκατάστασης, η οποία θεραπεύει τις νοητικές, συναισθηματικές και κοινωνικές συνέπειες του τραύματος. Οι οικονομικοί περιορισμοί δεν πρέπει να αποτελούν εμπόδιο εφόσον η έρευνα έχει αποδείξει ότι η αποτελεσματική θεραπεία μπορεί να οδηγήσει μακροπρόθεσμα σε μείωση των κρατικών δαπανών στους τομείς της υγείας και των κοινωνικών υπηρεσιών.

Εντούτοις, τα προβλήματα αυτά δεν εξαφανίζονται έτσι απλά αγνοώντας τα, ούτε ελαττώνεται με τον τρόπο αυτό ο πόνος των πασχόντων. Για όσους από εμάς έχουν άμεση επαφή με την πολυπλοκότητα των εγκεφαλικών βλαβών –όπως ο πάσχων, ένας συγγενής, ένας φίλος, ένας συνάδελφος ή ένας νοσοκόμος–, είναι ολοφάνερο πως υπάρχει επείγουσα ανάγκη παρέμβασης. Τα πορίσματα της έρευνας αποδεικνύουν ολοκάθαρα ότι οι εγκεφαλικές βλάβες επηρεάζουν δυσμενώς την ποιότητα ζωής τόσο των

πασχόντων όσο και του στενού τους περιβάλλοντος, και όχι μόνο αμέσως μετά το τραύμα, αλλά και χρόνια αργότερα. Πρόσφατες ανακαλύψεις επίσης αποδεικνύουν ότι οι λειτουργίες των πασχόντων είναι δυνατόν να αποκατασταθούν μέχρι και δέκα χρόνια μετά το τραύμα. Παρ' όλα αυτά, εξακολουθούν να αμφισβητούνται τόσο η αξία της αποκατάστασης όσο και η μορφή που πρέπει να λαμβάνει. Πιστεύω ότι παρόμοια προβλήματα υπάρχουν και για άλλες ειδικές ανάγκες.

Για να έχει λειτουργική σημασία η αποκατάσταση, πρέπει, πρώτον και κύριον, να προσαρμόζεται στο άτομο και να έχει νόημα από πρακτική άποψη για όλους τους ενδιαφερόμενους. Τελικός σκοπός είναι να βελτιωθούν οι λειτουργικές ικανότητες των πασχόντων ώστε να είναι σε θέση να επιστρέψουν σε μια ικανοποιητική ζωή που να περιλαμβάνει αγάπη, δουλειά και ψυχαγωγία. Αξίζει να εξεταστεί ένα γενικότερο πλαίσιο για την αξιολόγηση και τη θεραπεία με μια ευρωπαϊκή προοπτική: μια ολιστική και εξατομικευμένη προσέγγιση χάρη στην οποία η λειτουργική αποκατάσταση θα γίνει μια περισσότερο διαδεδομένη πραγματικότητα.

Ολιστική και εξατομικευμένη προσέγγιση σημαίνει ότι οι ειδικές ανάγκες θεωρούνται ως παράγοντας που επηρεάζει τη λειτουργία του ατόμου ως συνόλου, από φυσική, νοητική, αισθηματική και διαπροσωπική άποψη, και ότι οι επιπτώσεις των αλλαγών θεωρούνται μοναδικές για κάθε άτομο.

Η εξατομικευμένη αξιολόγηση και θεραπεία προϋποθέτει δημιουργική και δυναμική αλληλεπίδραση μεταξύ της δοκιμής υποθέσεων και της επαντροφοδότησης. Για το σκοπό αυτό, οι θεραπευτές πρέπει να γνωρίζουν πολύ καλά το ιστορικό του ατόμου στο σημερινό του περιβάλλον. Εντούτοις, η εξατομικευμένη αξιολόγηση και θεραπεία είναι εφικτές μόνο στο πλαίσιο μιας σχέσης συνεργασίας βασισμένης στην εμπιστοσύνη. Παρόμοιες σχέσεις πρέπει να καλλιεργούνται και να αναπτύσσονται ανάμεσα στο άτομο με ειδικές ανάγκες και όλους τους ενδιαφερόμενους, επαγγελματίες και μη. Ανάλογα με τη φάση της διαδικασίας, δίνεται ίσως βάρος σε διαφορετικούς τομείς, αλλά ο συνδυασμός γνώσεων δίνει τις μεγαλύτερες πιθανότητες για γενική θεραπεία.

Επιστολή του εκδότη

Όπως τα νομίσματα, η ένταξη έχει δύο αδιαχώριστες όψεις που αποτελούν ένα σύνολο. Από τη μια, οι προσπάθειες της κοινωνίας να προσαρμοστεί στην ιδιαίτερη κατάσταση του κάθε ατόμου με ειδικές ανάγκες, και, από την άλλη, οι προσπάθειες ένταξης των ίδιων των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Σε προηγούμενα τεύχη του, το HELIOSCOPE εξέτασε τους τρόπους προσαρμογής της απασχόλησης και της εκπαίδευσης και τις δυνατότητες συμβολής της κοινωνίας στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της "αυτόνομης διαβίωσης". Επιλέγοντας ως θέμα του παρόντος τεύχους την αποκατάσταση, επιδιώκουμε να διαφωτίσουμε την άλλη όψη του νομίσματος, δηλαδή το πώς μπορούν τα άτομα με ειδικές ανάγκες να επιτύχουν την αποκατάσταση προκειμένου να εξασφαλίσουν τη μέγιστη ένταξη στην κοινωνία.

Ένας σημαντικός παράγοντας με τον οποίο δεν ασχολείται το παρόν τεύχος είναι η ευθύνη των ατόμων με ειδικές ανάγκες στη διαδικασία αποκατάστασης. Η ποιότητα ζωής έχει πλέον καταντήσει τροπάριο. Στις προηγούμενες δραστηριότητες του HELIOS II, τα άτομα με ειδικές ανάγκες τόνισαν ότι η δυνατότητα επιλογής και λήψης αποφάσεων στους κυριότερους τομείς, και ιδίως στην αποκατάσταση, είναι σημαντικός παράγοντας για την ποιότητα ζωής τους. Το δικαίωμα των ατόμων με ειδικές ανάγκες να εκφράζουν τις απόψεις τους για τη διαδικασία αποκατάστασης περιλαμβάνεται στον κατάλογο των θεμάτων προτεραιότητας για τις δραστηριότητες ανταλλαγής το 1995 και το 1996.

Σε λίγο καιρό, το HELIOSCOPE θα ζητήσει από τους αμερόδιους εταίρους του HELIOS να υποβάλουν σχετικά άρθρα για να συμπληρωθεί το παρόν τεύχος του περιοδικού με την επιπλέον συμβολή τους.

P. Lamoral

Διευθυντής

Ομάδα Εμπειρογνομόνων HELIOS

Η ολιστική και εξατομικευμένη προσέγγιση που προτείνουμε μπορεί, εκ πρώτης όψης, να φαίνεται δυσεφάρμοστη, η πείρα όμως έχει αποδείξει την αποτελεσματικότητά της. Οι δραστηριότητες ανταλλαγής και πληροφόρησης του προγράμματος HELIOS, με στόχο τον προσδιορισμό των βασικών παραγόντων σε παραδείγματα ορθής πρακτικής σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, συμβάλλουν στην υλοποίηση του στόχου αυτού, όχι μόνο για τα άτομα με εγκεφαλικές βλάβες, αλλά επίσης για όσους ενδέχεται να επωφεληθούν από την προσέγγιση αυτή.

Θέμα : η λειτουργική αποκατάσταση

- Η γεωγραφική εξάπλωση των υπηρεσιών αποκατάστασης 4
- Ηθικά ζητήματα της αποκατάστασης 6
- Η ψυχική υγεία και τα άτομα με μαθησιακές δυσκολίες 8
- Η επαγγελματική κατάρτιση των θεραπευτών της χαμηλής όρασης 10
- Συζήτηση : η κωφότητα, οι ανεπάρκειες της ακοής και η αποκατάσταση 11

Δραστηριότητες του προγράμματος HELIOS

Οδηγοί ορθής πρακτικής 13

Προφίλ

Οι ΜΚΟ στον τομέα της ψυχικής υγείας 14

Νομοθεσία

η ασφάλιση φροντίδας : μεταρρύθμιση ή εφιάλτης; 17

Κεντρική και ανατολική Ευρώπη

Η μελέτη HESTIA 19

Στρατηγικές για την ενίσχυση της συνεργασίας 20

Ανθρώπινα δικαιώματα

Οι πρότυποι κανόνες του ΟΗΕ 21

Φόρουμ

Σύνδεσμος των Ευρωπαϊκών Κοινωνικών ΜΚΟ 22

Συμβούλιο της Ευρώπης

Η διεθνής κατάσταση των ανεπαρκειών, των ειδικών αναγκών και των μειονεξιών 23

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Διακομματική ομάδα των ατόμων με ειδικές ανάγκες 24

Στο επόμενο τεύχος

Οι πρότυποι κανόνες του ΟΗΕ – ένα πολιτικό εργαλείο για την Ευρωπαϊκή Ένωση;

ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Πέρασαν αρκετά χρόνια από τότε που η κοινωνία ταύτιζε το άτομο με ειδικές ανάγκες με την αντιπαραγωγικότητα και τον εξαρτημένο τρόπο ζωής. Σήμερα η πρόσδος της επιστήμης, η επικράτηση νέων αντιλήψεων και η χρησιμοποίηση νέων τεχνολογιών, οδήγησαν στην αναθεώρηση και στον επαναπροσδιορισμό όλων των απηρχαιωμένων απόψεων που ήθελαν το άτομο με ειδικές ανάγκες μακριά από την εκπαίδευση, την πληροφόρηση, τους μηχανισμούς λήψης των αποφάσεων, τα κοινωνικά δρώμενα.

Γράφει ο
**ΣΠΥΡΟΣ ΚΟΚΚΙΝΑΚΗΣ Δ/ντής Δ/νσης
Ηλικιωμένων - ΑμεΑ υπ. Υγείας - Πρόνοιας**

Από την εποχή των αγώνων του σιναϊ μίας, όπου το ανέκδοτο άτομο θεωρείτο άτομο που δε έπρεπε να απομονωθεί από τα άλλα άτομα, μέχρι σήμερα που έχει τη δυνατότητα να συμμετάσχει στις διαδικασίες του κοινωνικού, πολιτικού, πολιτιστικού και οικονομικού γίγνεσθαι. Είναι πεφόρετο φορετί χιόνα, έχουν γίνει πολλά σήματα είτε από τα ίδια τα άτομα, είτε από το οικογενειακό και κοινωνικό τους περιβάλλον. Λήγινες που οδηγούν τις κινήσεις σε αλλαγές σε όλα τα επίπεδα ζωής του ατόμου, στο οποίο ο κοινωνικός ποτε περιφορικός ή αποκομμένος χαρακτήρας της λειτουργικότητάς του, του δημιουργεί την ειδική ανάγκη που είναι συνάρτηση των μετώπων που αυτό θα συναντήσει. Εμπειρίων, που χάνουν περιβλεπτική τη συμμετοχή του στη ζωή.

Το 1982 υιοθετήθηκε το "Διεθνές Έτος Αναπηρίας", σκοπός του οποίου υπήρξε το "Πρωτόκολλο Πρωτογενούς Δράσης" που εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. το 1982. Τα κράτη αρχίζουν να παίρνουν μέτρα υπέρ των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, τα οποία υιοθετούνται από μια κεντρική αρχή της χώρας. Τα Ατομα με Ειδικές Ανάγκες αντιμετωπίζονται σαν μία ιδιαίτερη κατηγορία της κοινωνίας τους, αλλά και τις προβάλλει, εξαιτίας της αναπηρίας, ανάγκης τους. Έτσι δημιουργείται μια κριτική αξιολόγηση για την περιπέτεια της κατά κατηγορία αναπηρίας και καθιερώνεται η επιδομητική πολιτική. Αρχότερα δε επιζητούνται και ως ένα βαθμό εφαρμόζονται προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, χωρίς να ολοκληρώνονται. με την υποχώρηση στην αγορά εργασίας. Επίσης, πρόσδος σημειώνεται στην ειδική εργασία του ατόμου με ειδικές ανάγκες, με τη δημιουργία ειδικών σχολείων.

Τα παλαιά βελτιώνουν αισθητά την

είνα δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις όπως όλοι οι άλλοι.

Η ψήφηση των προτύπων κανόνων, είναι μια σημαντική πρόσδος προς την κατεύθυνση της πλήρους ισότητας των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες. Οι ανατοχές αυτές που υιοθετήθηκαν από τον Ο.Η.Ε., αποτελούν τα βασικά σημεία αναφοράς για τη δράση υπέρ των ΑμεΑ. Η ουσιαστική όμως, προώθηση και εφαρμογή αυτής της θεμελιώδους αναγκαριότητας και της κοινωνικής μεταρρύθμισης για τα Ατομα με Ειδικές Ανάγκες, που δε σημαυθεί σε κάθε χώρα, εξαρτάται ειδικώς ανάλογα από τις αξίες, την κοινότητα, την παιδεία, την αγηγή των πολιτών σε θέματα Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες. Η εκπαίδευση, σπουδαίος και αγηγή του κοινού πάνω σε θέματα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, των μαθητών στα σχολεία, των πολιτών στην εργασία, στο χώρο εργασίας, ψυχιατρικής, θρησκείας, των ομοσβίων που χαράσσουν πολιτική, θεολογία, οργάνωση, προγράμματα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες για Ατομα με Ειδικές Ανάγκες. Των επιχειρηματιών που παίρνουν σημαντικό ρόλο στην ελεύθερη αγορά εργασίας. Των δοσάδων και των γονιών που συμβάλλουν στη μεταφορά αξιών στις ετήσιμες γενές, θα βοηθήσει στην ταχύτερη υιοθέτηση των προτύπων κανόνων. Και αυτό γιατί μόνο με τον τρόπο αυτό μπορεί να συντελεστεί η αλλαγή των προτύπων των μελών της κοινωνίας, αναφορικά με τον άνθρωπο και κατά συνέπεια της στάσης τους απέναντι στα Ατομα με Ειδικές Ανάγκες. Αν και τόσος επιτεύχθει, τότε δεν θα υπάρχει τα Ατομα με Ειδικές Ανάγκες και εμείς, αλλά μόνο εμείς, άνθρωποι ισότιμοι αλλά με διαφορές. Η αποδοχή των ανισοτήτων σε νέες βλακές της αποκατάστασης των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες.

Χωρίς προκαταλήψεις, αντιστάσεις και εκλογισμούς για τα Ατομα με Ειδικές Ανάγκες, η θεμελιώδης για κάθε τόμο του κοινωνικού βίου, γίνεται για το σύνολο των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων με τις ιδιαίτερότητες, με γνώμονα την αμοιβαία ισότητα συνύπαρξης.

Οι ειδικές παρρηβασίες που υιοθετούνται από τη νέα προεργασία του Σηπιδίου των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, επιζητούνται:

- α) Στην εκπαίδευση: Για την κατεύθυνση των ξεχωριστών μονάδων ειδικής αγωγής και στην πλήρη ένταξη των μαθητών - Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες στο ενιαίο σχολείο, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα δε πρέπει να εξολεστούν με κατάλληλα εποικτικά μέσα, τεχνολογικά βοηθήματα, να γίνουν προσαρμοσμένα, να αποκτήσουν νέα αναλυτικά προγράμματα διδασκαλίας προσαρμοσμένα στις ειδικές ανάγκες των μαθητών και να στελεχυνθούν με εξειδικευμένο προσωπικό.
- β) Στην επαγγελματική κατάρτιση των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες: Η προγραμματισμένη ολοκληρωμένη προεργασία που περιλαμβάνει τον επαγγελματικό αποκωδικοποιητικό, κατάρτιση και αποφοροφή στην αγορά εργασίας, με παράλληλη ύπαρξη υποστηρικτικών υπηρεσιών, πρέπει να επιδομαται γιατί μέσω αυτών κάθε Άτομο με Ειδικές Ανάγκες θα μπορεί να αποκτήσει αξιοπρέπεια σε επαγγελματικές ιδιότητες, που έχει ανάγκη η αγορά εργασίας, αλλά και σύμφωνα με τις προτιμήσεις του και τις ιδιαιτερότητές του.
- γ) Στις παντός είδους οικονομικές παροχές λόγω τα Ατομα με Ειδικές Ανάγκες: Η κάλυψη της επιδομητικής πολιτικής και των διαπιστωμένων παροχών και η καθιέρωση της ισόβιας συντάξης από τα ασφαλιστικά ταμεία ενδύνανται για την κάλυψη των πρόσθετων αναγκών των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες.
- δ) Στην κοινωνική προστασία: Απαιτείται αντιμετώπιση των πολλαπλών δομών, που οδηγούν στην περιθωριοποίηση και ιδιομορφία των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, από άλλες, που προέρχουν από τον αποκομισμό, καθώς και η δημιουργία κοινωνικών υποστηρικτικών δομών για την κάλυψη των πρόσθετων αλλά και ιδιαιτερωτών, Οικονομικές, δημοσίου προσβάσιμης, το ίδιο και τα παντός είδους μεταφορικά μέσα.
- ε) Στην αποκατάσταση: Δημοσιονομικά συστήματα αποφοροφήσης από την αγορά εργασίας Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, που έχουν καταπολεμήσει, καθώς και η παροχή κινήτρων σε επιχειρήσεις για αποκατάσταση Ατόμων με Ειδικές

Ανάγκες.

Στη χώρα μας οι πρόσδοτοι κανόνες υιοθετήθηκαν με την ψήφηση του Ν. 2430/96 και οι ειδικές παρρηβασίες έχουν ήδη αρχίσει. Θεωρούμε θετική η αυτόνομη διαβίωση, δημιουργηθείσες δίκτυο και οικιακές βοηθείες, έγινε μετατροπή Θεραπευτηρίων Χρόνιων Παθήσεων σε Κέντρα Αποθεραπείας Αποκατάστασης, με παράλληλη κάλυψη των χρόνιων παρρηβασιών από πρόγραμμα βοήθειας στο σπίτι. Επικαιρία η δημιουργία Κέντρων Κοινωνικής Υποστήριξης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες σε επίπεδο Νομού, χιόνα και Κέντρων Αυτιστικών, Επίσης, συντάσσονται νέοι οργανωτικοί ιδρύματα υπό το πρίσμα της νέας θεωρητικής του ζήτηματος των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες. Στον τομέα της πρόληψης, δραστηριοποιήθηκαν αρχικά ιατρονομικά και πέτυχαν την έναρξη της ύφασης των εμπλοκών στις Υπαρχειές και τους Αλληλικούς χώρους, καθώς και στα μεταφορικά μέσα. Απομένει όμως, να υλοποιηθούν ήδη θεμελιωμένες προδιαγραφές και οδηγίες που αφορούν την κατασκευή νέων υποδομών. Στον τομέα της αποστολής της πρόληψης αποφασίσθηκε η επασφάλιση νέων υποδομών. Στον τομέα της χορήγησης εργοδωτών να αποσβλήσει των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες (απόφαση 3371/24-6-97 Φ.Ε.Κ. 537/91-7-97). Χρητεύονται ακόμη λίστες που έχουν δημιουργηθεί και αφορούν:

- α) Την μη ορθολογική και αποτελεσματική διαχείριση των υπαρχόντων πόρων από φορείς. β) Την απουσία ουσιαστικής επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ των οικειών φορέων. γ) Την έλλειψη αξιολόγησης τους έργου τους ώστε να υπάρχει περιβάλλον διορθωτικών παρεμβάσεων.

Η κοινωνία μας σήμερα για να διατηρήσει τη συνοχή της, έχει ανάγκη από την ενεργή συμμετοχή όλων των δυνάμεων που την αποτελούν. Η συνοχή αυτή είναι απαραίτητη για τη συνέχεια της κοινωνίας, η οποία καλείται να διδάξει ένα ανθρώπινο πρόσωπο. Το πρόσωπο αυτό, θα πρέπει να είναι η συλλογική αντίληψη ότι οι συμμετέχοντες είναι ισότιμοι κοινωνικά, παρά το μέγεθος του ατόμου με ειδικές ανάγκες. Η συνοχή με Ειδικές Ανάγκες θα έχουν τη δυνατότητα μέσα από συγκεκριμένες διαδικασίες να συμμετέχουν στον κοινωνικό βίο έχοντας αναπτυχθεί η δική τους ανεξαρτησία και αυτοπεποίθηση.

Σημείωμα

Jesús Loza Aguirre

Σύμβουλος υπεύθυνος για κοινωνικές υπηρεσίες

Επαρχιακό Συμβούλιο του Αλαβά

Ανεξάρτητη Κοινότητα των Βασκών, Ισπανία

Αυτόνομη διαβίωση = ικανότητα + βοηθήματα

Όλοι οι πολίτες έχουν το δικαίωμα αυτόνομης διαβίωσης, δηλαδή το δικαίωμα να αποφασίζουν μόνοι τους για τον τρόπο ζωής τους, σε μια ανοιχτή κοινωνία.

Στην πράξη, το δικαίωμα αυτό συνεπάγεται βασικά ότι κάθε άτομο πρέπει να έχει τη δυνατότητα να αξιοποιεί στο έπακρο τις ικανότητές του και ότι πρέπει να προσδιοριστούν ορισμένα βοηθήματα που, μέσω μιας πολιτικής θετικών διακρίσεων, μπορούν να αντισταθμίσουν όλα τα μειονεκτήματα, εξασφαλίζοντας έτσι πραγματική ισότητα ευκαιριών.

Όλοι μας χρειαζόμαστε κάποια μορφή βοήθειας σε διάφορα στάδια της ζωής μας. Οι μύωπες είναι αναγκασμένοι να φορούν γυαλιά, και η μετάφραση, χάρη στην οποία το παρόν κείμενο διατίθεται σε κάθε κοινοτική γλώσσα, επίσης αποτελεί βοήθημα. Ωστόσο, δεν θα περνούσε ποτέ από το μυαλό μας να θεωρήσουμε ως "άτομο με ειδικές ανάγκες" έναν μύωπα ή έναν Γερμανό που δεν καταλαβαίνει τα ισπανικά. Αντί όμως να θεωρήσουμε ότι είμαστε όλοι άτομα με ειδικές ανάγκες, πρέπει να δούμε τους εαυτούς μας ως ελεύθερους πολίτες με διαφορετικές ανάγκες για αυτόνομη διαβίωση. Δεν πρέπει να κάνουμε διακρίσεις μεταξύ "κανονικών" και "ειδικών", ούτε μεταξύ "φθηνών" και "ακριβών" βοηθημάτων, και να τα παρέχουμε με μοναδικό κριτήριο τις ατομικές ανάγκες. Πρέπει επίσης να καταργήσουμε τον αδρατο αλλά επικίνδυνο φραγμό του διαχωρισμού με το πρόσημα της οικονομικής λογικής, που βολικά παραβλέπει το γεγονός ότι τα μέτρα υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες όχι μόνον εξυπηρετούν το σύνολο της κοινωνίας αλλά και σέβονται την αρχή της ισότητας ευκαιριών και ουιβάλλουν στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και την παραγωγή πλούτου σε όλα τα κράτη μέλη.

Η αρχή του δικαιώματος αυτόνομης διαβίωσης πρέπει να ισχύει όχι μόνο στην προσωπική, αλλά και στην οικογενειακή και κοινωνική ζωή, και χρειάζεται θετική δράση σ' αυτούς τους τρεις τομείς. Τα σχετικά μέτρα μπορούν να περιλαμβάνουν βοήθεια για την καθημερινή ζωή, ατομική ή οικογενειακή στέγαση καθώς και πρόσβαση στα κτίρια. Πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη τα διαδοχικά στάδια στη ζωή του κάθε ατόμου, προκειμένου να αναπτύσσονται κατάλληλα προγράμματα και υπηρεσίες. Αρχικά, όλοι χρειαζόμαστε οικογενειακή υποστήριξη, μέχρι να περάσουμε στον κόσμο της εκπαίδευσης και της κατάρτισης που θα μας προετοιμάσει για την επαγγελματική ζωή και τελικά για την απόκτηση εισοδήματος και τη δυνατότητα να παίρνουμε μόνοι μας αποφάσεις στους τρεις προαναφερόμενους τομείς της ζωής μας.

Η αυτόνομη διαβίωση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην Ευρώπη

Σε μια πολιτιστικά, κοινωνικά και οικονομικά ποικιλόμορφη Ειχεκαταίκη Ένωση, η αυτόνομη διαβίωση των ατόμων με ειδικές ανάγκες παίρνει ποικίλες μορφές. Η κατάσταση μοιάζει με το ποτηρι που είναι μισοάδειο και μισογεμάτο: μισοάδειο μεν, επειδή δεν έχουμε ακόμη μια πραγματική ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική που να εγγυάται την ίση πρόσβαση στην αυτόνομη διαβίωση. Μισογεμάτο δε, γιατί αυτή ακριβώς η ποικιλομορφία εμπλουτίζει τη διαδικασία επιτρέποντάς μας να συγκεντρώνουμε πείρα, να ανακαλύπτουμε μεθόδους που χρησιμοποιούνται αλλού και, σε περίπτωση που είναι πιο αποτελεσματικές, να τις εντάσσουμε στην καθημερινή μας πρακτική. Εάν, επιπλέον, επιλέξουμε παραδείγματα ορθής πρακτικής, θα είμαστε σε θέση να

παράσχουμε στα διάφορα κρατή μέλη χρήσιμες υποδείξεις όσον αφορά τις πολιτικές τους με στόχο την προαγωγή της αυτονομίας διαβίωσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Το έργο που συντελέστηκε από το πρόγραμμα HELIOS I και η σημαντική αύξηση των ανταλλαγών που αναμένεται στο πλαίσιο του προγράμματος HELIOS II θα μπορούσαν να συμβάλουν σημαντικά στη βελτίωση της πρακτικής σε τοπικό επίπεδο και στον καθορισμό κατευθυντήριων γραμμών για προτάσεις στα διάφορα κράτη μέλη.

Η πρακτική μας πείρα τα τελευταία χρόνια κατέδειξε τον μειζονο ρόλο που παίζει η εργασία σε πρώτο επίπεδο προκειμένου να επιτευχθεί η αυτόνομη διαβίωση των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Πολυάριθμες καινοτομίες, πρωτοβουλίες αναλαμβάνονται τοπικά και συχνά διευθύνονται από τοπικούς ΜΚΟ με χρηματοδότηση από διάφορους κρατικούς φορείς.

Ο στόχος της αυτόνομης διαβίωσης για τα άτομα με ειδικές ανάγκες όπως και για τους λοιπούς πολίτες — καθώς και η ίδια η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης — δεν έχει επιτευχθεί ακόμη. Το επίκεντρο μετακινείται από την ένταξη προς την αυτονομία διαβίωση, και πιστεύω ότι πρέπει να επιδιώξουμε τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Όπως είπε ο ισπανός ποιητής Antonio Machado, "Πέρα από το δρόμο, δεν υπάρχει δρόμος, δημιουργείς το δρόμο καθώς προχωράς". Το πρόγραμμα HELIOS μπορεί να χαριζέει το δρόμο προς την αυτόνομη διαβίωση και την ποιότητα ζωής, παράλληλα με τις πορείες των κρατών μελών, των άλλων πολιτισμών και των άλλων επιπέδων ανάπτυξης που μπορούν να συμβάλουν στην πρόοδο μας και με τα οποία μπορούμε να μοιραστούνε ισότητα την επαγγελματική μας πείρα.

Θέμα

- Η κοινωνική ένταξη και η αυτόνομη διαβίωση
Η έννοια της αυτόνομης διαβίωσης 4
- Η ποιότητα ζωής
Μια ευρωπαϊκή πρόκληση 7
- Προσωπική αρωγή 9
- Η παροχή συμβουλών από ομοιοπαθείς
Από την επιθυμία στην πραγματικότητα 10
- Προς την αυτοδιάθεση 11
- Αθλητισμός και τουρισμός για όλους 12

Πορτραίτο

Εξασκώντας την αυτονομία καθημερινά 14

Δραστηριότητες του προγράμματος HELIOS

Σύστημα HANDYNET:
Προτεραιότητα στους χρήστες 16

Τα ανθρώπινα δικαιώματα

Η έννοια της ιαότητας 18

Φόρουμ

- Ορισμοί της αυτόνομης διαβίωσης
Από τους ΜΚΟ 20
- Γνώμη: ορισμός του "ατόμου με ειδικές ανάγκες" 20

Συνέργεια

Το Ευρωπαϊκό Φόρουμ των ατόμων με ειδικές ανάγκες και η Επιτροπή 22

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Διακομματική Ομάδα των Ατόμων με ειδικές ανάγκες 23

Στο επόμενο τεύχος

- **Θέμα**
η λειτουργική αποκατάσταση
- Η μελέτη HESTIA σχετικά με την απασχόληση στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη
- Οι πρότυποι κανόνες του ΟΗΕ

Κοινωνική Δράση
AV

Τριμηνιαία έκδοση του HELIOS, του κοινωνικού προγράμματος δράσης υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες, διανέμεται δωρεάν στις ένδοξη επίσημη γλώσσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το HELIOSCOPE ανήκει στο ονομαστικό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ΓΑ WIEG, τμήμα ένταξης ατόμων με ειδικές ανάγκες, χωρίς όμως να αντανακλά οποιαδήποτε επίσημη απόφαση της. Απαγορεύεται η αναπαραγωγή των λογότυπων, των εικόνων και των φωτογραφιών του εντύπου. Υπευθύνος έκδοσης: P. Leloup, Διευθυντής της ομάδας εμπειρογνομήτων. Τμήμα αυτόνομης έκδοσης και συνδρομών: C. Rellin, Ομάδα εμπειρογνομήτων HELIOS, 70 Avenue de Cortenberg, B-1040 Bruxelles, Βέλγιο. Τηλ.: +32 2 738 06 22/23. Φαξ: +32 2 735 16 71. Ηλεκτρονικός: M. Mundy. Μεταφράση και γραφικός σχεδιασμός: CONTEXT LANGUAGE SERVICES και SIGNE LAZER. Τυπωθέν σε χαρτί που δεν έχει λευκανθεί με χλωρο.

Η έννοια της αυτόνομης διαβίωσης

Συνεχώς ακούω δήθεν εμπειρογνώμονες σε ζητήματα αποκατάστασης να ισχυρίζονται πως τα άτομα με σοβαρές αναπηρίες δεν είναι ικανά για αυτόνομη διαβίωση, ότι εξαρτώνται από τη βοήθεια και ότι συνεπώς είναι αδύνατη η αυτοδιάθεσή τους. Θα ήθελα να αποδείξω ότι, με τα αναγκαία κεφάλαια και με προσωπική βοήθεια, η σωματική εξάρτηση μπορεί να ξεπεραστεί και να επιτευχθεί η αυτονομία. Η αυτονομία είναι θέμα νοοτροπίας και όχι μυικής λειτουργίας...

Η αυτοδιάθεση ως κοινωνικό και πολιτικό κίνημα

Κατά το τέλος της δεκαετίας του εβδομήντα, άτομα με διάφορες αναπηρίες συγκροτήσαν στην Αμερική ένα κίνημα πολιτικών δικαιωμάτων για να διαμαρτυρηθούν εναντίον των κλινικών συνθηκών ζωής που επικρατούσαν στα ιδρύματα και για να εναντιωθούν σε άλλα μειονεκτήματα που συναντούσαν στο εκπαιδευτικό σύστημα, στην επαγγελματική ζωή και σε κάθε σχεδόν τομέα της ζωής τους. Οι ιδρυτές του κινήματος αυτού ήταν άτομα που χρειάζονταν προσωπική βοήθεια σχετικά υψηλού επιπέδου στην καθημερινή τους ζωή. Οι βασικές διεκδικήσεις τους αφορούσαν το δικαίωμα να εκφράζουν τις ανάγκες τους, να ζουν αυτονομία εκτός ιδρυμάτων, την αυτοδιάθεση, τον έλεγχο των συστημάτων αρωγής, τη συνδρομή και τη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων όσον αφορά όλα τα θέματα της πολιτικής για τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Οι ιδέες αυτές διατυπώθηκαν ακούη υστερότερα από τον Adall Raizka (Σουηδία) ο οποίος, σε μια ομιλία για διάφορες μορφές υποστηρίξης, δήλωσε ότι σκοπός της πολιτικής για τα άτομα με ειδικές ανάγκες πρέπει να είναι η παράγνωση της περισσότερης κοινωνικής εξουσίας σε ατομικό και σύλλογγο επίπεδο. Η αυξημένη εξουσία συνεπάγεται επαρκή κεφάλαια, τον ορισμό των κοινωνικών καταστάσεων και των θεμάτων της ημερησίας διατάξης. Κατά συνέπεια, τα κεφάλαια πρέπει να χρησιμοποιούνται απειθείας στον ενδιαφερόμενο, π.χ. με τη μορφή ενός προσωπικού προϋπολογισμού, όπως γίνεται στη Σουηδία, τη Δανία και τις Κάτω Χώρες.

Υπάρχει μια νέα προσέγγιση της αναπηρίας. Η προοπτική της αυτόνομης διαβίωσης βασίζεται στην ιδέα ότι το πρόβλημα της "αναπηρίας" δεν εξαρτάται κυρίως από το ίδιο το άτομο με ειδικές ανάγκες, αλλά από τους ψυχολογικούς και κρίσιμους φραγμούς που στήνει η κοινωνία και από τις συχνά ακούσιες δυνάμεις υποστηρίξης που προσφέρει ως λύση.

Πρόκειται επίσης για μια φιλοσοφία των αναγκών των ατόμων με ειδικές ανάγκες η οποία, στο σημείο αυτό, διαφέρει βασικά από την παραδοσιακή φιλοσοφία της αποκατάστασης, η οποία χρησιμοποιεί τη θεραπευτική προσέγγιση και επιδιώκει την προσαρμογή των ατόμων με ειδικές ανάγκες στις υφιστάμενες δομές εργασίας και διαβίωσης. Όταν η προσέγγιση αυτή πετυχαίνει, θεωρείται ότι έχει επιτευχθεί η εντάξη, ειδικά ως το άτομο κατευθύνεται προς ένα "αδιέξοδο" στο πλαίσιο της αποκατάστασης. Όπως διευκρινισε ο Jelf Bernard (Αυστρία) στο άρθρο του "Kampf um Zeichen und Bedeutungen", "αντίθετα από τους ισχυρισμούς των σπαθών τους, τα ειδικά ιδρύματα και τα ειδικά μετρά, οποιαδήποτε είδος, δεν αποτελούν το πρώτο βήμα προς την εντάξη, αλλά ακριβώς το αντίθετο. Μόνο η εντάξη αυτή καθάρτη είναι εντάξη. Συνεπώς, η εντάξη είναι το αντίθετο των ειδικών ιδρυμάτων και των ειδικών μεθόδων."

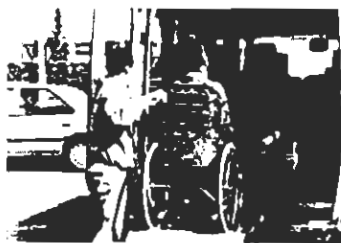
Αυτονομία και ετερονομία

Κάθε δημοκρατική κοινωνία εγγράται στο άτομο το δικαίωμα αξιοπρέπειας και αυτοδιάθεσης. Η αυτοδιάθεση αφορά κυρίως τη στέγαση, την ψυχαγωγία, την εργασία και την επίλυση επαγγελματικής σταδιοδρομίας, θηροκηνιατός, σεξουαλικότητας και γενικότερα, τροπών ζωής. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες που χρειάζονται υψηλό επίπεδο φροντίδας και αρωγής στην καθημερινή τους ζωή, συχνά στερούνται τις επιλογές αυτές εκτός από τη θηροκηνιακή. Για ιατρικούς και οικονομικούς λόγους, οι γιατροί, οι φιλανθρωπικές οργανώσεις που είναι υπεύθυνες για ιδρύματα και οι αρχές κοινωνικής πρόνοιας ασκούν πίεση για την τοποθέτηση σε ίδρυμα στις περιπτώσεις όπου χρειάζεται υψηλό επίπεδο φροντίδας και υποστηρίξης. Μήπως οι κλινικές θεωρούν ότι κάθε άτομο με ειδικές ανάγκες που χρειάζεται υψηλό επίπεδο βοήθεια αποτελεί νέα πηγή εισοδήματος; Πάντως, είναι βέβαιο ότι τα άτομα που ζουν σε ιδρύματα χάνουν το δικαίωμα να αποφασίζουν ποτε θα κοιμηθούν, ποτε θα ξυπνήσουν, ποτε θα πλύνουν και ποτε θα σχολήθουν με διάφορες άλλες προσωπικές δραστηριότητες. Τα προγράμματα φροντίδας θυμίζουν την καθημερινή ρουτίνα, κάθε μέρα. Φροντίδα με "όλα πληρωμένα" συχνά συμβαδίζει με πλήρη εξάλειψη της ατομικής επιλογής και του ελέγχου. Οι μελέτες που έγιναν στη Σουηδία απέδειξαν ότι τα ιδρύματα δεν παρέχουν κανένα είδος βοήθειας το οποίο να μην μπορεί να παραχρηθεί στο οικογενειακό περιβάλλον ή στο σπίτι.

Η ιδέα της αυτόνομης διαβίωσης αποσκοπεί στην εκ νέου απόδοση, στα άτομα με ειδικές ανάγκες, του ελέγχου του σώματος και του τροπών ζωής τους, κάτι που οι άλλοι άνθρωποι θεωρούν ως δεδομένο. Αυτό συνεπάγεται ότι όλη η αναγκαία βοήθεια που παρχειται εντός των ιδρυμάτων μπορεί εξίσου καλά να δοθεί στο σπίτι του ατόμου. Η έννοια της αυτόνομης διαβίωσης βασίζεται στην ιδέα ότι το πρόβλημα της φροντίδας και της υποστηρίξης εξαρτάται κυρίως από την ανταπόκριση και τις φροντίδες που παρχειουν οι αρχές αποκατάστασης και όχι από το άτομο. Συχνά, οι παρχειομενες φροντίδες θυμίζουν το νοσοκομειακό πρότυπο των αρχών του μεσαιώνα, αφού αντιμετωπίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες ως ομοιογενή ομάδα.

Η αυτόνομη διαβίωση σημαίνει επίσης να ζει κανείς στο δικό του σπίτι, όπου μπορεί να αποφασίζει ποιον θα συναντήσει και ποσο συχνά. Μόνο όταν έχει κανείς τα δικαιώματα που συνεπάγεται η ζωή στο σπίτι του, μπορεί να παίρνει αποφάσεις για την καθημερινή του ζωή.

Η αυτονομη διαβίωση σημαίνει επίσης ότι το άτομο είναι σε θέση να παίρνει το ίδιο τις περισσότερες αποφάσεις που το αφορούν.

Άλλος ένας παράγοντας της αυτονομής διαβίωσης είναι η προσέγγιση στις πληροφορίες, τις συμβουλές και τους πόρους από τα οποία εξαρτάται ο τρόπος ζωής μας. Συνεπώς, πρέπει να παρέχονται ανεξάρτητες συμβουλές, π.χ. από άλλα άτομα με ειδικές ανάγκες (παροχή συμβουλών από ομοιοπαθείς).

Τα άτομα με ειδικές ανάγκες ως καταναλωτές υπηρεσιών

Ένα μεγάλο μέρος των κοινωνικών υπηρεσιών που παρέχονται στα άτομα με ειδικές ανάγκες σχετίζεται περισσότερο με τον τρόπο με τον οποίο οι σχετικοί επαγγελματίες αντιλαμβάνονται την αναπηρία και το ρόλο υποστηρίξης τους παρά με τις προσδοκίες των άμεσα ενδιαφερομένων. Εάν θέλουμε να δώσουμε στα άτομα με ειδικές ανάγκες εστώ και μια μικρή δυνατότητα αυτοδιάθεσης και, συνεπώς, προσωπικής ανάπτυξης εκτός ιδρυμάτων, πρέπει να αλλάξουμε από τις πατερναλιστικές σκέψεις και πράξεις μας που, πολύ συχνά, εγκλωβίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες στο ρόλο θυμάτων και παθητικών αποδεκτών βοήθειας. Χρειάζονται νέες δομές υποστήριξης που να επιτρέπουν στα άτομα με ειδικές ανάγκες να λειτουργούν ως καταναλωτές στην ανοικτή αγορά και όχι ως απλοί αποδέκτες υλικών παροχών. Συνεπώς πρέπει να τους δοθούν και οι αναγκαίοι οικονομικοί πόροι για να έχουν πρόσβαση στις διάφορες υπηρεσίες αρωγής.

Η προσωπική αρωγή: βασικός παράγοντας της αυτονομής διαβίωσης

Ο Adolf Ratzka δηλώνει ότι η προσωπική αρωγή αποτελεί έναν από τους βασικούς παράγοντες της αυτονομής διαβίωσης και του αυτόνομου τρόπου ζωής. Η αρωγή που χρειάζονται τα άτομα με ειδικές ανάγκες δεν διαφέρει βασικά από τη βοήθεια που χρειάζονται οι άλλοι για να αναπτύξουν και να διατηρήσουν την ατομικότητά τους.

Η προσωπική αρωγή δίνει στα άτομα με ειδικές ανάγκες πρόσβαση στην εξωτερική υποστήριξη που θα αντισταθμίσει τα πράγματα που είναι δύσκολα ή αδύνατα στην καθημερινή τους ζωή. Η αρωγή είναι "προσωπική" γιατί πρέπει να προσαρμόζεται στις ανάγκες και τις επιθυμίες του ατόμου με ειδικές ανάγκες. Με τον τρόπο αυτό, τα άτομα με ειδικές ανάγκες παίρνουν τη θέση που τους ανήκει ως εργοδότες των προσωπικών βοηθών.

Όσοι δεν μπορούν ή δεν επιθυμούν να κάνουν τα πάντα μόνοι τους, μπορούν επίσης να συστήσουν συνεταιρισμούς για να οργανώσουν υπηρεσίες αρωγής.

Ο ρόλος της κοινωνίας στην αυτόνομη διαβίωση των ατόμων με ειδικές ανάγκες

Η εξαντλητική αμοιβή των ιδρυμάτων, η οποία συμφωνείται μεταξύ των χρηματοδοτικών φορέων που λειτουργούν πέρα από τοπικό επίπεδο και των φορέων παροχής υπηρεσιών, οδηγεί ουσιαστικά στην πλήρη εξάλειψη της ελευθερίας επιλογής των ατόμων με ειδικές ανάγκες τα οποία τοποθετούνται σε ιδρύματα και χάνουν κάθε έλεγχο των πόρων που τους ανήκουν δικαιωματικά. Τα ιδρύματα συγκεντρώνουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες σε ομάδες για θεραπεία ανάλογα με τις απόψεις του ιδρύματος για το ρόλο του στον τομέα της αναπηρίας.

Χρειάζονται επείγοντως νέες ιδέες για τη φροντίδα και την αρωγή προκειμένου τα άτομα με ειδικές ανάγκες να ξαναβρουν κανονικές ουσιαστικές διαβίωσης και αυτοδιάθεση στην καθημερινή τους ζωή.

Τα εξατομικευμένα έξοδα του ιδρύματος, τα οποία εξαρτώνται από το άτομο που χρειάζεται αρωγή, θα συνιστούσαν ήδη ένα θετικό βήμα. Πρέπει να προβλέπεται ένας ατομικός προϋπολογισμός ανεξαρτήτως εισοδήματος, ο οποίος θα καταβάλλεται απευθείας στο άτομο με ειδικές ανάγκες, όπως γίνεται στη Δανία και αρχίσει να γίνεται πρόσφατα στις Κάτω Χώρες, το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Σουηδία. Προκειται για απαραίτητη προϋπόθεση για την αυτοδιάθεση, εφόσον τοποθετεί τα ενδιαφερόμενα άτομα ως καταναλωτές και δυνάμεις αλλαγής στην αγορά των υπηρεσιών αρωγής. Όπως ελέχθη ήδη, η ίδρυση συνεταιρισμών αρωγής βοηθά όσους δεν μπορούν ή δεν επιθυμούν να κάνουν τα πάντα μόνοι τους.

Η εύκολη πρόσβαση σε τεχνικά βοηθήματα, χωρίς να απαιτούνται π.χ. ιατρικές εκθέσεις, αποτελεί άλλο ένα τρόπο προώθησης της αυτονομής διαβίωσης.

Από πρόσφατες ανακοινώσεις για νέες πρωτοβουλίες στην Ευρώπη διαφαινονται ευκαιρίες οι οποίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως παραδείγματα για όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, οι επιλογές χειραφέτησης που προωθούν την αυτόνομη διαβίωση συχνά απορρι-

ΑΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ

ΣΕΥΠ

ΤΜΗΜΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το ερωτηματολόγιο που ακολουθεί, έχει σκοπό τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με το θέμα της πτυχιακής μας εργασίας, το οποίο είναι :

«Η στάση των επαγγελματιών ψυχικής υγείας σχετικά με την ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση των ατόμων με νοητική υστέρηση».

Η συνεργασία σας στην απάντηση του ερωτηματολογίου, το οποίο είναι ανώνυμο και αυστηρά απόρρητο, θα συνεισφέρει στην περαιτέρω ανάλυση του θέματος που επιλέξαμε να ασχοληθούμε για την εκπόνηση της πτυχιακής μας εργασίας.

Σας ευχαριστούμε για τη συνεργασία.

Οι μετέχουσες σπουδάστριες στην πτυχιακή :

Ζάχου Ειρήνη

Μαντζαροπούλου Κωνσταντίνα

Χατζημιχάλη Ζηνοβία

Εισηγήτρια :

Κα Σικελιανού Δέσποινα

- 1) ΦΥΛΟ :
- ΑΝΔΡΑΣ
- ΓΥΝΑΙΚΑ

- 2) ΗΛΙΚΙΑ
- 18 -25
- 25 – 35
- 35 – 50
- 50 και άνω

- 3) ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ
- ΨΥΧΟΛΟΓΟΣ
- ΨΥΧΙΑΤΡΟΣ
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΣ
- ΕΡΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΣ /ΡΙΑ
- ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΣ /ΡΙΑ
- ΝΟΣΗΛΕΥΤΗΣ /ΡΙΑ Τ.Ε. (Τεχνολογικής Εκπαίδευσης)
- ΝΟΣΗΛΕΥΤΗΣ /ΡΙΑ Δ.Ε. (Διετούς Φοίτησης)
- ΝΟΣΗΛΕΥΤΗΣ /ΡΙΑ Π.Ε. (Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης)

- 4) ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΣ ΤΙΤΛΟΣ
- 1) ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΔΙΠΛΩΜΑ (Master) ΝΑΙ ΟΧΙ
- 2) ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ ΔΙΠΛΩΜΑ ΝΑΙ ΟΧΙ

5α) ΕΧΕΤΕ ΠΡΟΫΠΗΡΕΣΙΑ, (επαγγελματική εμπειρία)

ΝΑΙ

ΟΧΙ

5β) Αν **ΝΑΙ**, σε ποια/ποιες από τις παρακάτω δομές, έχετε αποκτήσει επαγγελματική εμπειρία ;

1. Ιδρύματα για Α.Μ.Ε.Α
 2. Ιδρύματα μόνο για νοητικά υστερούντα άτομα
 3. Οικοτροφεία για νοητικά υστερούντες
 4. Ξενώνες για νοητικά υστερούντες
 5. Προστατευμένα διαμερίσματα για νοητικά υστερούντες
 6. Εργαστήρια για νοητικά υστερούντες
 7. Εργαστήρια επαγγελματικής εκπαίδευσης για νοητικά υστερούντες
 8. Ψυχιατρείο
 9. Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής
 10. Εξωνοσοκομειακές δομές ψυχιατρικής περίθαλψης
 11. Άλλο
-
-

5γ) Πόσα χρόνια επαγγελματικής εμπειρίας (προϋπηρεσία) έχετε;

- 1 – 3
- 3 – 5
- 5 – 10
- 10 και άνω

6) Ποιος/ποιοι από τους παρακάτω λόγους σας οδήγησαν να εργαστείτε στην υπηρεσία / δομή για άτομα με νοητική υστέρηση;

1. Η προσωπική επιλογή
2. Οι επιστημονικοί λόγοι
3. Οι κοινωνικοί λόγοι (κύρος, γόητρο)
4. Οι οικονομικοί λόγοι

7α) Πιστεύετε ότι, η Ειδική Αγωγή, έτσι όπως εφαρμόζεται τα τελευταία χρόνια, ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των νοητικά υστερούντων παιδιών;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

7β) Αν **ΝΑΙ**, για ποιον/ποιους από τους παρακάτω λόγους πιστεύετε ότι ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των νοητικά υστερούντων παιδιών;

1. Βοηθά στην ανάπτυξη προσαρμοστικής λειτουργικότητας του παιδιού
2. Βελτιώνει την ικανότητα των διαπροσωπικών σχέσεων του παιδιού
3. Αυξάνει τη συναισθηματική του ωριμότητα
4. Βοηθά στην εκμάθηση νέων τρόπων συμπεριφοράς
5. Συντελεί στην ανάπτυξη του επιπέδου αυτοεξυπηρέτησης
6. Όλα τα παραπάνω
7. Άλλο

7γ) Αν **ΟΧΙ**, για ποιον/ποιους από τους παρακάτω λόγους πιστεύετε ότι δεν ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες των νοητικά υστερούντων παιδιών;

1. Δεν υπάρχει κατάλληλος σχεδιασμός και καλή οργάνωση της κοινωνικής πολιτικής για τα άτομα με νοητική υστέρηση στην Ελλάδα
2. Δεν επαρκούν οι οικονομικές πηγές
3. Δεν υπάρχει εξειδικευμένο προσωπικό
4. Δεν επαρκεί το εξειδικευμένο προσωπικό
5. Όλα τα παραπάνω
6. Άλλο

8) Ποια από τις παρακάτω δομές για άτομα με νοητική υστέρηση θεωρείτε ότι είναι πιο αποτελεσματική για την εκπαίδευση και θεραπευτική αντιμετώπιση των νοητικά υστερούντων ατόμων;

- 1. Τα ειδικά σχολεία (Σ.Μ.Ε.Α.)
 - 2. Τα Κέντρα Διάγνωσης Αξιολόγησης και Υποστήριξης (ΚΔΑΥ)
 - 3. Τα ιδιωτικά θεραπευτικά και διαγνωστικά κέντρα για νοητικά υστερούντα άτομα
 - 4. Όλα τα παραπάνω
 - 5. Κανένα από τα παραπάνω
 - 6. Άλλο
-
-

9α) Γνωρίζετε ότι υπάρχουν και λειτουργούν νέες δομές και υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης για άτομα με νοητική υστέρηση;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

9β) Αν ΝΑΙ ποια/ποιες από τις παρακάτω δομές γνωρίζετε;

- 1. Οικοτροφεία για νοητικά υστερούντες
- 2. Ξενώνες για νοητικά υστερούντες
- 3. Προστατευμένα εργαστήρια για νοητικά υστερούντες
- 4. Προεργαστήρια
- 5. Εργαστήρια επαγγελματικής κατάρτισης
- 6. Ειδικά Τ.Ε.Ε.
- 7. Ειδικά Εργαστήρια Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Κ.)
- 8. Όλα τα παραπάνω

10) Ποιο/ποια από τα παρακάτω συντελεί στην ψυχοκοινωνική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ατόμων;

1. Η δυνατότητα του ατόμου να λειτουργεί αυτόνομα και να αυτοεξυπηρετείται.
 2. Η ικανότητα από το ίδιο άτομο να επιλύει τα προβλήματά του από μόνο του
 3. Η ικανότητα να μπορεί να ελέγχει τον εαυτό του
 4. Η ικανότητα να μένει μόνο του
 5. Η δυνατότητα να είναι αποδεκτό από την κοινότητα
 6. Όλα τα παραπάνω
 7. Κανένα από τα παραπάνω
 8. Άλλο
-
-

11) Ποιο/ποια από τα παρακάτω πιστεύετε ότι συντελούν στην αποτελεσματικότητα της ψυχοκοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων ατόμων;

1. Η ύπαρξη πολλών δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης για νοητικά υστερούντες
2. Η καλή οργάνωση και λειτουργία των δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης
3. Το κατάλληλα ειδικευμένο θεραπευτικό προσωπικό των δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης
4. Η καλή οργάνωση και ο κατάλληλος σχεδιασμός της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων από την πολιτεία
5. Οι οικονομικές πηγές
6. Περισσότερα ευρωπαϊκά προγράμματα ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης
7. Η θετική στάση της κοινότητας για τους νοητικά υστερούντες
8. Η θετική στάση της οικογένειας για το μέλος με νοητική υστέρηση

9. Η συνεργασία της οικογένειας με τις υπηρεσίες
ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης

10. Όλα τα παραπάνω

11. Κανένα από τα παραπάνω

12. Άλλο

12) Με ποιον/ποιους από τους παρακάτω τρόπους πιστεύετε ότι η θεραπευτική ομάδα μιας υπηρεσίας για νοητικά υστερούντες συμβάλλει στην ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση αυτών;

1. Με παροχή Συμβουλευτικής στον νοητικά υστερούντα

2. Με παροχή Συμβουλευτικής στον νοητικά υστερούντα και την οικογένειά του.

3. Με θεραπευτική αντιμετώπιση και επίλυση των προβλημάτων του νοητικά υστερούντα.

4. Με την ολιστική θεραπευτική προσέγγιση των προβλημάτων του νοητικά υστερούντα απ' όλη τη θεραπευτική ομάδα

5. Με την προσέγγιση και ενημέρωση της κοινότητας για τα θέματα της ψυχοκοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης απ' όλη τη θεραπευτική ομάδα.

6. Όλα τα παραπάνω

7. Κανένα από τα παραπάνω

8. Άλλο

13) Ποιο/ποια από τα παρακάτω πιστεύετε ότι θα μπορούσαν να είναι οι ανασταλτικοί παράγοντες της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων ατόμων;

1. Η αδυναμία των υπηρεσιών να συνεργαστούν με την οικογένεια του νοητικά υστερούντος
 2. Η δυσκολία ή η άρνηση της οικογένειας να βοηθήσει στην ψυχοκοινωνική αποκατάσταση του νοητικά υστερούντος μέλους της
 3. Η προκατάληψη για τα άτομα με νοητική υστέρηση
 4. Ο κοινωνικός στιγματισμός
 5. Η ανεπάρκεια των δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης
 6. Η ανεπάρκεια κατάλληλα ειδικευμένου θεραπευτικού προσωπικού ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης
 7. Η έλλειψη οικονομικών πηγών
 8. Η ελλιπής οργάνωση και σχεδιασμός της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων από την πολιτεία
 9. Όλα τα παραπάνω
 10. Κανένα από τα παραπάνω
 11. Άλλο
-
-

14) Πιστεύετε ότι οι υπάρχουσες υπηρεσίες/δομές ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης των νοητικά υστερούντων ατόμων στον ελλαδικό χώρο είναι επαρκείς σε σχέση με τις ευρωπαϊκές χώρες;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ
- ΔΕΝ ΞΕΡΩ

15) Ποιο/ποια από τα παρακάτω συντελούν περισσότερο στην επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ατόμων;

1. Προεργαστήρια
 2. Προστατευμένα εργαστήρια
 3. Εργαστήρια επαγγελματικής εκπαίδευσης
 4. Προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης νοητικά υστερούντων από τον Ο.Α.Ε.Δ.
 5. Προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης από τα αρμόδια Υπουργεία
 6. Όλα τα παραπάνω
 7. Κανένα από τα παραπάνω
 8. Άλλο
-
-

16) Ποιο/ποια από τα παρακάτω χαρακτηριστικά πιστεύετε ότι είναι καθοριστικό για την εύρεση εργασίας των νοητικά υστερούντων ατόμων;

1. Η επάρκεια του βαθμού κινητικής στάσης του σώματος και προσανατολισμού των κινήσεων στο χώρο
 2. Η ικανότητα του ατόμου να είναι παραγωγικό
 3. Η ικανότητα του να ανταποκρίνεται σε μια συνομιλία
 4. Η ικανότητα να διαφωνεί χωρίς εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς
 5. Όλα τα παραπάνω
 6. Άλλο
-
-

17) Ποια/ποιες από τις παρακάτω υπηρεσίες/χώροι εργασίας πιστεύετε ότι μπορούν να εντάξουν εργασιακά τα νοητικά υστερούντα άτομα;

1. Τα προστατευμένα εργαστήρια
 2. Τα ειδικά τμήματα εργοστασιών
 3. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις
 4. Οι δημόσιες υπηρεσίες
 5. Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις
 6. Όλα τα παραπάνω
 7. Κανένα από τα παραπάνω
 8. Άλλο
-
-

18) Πιστεύετε ότι η οικογένεια πρέπει να συμβάλλει στην ψυχοκοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση των νοητικά υστερούντων ατόμων;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

19α) Πιστεύετε ότι η κοινότητα είναι έτοιμη να δεχτεί και να υποστηρίξει τον νοητικά υστερούντα ως εργαζόμενο;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

19β) Αν **ΟΧΙ**, για ποιον/ποιους από τους παρακάτω λόγους δεν μπορεί να υποστηρίξει τον νοητικά υστερούντα ως εργαζόμενο;

1. Η αρνητική στάση και το αρνητικό στερεότυπο της κοινότητας για τα νοητικά υστερούντα άτομα
2. Ο κοινωνικός στιγματισμός
3. Η έλλειψη ή μη επαρκής ενημέρωση της κοινότητας για τα προβλήματα των νοητικά υστερούντων
4. Η ανεργία
5. Η έλλειψη οικονομικών πόρων
6. Η αδυναμία οικονομικής στήριξης των επιχειρήσεων και υπηρεσιών προκειμένου να εντάξουν εργασιακά τα νοητικά υστερούντα άτομα
7. Η έλλειψη ευρωπαϊκών κοινωνικών προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και αποκατάστασης
8. Όλα τα παραπάνω
9. Άλλο

Ευχαριστούμε για το χρόνο και τη συνεργασία σας